

T-ES(2022)02_en final (podložno uređivanju)

10. mart 2022.

LANZAROTE KOMITET

Komitet država članica Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

Izveštaj o implementaciji

ZAŠTITA DJECE OD SEKSUALNOG ISKORIŠTAVANJA I SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA PUTEM INFORMACIONIH I KOMUNIKACIONIH TEHNOLOGIJA (IKT)

RJEŠAVANJE IZAZOVA koje izazivaju seksualne slike i/ili videozapisi koje dijete samo generira

Sekretarijat Vijeća Evrope

Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

(Lanzarote konvencija)

F-67075 Strasbourg Cedex

lanzarote.committee@coe.int

www.coe.int/lanzarote

Izvršni sažetak

Biće dodat kada uređivanje izvještaja bude konačno.

UVOD

PRELIMINARNA ZAPAŽANJA

1. Proteklih godina, Komitet država članica Lanzarote konvencije („Lanzarote komitet” ili „Komitet”)¹ ispitivao je niz izazova koji su pokrenuli nekoliko trendova seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece a koji proizlaze iz brzog razvoja i povećane upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT)². Navedeno je rezultirao odlukom da svoj 2. tematski krug monitoringa³ fokusira na „Zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja putem informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT)“. Ova vrlo široka tema je zatim sužena na „Rješavanje izazova koje izazivaju seksualne slike i/ili videozapisi koje dijete samo generira“ kako bi se Komitetu omogućilo da pruži podršku članicama Lanzarote konvencije, konkretno, u ovom pogledu.

2. Ovaj drugi krug praćenja odnosi se na dole navedene 43 države⁴ koje su ratificirale Konvenciju u vrijeme kada je krug praćenja pokrenut:

Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska, Ukrajina.

3. Da bi pokrenuo 2. rundu praćenja, Lanzarote komitet je od svih članica zatražio da odgovore na Tematski upitnik (vidi Dodatak I) kako bi prikupili informacije o navedenim pitanjima. Od članica je zatraženo da odgovore na pitanja iz oblasti rodne perspektive, tj. navode, gdje je relevantno, da li i kako mjere uzimaju u obzir rodno specifične zahtjeve. Sve informacije dostavljene od strane strana i drugih zainteresovanih strana bile su dostupne javnosti⁵.

4. Lanzarote komitet naglašava da su odgovori na Tematski upitnik bili glavni izvor informacija u pripremi ovog izvještaja. S tim u vezi, Komitet se zahvaljuje onima koji su djelovali kao izvjestioci proučivši ove odgovore, komentare i druge relevantne informacije i pripremili preliminarna zapažanja koja čine osnovu za ovaj izvještaj⁶.

---

¹Lanzarote komitet nadgleda praćenje implementacije odredaba Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja („Lanzarote konvencija“) od strane država članica. Tokom prvih sastanaka (septembar 2011. i mart 2012.), odlučio se za pristup tematskom praćenju (vidijeti Pravila 24§3 i 26§3-4 Poslovnika Komiteta).

² U kontekstu ovog izvještaja, „informacione i komunikacione tehnologije (IKT)“ se odnose na sva tehnička sredstva koja se koriste za upravljanje informacijama i pomoćnom komunikacijom, uključujući i kompjuterski i mrežni hardver, kao i softver, kao što su mobilni telefoni, tableti, digitalni fotoaparati i bilo koji drugi pametni uređaji.

³³ Ovaj izvještaj je 4. izvještaj o implementaciji Lanzarote komiteta od stupanja na snagu Lanzarote konvencije. Prethodni izvještaji su:

- Zaštita djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja: Okvir (1. izvještaj o implementaciji 1. runde monitoringa), usvojen 4. decembra 2015. godine;

- Zaštita djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja: Strategije (2. izvještaj o implementaciji 1. monitoring), usvojene 31. januara 2018. godine;

- Zaštita djece pogođene izbjegličkom krizom od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (poseban izvještaj hitnog kruga monitoringa), usvojen 3. marta 2017. godine.

⁴ Nakon pokretanja 2. runde monitoringa, još 5 država je ratificiralo Lanzarote konvenciju, koja je broji 48 članica na dan usvajanja ovog izvještaja. Članice koje nisu obuhvaćene ovim 2. monitoringom krug su: Jermenija, Azerbejdžan, Irska, Tunis i Ujedinjeno Kraljevstvo. Iako Norveška nije bila članica na datum pokretanja runde praćenja, ona je ipak poslala odgovore na Tematski upitnik i prihvatila da bude dio kruga praćenja.

⁵ Svi odgovori na Tematske upitnike nalaze se online na web stranici Komiteta (www.coe.int/lanzarote) pod: „monitoring“ – „2. runda praćenja“ – „Odgovori država“, „Informacije dostavljene od strane civilnog društva I drugih zainteresovanih strana“ i „Odgovori po pitanju“ „Učešće djece“ „Odgovori na pitanja“ i „Učešće djece.“

⁶ Izvjestioci za različite dijelove ovog izvještaja, koji se zasnivaju na odgovorima na različita pitanja (Q1 do Q16) Tematskog upitnika, bili su:

5. Štaviše, Lanzarote komitet je odlučio, po prvi put, da uključi djecu u svoj nadzorni rad na osnovu smjernica izrađenih za tu priliku⁷. Cilj Komiteta je bio da dobije stavove djece na temu koja je od primarnog značaja za njih same, budući da su oni na dnevnoj bazi suočeni sa rizicima samostalne objave seksualno sugestivnih ili eksplicitnih slika i/ili video snimaka. Prilozi 306 djece iz 10 država⁸ su dostavljeni u različitim formatima, od formalnih izvještaja, do crteža i video zapisa. Komitet je visoko cijenio ove priloge i srdačno se zahvalio svoj djeci koja su ih pripremila. Njihovi stavovi i prijedlozi su na odgovarajući način prikazani u ovom izvještaju odnosno u posebnom poglavlju koje pruža uporedni pregled njihovog doprinosa. Navedeno je dodatno pojednostavljeno kroz ostala poglavlja izvještaja koja opisuju procijenjene situacije, u okvirima sa konkretnim prijedlozima koje su iznijela djeca i na kraju u samim preporukama Komiteta.

6. Na kraju, Lanzarote komitet želi da izrazi zahvalnost posmatračima i učesnicima koji su redovno prisustvovali sastancima i dali konstruktivan uvid u postupke praćenja⁹. Na isti način je zahvalan i predstavnicima civilnog društva i drugim zainteresovanim stranama koji su dostavili odgovore na Tematski upitnik i/ili komentarisali odgovore koje su strane poslale na ovaj upitnik¹⁰. Time su Komitetu obogatili izvore informacija.

Tema ovog kruga praćenja

7. Lanzarote komitet ističe da je već 2015. godine skrenuo pažnju na činjenicu da su IKT značajan sastavni dio života djece nudeći im niz pozitivnih mogućnosti, uključujući, ali ne ograničavajući se na, komunikaciju s vršnjacima, pristup informacijama u obrazovne svrhe, zabavu i druženja. Međutim, takođe je priznao da korištenje IKT-a donosi neke inherentne rizike, naglašavajući da bi seksualno zlostavljanje moglo biti počinjeno čak i na internetu, bez ikakvog ličnog susreta između počinitelaca i djeteta.¹¹

8. U maju 2017. godine, neposredno prije pokretanja ovog kruga praćenja, Lanzarote komitet je u Interpretativnom mišljenju o primjeni Lanzarote konvencije na seksualne delikte nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) (Interpretativno mišljenje) pojasnio da se „seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djeca olakšano korištenjem IKT-a odnosi na sredstva koja se koriste od strane prestupnika koji ciljaju djecu kako bi počinili krivična djela koja su obuhvaćena Lanzarote konvencijom”. Komitet je dalje precizirao da seksualni delikti obuhvaćeni Konvencijom „ostaju kriminalizovani nacionalnim zakonom na isti način, bez obzira na sredstva koja su počinioci koristili da ih počine, bilo da se radi o upotrebi IKT-a ili ne, čak i kada tekst Konvencije ne pominje izričito IKT“, ali je takođe istakao da „u implementaciji Lanzarote konvencije, strane treba da obezbede odgovarajuće odgovore na

---

Q1 G. Mohamed Khalil Diouri (Maroko) Q2 Gđa. Svitlana Ilchuk (Ukrajina)

Q3 Vesna Petrova (Bugarska)

Q4 gđa Laura Purinè (Litvanija) Q5 gđa Brit Tammiste (Estonija)

Q6 G. Charlie Azzopardi i gđa Lorna Muscat (Malta) Q7 Gđa. Svitlana Ilchuk (Ukrajina)

Q8 Gđa Kristina Marku (CRC Policy Center "Nada za djecu") Q9 gđa Manuela Troppacher (Austrija)

Q10 gđa Sandra Fischerová (Slovačka Republika)

Q11 gđa Anastasia Atabekova (Ruska Federacija)

P12 Sekretarijat

Q13 g. Artur Degtariov (Republika Moldavija) Q14 gđa Marlena Jukić (Hrvatska)

Q15 gđa Tracy Sartin (Ujedinjeno Kraljevstvo)

Q16 gđa Maria-José Castello-Branco (Portugal)

⁷ Treba podsjetiti da član 9(1) Lanzarote konvencije od članica traži da „ohrabre učešće djece, u skladu sa njihovim razvojnim kapacitetima, u razvoju i implementaciji državne politike, programa ili drugih inicijativa koje se tiču borbe protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece”.

⁸ Bugarska, Kipar, Finska, Gruzija, Mađarska, Italija, Republika Moldavija, Portugal, Srbija i Ukrajina.

⁹ Lanzarote komitet se sastoji od članoca (predstavnik država članica Lanzarote konvencije), učesnika i posmatrača, u skladu sa Pravilom 2 – Sastav –Poslovnika komiteta.

¹⁰ Informacije koje je poslalo civilno društvo i drugi učesnici mogu se pronaći na web stranici Komiteta.

¹¹ Vidjeti, posebno, mišljenje Komiteta o članu 23. Lanzarote konvencije, Traženje djece u cilju seksualnog iskorištavanja putem informacionih i komunikacionih tehnologija (vrbovanje) (Grooming), usvojeno 17.06.2015.

tehnološki razvoj i koriste sve relevantne alate, mjere i strategije za efikasno spriječavanje i borbu protiv seksualnih delikata nad djecom koja su olakšana korištenjem IKT-a”¹².

9. U junu 2019. godine, nakon što je pregledao odgovore država članica na pravna pitanja iz ovog kruga praćenja, Komitet je usvojio “MIŠLJENJE Lanzarote komiteta o seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama, odnosno video snimcima, koje sama djeca prave, dijele i dobijaju“ (Mišljenje iz 2019.) ponavljajući da “djeca sve više koriste IKT, posebno društvene mreže i aplikacije za razmjenu mobilnih poruka, za komunikaciju i uspostavljanje odnosa” i ističući da “takođe istražuju i izražavaju svoju seksualnost putem IKT-a, uključujući stvaranje i dijeljenje seksualno sugestivnih ili eksplicitnih slika i /ili video snimaka samih sebe”¹³. Komitet je smatrao da ova praksa izaziva brojne izazove sa kojima se države moraju pozabaviti kako bi osigurale da se u svim okolnostima poštuje najbolji interes djeteta. Stoga je, kao što je gore spomenuto, odlučio da 2. tematski krug praćenja fokusira na ispitivanje situacije u državama članicama u vezi sa seksualno sugestivnim slikama i/ili video zapisima koje djeca sama plasiraju, kako bi podržali strane u rješavanju izazova koje postavlja ova rasprostranjena praksa.

10. Procjena situacije u odnosu na gornju praksu i izazove koje ona postavlja, zasnovana je na sljedećem razumijevanju:

11. U skladu sa članom 3. Lanzarote konvencije:

- a) "Dijete" označava svako lice mlađe od 18 godina;
- b) "Seksualno iskorišćavanje" i "seksualno zlostavljanje djece" obuhvataju ponašanje o kome se govori u članovima 18. do 23. ove Konvencije;
- c) "Žrtva" označava svako dijete koje je podvrgnuto seksualnom iskorišćavanju ili seksualnom zlostavljanju.

12. Pored toga, u ovom izvještaju:

a. "seksualno sugestivne slike i/ili video zapisi koje samo dijete generira" odnosi se na :

-Seksualno sugestivne slike i/ili video-snimci koje su djeca sama djeca na seksualno sugestivan način (npr. golo ili polugolo pozira kako bi izazvalo seksualno uzbuđenje) koje su napravila ili su naizgled izradila sama djeca na vlastitu inicijativu;

-Seksualno eksplicitne slike i/ili video zapisi koje su sama djeca izradila, što je bilo koji materijal koji vizualno prikazuje dijete koje se bavi stvarnim ili simuliranim seksualno eksplicitnim ponašanjem ili bilo koji prikaz djetetovih spolnih organa¹⁴ koji su napravila ili prividno napravila sama djeca na vlastitu inicijativu .

b. “seksualna iznuda djece”¹⁵ se podrazumijeva kao prisiljavanje, prinuda ili prijetnja djetetu seksualnim slikama i/ili video zapisima koji prikazuju to dijete:

-dodatne seksualno sugestivne slike ili video zapisi;

– druge seksualne usluge djeteta prikazanog na slikama/video zapisima ili od drugog djeteta (npr. manipulisanje djecom da vrše seksualne radnje nad sobom ili drugima);

---

¹² Vidjeti, posebno, paragrafe 10, 12 i 13 Mišljenja.

¹³ Vidjeti stavke a. i b. Mišljenja iz 2019.

¹⁴ Ova definicija pokriva materijal iz člana 20(2) Lanzarote konvencije.

¹⁵ Sljedeći naznake Terminoloških smjernica za zaštitu djece od seksualne eksploatacije i seksualno zlostavljanje (pogledajte dio II.3 poglavlja Pravni okviri) Komitet Lanzarotea preferira da ne koristi izraz „iznuda“.

T-ES(2022)02_en final - podliježe uređivanju
– finansijski dobitak;

– bilo kakva druga korist (npr. kontakti vršnjaka radi seksualnog nagovaranja, prisiljavanje djeteta na druga krivična djela).

Struktura izvještaja

13. Prije svega, ovaj izvještaj daje pregled stavova djece u vezi sa seksualnim slikama i/ili video zapisima koje stvaraju i dijele djeca, kao i o rizicima koje ova praksa nosi. Zatim postavlja pravne okvire, kao mjerilo koristeći Lanzarote konvenciju kako je pojašnjeno u izvještaju s objašnjenjima i dokumentima koje je usvojio Komitet. Analizira situaciju unutar država članica u vezi sa izazovima s kojima se suočavaju u istrazi i procesuiranju krivičnih djela vezanih za dijeljenje seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama napravila, kao i nadležnosti i funkciju međunarodne saradnje po ovom pitanju.

14. Izvještaj pokriva izazove u smislu zaštite djece (pomoć djeci žrtvama seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja putem IKT-om), uključivanje i saradnju civilnog društva, prevenciju (podizanje svijesti ili obrazovne aktivnosti / alati / materijali / mjere, državni nastavni plan i program visokog obrazovanja, kontinuirana obuka i istraživanje), a što predstavlja tematski fokus ovog kruga praćenja.

15. Svako poglavlje:

- daje komparativni pregled stanja u 46 država članica u kojima je analizirana primjena Konvencije;

- naglašava primjere perspektivne prakse za efikasnu primjenu Konvencije;

- identifikuje nedostatke i ukazuje na korake koje države članice treba da preduzmu kako bi u potpunosti ispunile zahtjeve Konvencije i drugih dokumenata koje je usvojio Komitet i na taj način osigurale efikasnu zaštitu djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja, uključujući, kada je to moguće IKT-om i kako bi odgovorile na izazove u smislu seksualnih slika i/ili video zapisa koje dijete samo izrađuje.

16. Sve 43 strane su praćene istovremeno, kako bi se stvorio prikaz oko specifičnih aspekata teme praćenja. Stoga se ovaj izvještaj ne bavi situacijom u svakoj zemlji posebno. Predstavlja pregled trendova koji su proizašli iz poređenja stanja u svim državama članicama.

17. Izvještaj ima dva glavna cilja koji odgovaraju dvostrukoj ulozi Komiteta u skladu sa članom 41. Konvencije, odnosno praćenje i jačanje kapaciteta. Dakle, pitanja upućena državama članicama kroz Tematski upitnik bila su podijeljena na dva dijela:

– Pitanja za praćenje: ona imaju za cilj prikupljanje informacija za procjenu efektivne implementacije obaveza koje proizilaze iz Konvencije (član 41(1));

– Pitanja izgradnje kapaciteta: ona imaju za cilj prikupljanje informacija o značajnim pravnim, političkim ili tehnološkim razvojem (član 41(3)).

18. Iz gore navedene razlike proizilazi da situacija proizilazi iz informacija dostavljenih u vezi:

– Pitanja vezana za praćenje dovela su do preporuka koje zahtijevaju ili traže od država članica da preduzmu određene korake za efikasnu implementaciju Konvencije;

– Pitanja vezana za izgradnju kapaciteta omogućila su identifikaciju dobrih praksi kao odgovor na pravni, politički i tehnološki razvoj. Ovo je bilo od pomoći da se države pozovu da eventualno preduzmu dalje korake za poboljšanje zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, uključujući putem IKT, a posebno u vezi sa seksualno sugestivnim slikama i/ili video zapisima koje su djeca sama kreirala.

19. U svjetlu gore navedenog, u svojim preporukama državama članicama, Lanzarote komitet koristi glagole „tražiti“, „smatrati“ i „pozvati“ kako slijedi:

- “Tražiti”: kada koraci koje Lanzarote komitet državama preporučuje da preduzmu odgovaraju obavezama koje proizilaze iz Lanzarote konvencije, kao što je pojašnjeno u Izvještaju s objašnjenjima;

– „Zahtjevati”: kada koraci koje Komitet državama preporučuje da preduzmu odgovaraju obavezama koje proizilaze iz Lanzarote konvencije, kako je pojašnjeno dokumentima koje je Komitet usvojio (npr. prethodni krugovi praćenja, mišljenja idr.)¹⁶;

– „Pozvati”: kada koraci koje Komitet preporučuje državama da preduzmu odgovaraju obavezujućim praksama ili drugim mjerama za poboljšanje zaštite djece od seksualnog nasilja čak i izvan specifičnih zahtjeva Lanzarote konvencije.

20. Od pokretanja 2. kruga praćenja, broj članica Lanzarote konvencije povećao na 48. Obavezujuće prakse identificirane u ovom izvještaju, kao I preporuke upućene svim članicama trebaju uzeti u obzir od strane svih članica Konvencije i može poslužiti kao inspiracija svakoj državi koja želi pojačati zaštitu djece protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostrebe na internetu i izvan njega.

Doprinos djece ovom izvještaju

I. Preliminarne napomene i osnovne informacije o procesu konsultacija

21. Lanzarote konvencija od svojih članica zahtijeva da podstiču djecu da učestvuju „u razvoju i implementaciji državnih politika, programa ili drugih inicijativa koje se tiču borbe protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostrebe djece“¹⁷. S tim u vezi, Lanzarote komitet je tokom 19.sastanka odlučio (oktobar 2017.) da ohrabri takvo učešće i da svoj tekući krug praćenja fokusira na „Izazove u pogledu seksualnih slika i/ili video snimaka koje djeca sama izrađuju”.

22. Sekretarijat je izradio smjernice za učešće djece i Komitetu ih prezentovao na 20. sjednici (januar 2018.). One opisuju proces omogućavanja djeci da razmjenjuju mišljenja i daju svoje ideje Lanzarote komitetu u vezi sa specifičnim pitanjima koja se takođe upućuju državnim organima putem Tematskog upitnika. Smjernice uključuju prijedloge za odrasle moderatore kako pripremiti konsultacije sa djecom.

23. Prilika da učestvuju u krugu monitoringa omogućila je djeci da izraze svoje mišljenje, budu saslušana i doprinesu pitanjima koja ih se tiču, shodno njihovom uzrastu i zrelosti, kako je i preporučeno u Strategiji za prava djeteta (2016-2021) i Preporuci CM/Rec(2012)2 Komiteta ministara državama članicama o učešću djece i mladih mlađih od 18 godina.

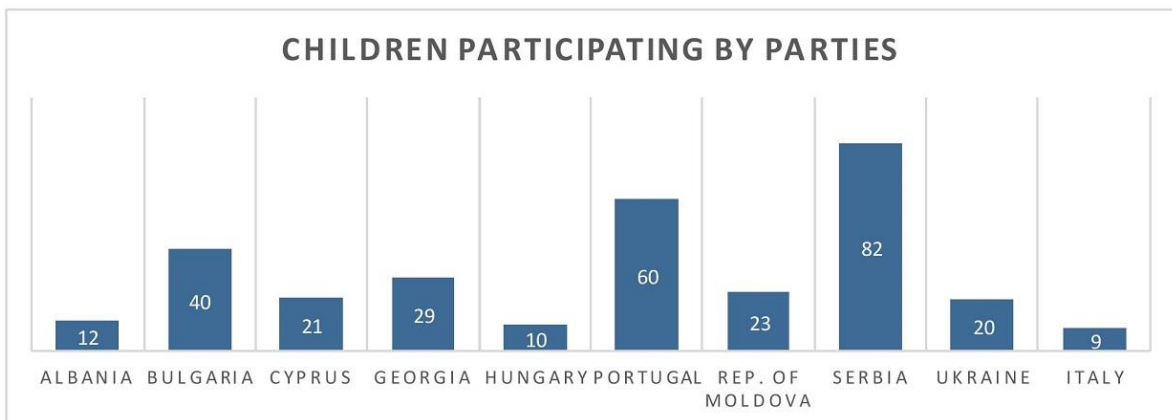
24. Konsultacije su se zasnivale na otvorenom i dobrovoljnom pozivu. Djeca su odabrana prema njihovoj motivaciji, veličini ciljne grupe, uzrastu (između 11 i 18 godina), polu, jeziku, posebnim potrebama, poticanju učešća djece u ranjivim situacijama i različitog porijekla, te osiguravanju rodne ravnoteže. Proces konsultacija vodile su odrasle osobe sa iskustvom u radu sa djecom i adolescentima, dobrim poznavanjem prava djeteta, učešćem djece i fokusom na ostale krugove (monitoringa) praćenja. Djeca su imala pravo da ostvare svoje pravo da budu saslušana u bilo kojem obliku, uključujući usmeno, kroz crtanje, snimanje videa. Zatražena je saglasnost roditelja ili drugih staratelja i djece, te su dobili sve relevantne informacije (okvir, ciljevi, tema konsultacija) kao i naznake o ishodu njihovog učešća i na koji način će se njihovi stavovi uzeti u obzir.

---

¹⁶ Vidjeti pravilo 30 (Opšti komentari, prijedlozi i mišljenja) Poslovnika o radu Lanzarote komiteta.

¹⁷ Član 9(1), Lanzarote konvencije.

25. Prilozi su primljeni od djece iz 10 različitih država članica Konvencije, sa ukupno 306 djece koja su učestvovala. Iako je ovo učešće samo uzorak raznolikosti dječijih pogleda na temu seksualno sugestivnih slika i/ili video zapisa koje djeca sama izrađuju, ono pruža autentičan i visoko informativan uvid u situaciju koju svakodnevno doživljavaju. Različit po formi, sadržaju i smjeru, ilustruje iskrenu posvećenost poštovanju i promovisanju prava djece da se čuju¹⁸.

Analiza nalaza djece

26. Lanzarote komitet je odlučio je da sagleda njihove stavove naglašavajući ih kroz ovaj izvještaj o implementaciji. Čitalac će tako pronaći tematske okvire u kojima se ističu oblasti od interesa i/ili zabrinutosti za djecu, a neke od preporuka upućenih članicama u ovom izvještaju zasnivaju se na njihovim prijedlozima. Ovaj dio ima za cilj da čitaocu pruži opštu predstavu o tome kako sama djeca percipiraju izazove u vezi sa seksualnim slikama i/ili video zapisima koje sami generišu.

27. Dječiji doprinos ističe nekoliko opštih problema koji bi mogli uticati na njihovu internet sigurnost i dobrobit. Na primer, drugačije shvatanje pojma „dijete“: u Srbiji većina vjeruje da se izraz „dijete“ odnosi na osobe mlađe od 18 godina, međutim nekolicina djece smatra da je „dijete“ mlađe od 14 ili 16 godina, što bi moglo uticati na stavove prema sekstingu djece i žrtvama seksualnog zlostavljanja i eksploatacije.¹⁹ Postoje i razlike u percepciji. Neka djeca još uvijek doživljavaju drugu djecu koja šalju svoje privatne fotografije kao „naivnu i površnu“²⁰ a djevojčice su lošije percipirane od dječaka²¹.

28. Pitanja koja su djeca pozvana da razmotre kako bi podržali nadzorni rad Lanzarote komiteta strukturisana su oko tri glavne teme: aktivnosti podizanja svijesti ili obrazovne aktivnosti, alati, materijali i mjere, nacionalni nastavni plan i program i pomoć žrtvama.

1. Podizanje svijesti ili obrazovne aktivnosti/alati/materijali/mjere

29. Iako djeca sve više dijele seksualno sugestivne slike i/ili video zapise koje su sami kreirali, prilozi pokazuju da većina njih nije upoznata sa mjerama zaštite u vezi sa ovom praksom koje bi mogle omogućiti smanjenje rizika od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja.

30. U Portugalu je zapaženo da je manja vjerovatnoća da će neka ugrožena djeca u školi čuti o postavljanju slika i/ili video zapisa koje su sami kreirali na internetu²². U Srbiji je vrlo malo djece ikada vidjelo kampanju, reklamu, poster, video, film ili bilo šta drugo o rizicima povezanim s dijeljenjem ovih materijala. Jedini način na koji su to mogli saznati bio je putem televizijskih

¹⁸ Zbirka koja okuplja originalne priloge koje su djeca primila u kontekstu 2. runde praćenja (kompilacija) Lanzarote komiteta dostupna je na: Učešće djece (coe.int).

¹⁹ Doprinos Srbije, strana 36 kompilacije.

²⁰ Vidi, na primjer, Italija, stranica 60 kompilacije.

²¹ Vidi, na primjer; Italija, strana 7; Srbija, strana 41 kompilacije.

²² Portugal, stranica 28 kompilacije.

programa, koji uglavnom nisu primjereni uzrastu (na primjer, u filmu Taken²³). U Ukrajini još uvijek postoji manji tabu oko ove teme. Djeca misle da je to povezano sa starom porukom “Nema seksa u SSSR-u”. Prema njihovom iskustvu, oni ne mogu razgovarati o ovoj temi sa svojim roditeljima i nastavnicima, jer se seksualnost smatra nemoralnim i stoga se ne uči u učionicama.²⁴ Nadalje, žale što odrasli nisu dovoljno svjesni novih sredstava komunikacije koje koriste kriminalci, npr. online igrice, i vještinama djece u onlajn okruženju²⁵. U Italiji, djeca generalno nisu upoznata s pravilima za prikazivanje fotografija i video zapisa na Internetu. Oni su, međutim, svjesni prakse prijavljivanja neprikladnog sadržaja²⁶.

31. Dati su i prijedlozi na ovu temu. Što se tiče oblika preventivnih kampanja koje bi željeli da se sprovode, neka djeca su predložila da bi mogli biti u obliku otvorenih događaja uz muziku kako bi privukli ljude svih uzrasta, gdje bi se prenosile različite poruke kroz informativne letke i atraktivne video klipove,²⁷ da budu u obliku video spotova koji će biti objavljeni na internet aplikacijama kao što su Facebook, YouTube i Instagram i drugim web stranicama popularnim među adolescentima, ili čak putem govornih ili SMS poruka koje šalju operateri mobilnih telefona.²⁸ Mogao bi se emitovati crtani ili televizijski program dizajniran za djecu kako bi promovisalo seksualno obrazovanje (uz pružene jasne informacije za kratko vrijeme), i mogao bi se stvoriti specijalizovani YouTube kanal.²⁹ Sve u svemu, djeca su pozvala na veću saradnju između vlade i masovnih medija, te operatera mobilne telefonije.³⁰

Državni nastavni plan i program

32. Sveukupno, djeca su naglasila potrebu da mladi nastavnici drže časove o ovoj temi, ili barem nastavnici koji dobro poznaju navedena pitanja³¹. Nadalje, djeca u pet od deset zemalja³² posebno su spomenula da je seksualnost još uvijek tabu tema u njihovom društvu. Kao rezultat toga, nastavnici, roditelji i druge odrasle osobe nisu voljni ili im je previše neugodno razgovarati s djecom o pitanjima seksa, a posebno o rizicima povezanim s izradom vlastitih seksualnih slika i/ili video zapisa.

33. U Gruziji i Albaniji, djeca su spomenula da nacionalni nastavni plan i program ne uključuje podizanje svijesti o rizicima povezanim s objavljivanjem seksualno sugestivnih slika i/ili video zapisa koji su sami objavili na internetu.³³ U Mađarskoj djeca smatraju da informacije koje je škola obezbijedila o tome zašto ne bi trebali dijeliti seksualni sadržaj nije ni dovoljno ni adekvatno: kursevi se uglavnom fokusiraju na naučne činjenice i odvrćajuće primjere, a stavovi nastavnika mogu biti „prozični ili ekstremni“.³⁴ U Republici Moldaviji postoji stalna tradicija tabua kada su

---

²³ Srbija, strana 44 kompilacije.

²⁴ Ukrajina, stranica 49 kompilacije.

²⁵ Ukrajina, strana 49: “Roditeljska kontrola nije efikasan alat” jer djeca dobro znaju kako to zaobići sigurnost.

²⁶ Italija, stranica 60 kompilacije.

²⁷ Kipar, stranica 13 kompilacije.

²⁸ Republika Moldavija, strana 32 kompilacije.

²⁹ Ukrajina, 3. preporuka “Preventivnog postera”, priloženog kompilaciji.

³⁰ Republika Moldavija, strana 33 kompilacije

³¹ Gruzija strana 20; Albanija, strana 3 kompilacije

³² U Bugarskoj, djeca su izjavila da bi se „osjećala neprijatno tokom otvorene diskusije koja uključuje nastavnike, roditelje i učenike i da bi se dete suočilo sa negativnim mišljenjem, stavovima, pa čak i uvredama ako bi se gole ili polugole slike širile internetom (stranica 7); u Republici Moldaviji, tema je tabu, a „nastavnici su posramljeni“ (str. 30); u Ukrajini, djeca žale zbog činjenice da je inhibicija oko seksa u SSSR-u još uvijek prisutna, zbog čega društvo i dalje vidi seksualnost kao tabu (strana 49); U Srbiji, „Među porukama koje bi slali svojim vršnjacima da ih motivišu da ne distribuiraju seksualno eksplicitne selfije i sve ostalo što je obuhvaćeno sekstingom, deca su koristila one koje izazivaju stid, krivicu i strah“ (str. 45); a u Italiji, “italijanske škole posvećuju premalo vremena za diskusiju o pitanjima vezanim za seksualnost, i dalje se smatraju tabuom.” (stranica 55). Stranice koje se pominju u ovoj fusnoti odnose se na kompilaciju.

³³ Doprinis Gruzije, stranica 18 kompilacije.

³⁴ Mađarski doprinis, koji se može naći na: <https://www.youtube.com/watch?v=-wQYRQTF8Cw>

u pitanju pitanja vezana za seks. Nastavnici smatraju da ova pitanja treba predavati van škole, dok roditelji smatraju da bi to trebalo da bude u nadležnosti škole³⁵. Nadalje, Crkva je veoma uticajna, što ih još više odbija od pokretanja pitanja vezanih za ovu temu³⁶. Bilo je slučajeva da su nastavnici krivili samu decu, smatrajući da su „sami tražili“³⁷. U Srbiji³⁸, Mađarskoj³⁹ i na Kipru⁴⁰ postoji podjela u školskim odeljenjima gdje djeca slušaju o rizicima sekstinga. To zavisi od nastavnika, a u razredu ne postoji poseban predmet posvećen ovom pitanju. Shodno tome, neka djeca nikada nisu čula za to, dok su druga govorila o tome na nekoliko predavanja. U Ukrajini se predmeti na ovu temu uglavnom ne predaju ili se izvode putem pisanih dokumenata, jer nastavnici izbjegavaju da razgovaraju o toj temi sa svojim učenicima⁴¹. Prema intervjuisanoj deci, problem leži u ličnoj pristrasnosti nastavnika. Dešava se i da nastavnici objavljuju slike učenika bez vlastite saglasnosti ili saglasnosti roditelja. U Italiji se djeci ne nudi dovoljno vremena za razgovor o seksualnim pitanjima u školi, jer se to još uvijek smatra tabuom u zemlji. Osim toga, djeca ne smatraju školu najprikladnijim forumom za rješavanje njihovih situacija, jer osoblje ima djelimičan pogled na svoje učenike⁴².

34. Odgovarajući na upitnik, djeca su iznijela mnoge prijedloge za unapređenje nacionalnog nastavnog plana i programa. Što se tiče formata koji bi preventivne aktivnosti mogle imati, nekoliko djece je predložilo da budu interaktivne, kreativne, razumljive i razumne, u obliku diskusija⁴³. Drugi su spomenuli potrebu uključivanja studija slučaja, simulacija, interaktivnih vježbi, video igrice,⁴⁴ i da ih organizuju u vidu vršnjačke edukacije⁴⁵. Što se tiče sadržaja ovih aktivnosti, istakli su potrebu da se informišu o načinu komuniciranja sa djetetom koje je bilo žrtva takvog zlostavljanja,⁴⁶ da koriste ispravnu terminologiju⁴⁷, da dobiju informacije o djeci koja žive u hraniteljskim porodicama, upoređujući njihovu situaciju sa drugom djecom⁴⁸. Što se tiče osobe zadužene za ove aktivnosti, neki su istakli svoju spremnost da vide povećanje svijesti svojih nastavnika o tom pitanju⁴⁹ – uključujući obuku od strane stručnjaka – i u saradnji između školskog osoblja i drugih stručnjaka. Na primjer, ljekari i policajci mogli bi držati predavanja o sigurnosti u onlajn okruženju,⁵⁰ a psiholozi, pedagozi i učeni sveštenici bi mogli da predvode aktivnosti⁵¹. Neki su čak izrazili želju da vide dječake i djevojčice koji su zaista iskusili takvu situaciju⁵². Konačno, neka djeca su zahtijevala da se traži saglasnost roditelja prije nego što ih osoblje škole slika tokom školskih aktivnosti⁵³, dok su druga željela da djeca imaju pravo da razgovaraju sa psihologom u školi bez dozvole roditelja.⁵⁴

---

³⁵ Republika Moldavija, stranica 30 kompilacije.

³⁶ Republika Moldavija, strana 30 kompilacije: „(...) Crkva i jedan dio društva smatraju da o obrazovanju uopšte ne treba razgovarati sa decom; shodno tome, neki nastavnici izbjegavaju slične teme kako bi očuvali svoj odnos s vjerskim ili društvenim vođama”.

³⁷ Republika Moldavija, strana 31 kompilacije.

³⁸ Srbija, strane 43-44 kompilacije.

³⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=-wQYRQTF8Cw>

⁴⁰ Kipar, stranica 12 kompilacije.

⁴¹ Ukrajina, stranica 49 kompilacije.

⁴² Italija, stranica 6 kompilacije.

⁴³ Mađarska, vidi, <https://www.youtube.com/watch?v=-wQYRQTF8Cw>

⁴⁴ Republika Moldavija, strana 31 kompilacije.

⁴⁵ Srbija, strana 44 kompilacije.

⁴⁶ Republika Moldavija, strana 31 kompilacije.

⁴⁷ Italija, stranica 55 kompilacije.

⁴⁸ Italija, stranica 56 kompilacije.

⁴⁹ Republika Moldavija, strana 31 kompilacije.

⁵⁰ Republika Moldavija, stranica 31 kompilacije.

⁵¹ Srbija, strana 44 kompilacije.

⁵² Italija, stranica 59 kompilacije.

⁵³ Ukrajina, stranica 12 kompilacije.

⁵⁴ Italija, stranica 55 kompilacije.

3. Pomoć žrtvama

35. Postoje veoma različita mišljenja o tome kome će se djeca obratiti u slučajevima zlostavljanja, u zavisnosti od njihovih različitih uvjerenja i stepena povjerenja koje imaju u tu osobu. Osim toga, mnoga djeca još uvijek nisu svjesna postojanja nacionalne telefonske linije za pomoć koja bi im pomogla u situacijama kada ne žele razgovarati sa svojim porodicama, nastavnicima ili policijom.⁵⁵ Konačno, malo se ili uopšte ne spominje prisustvo specijalizovanog tima za zaštitu djece od nasilja, kojem se djeca mogu obratiti za savjet.

36. U Portugalu, neka djeca iz ugroženih porodica ne bi razgovarala s roditeljima, policijom, pa čak ni sa školom. Neki uopšte ne vjeruju policiji i imaju poteškoća u školi, posebno u poštovanju naređenja.⁵⁶ U Republici Moldaviji postoji opšta zabrinutost da prijavljivanje slučajeva zlostavljanja profesionalcima nije povjerljivo, te da bi se informacije o njihovoj situaciji mogle otkriti široj javnosti. Ovo je posebno tačno u selima u kojima deca i roditelji veruju da se vijesti šire veoma brzo i lako.⁵⁷ Neki smatraju da ni linije za pomoć djeci nisu sigurne sa stanovišta povjerljivosti⁵⁸, dok bi drugi radije o svojoj situaciji prije komunicirali pismenim nego usmenim putem. U Srbiji⁵⁹ i na Kipru⁶⁰ vrlo malo djece je ikada čulo za telefonsku liniju za pomoć koju mogu da pozovu ukoliko dođe do takve situacije. U Ukrajini, djeca žale zbog činjenice da ne znaju kome da se obrate u slučaju prijetnje, izuzev policije, ali da se i dalje plaše obratiti se nadležnima zbog straha da će otkriti informacije koje su im dali.⁶¹ Zatim, neka djeca su spomenula da će se sama „pobrinuti“ za počinioca odnosno upotrebom nasilja (sami ili preko lokalnih bandi, koje se ponekad smatraju spasiteljima i zaštitnicima) protiv nasilnika.⁶²

37. Što se tiče mehanizama za prijavu i pomoć, intervjuisana djeca su dala niz preporuka za bolju pratnju i zaštitu žrtava zlostavljanja. Neki od njih smatraju da bi se nacionalne telefonske linije i opasnosti povezane s internetom trebalo bolje reklamirati, na primjer na YouTubeu, igricama i drugim društvenim mrežama, kao i na ulicama i u školi, pozivajući se na ideju velikih natpisa i tabli u javnom domenu.⁶³ Prilikom prijave zlostavljanja policiji, žele da službenici obrate dužnu pažnju i uliju poverenje, da obezbjede istragu i zaštitu, da garantuju povjerljiva saslušanja bez obavještavanja roditelja i/ili nastavnika, i da obavijeste dijete o postupku ispitivanja njegove/njene prijave.⁶⁴ Kada se takva situacija već dogodila, neka djeca su izjavila da bi željela da im se pomogne da prevladaju osude vršnjaka i odraslih, kao i osjećaj srama i krivice koji ih prate.⁶⁵

II. Zaključne napomene

38. Iako je glavni cilj radionica organizovanih u 10 zemalja bio prikupljanje mišljenja djece o mjerama zaštite i standardima u vezi s pitanjem seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece na internetu koje proizilazi iz seksualno sugestivnih slika i/ili video zapisa o sebi, djeca su takođe dobila priliku da daju svoje mišljenje o strukturi ovakvih radionica i raspoloživim resursima. Ovi rezultati su važan izvor informacija, koji će biti koristan za buduće konsultacije sa djecom u tokom narednih ciklusa monitoringa Konvencije.

---

⁵⁵ Vidjeti, na primjer: doprinos djece u Ukrajini (prvi poster priložen kompilaciji priloga djece); Italija strana 60; Kipar, strana 13; Portugal, priloženi dokument strana 28 kompilacije.

⁵⁶ Portugal, stranica 28 kompilacije.

⁵⁷ Republika Moldavija, strana 34 kompilacije.

⁵⁸ Vidi, na primjer: Republika Moldavija, strana 34 kompilacije.

⁵⁹ Srbija, strana 44 kompilacije: „Znatan broj dece je rekao da ne zna ni za jedan broj na koji mogu da se jave u takvoj situaciji”.

⁶⁰ Kipar, stranica 16 kompilacije.

⁶¹ Ukrajina, stranica 49 kompilacije.

⁶² Srbija, strane 42-43-45 kompilacije.

⁶³ Ukrajina, “Zaštitni poster”, 3. preporuka, u prilogu kompilacije.

⁶⁴ Isto.

⁶⁵ Srbija, strana 43 kompilacije.

1. Pozitivne karakteristike koje su prepoznate tokom prvog kruga konsultacija koje uključuju djecu

- Djeci je bio dostupan širok spektar alternativnih sredstava izražavanja; u Ukrajini su djeca mogla koristiti tijesto za igru, boje i skulpture, u Mađarskoj su djeca napravila video klip i potom ga postavila na YouTube, umjesto da dostave pisani doprinos.

- Sve u svemu, djeca su osjećala da su u mogućnosti da slobodno izraze svoje mišljenje; na primjer, u Ukrajini, je primijetno da se „monitoring odvijao u vrlo mirnoj atmosferi u kojoj su se učesnici odmah osjećali slobodnim da slobodno izraze svoje mišljenje“⁶⁶.

- Prilozi pokazuju da su deca radoznala i iskreno zainteresovana za to iskustvo⁶⁷ (na primjer; u Italiji djeci su „vrlo interesantna pitanja koja su im upućena“).⁶⁸

2. Lekcije koje treba naučiti iz ovog prvog doprinosa djece ciklusu praćenja Lanzarote konvencije

-Prema moldavskoj djeci, na ovu temu bi se mogle konsultovati veće grupe djece i adolescenata.

-Moldavska deca su takođe izrazila spremnost da organizuju više sastanaka i partnerstava sa drugim organizacijama i institucijama kako bi pomogli u promociji poruka i prevenciji seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja u onlajn okruženju.⁶⁹

-Prema doprinosu ukrajinske djece, “nisu predstavljena djeca iz drugih ranjivih grupa, što ukazuje na potrebu korištenja i drugih ili dodatnih kanala komunikacije”.⁷⁰

-U Italiji su djeca izrazila spremnost da imaju pristup verziji Lanzarote konvencije koja je prilagođena djeci.⁷¹

39. Treba napomenuti da je djeci prilagođen alat “Dakle, ovo je seksualno zlostavljanje?” objavljen na web stranici Odjeljenja za prava djeteta Vijeća Evrope, koji adolescentima u njihovom svakodnevnom životu predstavlja vodič onda kada se suoče sa situacijama koje mogu dovesti do seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući i na internetu. Navedeno bi se moglo podijeliti sa svom djecom koja su učestvovala u ovom drugom krugu konsultacija.

II. Pravni okviri

II.1. Opšte napomene

40. Lanzarote konvencija izričito ne spominje seksualno sugestivne slike i/ili video zapise koje koje je dijete samo napravilo. Međutim, specifično ponašanje u vezi sa takvim materijalom može potencijalno potpasti pod opseg širokog spektra odredbi Lanzarote konvencije. Ovo poglavlje, stoga, ima za cilj da identifikuje situacije u kojima ponašanje koje uključuje seksualno sugestivne slike i/ili video zapise koje su djeca sama napravila, a koje spadaju u okvir Lanzarote konvencije kako bi se države potpisnice usmjerile kako da postupaju u takvim situacijama a u skladu sa Konvencijom.

41. U mišljenju Lanzarote komiteta o seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama, odnosno video snimcima, koje sama djeca prave, dijele i dobijaju (iz 2019.godine) navodi se sledeće:

---

⁶⁶ Ukrajina, stranica 56 kompilacije.

⁶⁷ Ukrajina, strana 50; Albanija, strana 3 kompilacije.

⁶⁸ Italija, stranica 56 kompilacije.

⁶⁹ Republika Moldavija, strana 34 kompilacije.

⁷⁰ Ukrajina, stranica 48 kompilacije.

⁷¹ Italija, stranica 56 kompilacije.

3. Seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimci koje djeca sama prave ne predstavljaju „proizvodnju dječije pornografije“ ako su namijenjena isključivo njihovoj privatnoj upotrebi;

4. Kada dijete posjeduje vlastite seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimke, to ne predstavlja „posjedovanje dječije pornografije“ ako su namenjeni samo vlastitoj privatnoj upotrebi;

5. Dobrovoljno i voljno dijeljenja vlastitih sugestivnih ili eksplicitnih slika i / ili video snimaka među sobom ne znači „nuđenje ili stavljanje na raspolaganje, distribuiranje ili prenošenje, nabavku ili svjesno dobijanje pristupa dječjoj pornografiji“ kada je namijenjeno isključivo za njihovu privatnu upotrebu⁷²;

42. Lanzarote komitet takođe naglašava da se u određenim okolnostima seksualno sugestivne slike i/ili video snimci koje su djeca sama napravila mogu smatrati „dječjom pornografijom”⁷³ kako je navedeno u članu 20(2) Konvencije. U takvim okolnostima, ponašanje u vezi sa seksualno sugestivnim slikama i/ili video zapisima koje je dijete samo napravilo potpada pod djelokrug člana 20 (“Krivična djela u vezi s dječjom pornografijom”). Osim toga, ponašanje u vezi s takvim slikama i/ili video zapisima može biti obuhvaćeno i drugim odredbama Lanzarote konvencije, posebno onih koje se odnose na navođenje djece u seksualne svrhe (član 23), učešće djeteta u seksualnim predstavama (član 21) ili potkupljivanje djece (član 22). Seksualno sugestivne slike i / ili video snimci koje djeca sama prave mogu biti dio krivičnih djela navedenih u članovima 18 (“Seksualno zlostavljanje”) i 19 (“Krivična djela u vezi s dječjom prostitucijom”) i, između ostalog, uključivati potkupljivanje djeteta radi seksualnog odnosa, finansijske ili druge koristi⁷⁴. U takvim slučajevima, ova djeca su žrtve seksualnog zlostavljanja i/ili seksualnog iskorištavanja i stoga ih treba tretirati kao takve tako da ne podliježu krivičnom gonjenju.⁷⁵

43. Kao što će biti detaljno objašnjeno u dijelu II.2.2 u nastavku, s obzirom na posebna razmatranja u vezi s tim da li djeca podliježu krivičnoj odgovornosti u vezi sa svojim vlastitim seksualnim slikama i/ili video zapisima, strane bi trebale razmotriti uvođenje izričitog pozivanja na takve materijale u svom zakonodavstvu posebno krivičnih djela obuhvaćenih Konvencijom iz Lanzarotea. S tim u vezi, Komitet je konstatovao da se pravni okviri Austrije, dijela Bosne i Hercegovine (Republike Srpske), Hrvatske, Kipra, Danske, Francuske, Njemačke, Lihtenštajna, Norveške, Slovenije i Švedske eksplicitno odnose na materijale koje djeca prave. Njemačka takođe ima građanskopravne pravne lijekove za zloupotrebu materijala koje djeca sama prave. Na Islandu,

---

⁷² Komitet podsjeća da izvještaj nezavisnih stručnjaka „Poštovanje ljudskih prava i vladavine prava pri korištenju automatizirane tehnologije za otkrivanje OCSEA“ naglašava da „Zaštita interesa, prava i osnovnih sloboda djece podrazumijeva da SP, tokom svojih aktivnosti u vezi sa automatskim otkrivanjem, uklanjanjem i dobrovoljnim prijavljivanjem OCSEA, sprečavaju neopravdano uplitanje u prava tinejdžera koji se manifestuju u seksualno eksplicitnom ponašanju, uključujući njihovo pravo na privatnost i istraživanje njihove seksualnosti kao dimenzije njihovog prava na privatni život. Bez obzira na tehnološke i pravne izazove u pravljenu kvalitativnih razlika između sadržaja, zaštita prava djece na privatnost trebala bi obuhvatiti pravo na otkrivanje svog seksualnog identiteta u sigurnom i privatnom okruženju.”

⁷³ Lanzarote komitet, baš kao i UN CRC (vidi Smjernice OPSC-a, stav 5, strana 3), priznaje da se neki od termina koji se koriste u međunarodnim i regionalnim instrumentima o pravima djeteta, kao što su „dječija pornografija” ili „dječija prostitucija”, postepeno zamjenjuju jer mogu dovesti u zabludu i insinuirati da bi dijete moglo pristati na takvu praksu, podrivajući težinu zločina ili prebacujući krivicu na dijete. U skladu sa Preporukom I-1 ovog izvještaja, sam Komitet nastoji da sve više koristi termin „materijali o seksualnom zlostavljanju djece” (CSAM) umjesto „dječije pornografije” gdje god je to moguće (tj. ograničavajući upotrebu termina „dječija pornografija”) do tada citira pravne tekstove u kojima se termin još uvijek koristi, uključujući član 20. Lanzarote konvencije).

⁷⁴ Osim toga, izvan opsega Lanzarote konvencije i ovog izvještaja, seksualno sugestivne slike i/ili video zapisi koje djeca sama prave, mogu biti dio niza krivičnih djela, uključujući ona koja se odnose na trgovinu ljudima.

⁷⁵ Vidjeti stavove 1 i 2 gore navedenog Mišljenja iz 2019. godine.

ministar pravde je izradio nacrt izmjena Krivičnog zakona, koji se bavi pitanjem seksualnog materijala koji dijete samo pravi kako bi se poboljšala zaštita seksualna privatnost⁷⁶.

Obećavajuća praksa

U Austriji je izmjenom Krivičnog zakona u januaru 2016.godine dekriminalizovano sporazumno dijeljenje materijala koje su djeca, uz pristanak, sama napravila. Dijeljenje navedenog materijala sa pojedincima, osim onih koji su učestvovali i pristali na razmjenu takvog materijala, ostaje krivično djelo u smislu nacionalnog krivičnog zakona.

44. U Švajcarskoj, zakonodavstvo predviđa da djeca starija od šesnaest godina koja sporazumno proizvode seksualno sugestivne slike ili/video snimke jedno drugog za vlastitu upotrebu nisu krivično odgovorna za proizvodnju i posjedovanje "dječije pornografije". Nisu krivično odgovorni ako distribucija i dijeljenje takvih slika i video zapisa ostane među djecom koja su umiješana u navedeni sadržaj. Umjesto toga, oni su krivično odgovorni ako se distribucija i dijeljenje navedenog sadržaja vrši s trećom stranom.

45. U nekoliko članica, seksualne slike i/ili video snimci koje su djeca sama kreirala, djeca se eksplicitno tretiraju nezakonodavnim mjerama, npr.:

- U Španiji, Uputstvo Generalnog tužilaštva 2/2015 uključuje uputstva da se u određenim okolnostima ne procesuiraju slučajevi koji uključuju materijal koji je dijete samo napravilo.
- U Italiji se takvim materijalima bavi sudska praksa nacionalnih sudova.

Preporuke u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Preporuka II-1

Priznajući da termin „dječija pornografija” može zavarati i umanjiti težinu zločina na koje se odnosi, Lanzarote komitet poziva članice da radije koriste termin „materijali o seksualnom zlostavljanju djece” (“child sexual abuse material” CSAM) za materijal koji prikazuje djela seksualnog zlostavljanja djece i/ili fokusiranje na genitalije djeteta slijedeći smjernice navedene u “Terminološkim smjernicama za zaštitu djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja”⁷⁷ (“Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse”) u razvoju budućih nacionalnih, regionalnih i međunarodnih pravnih instrumenata i politika koje se bave prevencijom i zaštitom od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece.

Preporuka II-2

Lanzarote komitet poziva članice da ojačaju zaštitu djece uvođenjem eksplicitnih referenci u svoje pravne okvire koje se odnose na ponašanje u vezi s seksualno sugestivnim slikama i/ili video zapisima koje su djeca sama napravila, identifikujući okolnosti kada se djeca ne bi trebala biti smatrana krivično odgovornom, a kada bi trebala biti procesuirana i to samo kao krajnje sredstvo.

⁷⁶ Ovaj zakon još nije usvojen, ali nacrt uključuje upućivanje na seksualni materijal koji dijete samo napravilo.

⁷⁷ Terminološke smjernice se takođe odnose na termin „materijali za seksualno iskorištavanje djece”, ukazujući da se ovaj izraz može koristiti u širem smislu, posebno vidjeti „Luksemburške terminološke smjernice”, str. 38-40.

II.2. Član 20. Lanzarote konvencije u vezi sa seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama i / ili video snimcima koje djeca sama prave

Član 20 – Krivična djela koja se odnose na dječiju pornografiju

(...)

2. U svrhu ovog člana, „dječija pornografija“ će značiti svaki materijal koji vizuelno opisuje dijete angožavano u stvarno ili simulirano seksualno jasno ponašanje, ili opis dječijih I seksualnih organa čija je primarna svrha seks.

Objašnjenja

142. Stav 2 je zasnovan na Opcionom protokolu uz Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima djeteta. Definiše pojam "dječija pornografija" kao bilo koji vizuelni prikaz djeteta koje se bavi stvarnim ili simuliranim seksualno eksplicitnim ponašanjem, ili bilo koji prikaz djetetovih polnih organa "u, prvenstveno, seksualne svrhe".

Takvi materijali su regulisani nacionalnim standardima koji se odnose na tjelesne ozljede, ili klasifikaciju materijala kao opscenih ili neusklađenih s javnim moralom. Prema tome, materijal koji ima umjetničke, medicinske, naučne ili slične vrijednosti, tj. gdje nema seksualne svrhe, ne spada u opseg ove odredbe. Vizuelni prikaz uključuje podatke pohranjene na kompjuterskoj disketi ili na drugim elektronskim uređajima za pohranu a koji se može pretvoriti u vizuelnu sliku.

143. Strane moraju definisati „Seksualno eksplicitno ponašanje“ koje pokriva sledeće stvarne ili simulirane radnje:

a) polni odnos, uključujući genitalno-genitalni, oralno-genitalni, analno-genitalni ili oralno-analni, između djece, ili između odrasle osobe i djeteta, istog ili suprotnog spola; b) bestijalnost; c) masturbaciju; d) sadističko ili mazohističko zlostavljanje u seksualnom kontekstu; ili e) lascivno izlaganje genitalija ili pubičnog područja djeteta bez obzira da li je prikazano ponašanje stvarno ili simulirano.

II.2.1. Šta prema Lanzarote konvenciji podrazumijeva "dječija pornografija"?

46. Važno je podsjetiti da se prema članu 20(2) Lanzarote konvencije "dječija pornografija" definiše kao „svaki materijal koji vizuelno prikazuje dijete koje se bavi stvarnim ili simuliranim seksualno eksplicitnim ponašanjem ili bilo kakvim prikazom dečjih seksualnih organa prvenstveno u seksualne svrhe“. Iz gore objašnjenih razloga,⁷⁸ Komitet koristi izraz "CSAM" umjesto "dječija pornografija" osim ako ne mora citirati termin koji se koristi u pravnim tekstovima. Termin "seksualno eksplicitno ponašanje" u članu 20(2) ostavljeno je da definišu strane. Ipak, Izvještaj s objašnjenjima Lanzarote konvencije ukazuje da mora biti pokriveni barem dole navedene (stvarne ili simulirane) aspekte:

a) polni odnos, uključujući genitalno-genitalni, oralno-genitalni, analno-genitalni ili oralno-analni, između djece ili između odrasle osobe i djeteta, istog ili suprotnog spola;

b) bestijalnost;

c) masturbaciju;

d) sadističko ili mazohističko zlostavljanje u seksualnom kontekstu; ili

e) lascivno izlaganje genitalija ili pubičnog područja djeteta.⁷⁹

⁷⁸ Pogledati fusnotu 73.

⁷⁹ Izvještaj s obrazloženjem stav 143.

47. Komitet naglašava da član 20(2) pokriva samo vizuelne prikaze. Nevizuelni prikazi se takođe ne pominju u Mišljenju iz 2019. Stoga se u ovom izvještaju ne obrađuje nevizualni seksualni materijal koji su djeca sama napravila (npr. zvuk, tekst).

48. Što se tiče vizuelnih prikaza, Komitet naglašava da će se u određenim okolnostima seksualno eksplicitne slike i/ili video zapisi koje su djeca sama kreirala kvalifikovati kao CSAM kako je definisano u članu 20(2). Takođe se može pretpostaviti da će se u određenim okolnostima i većina seksualno sugestivnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama kreirala kvalifikovati kao takvi. U tom smislu, treba istaći da se član 20. odnosi na učešće u seksualno eksplicitnom ponašanju, odnosno predstavljanju organa djeteta. Dakle, slika i/ili video koji je dijete samo napravilo a koji predstavlja samo sugestivnu pozu (ne prikazuje djetetove polne organe i nije direktno povezana sa seksualno eksplicitnim ponašanjem) prema članu 20(2)⁸⁰ neće se kvalifikovati kao CSAM.

49. Komitet primjećuje da se u zakonodavnim okvirima Andore, Austrije, Belgije, Hrvatske, Gruzije, Italije, Lihtenštajna, Republike Moldavije, Rumunije i Slovačke Republike koristi termin „dječija pornografija” na način definisan u članu 20(2) Lanzarote konvencije.

50. Komitet, međutim, primjećuje da generalno postoji velika raznolikost pravne terminologije koja se koristi za opisivanje CSAM-a. Nadalje, jedan broj država ⁸¹nema zakonsku definiciju – stoga se u takvim slučajevima oslanja na tužilačku ili sudsku praksu.

Preporuke u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Preporuka II-3

Lanzarote komitet poziva one članice koje u svom zakonskom okviru nemaju definiciju „materijali o seksualnom zlostavljanju djece“ da istu uvedu u skladu sa Preporukom II-1 iznad.

Preporuka II-4

Lanzarote komitet poziva članice da razmotre odgovarajuće pravne odgovore na ponašanje koje uključuje nevizuelni seksualni materijal koji su napravila djeca u kontekstu krivičnih djela obuhvaćenih konvencijom.

II.2.2.Kriminalizacija ponašanja u vezi sa proizvodnjom i posjedovanjem materijala za zlostavljanje djece i njegovog odnosa sa seksualno sugestivnim slikama i/ili video zapisima koje dijete samo pravi

Član 20. Lanzarote konvencije – Krivična djela koja se odnose na dječiju pornografiju

1.Članica će preduzeti potrebne zakonske i druge mjere kako bi se osiguralo da se sljedeće namjerno ponašanje krivično procesuiraju:

- a. proizvodnja dječje pornografije;
- (...)
- e. posjedovanje dječije pornografije

Objašnjenje

139. Posjedovanje dječije pornografije, u bilo kojem obliku, kao što su časopisi, video kasete, DVD-ovi ili mobilni telefoni, uključujući one pohranjene u kompjuterskom sistemu ili na nosaču podataka, kao i odvojenom uređaju za pohranu, disketama ili CD-Rom-a, inkriminirano je u

⁸⁰ Druga krivična djela se mogu primijeniti u slučajevima koji su predviđeni u uvodu ovog poglavlja.

⁸¹ Albanija, Bosna i Hercegovina, Kipar, Danska, Litvanija, San Marino, Španija, Švedska, Švicarska

stavu 1e. Efikasan način da se smanji proizvodnja dječije pornografije jeste navođenje krivičnih posljedica za svakog od učesnika u lancu od proizvodnje do posjedovanja.

51. U skladu sa članom 20(1) Lanzarote konvencije, članice su dužne osigurati, između ostalog, da se namjerna proizvodnja i posjedovanje materijala za zlostavljanje djece krivično procesuiraju. Kao što je objašnjeno iznad, ponašanje u vezi sa seksualno sugestivnim slikama i/ili video zapisima koje je dijete samo napravilo može biti obuhvaćeno članom 20. Odrasle osobe koje namjerno traže proizvodnju takvog materijala i isti posjeduju trebale bi snositi odgovornost za takvo ponašanje. Situacija djece koja "proizvode i posjeduju" vlastite seksualne slike i/ili video zapise je drugačija i biti će posebno obrađena u nastavku.

52. Što se tiče uloge odraslih u proizvodnji materijala za zlostavljanje djece, jedna od članica (Italija) obavijestila je da je presudom Vrhovnog suda iz 2019. navedeno da se proizvodnja materijala za zlostavljanje djece „koristeći“ dijete za stvaranje seksualno sugestivnih slika i/ili video zapisa, kvalifikuje kao indukcija ili podsticanje⁸². Sudska praksa je dalje pojašnjavala da dijete ne može izraziti svoj pristanak na proizvodnju ili objavu materijala za zlostavljanje dece u skladu sa članom 2. Građanskog zakonika. Stoga se širenje seksualnih slika i/ili video snimaka koje je dijete samo napravilo mora smatrati posebnom ranjivosti djeteta, a koja mora biti zaštićena krivičnim zakonom⁸³. Vrhovni sud je takođe, kvalifikovao ponašanje koje se odnosi na „zlostavljanje djeteta“ širenjem seksualno sugestivnih slika i/ili video zapisa koje je dijete samostalno napravilo⁸⁴. Italijanski zakon iz 2019. takođe eksplicitno kažnjava nezakonito širenje seksualno eksplicitnih slika i video zapisa, uključujući djecu („osvetnička pornografija“).

53. Što se tiče posjedovanja CSAM-a od strane odraslih, Komitet naglašava da Lanzarote konvencija (član 20(1)(e) zahtijeva kriminalizaciju posjedovanja "dječije pornografije". Zaista, čak i sam "pristup dječjoj pornografiji" online (bez preuzimanja), prema Konvenciji treba da bude kriminalizovano, tako da situacije u kojima samo posjedovanje istog nije kriminalizovano nisu u skladu sa Konvencijom⁸⁵. Komitet primećuje da je tokom ove runde praćenja, zakonodavstvo u Ukrajini izmjenjeno i samo posjedovanje „dečije pornografije“ je sada kriminalizovano. Komitet takođe napominje da samo posjedovanje "dječije pornografije" u Ruskoj Federaciji i San Marinu još nije kriminalizovano, ali je pravna situacija u fazi revizije. Imajući na umu moguće rezerve o kojima se govori u nastavku, Komitet ohrabruje ove strane da dovrše izmjene imajući u vidu dole navedenu Preporuku II-5 vezanu za izuzeća za odrasle osobe od krivične odgovornosti za posjedovanje seksualno sugestivnih slika /ili video zapisa koje je dijete samostalno napravilo.

Rezerve dopuštene članom 20(3) u vezi s vlastitim seksualnim slikama koje su djeca sporazumno proizvela i posjedovala za privatnu upotrebu

Član 20 – Krivična djela koja se odnose na dječiju pornografiju

3. Članica može zadržati pravo da ne primjenjuje, u cijelosti ili djelomično, paragraf 1a i e na proizvodnju i posjedovanje pornografskog materijala:

(...) -koji uključuje djecu koja su dostigla starosnu dob navedenu u članu 18, paragraf 2, kada su ove slike proizvedene i nalaze se u njihovom posjedu uz njihov pristanak, isključivo za sopstvenu privatnu upotrebu.

⁸² 3. krivični odjel Corte di Cassazione, presuda od 18. aprila 2019., br. 26862.

⁸³ 3. krivični odjel Corte di Cassazione, presude od 17. novembra 2016., br. 1783; 7. juna 2018., br. 34162 i 3. krivični odjel Corte di Cassazione, presuda od 16. oktobra 2018., br. 1509, deponovana 2019. godine.

⁸⁴ krivični odjel, Corte di Cassazione, presuda od 12. februara 2020., br. 5522 –ECLI:IT:CASS:2020:5522:PEN.

⁸⁵ Vidi par. 139 i 140 Izvještaja s objašnjenjima uz Konvenciju.

Objašnjenje

144. Stav 3 članicama dozvoljava da stave rezerve u vezi sa stavom paragraf 1a i e na proizvodnju i posjedovanje pornografskog materijala (...) koja uključuje djecu koja su dostigla starosnu dob navedenu u članu 18, paragraf 2, kada su ove slike proizvedene i nalaze se u njihovom posjedu uz njihov pristanak, isključivo za sopstvenu privatnu upotrebu. Dvije rezervne mogućnosti u stavu 3. postoje samo u odnosu na proizvodnju i posjedovanje takvog pornografskog materijala (...).

54. Komitet ističe da član 20(3) druga alineja predviđa izuzeće od odgovornosti za proizvodnju i posjedovanje seksualno eksplicitnih slika samo ako su dotična djeca starija od dobi za seksualni pristanak i kada se materijal proizvodi/poseduje uz pristanak za vlastitu privatnu upotrebu.

55. Sledećih 6 država članica su izrazile takvu rezervu: Danska, Njemačka, Lihtenštajn, Ruska Federacija, Švedska i Švicarska.

56. Što se tiče primjene rezerve u nacionalnom pravu, Komitet primjećuje da se ista razmatra na sledeći način:

– Relevantna odredba danskog zakona (stav 235(3) Krivičnog zakona) ne precizira da se izuzeće primjenjuje samo kada je posjedovanje slika namijenjeno isključivo za vlastitu privatnu upotrebu.

– U Njemačkoj “maloljetnici”, odnosno osobe između četrnaest i mlađi od osamnaest godina, mogu proizvoditi i posjedovati vlastite pornografske materijale, a da to ne mora nužno predstavljati prijetnju bilo kakvim zakonom zaštićenim interesima, ako obje osobe pristanu.

– U Lihtenštajnu adolescenti (od 14 do 18 godina) su u takvim okolnostima izuzeti od kazni koje se odnose na „dječiju pornografiju“.

– U Švajcarskoj su maloletnici stariji od 16 godina oslobođeni od kazni koje se odnose na dječiju pornografiju u takvim okolnostima (član 197(8) Krivičnog zakona).

57. U pogledu nekih od ovih država članica, izgleda da se situacija pod rezervom proteže i na odgovornost odraslih:

– U Danskoj, posjedovanje fotografija, filmova ili sličnih snimaka osobe koja je navršila 15 godina nije kriminalizovana ako je ta osoba pristala na posjedovanje⁸⁶.

– U Ruskoj Federaciji proizvodnja i posjedovanje isključivo za privatnu upotrebu ne podliježu krivičnoj odgovornosti (član 242. Krivičnog zakona)⁸⁷.

– U Švedskoj se relevantna krivična djela „materijal zlostavljanja djece” ne primjenjuju ako je razlika u godinama i razvoju između prikazane osobe i osobe koja stvara sliku neznatna: stoga se čini da bi mlađa punoljetna osoba bila izuzeta od krivične odgovornosti, gdje je u predmetnom materijalu prikazano starije dijete.

58. Određeni broj država članica, koje nisu napravile rezervu prema članu 20(3), druga alineja, takođe, od krivične odgovornosti oslobađaju djecu koja su navršila starosnu dob za seksualni pristanak, ukoliko je posjedovanje seksualnih slika i video zapisa samo za privatnu upotrebu i uz saglasnost osobe koja je na njima prikazana.

59. U tom smislu, Komitet naglašava da član 8(3) Direktive 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije na sličan način utvrđuje da: „

⁸⁶ Danska, odgovor na pitanje 10. iz Tematskog upitnika.

⁸⁷ Vidjeti odgovor Ruske Federacije na pitanje 9.1 iz Tematskog upitnika.

Svaka država članica će odlučiti da li se član 5(2) i (6)⁸⁸ primjenjuje na proizvodnju, nabavku ili posjedovanje materijala koji uključuje djecu koja su navršila dob za seksualni pristanak kada se taj materijal proizvodi i posjeduje uz pristanak te djece i samo za privatnu upotrebu umiješanih osoba, u dijelu u kojem djela ne uključuju bilo kakvu zloupotrebu.”

60. Komitet, iz izvještaje Komisije (COM(2016) 871 final) Evropskom parlamentu u kojem se ocjenjuje u kojoj mjeri su države članice preduzele potrebne mjere za usklađivanje s Direktivom EU 2011/93, napominje da su Austrija⁸⁹, Hrvatska⁹⁰, Kipar, Njemačka⁹¹, Finska⁹² i Velika Britanija⁹³ odabrale da primjene gore navedeni član 8(3).

61. Komitet ističe da treba imati na umu da temeljni princip Lanzarote konvencije „nije namjera [Konvencije] da kriminalizuje seksualne aktivnosti mladih adolescenata koji otkrivaju svoju seksualnost i uključivanje u seksualna iskustva jedno s drugim u okviru seksualnog razvoja niti je namijenjen da obuhvati seksualne aktivnosti između osoba slične dobi i zrelosti.”⁹⁴

62. U svjetlu gore navedenog, Komitet smatra da je zakon kojim se odrasle osobe izuzimaju od krivične odgovornosti za posjedovanje seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama napravila u skladu sa Lanzarote konvencijom kada su ispunjeni svi dole navedeni uslovi:

- odrasla osoba je slične dobi i zrelosti kao dijete prikazano na seksualnim slikama i/ili video zapisima koje su sami kreirali;
- dijete prikazano na seksualnim slikama i/ili video snimcima koje su sami kreirali je dostiglo zakonsku dob za seksualne aktivnosti;
- navedene slike i/ili video snimke posjeduju samo za privatnu upotrebu, uz pristanak osoba prikazanih na istim,
- proizvodnja i posjedovanje navedenih slika i/ili video zapisa ne uključuju bilo kakvu zloupotrebu.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Preporuka II-5

Lanzarote komitet traži od članica⁹⁵ koje predviđaju izuzeće odrasle osobe od krivične odgovornosti za posedovanje seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama izradila da osiguraju dole navedeno:

- da je dijete prikazano na takvim slikama navršilo zakonsku dob za seksualne aktivnosti i dalo svoj pristanak za posjedovanje takvih slika i/ili video zapisa, te da
- da osoba koja posjeduje slike i/ili video zapise koje je dijete samostalno kreiralo i prikazano dijete na materijalima budu slične starosti i zrelosti (npr. postavljanjem maksimalne razlike u

⁸⁸ Direktiva 2011/93 je shvaćena da obuhvata i odrasle osobe i uvrštena je u nacionalno zakonodavstvo čl. 207a st. 5 i 6 austrijskog krivičnog zakona. Navedeno uključuje sve kriterije koje je Komitet naveo u Preporuci I-6 ovog izvještaja, sa izuzetkom sličnosti starosti i zrelosti uključenih osoba.

⁸⁹ Član 163. stav 5. Kaznenog zakona Hrvatske (kazneno djelo “dječija pornografija”) propisuje da se dijete neće kazniti za proizvodnju i posjedovanje pornografskog materijala koji prikazuje samo njega samog ili drugo dijete, ako su oni samo proizveli takav materijal i posjeduju ga uz pristanak svakog od njih i isključivo za vlastitu privatnu upotrebu.

⁹⁰ Vidi stav 56 iznad za situaciju u Njemačkoj.

⁹¹ U Finskoj, kada se smatra da je dijete samo pristalo na dijeljenje seksualnih slika samog sebe isključivo za privatnu upotrebu svog partnera sličnog uzrasta, ni dijete ni partner iste dobi nisu krivično odgovorni.

⁹² Situacija u Velikoj Britaniji nije obuhvaćena ovim izvještajem jer je Lanzarote konvenciju ratifikovala nakon što je već pokrenut krug monitoringa.

⁹³ Izvještaj s objašnjenjima, stav 129. Ovo je navedeno u kontekstu člana 18 (seksualno zlostavljanje), ali se čini da se odnose na širi princip koji se može jednako primijeniti na scenarije koji uključuju materijale koje su djeca sama napravila.

⁹⁴ Austrija, Kipar, Danska, Ruska Federacija i San Marino.

⁹⁵ S tim u vezi, pogledati Preporuku II-8 u nastavku.

godinama među njima) u skladu sa paragrafom 129. Izvještaja s objašnjenjima Lanzarote konvencije, i da
- proizvodnja i posjedovanje navedenih slika i/ili video zapisa ne uključuje bilo kakvu zloupotrebu.

Oslobađanje od krivične odgovornosti djece koja „proizvode i posjeduju“ vlastite seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimke koje sama prave, kako je pojašnjeno u mišljenju Lanzarote Komiteta iz 2019.

Mišljenje Lanzarote komiteta o seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama, odnosno video snimcima, koje sama djeca prave, dijele i dobijaju (usvojeno 6. juna 2019. godine)

3. Seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimci koje djeca sama prave ne predstavljaju „proizvodnju dječije pornografije“ ako su namijenjena isključivo njihovoj privatnoj upotrebi;

4. Kada dijete posjeduje vlastite seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimke, to ne predstavlja „posjedovanje dječije pornografije“ ako su namenjeni samo vlastitoj privatnoj upotrebi;

(...)

6. Kada dijete dobija bez znanja ili namjere seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimke koje prave druga djeca ne predstavlja „nabavku ili svjesno dobijanje pristupa dječjoj pornografiji putem informaciono-komunikacionih tehnologija“.

63. U svom Mišljenju iz 2019. Komitet poziva na snažnu zaštitu djece od krivične odgovornosti u slučaju seksualnih slika i/ili video zapisa koje su sami kreirali. Smatra da se samogeneriranje i posjedovanje vlastitih slika, kada su namijenjeni isključivo za vlastitu privatnu upotrebu (scenariji obuhvaćeni paragrafima 3-4 Mišljenja) ne bi trebalo smatrati povezanima s "dječjom pornografijom", te bi stoga trebalo u potpunosti biti izvan okvira člana 20(1)(a) i (e) Konvencije. Osim toga, za razliku od rezerve u članu 20(3), ova situacija se proteže i na djecu mlađu od dobi za seksualni pristanak kako bi se jasno osiguralo da su sva djeca (ne samo starija djeca) zaštićena od moguće krivične odgovornosti.

64. Radi jasnoće, Komitet takođe naglašava da se gore pomenuto izuzeće odnosi samo na situacije u kojima djeca sporazumno posjeduju seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise koji prikazuju jedno drugo. Tamo gdje posjeduju slike i/ili video zapise druge djece (ne jedno drugog), takvo izuzeće ne bi trebalo postojati. Ipak, treba napomenuti da bi djeca trebala biti krivično gonjena zbog ponašanja u vezi s "dječjom pornografijom" samo kao krajnje sredstvo i prednost treba dati, zavisno od okolnosti, pogodnijim metodama rješavanja njihovog štetnog ponašanja (stav 7c gore navedenog Mišljenja).⁹⁶

65. Kada dijete dobija bez znanja ili namjere seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimke koje prave druga djeca ne predstavlja „nabavku ili svjesno dobijanje pristupa dječjoj pornografiji putem informaciono-komunikacionih tehnologija ovo izuzeće nije primjenjivo kada djeca naknadno odluče zadržati takve materijale. Paragraf 7 b. Mišljenja, djeca koja dobivaju od druge djece njihove seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimke koje su sama

⁹⁶ S tim u vezi, pogledati Preporuku II-8 u nastavku.

napravila, a da ih nisu tražila, naknadno odluče da zadrže (tj. pohrane, a ne obrišu) takve slike i / ili video snimke⁹⁷.

66. Na osnovu gore navedenog, Komitet naglašava da se Mišljenje iz 2019. treba posmatrati kao generalizacija rezerve sadržane u članu 20(3) (druga alineja) u slučajevima kada djeca učestvuju u proizvodnji i samostalnom dijeljenju seksualnih slika i/ ili video zapisa o njima samima, i gdje bi potencijalna krivična odgovornost mogla biti dovedena u pitanje ako se ove slike/video snimci smatraju „materijalom o zlostavljanju djece“ od strane Strana Konvencije.

67. Na osnovu informacija koje su dostavljene, Komitet konstatuje da značajno mali broj država članica ima pravila koja dozvoljavaju kriminalizaciju proizvodnje seksualno eksplicitnih slika od strane same djece (Kipar, Finska, Gruzija, Latvija, Luksemburg, Malta, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, San Marino, Švicarska i Ukrajina). Za većinu strana, samostalno stvaranje takvih slika od strane djeteta ne smatra se krivičnim djelom.

68. Posjedovanje takvih slika od strane djece je kriminalizovano u nekim državama članicama (Albanija, Andora, Belgija, Kipar, Finska, Gruzija, Letonija, Luksemburg, Malta, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, Španija i Švicarska), ali većina članica ne goni takvo ponašanje jer ih mogu podvrgnuti kriminalizaciji u drugim uslovima (npr. kontekst posjedovanja, zakonska dob za seksualne aktivnosti, itd.).

69. Pozivajući se na specifičnu situaciju u Holandiji, Komitet primjećuje da djeca koja sama stvaraju i/ili posjeduju seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise namijenjene isključivo za njihovu privatnu upotrebu mogu se smatrati krivično odgovornim na osnovu Člana 240b Holandskog krivičnog zakona, koji se sastoji od kaznene odredbe o „dječijoj pornografiji“. Međutim, holandski Vrhovni sud je u svojoj odluci od 9. februara 2016. godine⁹⁸ odlučio da je tekst ove odredbe pretjerano inkluzivan i da se pojavljuju situacije koje gramatički spadaju u okvir odredbe, ali su u suprotnosti sa ciljevima zakonodavca, koje proizilaze iz dokumenata sa objašnjenjima. U ovim slučajevima, sudija može odlučiti da osumnjičenog ne smatra krivično odgovornim. Prilikom utvrđivanja takve situacije, sudac može uzeti u obzir niz faktora, posebno konkretna djela osumnjičenog, godine umiješanih osoba, pristanak uključenih pojedinaca i odsustvo bilo kakvih naznaka opasnosti, slike koja se šire među drugim osobama osim onih koji su uključeni u iste. Ova sudska praksa Vrhovnog suda treba da bude kodifikovana u Nacrtu zakona.⁹⁹

70. Što se tiče drugih članica, Komitet, iz dostavljenih informacija, razumije da postoje posebne okolnosti pod kojima se gore pomenuti zločini, iako utvrđeni u činjenicama i zakonu, prema nacionalnom zakonu krivično ne gone: na primjer, zatvaranjem procedure može se smatrati da je postupak u najboljem interesu djeteta (Letonija), ili zato što se, u svjetlu djetetove dobi, može smatrati da ne postoji gruba krivica niti razlog od javnog interesa za osudu (Litvanija, Malta, Republika Moldavija).

Obećavajuće prakse

U Republici Srpskoj (Bosna i Hercegovina), član 175. stav 5. Krivičnog zakonika propisuje “Dijete se neće kazniti za proizvodnju i posjedovanje pornografskog materijala koji prikazuje

⁹⁷ Vrhovni sud Holandije, 9. februar 2016., ECLI:NL:HR:2016:213. Sljedeći link za presudu Nizozemskog Vrhovnog suda: [ECLI:NL:HR:2016:213,Hoge Raad,14/05420 \(rechtspraak.nl\)](https://www.rechtspraak.nl/ECLI:NL:HR:2016:213,Hoge%20Raad,14/05420)

⁹⁸ U Belgiji se na sličan način radi na nacrtu zakona

⁹⁹ Liste zainteresovanih strana nisu uključene u preporuke zasnovane na Mišljenju Komiteta iz 2019. jer je usvojeno nakon pokretanja kruga monitoringa. Od svih strana će se tražiti da objasne šta je na snazi u vezi sa ovim preporukama u procedurama usklađivanja. Strane koje već imaju obećavajuće prakse istaknute u ovom izvještaju u pogledu sadržaja ovih preporuka mogu se prisjetiti takve prakse i istaknuti svaki dalji razvoj.

njega lično ili njega i drugo dijete ako su oni sami taj materijal proizveli i posjeduju ga uz pristanak svakog od njih i isključivo za njihovu ličnu upotrebu”.

U Švedskoj, Poglavlje 16, odjeljak 10B Krivičnog zakona navodi da se zabrane prikazivanja i posjedovanja „dječije pornografije“ ne odnose na osobu koja proizvodi pornografski materijal, ako je razlika u godinama i razvoju između djeteta i osobe koja proizvodi slike minorna a okolnosti inače ne opravdavaju da se osoba koja je počinila djelo osudi za krivično djelo.

Odnos između dobi krivične odgovornosti i dobi za davanje saglasnosti za seksualni odnos

71. Većina država članica je ukazala na starosnu dob za krivičnu odgovornost ispod koje se djeca ne mogu smatrati krivično odgovornom za djela koja počine kako bi dokazali kompatibilnost sa gore navedenim isključenjem krivične odgovornosti za proizvodnju i posjedovanje seksualnih slika/video snimaka koje su djeca sama kreirala djeca. Navedene dobi kreću se između 10 (Švicarska, iako se novčane kazne i lišavanje slobode ne mogu odrediti za djecu mlađu od 15 godina), 12 (Turska), 13 (Francuska), 14 (Albanija, Austrija, Bugarska, Hrvatska, Estonija, Gruzija, Njemačka, Mađarska, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Malta, Crna Gora, Rumunija, Ruska Federacija, San Marino, Srbija, Slovačka, Slovenija i Španija), 15 (Češka, Danska, Finska, Island, Norveška i Švedska), 16 (Litvanija, Republika Moldavija, Portugal i Ukrajina) i 17 (Poljska).

72. Komitet naglašava da oslanjanje samo na starosnu dob za krivičnu odgovornost za isključivanje od krivične odgovornosti ne odgovara situaciji potpune usklađenosti sa paragrafima 3-6 Mišljenja iz 2019., budući da starija djeca ne mogu iskoristiti ovo izuzeće. Situacija je posebno zabrinjavajuća u odnosu na strane sa posebno niskom starosnom dobi za krivičnu odgovornost.

73. Određeni broj država članica je takođe primijetio da proizvodnja i posjedovanje materijala koje su djeca sama kreirala nisu kriminalizovani kada dotično dijete (djeca) navršu zakonsku dob za seksualne aktivnosti (naime, Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Češka, Danska, Estonija, Gruzija, Njemačka, Grčka, Italija (samoprodukcija), Letonija, Lihtenštajn, Litvanija, Moldavija, Monako, Holandija, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka, Španija, Švedska, Ruska Federacija i Turska). Međutim, oslanjanje samo na dob za seksualni pristanak, kako bi se isključila krivična odgovornost za scenarije navedene u paragrafima 3-6 Mišljenja iz 2019., takođe nije dovoljno jer u tom slučaju mlađa djeca možda neće biti obuhvaćena izuzećem od krivične odgovornosti.

74. Komitet ističe da se posebna pažnja mora posvetiti tamo gdje postoji jaz između starosne dobi za krivičnu odgovornost i starosne dobi za pristanak (posebno kada je starosna dob za krivičnu odgovornost relativno niska, ili dob za seksualnu saglasnost relativno visoka). Na primjer, u Švicarskoj se čini da član 197(8) Krivičnog zakona iz kriminalizacije isključuje proizvodnju i posjedovanje seksualnih slika i/ili video zapisa snimljenih međusobno, za djecu između 16 i 18 godina. Dob za krivičnu odgovornost, međutim, je 10 godina. Dakle, na prvi pogled, djeca između

10-15 godina koja proizvode i posjeduju seksualne slike i/ili video zapise o sebi mogu biti krivično odgovorna. Međutim, Komitet iz dostavljenih informacija konstatuje da deca mlađa od 16 godina mogu biti krivično odgovorna, ali sudija ne izriče kaznu iz niza razloga (npr. ako bi izrečena kazna ugrozila svrhu zaštitne mjere) ako su krivica maloljetnika i posljedice djela od male važnosti, ako je maloljetnik direktno pogođen posljedicama svog djela u tolikoj mjeri da je kazna neprimjerena, ako je maloljetnik već dovoljno kažnjen od strane roditelja, ako je protekao relativno dug period od izvršenja djela, ako je ponašanje maloljetnika zadovoljavajuće i ako je javni interes i interes oštećenog za krivično gonjenje maloljetnika od malog značaja, kao što je predviđeno članom 21.). zatim, istražni organ, tužilaštvo za maloljetnike ili sud će odustati od krivičnog gonjenja u slučajevima kada su ispunjeni uslovi za izuzeće iz člana 21. ZUPa, a nisu potrebne zaštitne mjere

ili je organ građanske vlasti već naredio odgovarajuće mjere, ili je mirenje ili posredovanje bilo uspješno u skladu sa članom 5. Komitet takođe napominje da je u toku revizija krivičnog zakona koji se tiče seksualnih delikata. To uključuje, između ostalog, gore pomenuti član 197. stav 8. Krivičnog zakona, kao i pitanja koja se odnose na krivičnu odgovornost za seksualne slike/video snimke koje je dijete samostalno stvorilo.

Preporuke u smislu preduzimanja koraka na poboljšanju efikasnosti provođenja Lanzarote konvencije

Preporuka II-6¹⁰⁰

Lanzarote komitet traži da članice u svom zakonskom okviru¹⁰¹ osiguraju da dijete neće biti krivično gonjeno kada:

- posjeduje vlastite seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise;
- posjeduje seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise drugog djeteta uz informisani pristanak djeteta prikazanog na istim;
- posjeduje seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise drugog djeteta kao rezultat pasivnog primanja bez aktivnog traženja.

Preporuka II-7

Lanzarote komitet poziva članice da usvoje zakonodavne ili druge mjere koje promovišu kao prioritet obrazovne i druge mjere koje će za cilj imati podršku djeci u sigurnom istraživanju svog seksualnog razvoja uz razumijevanje i izbjegavanje rizika koji proizlaze od proizvodnje i posjedovanja seksualnih slika i/ili videa koje sami proizvode.

II.2.3. Kriminalizacija ponašanja u vezi s „nuđenjem ili stavljanjem na raspolaganje” materijala za zlostavljanje djece i njegov odnos s dijeljenjem seksualnih slika i/ili video zapisa koje je dijete samostalno napravilo

Član 20 – Krivična djela koja se odnose na dječiju pornografiju

1. Članica će preduzeti potrebne zakonske i druge mjere kako bi se osiguralo da se sljedeće namjerno ponašanje krivično procesuiraju: ...
  - b. nuđenje ili stavljanje na raspolaganje dječije pornografije
  - c. distribuiranje ili prenos dječije pornografije (...)

Objašnjenje

136. Stav 1 b. kriminalizuje „nuđenje ili stavljanje na raspolaganje” dječje pornografije. To implicira da osoba koja nudi materijal zaista može dati materijal. „Učiniti dostupnim” ima za cilj da pokrije, na primjer, stavljanje dječje pornografije na internet za korištenje od strane drugih putem kreiranja web lokacija za dječju pornografiju. Ovaj paragraf takođe ima za cilj da pokrije stvaranje ili kompilaciju hiperlinkova ka sajtovima za dječju pornografiju kako bi se olakšao pristup dječjoj pornografiji.

137. Stav 1c kriminalizuje distribuciju ili prenošenje dječje pornografije. “Distribucija” je aktivno širenje materijala. Slanje dječje pornografije putem kompjuterskog sistema drugoj

¹⁰⁰ Izraz “pravni okvir” nije ograničen na zakonodavstvo, već ga treba shvatiti na širi način, na primjer, kroz tužilačke smjernice ili praksu.

¹⁰¹ Paragraf 141 Izvještaja s objašnjenjima iznad za detalje o tome šta se podrazumijeva pod terminom “bez prava”

osobi, kao i prodaja ili davanje dječijeg pornografskog materijala kao što su fotografije ili časopisi, obuhvaćeno je pojmom “prenos/distribucija”.

(...)

141. Izraz “bez prava” omogućava članici da pruži zaštitu u pogledu ponašanja u vezi sa “pornografskim materijalom” koji ima umjetničke, medicinske, naučne ili slične vrijednosti. Takođe dozvoljava aktivnosti koje se provode u skladu sa domaćim zakonskim ovlaštenjima, kao što je legitimno posedovanje dečije pornografije od strane vlasti u cilju pokretanja krivičnog postupka. Nadalje, ne isključuje pravnu odbranu ili slične relevantne principe koji oslobađaju osobu odgovornosti pod određenim okolnostima.

Mišljenje Lanzarote komiteta o seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama, odnosno video snimcima, koje sama djeca prave, dijele i dobijaju (6.jun 2019.)

5. Dobrovoljno i voljno dijeljenja vlastitih sugestivnih ili eksplicitnih slika i / ili video snimaka među djecom ne znači „nuđenje ili stavljanje na raspolaganje, distribuiranje ili prenošenje, nabavku ili svjesno dobijanje pristupa dječjoj pornografiji“ kada je namijenjeno isključivo za njihovu privatnu upotrebu.

75. Član 20(1) Konvencije kriminalizuje namjerno bespravno nuđenje ili stavljanje na raspolaganje, distribuciju ili prenošenje „dječije pornografije“¹⁰². Dakle, nuđenje ili stavljanje na raspolaganje, distribucija ili prenošenje seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama proizvela, a koji potpadaju pod definiciju „dječije pornografije“, trebalo bi biti kriminalizovano kao opšte pravilo kada takva ponuda, stavljanje na raspolaganje, distribucija i prijenos nije rezultat sporazumnog dijeljenja za vlastitu privatnu upotrebu među osobama prikazanim na slikama i/ili video zapisima.

76. Sve članice kriminalizuju distribuciju seksualno eksplicitnih slika i/ili video zapisa djece. Generalno, čini se da se ovo primjenjuje bez obzira na to da li je materijal dijete samo napravilo ili ne. Kao što je već spomenuto, ipak treba obratiti pažnju na to kako se ove odredbe sprovode u praksi u pogledu materijala koji su djeca sama napravila. S tim u vezi, Komitet naglašava da je stav 5. Mišljenja iz 2019., iz djelokruga primjene člana 20., usmjeren na isključivanje situacija u kojima djeca dobrovoljno i sporazumno među sobom dijele seksualne slike i/ili video zapise koje su sami proizveli. Kao što je već objašnjeno iznad, navedeno ima za cilj da zaštiti djecu koja se sporazumno slažu da naprave takve slike i/ili video zapise kao način da privatno istraže svoju seksualnost (slike i video zapisi su namijenjeni samo onima koji su na njima prikazani¹⁰³).

77. Vrijedi ponoviti, radi jasnoće, da je situacija drugačija ako spomenute slike i/ili video zapise neko od prikazanih na njima prenese trećoj strani (na primjer, zbog tzv. „pornografske osvete“) ili

---

¹⁰² Švedski zakon ne inkriminiše slučajeve kada djeca proizvode ili posjeduju vlastite seksualno eksplicitne slike i/ili video zapisi o samima sebi niti kriminalizuje sporazumno dijeljenje materijala, koje je dijete samo napravilo, između djece. Ako dijete pošalje sliku ili video nekome ko ih ne primi dobrovoljno, može se smatrati da je to seksualno zlostavljanje. Prema poglavlju 6, odjeljak 10 švedskog krivičnog zakona, osoba koja se izlaže drugoj osobi na način koji bi mogao izazvati nelagodu, ili koja na drugi način maltretira osobu riječju ili djelom na način koji bi mogao narušiti seksualni integritet osobe smatra se krivim za seksualno zlostavljanje.

¹⁰³ U Francuskoj krivično pravo ne isključuje eksplicitno mogućnost krivičnog gonjenja djeteta zbog posjedovanja samostalno generisanih seksualnih slika i/ili video zapisa drugog djeteta, čak i ako je prikazano dijete pristalo da dijeli takve slike i/ili video zapise samo za privatnu upotrebu. Međutim, u praksi, javni tužilac može ocijeniti da li se na takve činjenice treba postupiti. U tom cilju, on/ona posebno procjenjuje ozbiljnost činjenica i konteksta u kojem se navedeno dogodilo. Dakle, tamo gdje je evidentno da je posjedovanje seksualnih slika bilo sporazumno i samo za privatnu upotrebu, kancelarija javnog tužioca može klasifikovati predmet i stoga neće biti krivičnog gonjenja. U praksi, iz tog razloga, djeca nisu krivično gonjena kada posjeduju seksualne slike drugog djeteta koje su sami napravili ako su te slike dobijene uz pristanak drugog djeteta I ako su samo za vlastitu upotrebu.

se negdje objavljuju (na primjer, na javnoj platformi ili stavljanjem na komercijalnu dostupnost). Ova druga situacija ne bi bila izuzeta od krivične odgovornosti.

Dijeljenje vlastitog materijala

78. U velikoj većini država članica, djeca su potencijalno krivično odgovorna za distribuciju ili prijenos vlastitih seksualno eksplicitnih slika/ videa (Albanija, Andora, Belgija, u dijelu Bosne i Hercegovine (Republika Srpska), Hrvatska, Kipar, Češka, Finska, Francuska¹⁰⁴, Gruzija, Njemačka, Letonija, Lihtenštajn, Malta, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, Ruska Federacija, SanMarino, Slovačka Republika i Španija. U nekim zemljama takva distribucija/prenos je kriminalizovan pod posebnim okolnostima: Mađarska¹⁰⁵, Island, Italija, Norveška, Srbija, Švedska, Švajcarska i Turska).

79. Kao što se vidi u prethodnom dijelu, mnoge države, međutim, krivično ne gone djecu koja proizvode ili posjeduju seksualni materijal koji su sami napravili za vlastitu privatnu upotrebu. To bi stoga trebalo značiti da krivično ne goni ni dijeljenje spomenutih slika/videozapisa među uključenom djecom (tj. ne kriminalizuju ponašanje koje se može nazvati „privatnim dijeljenjem“). Da li su države u skladu sa stavom 5. Mišljenja iz 2019. o “privatnom dijeljenju” zavisi od tumačenja i primjene relevantnih odredbi krivičnog zakona koje se odnose na distribuciju/prenos ili posjedovanje; i oboje treba razmatrati zajedno. Informacije koje su dostavljene Komitetu radi odgovaranja na tematski upitnik, u ovom smislu, nisu konačne. Komitet stoga smatra da bi informacije u ovom pogledu trebalo prikupiti i ispitati u kontekstu praćenja aktivnosti. U tom pogledu, Komitet ponavlja da države imaju na umu niz navedenih elementata kako bi efektivno implementirale paragraf 5 Mišljenja iz 2019.

– Dijeljenje mora biti dobrovoljno i sporazumno (tj. trebalo bi da bude „privatno dijeljenje“).

– Dobrovoljno i voljno dijeljenja vlastitih sugestivnih ili eksplicitnih slika i / ili video snimaka među sobom ne znači „nuđenje ili stavljanje na raspolaganje, distribuiranje ili prenošenje, nabavku ili svjesno dobijanje pristupa dječjoj pornografiji“ kada je namijenjeno isključivo za njihovu privatnu upotrebu

– Takođe, treba podsjetiti da stav 5. Mišljenja iz 2019. pokriva samo situacije u kojima su i učesnici i primaoci djeca.

Preporuka o koracima koje treba preduzeti za poboljšanje efektivne implementacije Lanzarote konvencije

Preporuka II-8

Lanzarote komitet traži da članice u svom zakonodavnom okviru¹⁰⁶ osiguraju da dijete: neće biti krivično gonjeno zbog dijeljenja njegovih/njenih seksualnih slika i/ili video zapisa s drugim djetetom kada je takvo dijeljenje dobrovoljno, sporazumno i namijenjeno isključivo za njihovu privatnu upotrebu.

¹⁰⁴ Mađarska objašnjava da se distribucija može kriminalizovati kada dijete pošalje sliku/video samog sebe koji je sam napravio nekom drugom djetetu ili ako djeca međusobno dijele takav materijal, čak i kada se takvo dijeljenje odvija dobrovoljno i isključivo za njihovu vlastitu upotrebu. Međutim, osnovni element krivičnog djela je da djelo mora predstavljati opasnost za društvo. U ovom slučaju ovaj element nedostaje, te se takva djela ne mogu smatrati krivičnim djelima. Kao rezultat toga, radnja koja je tehnički „dječija pornografija“ u ovom slučaju je irelevantna.

¹⁰⁵ Izraz “pravni okvir” nije ograničen na zakonodavstvo, već ga treba shvatiti na širi način, na primjer, kroz tužilačke smjernice ili praksu.

¹⁰⁶ Obrazloženje, stav 156.

80. Konačno, treba obratiti pažnju na paragraf 7(a) Mišljenja iz 2019.: a. djeca koja su u početku pravila svoje seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i / ili video snimke samo za svoju privatnu upotrebu, nakon toga odluče da svjesno ili namjerno nude ili čine dostupnim, distribuiraju ili prenose te slike i / ili video snimke drugima. U takvim slučajevima, Mišljenje iz 2019. ukazuje da bi djeca bi trebala biti krivično gonjena zbog ponašanja samo kao krajnje sredstvo, a prednost treba dati, zavisno od okolnosti, pogodnijim metodama rješavanja njihovog štetnog ponašanja.

Dijeljenje materijala djece koja su sama izradila isti

81. Komitet ističe da se stav 5. Mišljenja iz 2019. odnosi samo na dijeljenje seksualno sugestivnih ili eksplicitnih slika i/ili video zapisa o sebi. Shodno tome, to se ne odnosi na situacije u kojima djeca dijele sadržaj generisan (i koji prikazuje) od strane druge djece. Nuđenje ili stavljanje na raspolaganje, distribucija ili prenošenje takvog materijala bi se stoga trebalo smatrati ponašanjem koje se odnosi na „dječiju pornografiju” kako je definisano članom 20. stav 2.

82. Ogromna većina država članica ima pravila prema kojima se kriminalizacije distribucija, od strane djece, samostalno generisanih seksualno eksplicitnih slika/videoa druge djece (Albanija, Andora, Austrija, Belgija, dio Bosne i Hercegovine (Republika Srpska), Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Latvija, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, San Marino, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska i Ukrajina). U Srbiji i Ruskoj Federaciji distribucija takvog materijala od strane dece starije od krivične odgovornosti (14 godina) biće kriminalizovana ako je slika/video rezultat eksploatacije deteta prikazanog u materijalu koji je samo napravio ili ako je dijete namjerno učinilo dostupnim takav materijal drugim osobama. Bugarska i Estonija ističu da to zavisi od slučaja do slučaja.

Preporuka o koracima koje treba preduzeti za poboljšanje efektivne implementacije Lanzarote konvencije

Preporuka II-9

Lanzarote komitet traži da članice, koje to već nisu učinile, osiguraju da se distribucija ili prenos seksualno eksplicitnih slika i/ili video zapisa druge djece od strane djece procesuiraju kao posljednje sredstvo kada se takve slike i/ili video snimci kvalifikuju kao „dječja pornografija” u skladu sa članom 20(2) Lanzarote konvencije.

Ostala krivična djela predviđena Lanzarote konvencijom iz (članovi 22 i 23) koja mogu uključivati dijeljenje seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama napravila

Član 22 - Korupcija djeteta

Članica će poduzeti potrebne zakonske i druge mjere da krivično procesuiraju namjerno dovođenje u seksualnu svrhu djeteta koje nije dostiglo starosnu dob postavljenu primjenom člana 18, paragraf 2, u situaciju da bude svjedok seksualne zloupotrebe ili seksualnih aktivnosti, čak i ako ne mora da učestvuje.

Objašnjenje

151. Član 22. predviđa novo krivično djelo koje se odnosi na ponašanje djeteta da gleda seksualne radnje, odnosno vršenje takvih radnji u prisustvu djece, koje bi mogle dovesti do narušavanja psihičkog zdravlja žrtve, uz rizik ozbiljne štete po njihovu ličnost, uključujući iskrivljenu viziju seksa i ličnih odnosa.

152. Ovaj član inkriminiše namjerno izazivanje djeteta, ispod zakonske dobi, za seksualne aktivnosti da svjedoči seksualnom zlostavljanju druge djece ili odraslih ili seksualnim aktivnostima. Nije neophodno da dijete na bilo koji način učestvuje u seksualnim aktivnostima.

Član 23 - Privlačenje djece za seksualne ciljeve

Članica će poduzeti potrebne zakonske i druge mjere da krivično procesuiran namjerno prijedlog, putem informacionih i komunikacionih tehnologija, odrasle osobe da se sastane sa djetetom koje nije dostiglo starosnu dob postavljenu primjenom člana 18, paragraf 2, u svrhu činjenja bilo kojeg krivičnog djela postavljenog u skladu sa članom 18, paragraf 1a, ili člana 20, paragraf 1a, protiv njega ili nje, kada je ovakav prijedlog praćen materijalnim aktima koja dovode do takvog susreta.

Objašnjenje

155. Član 23. uvodi novi prekršaj u Konvenciju koji nije prisutan u drugim postojećim međunarodnim instrumentima na ovom polju. Nagovaranje djece u seksualne svrhe više je poznato kao „vrbovanje“. Pregovarači su smatrali da je to ključno za Konvenciju da naglasi skorašnju, ali pojavu koja je u nevjerovatnom usponu, da se djeci seksualno nanosi šteta prilikom susreta sa odraslom osobom sa kojom su se u početku upoznala u sajber prostoru, određenije u internet igraonici ili preko igrica.

156. Izraz „vrbovanje“ se odnosi na pripremu djeteta za seksualnu zloupotrebu koja je motivisana željom za korištenjem djeteta za seksualno zadovoljavanje. To može da uključuje sklapanje prijateljstva sa djetetom, često na način da se odrasla osoba pretvara da je mlada osoba, uvlačenjem djeteta u diskusiju o intimnim stvarima i postepeno izlaganje djeteta određenim seksualnim sadržajima kako bi se smanjio otpor ili rezervisan stav o seksu. Dijete takođe može biti uvučeno u proizvodnju dječije pornografije slanjem kompromitirajućih ličnih fotografija uz pomoć digitalne kamere, web-kamere ili kamere sa telefona, što daje sredstvo onome ko vrbuje dijete da kroz strah kontroliše dijete. Kada se dogovori i fizički sastanak djeteta može biti i seksualno zlostavljano ili mu može biti nanesena šteta.“

159. Krivično djelo može biti počinjeno samo „preko korištenja informacionih i komunikacionih tehnologija“.

Mišljenje o vrbovanju djece u seksualne svrhe putem informaciono-komunikacionih tehnologija (Grooming) (usvojeno 17.06.2015.)

17. Podstrekavanje djece preko informacionih i komunikacionih tehnologija ne mora se realizovati i ličnim susretom. To može ostati i online, a i pored toga može nanijeti ozbiljnu štetu djetetu.

20. (...) Pošto ne postoji statička definicija za online vrbovanje, Države poptpisnice treba da razmišljaju o proširenju kriminalizacije i na djela kada seksualno zlostavljanje nema za posljedicu lični sastanak, nego je zloupotreba počinjena online.

Objašnjenje člana 23

21. Drugi bitan faktor za online vrbovanje jeste činjenica da djeca imaju utisak da je to prihvatljivo da razmjenjuju/cirkulišu svoje seksualne slike preko društvenih mreža, itd. (tkz. „seksiranje“). Drugim riječima, djeca mogu biti sklonija slanju i razmjeni seksualno eksplicitnih poruka ili fotografija svojim prijateljima ili čak ljudima koje su tek upoznali na internetu a da u obzir ne uzimaju rizik.

83. Ponašanje koje uključuje “distribuciju ili prijenos” seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama proizvela, može biti u okviru drugih krivičnih djela obuhvaćenih Lanzarote konvencijom. Osoba koja namjerno šalje seksualne slike i/ili video zapise koje je dijete samo napravilo i to djeci koja nisu prikazana na samim slikama/videozapisima može se smatrati da je dovela do toga da dijete svjedoči seksualnom zlostavljanju ili seksualnim aktivnostima. Ovo bi

stoga potpadalo pod član 22. Lanzarote konvencije (“Korupcija djece”). U tom slučaju, dijete koje je primalac ne bi se trebalo posmatrati kao ono koje posjeduje i ima pristup „dječijoj pornografiji“ (kao što je jasno navedeno u stavu 6. Mišljenja Komiteta iz 2019.). S tim u vezi, Komitet napominje da u:

– Republika Moldavija, član 175. Krivičnog zakona uključuje radnje počinjene protiv lica za koje se sigurno zna da je mlađe od 16 godina, a koje se sastoje, između ostalog, u davanju pornografskog materijala djetetu mlađem od 16 godina.

– Slovenija, član 176(1) Krivičnog zakona kao krivično djelo propisuje svaku prodaju, prikazivanje ili javno prezentovanje slika, audio-vizuelnih materijala ili drugih materijala pornografske prirode od strane bilo kojeg lica djetetu mlađem od 15 godina, čime se takvom djetetu omogućava pristup takvom materijalu ili da mu se prikazuje pornografska ili druga seksualna predstava.

– Švicarska, član 197(1) Krivičnog zakona propisuje krivično djelo ...za bilo koje lice koje nudi, pokazuje, prosljeđuje ili učini dostupnim osobi mlađoj od 16 godina pornografske dokumente, zvučne ili vizuelne snimke, prikaze ili druge predmete.

84. Zatim, ponašanje koje uključuje slike i/ili video zapise koje su djeca sama kreirala može se smatrati dijelom procesa „vrbovanja“ prema članu 23. Lanzarote konvencije („Privlačenje djece u seksualne svrhe“). Navedeno često uključuje traženje seksualnih slika koje su djeca sama napravila ali od strane same djece: zaista, Izvještaj s objašnjenjima se posebno odnosi na situacije u kojima dijete može biti „uvučeno u proizvodnju dječje pornografije slanjem kompromitirajućih ličnih fotografija pomoću digitalnog fotoaparata, web kamere ili telefona- cam”¹⁰⁷. S tim u vezi, Francuska je obavijestila da od aprila 2021. član 227-22-2 njenog Krivičnog zakona predviđa kažnjavanje podstrekavanja maloljetnog lica od strane punoljetne osobe, sredstvima elektronske komunikacije, da izvrši bilo koje djelo seksualne prirode na sebi ili na ili sa trećom stranom. Osim toga, član 227-23-1 predviđa krivično djelo kojim se kažnjava nagovaranje maloljetnika od strane punoljetne osobe da emituje ili prenosi slike, video zapise ili prikaze pornografske prirode maloljetnika.

Preporuka o koracima koje treba preduzeti za poboljšanje efektivne implementacije Lanzarote konvencije

Preporuka II-10

Lanzarote komitet poziva članice koje to još nisu učinile, da razmotre kriminalizaciju mamljenja djece u seksualne svrhe (“grooming”), čak i kada navedeno ne vodi ni do ličnog susreta niti do stvaranja materijala o seksualnom zlostavljanju djece.

II.3. Seksualno iznuđivanje djece, koje uključuje seksualne slike i/ili video zapise koje su sami kreirali

II.3.1 Definicija "seksualno iznuđivanje" u ovom izvještaju i kako se navedeno odnosi na Lanzarote konvenciju

85. Kao što je navedeno u opštim napomenama na početku ovog poglavlja, seksualne slike i/ili video snimci koje djeca sama generiraju mogu se eksploatisati i u takvim slučajevima, ponašanje

¹⁰⁷ Izvještaj s objašnjenjima, član 156

povezano s njima može potpasti u opseg različitih odredbi Lanzarote konvencije (pogledati stavove 90-92 u nastavku).

86. Lanzarote komitet je posebno zabrinut zbog zapanjujućeg porasta eksploatacije seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama generisala, što je istaknuto od strane mnogih autoritativnih izvora tokom 2021. godine. Komitet posebno primjećuje da:

– Godišnji izvještaj Fondacije Internet Watch ističe porast seksualnog materijala koji su djeca „samogenerisala” od 77% od 2019. do 2020. godine, ukazujući da su u 80% ovih slučajeva žrtve bile djevojčice od 11 do 13 godina.

– WeProtect Global Alliance koja se bavi procjenama rizika seksualnog iskorištavanja online u svom izvještaju navodi da je 65% anketiranih mladih ljudi u zapadnoj Europi iskusilo barem jedan slučaj online seksualne rizika tokom djetinjstva (skup štetnih ponašanja koja se smatraju faktorima rizika za potencijalno ili stvarno seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece na mreži). Izvještaj Alijanse o procjeni globalne prijetnje za 2021. takođe naglašava da je seksualno zlostavljanje djece na internetu poraslo za 50% u nekim evropskim zemljama tokom pandemije.

– Europol-ove procjene prijetnji za organizovani kriminal na internetu (IOCTA) ponavljaju da je pandemija COVID-19 značajno uticala na razvoj niza prijetnji, uključujući i samogenerisane eksplicitne seksualne materijale koji su distribuisani u svrhu zarade.

87. Kao što je objašnjeno u prethodnim dijelovima ovog poglavlja, mnoga djeca sama generišu seksualne slike ili video zapise o sebi samo za privatnu upotrebu, ali postoji velika vjerovatnoća da će se te slike/video snimci distribuisati izvan privatne upotrebe bez pristanka djeteta prikazanog na istim. Djeca takođe mogu biti prevarena lažnim profilom ili njihovi uređaji mogu biti hakovani. Kao što se vidi iznad, djeca se takođe mogu namamiti da izrađuju takve slike i/ili video zapise u kontekstu procesa “vrbovanja”.

88. Bez obzira na situaciju koja dovodi do toga da počinitelj posjeduje seksualne slike i/ili video zapise koje je dijete samo napravilo, prijetnja djetetu prikazanom na takvim slikama i/ili video zapisima da sebi pribavi seksualnu, finansijsku ili bilo koju drugu korist uopšteno se naziva „seksualna iznuda djece” (ili “iznuda”) ¹⁰⁸. Ova terminologija nije prisutna u Lanzarote konvenciji, ali je radna grupa Lanzarote komiteta za trendove seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece ipak identifikovala seksualnu prisilu/iznudu djece ¹⁰⁹ kao rastući i izazovan trend a 2016. godine Komitet je odlučio da podrži svoje strane u rješavanju ovih pitanja¹¹⁰. Tematski upitnik za prikupljanje informacija za ovaj izvještaj je iz tog razloga sadržavao pitanje¹¹¹ vezano za

¹⁰⁸ Smjernice za terminologiju (vidjeti stranice 52-53) ističu da je „seksualna iznuda, koja se naziva i „sextortion“, ucjena osobe uz pomoć vlastitih slika te osobe kako bi se iznudile seksualne usluge, novac ili druge koristi od nje/njega pod prijetnjom dijeljenja materijala izvan pristanka prikazane osobe (npr. postavljanje slika na društvenim mrežama). Često se uticaj i manipulacija tipični za groomere tokom dužih vremenskih perioda (ponekad i nekoliko mjeseci) pretvara u brzu eskalaciju prijetnji, zastrašivanja i prisile nakon što je osoba ubijeđena da pošalje prve seksualne slike sebe. (...) Kada se provodi protiv djece, seksualna iznuda uključuje proces u kojem se djeca ili mladi prisiljavaju da nastave sa proizvodnjom seksualnog materijala i/ili im se govori da izvrše uznemirujuće radnje pod prijetnjom izlaganja drugima materijala koji ih prikazuje. U nekim slučajevima, zlostavljanje toliko izmiče kontroli da žrtve pokušavaju da se samoozljeđe ili počinu samoubistvo kao jedini način da mu pobjegnu. (...) Preporučeni izraz je „seksualno iznuđivanje djece“, čime se ističe da je riječ o obliku iznude seksualne prirode i da se djelo vrši prema djetetu. O kolokvijalnom, često korištenom terminu “iznuda” i dalje se više raspravlja u području zaštite djece, jer ne pokazuje jasno da je riječ o seksualnoj eksploataciji djeteta i rizikuje da se banalizira praksa koja može proizvesti izuzetno ozbiljne posljedice.” Pominje se i izvještaj E UROPOL-a o seksualnoj prinudi i iznudi na internetu kao obliku kriminala koji pogađa djecu – iz perspektive provođenja zakona.

¹⁰⁹ Komitet je u to vrijeme koristio i “prinudu” i “iznudu” jer je znao da kod nekih članica, “iznuda” je primjenjiva isključivo ako se očekivane koristi odnose na novac ili imovinu dok Komitet želi jasno snimiti i situacije kada počinitelj zahtijeva više seksualnih slika i/ili video zapisa koje je sama stvorila dijete za svoje seksualno zadovoljstvo ili drugu uslugu (npr. kontakte vršnjaka za vrbovanje)

¹¹⁰ izvještaj sa 16. sastanka Lanzarote komiteta (23-25. novembar 2016, tačka 2.3).

¹¹¹ pitanje 11 o “IKT olakšala seksualnu prisilu i/ili iznudu” (vidi Dodatak I).

uvršavanje u državno zakonodavstvo “seksualnu prinudu i/ili iznudu putem IKT” kako bi se razumjelo da li su države potpisnice uspostavile pravni okvir za rješavanje specifičnog rastućeg trenda eksploatacije seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama generisala.

89. U ovom izvještaju, “seksualno iznuđivanje djece” se podrazumijeva kao prisiljavanje ili prijetnja djetetu seksualnim slikama i/ili video zapisima koji prikazuju dijete u pitanju a koje je navedeno samo generisalo a u svrhu pribavljanja:

1. dodatnih seksualnih slika ili video zapisa;
2. drugih seksualnih usluga djeteta prikazanog na slikama/video zapisima ili od drugog djeteta (npr. manipulisanje djecom da vrše seksualne radnje nad sobom ili drugima;
3. finansijskog dobitka;
4. bilo kakve druge koristi (npr. kontakti vršnjaka radi seksualnog nagovaranja, prisiljavanje djeteta na druga krivična djela).

90. Komitet Lanzarotea naglašava da je seksualno iznuđivanje djece povezano s različitim seksualnim prijestupima obuhvaćenim Lanzarote konvencijom, a upotreba sile, prisile ili prijetnje je sastavni element u nekoliko odredbi Konvencije.

91. Član 18(1)(b) prva alineja zahtijeva od strana da krivično procesuiraju “uključivanje u seksualne aktivnosti s djetetom u kojima se koristi sila, prinuda ili prijetnje”, a stav 120. Izvještaja s objašnjenjima objašnjava da to znači “bez obzira na godine djeteta”¹¹²(tj. uključujući kada je dijete starije od uzrasta pristanka na seksualne aktivnosti). Član 19(b) zahtijeva od članica da krivično procesuiraju prisiljavanje djeteta na prostituciju ili stjecanje dobiti ili na drugi način iskorištavanje djeteta za takve svrhe. Slično, član 21(1)(b) od članica zahtijeva da krivično procesuiraju prisiljavanje djeteta da učestvuje u pornografskim predstavama, ili stjecanje dobiti, ili na drugi način iskorištavanje djeteta za takve svrhe”.

92. Krivična djela koja se odnose na “dječiju pornografiju” (član 20.) i “Privlačenje djece za seksualne ciljeve” (član 23.) ne odnose se eksplicitno na upotrebu prijetnji u osnovnom tekstu. Ipak, Izvještaj sa objašnjenjima uz konvenciju navodi da dijete takođe može biti uvučeno u proizvodnju dječije pornografije slanjem kompromitirajućih ličnih fotografija uz pomoć digitalne kamere, web-kamere ili kamere sa telefona, što daje sredstvo onome ko vrbuje dijete da kroz strah kontroliše dijete. U skladu s tim, postoji prepoznavanje potencijalne prijetnje u vezi sa krivičnim djelima „dječije pornografije“, što se takođe može smatrati dijelom procesa „vrbovanja“.

II.3.2. Pregled stanja u članicama u pogledu krivičnog gonjenja ponašanja koje predstavlja „seksualnu iznudu djece“

93. Od 43 države članice obuhvaćene ovim krugom praćenja, samo je Slovenija objasnila da upotreba sile ili prijetnje, kao i obmana, prekoračenje ili zloupotreba ovlasti za pribavljanje pornografskih ili seksualnih materijala od maloljetnika predstavlja posebno krivično djelo (čl. 176(2) KZ).

94. Druge članice su obavijestile da su slijedile takvo ponašanje pod više različitih krivičnih djela, u zavisnosti od okolnosti svakog slučaja (npr. za krivična djela koja se odnose na „dječiju

---

¹¹² Ovo važi i kada je činjenica bavljenja seksualnim aktivnostima sa djetetom rezultat zlostavljanja priznati položaj povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom, ili kada se vrši zlostavljanje posebno ranjive situacije djeteta. U tom smislu, Komitet Lanzarotea podsjeća da je u kontekstu svog prvog izvještaja o implementaciji „Zaštita djece u krugu povjerenja“ smatrao da nacionalno zakonodavstvo treba jasno odrediti da je svako dijete do 18 godina zaštićeno u kontekstu osnovno krivično djelo seksualno zlostavljanje u krugu povjerenja (R6, str. 15)

pornografiju” u kombinaciji s drugim krivičnim djelima u zavisnosti od okolnosti svakog slučaja, iznuda ili druga slična djela.

95. Što se tiče prakse u vezi sa procesuiranjem slučajeva seksualnog iznuđivanja djece koji uključuju seksualni materijal koji su djeca sama izradila, Slovenija je istakla da je uključeno nekoliko slučajeva vezanih za gore navedeno konkretno djelo na osnovu člana 176. stav 2. njenog Krivičnog zakona. Francuska je obavijestila da je izvještaj o aktivnostima “ministère public” za 2017. već uključivao takve slučajeve. Mađarska, Lihtenštajn i Sjeverna Makedonija izvijestile su da u vrijeme davanja odgovora nije bilo takvih predmeta aktivnih pred sudovima. Albanija, Finska, Njemačka, Letonija, Litvanija, Malta, Portugal i Turska izjavile su da ne mogu dati podatke ili detalje o takvim slučajevima.

96. Analiza informacija koje su članice dostavile u odgovoru na pitanje 11. Tematskog upitnika, pokazala je da je najmanje jedan od četiri cilja iz stava 89. uzet u obzir tokom procesuiranja seksualnog iznuđivanja djece.

Cilj 1: dodatne seksualne slike ili video snimci djeteta

97. Iznudivač koji već posjeduje materijal koji je dijete samo generisalo, pokušava da pribavi ili svjesno dobije pristup dodatnim seksualnim slikama/i video zapisima. Ako bude uspješan, on/ona će na kraju posjedovati dodatne tačke optužnice vezane za “dječiju pornografiju” koje bi trebale biti krivično procesuirane u skladu sa članom 20. konvencije.

98. Austrija, Hrvatska, Češka, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Island, Latvija, Lihtenštajn, Malta, Poljska, Portugal, Rumunija, Slovačka, Španija, Švedska i Švicarska procesuiraju krivična djela vezana za “dječiju pornografiju”, u skladu sa krivičnim djelima u kojima je prijetnja ključni element, kao što je iznuda ili prinuda. Osim iznude, Danska se pozvala i na odredbu Krivičnog zakona koja predviđa da „svako lice koje nekoga primorava da učini, prihvati ili ne učini nešto pod pretnjom da će otkriti privatne podatke, kažnjava se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine“, gdje izraz „privatni detalji“ pokriva seksualno eksplicitne slike i video zapise. Finska je navela da bi za navedena djela takođe bilo moguće krivično goniti i pokušaj jednog od ovih krivičnih djela. Hrvatska i Letonija su prijetnju navele kao jedan od elemenata krivičnih djela vezanih za dječiju pornografiju, dok su dio Bosne i Hercegovine (Republika Srpska), Crne Gore i Portugala naveli da prisustvo prijetnje za posljedicu ima otežanu sankciju.

99. U Albaniji, drugim dijelovima Bosne i Hercegovine, Kipra, Estonije, Gruzije, Litvanije, Monaka, Crne Gore, Sjeverne Makedonije, Ruske Federacije, Slovenije i Turske, krivično gonjenje bi se pokretalo samo za krivična djela vezana za dječju pornografiju, prisustvo prijetnje se ne uzima u obzir.

100. Određeni broj članica se pozvalo na krivična djela koja se mogu utvrditi, uvažavajući sastavne elemente prinude/iznude. Mnogi su se osvrnuli na krivično djelo korupcije djeteta¹¹³. Belgija, Portugal i Švedska su se osvrnule na krivična djela vezana za dječju prostituciju. Estonija, Republika Moldavija i Holandija su takvo ponašanje kvalifikovale kao trgovinu ljudima¹¹⁴. Prema

---

¹¹³ Austrija, Bosna i Hercegovina (u odnosu na Distrikt Brčko), Hrvatska, Kipar, Francuska, Njemačka, Mađarska, Island, Latvija, Lihtenštajn, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovačka Republika, Španija, Švedska, Švajcarska i Turska.

¹¹⁴ član 4. Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (a) "trgovina ljudima" znači vrbovanje, prevoz, premeštanje, skrivanje ili prihvatanje lica, uz primenu pretnje ili sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili ugroženosti, ili davanjem ili primanjem novčanih sredstava ili druge koristi radi dobijanja pristanka lica koje ima kontrolu nad drugim licem u cilju eksploatacije. Eksploatacija, u najmanju ruku, uključuje iskorišćavanje prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualnog iskorišćavanja, prisilan rad ili pružanje usluga, ropstvo ili praksu sličnu ropstvu, služenje ili važenje ljudskih organa;

francuskom i moldavskom zakonodavstvu, krivično gonjenje je moguće za seksualno uznemiravanje, dok je prema austrijskom i češkom zakonu moguće za seksualnu prinudu. I Slovačka i Španija su takvo ponašanje kvalifikovale kao vrbovanje. Belgija je izvijestila da bi bilo moguće krivično gonjenje za razvrat; i Belgija i Danska pominju nepristojnost, dok bi u Švicarskoj bilo moguće krivično gonjenje i za namjernu klevetu i narušavanje tajnosti ili privatnosti korištenjem uređaja za pohranu slika.

Cilj 2: druge seksualne usluge od djeteta prikazanog na slikama/video zapisima ili od drugog djeteta

101. Kada nasilnik, posjedujući seksualne slike i/ili video zapise koje je dijete samo napravilo, prijeti djetetu radi neke druge vrste seksualne koristi, može predstavljati niz krivičnih djela:

- Dijete može biti prisiljeno na seksualne radnje, na primjer putem web kamere. Takav scenario je obuhvaćen članom 21(1)(b) Konvencije, koji eksplicitno navodi prisustvo prinude.
- Dijete može biti prisiljeno na seksualne aktivnosti s drugim djetetom (npr. bratom ili sestrom putem web kamere). Takav scenario je obuhvaćen članom 18(1) b, prva alineja Konvencije koja se eksplicitno odnosi na upotrebu prinude, sile ili prijetnje.
- Alternativno, mogu biti primorani da se upuste u seksualne aktivnosti sa počiniocem i van mreže. Ovo bi potpadalo pod član 18(1)(b) prva alineja Konvencije, koji zahtijeva kriminalizaciju bavljenja seksualnim aktivnostima s djetetom u kojima se koristi prinuda, sila ili prijetnje.
- Drugi scenariji mogu uključivati prisiljavanje djeteta da se bavi dječijom prostitucijom kako je navedeno u členu 19(1)(b) Konvencije.

102. Većina članica navodi da će u ovim slučajevima krivično goniti seksualno zlostavljanje djeteta u skladu sa članom 18¹¹⁵, za djela u vezi sa dječijom prostitucijom¹¹⁶ učešće u pornografskim predstavama¹¹⁷ i korupcijom djece¹¹⁸. Neke članice bi ponašanje opisano u drugom scenariju kvalifikovalo kao navođenje djece u seksualne svrhe¹¹⁹, kibernetičko nasilje¹²⁰, voajerizam¹²¹ i nepristojnost¹²². Na Malti je krivično djelo ako osoba „nasiljem, prijetnjama, prinudom ili silom primora osobu u prostituciju ili učešće u pornografskom performansu”. U Bugarskoj je upotreba sile ili prijetnje otežavajuća okolnost za krivično djelo nagovaranja djeteta starijeg od 14 godina da „učestvuje ili posmatra stvarni, virtuelni ili simulirani polni odnos između osoba istog ili različitog spola ili lascivno izlaganje ljudskih polnih organa, sodomiju, masturbaciju, seksualni sadizam ili mazohizam” - materijalni element krivičnog djela prema djeci starijoj od 14 godina.

(b) pristanak žrtve "trgovine ljudima" na planiranu eksploataciju, kako se navodi u tački (a) ovog člana, nema značaja ni u jednom slučaju kada se koriste sredstava pomenuta u tački (a);

¹¹⁵ Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina (u odnosu na Republiku Srpsku), Hrvatska, Kipar, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Gruzija, Mađarska, Island, Latvija, Lihtenštajn, Malta, Monako, Crna Gora, Holandija, sjever Makedonija, Poljska, Portugal, Republika Moldavija, Ruska Federacija, Slovačka Republika, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska.

¹¹⁶ Austrija, Hrvatska, Kipar, Finska, Njemačka, Gruzija, Mađarska, Island, Latvija, Lihtenštajn, Malta, Crna Gora, Republika Moldavija, Monako, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, Slovačka, Švedska, Švicarska, Turska

¹¹⁷ Austrija, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Finska, Njemačka, Gruzija, Mađarska, Island, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Poljska, Rumunija, Ruska Federacija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska.

¹¹⁸ Austrija, Bosna i Hercegovina (u odnosu na Republiku Srpsku), Kipar, Francuska, Njemačka, Latvija, Lihtenštajn, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Holandija, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovačka Republika, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska.

¹¹⁹ Belgija, Bosna i Hercegovina (u odnosu na Republiku Srpsku), Kipar, Letonija, Litvanija, Crna Gora, Holandiji, Slovačkoj Republici, Španiji.

¹²⁰ Belgija.

¹²¹ Belgija.

¹²² Danska

103. Osim toga, većina članica (Austrija, Hrvatska, Češka Republika, Kipar, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Mađarska, Island, Letonija, Lihtenštajn, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska i Turska) takođe, krivično gone ponašanje koje se odnosi na posjedovanje seksualne slike ili video snimka djeteta kao krivično djelo u vezi s „dječjom pornografijom“ prema članu 20.

104. Čini se da bi Litvanija krivično gonila samo ponašanje koje se odnosi na član 21 (Krivična djela koja se odnose na učestvovanje djeteta u pornografskim predstavama) za koje se čini da ne pokrivaju prvobitno posjedovanje, a svakako ne i pribavljanje seksualne slike i/ili videa djeteta koje je samo napravilo. Čini se da bi Austrija, Hrvatska, Češka, Finska¹²³ procesuirale za seksualnu prisilu, generalno (a ne posebno usmjerenu na djecu). Mađarska bi procesuirala ili za teški slučaj seksualne prisile ili seksualno nasilje počinjeno nasiljem ili direktnom prijetnjom po život ili fizički integritet. Lihtenštajn bi krivično gonio za seksualni napad, Švajcarska za nepristojan napad, Njemačka za seksualni napad upotrebom sile ili pretnji, Španija za seksualnu agresiju, Češka i Francuska su navele da je pretnja sastavni element seksualne agresije i silovanja. Danska, Rumunija i Slovačka su prijavile moguće krivično gonjenje za iznudu, Danska, Njemačka, Lihtenštajn i Švedska za prinudu i otežanu prinudu, Španija za ucjenu, Portugal i Švicarska za prijetee ponašanje i prinudu. Estonija, Finska, Republika Moldavija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Slovačka su takvo ponašanje kvalifikovale kao trgovinu ljudima.

Cilj 3: finansijska dobit

105. Prestupnik koji posjeduje seksualne slike i/ili video zapise koje je dijete samo napravilo može ih iskoristiti da bi stekao novčanu dobit ili drugu imovinu od djeteta.

106. Većina članica je navela da će se, ako je cilj počinioca finansijska korist, ponašanje kvalifikovati kao iznuda ili teška iznuda;¹²⁴ Švedska i Švicarska su se pozvale na krivično djelo prinude. Nekoliko članica je situaciju kvalifikovalo kao dečiju prostituciju¹²⁵, učešće u pornografskim predstavama¹²⁶ ili krivična djela u vezi sa dečjom pornografijom¹²⁷, kao i trgovinu ljudima¹²⁸, kada cilj pretnje nije direktno sticanje finansijske ili druge imovinske od djeteta, već finansijska korist kroz iskorišćavanje djeteta. Danska i Portugal su se pozvale na prekršaj povrede privatnosti. Nekoliko članica nisu navodile iznudu ili bilo koja slična krivična djela; ili nisu dostavile informacije u vezi s navedenim.¹²⁹

Cilj 4: svaka druga korist (npr. kontakti vršnjaka radi seksualnog nagovaranja).

107. Konačno, moguće je istaći četvrti cilj koji obuhvata sve druge slučajeve u kojima osoba koja posjeduje seksualne slike i/ili video zapise koje je dijete samo napravilo zahtijeva da dijete nešto učini, propušta da nešto učini ili pati zbog bilo kakvog dodatnog razloga u odnosu na one navedene u prethodnim podnaslovima. Ta “dobit” može biti osveta, zlonamjernost, ali i, između ostalog, kontakt podaci djetetovih vršnjaka.

---

¹²³ Ako je žrtva dijete mlađe od 16 godina, takva radnja bez izuzetka predstavlja i seksualno zlostavljanje djeteta.

¹²⁴ Austrija, Belgija, Hrvatska, Češka, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Gruzija, Island, Latvija, Lihtenštajn, Republika Moldavija, Monako, Holandija, Severna Makedonija, Poljska, Portugal, Rumunija, Slovačka, Španija, Švedska, Švajcarska.

¹²⁵ Bosna i Hercegovina (Republika Srpska), Kipar, Njemačka, Mađarska, Island, Malta, Crna Gora, Slovačka Republika.

¹²⁶ Mađarska (u skladu sa iznudom), Litvanija, Malta, Crna Gora, Ruska Federacija.

¹²⁷ Kipar, Češka Republika, Danska, Gruzija, Slovenija, Turska.

¹²⁸ Češka Republika, Estonija.

¹²⁹ Albanija, Bosna i Hercegovina, Mađarska, Litvanija, Malta, Crna Gora, Ruska Federacija, Slovenija, Turska.

108. Kao zaključak dijela 1.3.2, Komitet konstatuje da većina članica ima sistem koji stvara različite mogućnosti za krivično gonjenje ovog krivičnog dela (seksualna iznuda dece) kao što se analizira da li je počinitelj prvobitno pribavljao i posedovao seksualne slike i/ili video snimke koje je dijete samo napravilo što se može krivično goniti kao “dječija pornografija”. U većini članica navedeno je moguće kombinovati sa odredbama koje se odnose na prijetnje, silu ili prinudu. U zavisnosti o kojoj dobiti je riječ, mogu se primijeniti i druga brojna krivična djela, ali su izvan dosega Lanzarote konvencije.

Preporuke o koracima koje treba preduzeti za poboljšanje efektivne implementacije Lanzarote konvencije

Preporuka II-11

Kada se bavi slučajevima seksualne iznude koji uključuju djecu, Lanzarote komitet poziva članice, koje to još nisu učinile, da uzmu u obzir situacije u kojima se seksualne slike i/ili video snimci koje su djeca sama kreirala koriste za prisiljavanje ili prijetnju djetetu, distribuciju istih, druge seksualne usluge, finansijsku dobit ili drugu korist za počinitelje:

- uvrste posebne odredbe za rješavanje ove situacije,
- krivično gone, kako za početno zadržavanje seksualnih slika i/ili video snimaka koje su djeca sama izradila, tako i za čin iznude.

Preporuka II-12

Lanzarote komitet poziva članice koje to još nisu učinile da osiguraju da se seksualno iznuđivanje djece koje uključuje seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama proizvela istraži i krivično goni.

III. Istrage i procesuiranje

109. S obzirom na obim seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije uz pomoć IKT-a, kao i na brzinu razvoja IKT-a, Lanzarote komitet je, u svom Interpretativnom mišljenju o primjeni Lanzarote konvencije na seksualne delikte nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) pozvao članice da kroz odgovarajuća sredstva i odgovarajuću obuku za nadležne organe vlasti osiguraju efikasne istrage i krivično gonjenje.

Interpretativno mišljenje o primjeni Lanzarote konvencije na seksualne delikte nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) (usvojeno 12. maja 2017. godine)

14. Da bi se osigurala efikasna istraga i procesuiranje seksualnih delikata nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom IKT, treba izdvojiti resurse i obezbijediti obuku vlastima odgovornim za istragu i krivično gonjenje.

110. Ovo poglavlje opisuje mjere za postizanje ovog cilja, s naglaskom na seksualne slike i/ili videozapise koje dijete samo stvara, kao što je navedeno u Mišljenju o seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama i/ili videozapisima koje djeca sama stvaraju, dijele i primaju (Mišljenje iz 2019.), te naglašava da su posebne mjere često potrebne u situacijama kada istrage i krivično gonjenje uključuju maloljetne prestupnike. Prvo se bavi pitanjem obuke osoba, jedinica ili službi zaduženih za istrage u oblasti suzbijanja seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja uz

pomoć IKT-a, zatim obukom organa za provođenje zakona, tužilaca i sudija u srodnoj oblasti, uz zadržavanje fokusa na izazovima koje predstavljaju seksualne slike i/ili video zapisi koje dijete samo stvara. Konačno, ispituje se efikasnost istrage i krivičnog gonjenja seksualnih delikata nad djecom uz pomoć IKT-a.

III.1 – Specializovane jedinice, servisi ili osobe

Lanzarote konvencija , Poglavlje VII - Istraga, krivično gonjenje i proceduralno pravo

Član 34 - Istrage

1. Članica će usvojiti takve mjere koje mogu biti potrebne da se osigura da su lica, jedinice ili službe, zadužene za istragu, specijalizovane u oblasti borbe protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece i da su ta lica edukovana za ovu svrhu. Takve jedinice ili službe će imati odgovarajuća finansijska sredstva.

Član 36 - Krivični sudski postupak

1. Članica će preduzeti potrebne zakonske i druge mjere, uz dužno poštivanje pravila koja reguliraju autonomiju pravnih profesija, kako bi se osiguralo da je dostupna edukacija o pravima djece i seksualnom iskorištavanju i seksualnoj zloupotrebi djeteta, radi koristi svim licima koja učestvuju u postupku, a posebno sudijama, tužiocima i advokatima.

2. Članica će preduzeti potrebne zakonske i druge mjere da osigura, u skladu sa pravilima koje propisuje njen interni zakon:

a) da sudija može narediti početak rasprave bez prisustva javnosti;

b) da žrtva može biti saslušana u sudnici bez svog prisustva, naročito putem odgovarajuće komunikacijske tehnologije.

Objašnjenje

Član 34 – Istrage

233. Član 34 sadrži princip da stručnjaci zaduženi za istrage seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja djece treba da budu obučeni za ovu oblast.

234. U pogledu uloga različitih agencija koje su uopšteno zadužene za istrage seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja djece (policije, tužilaštva, službe za dječju zaštitu i zdravstvene službe), države potpisnice mogu uspostaviti interdisciplinarne službe za provođenje istraga u cilju povećanja profesionalne kompetentnosti i sprečavanja ponovne viktimizacije žrtve ponavljanjem postupaka. Na primjer, mogu se organizovati sveobuhvatne i multidisciplinarne usluge primjerene djeci za djecu žrtve pod jednim krovom (često poznate kao "Dječija kuća").

235. Da bi se uzeli u obzir raznolikost država, dostupne resurse i sisteme za organizaciju istražnih službi, pregovarači su željeli da ovu odredbu napravi vrlo fleksibilnom, sa ciljem da se mobilizuje specijalizovano osoblje ili službe za istrage seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece. Zato član 34. predviđa specijalizovane jedinice, usluge ili, jednostavno, lica, na primjer, kada je veličina dotične države takva da ne postoji potreba za uspostavljanjem posebne službe

Član 36 - Krivični sudski postupak

240. Ovaj član sadrži odredbe specifične za krivične sudske postupke.

241. Stav 1, koji ponavlja član 34, stav 1, postavlja princip da oni koji su uključeni u sudske postupke (posebno sudije, tužioc i advokati) treba da budu u mogućnosti da prođu obuku o pravima djeteta i oblasti seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece. Obaveza država, u ovom

pogledu, jeste da moraju uzeti u obzir pravila koja regulišu autonomiju pravnih profesija u pogledu organizacije obuke za svoje članove. Iz tog razloga stav 1. ne zahtijeva obuku, ali navodi da ona treba da bude dostupna profesionalcima koji žele da je prođu.

242. Stav 2 sadrži odredbe potrebne zakonske i druge mjere da osigura, u skladu sa pravilima koje propisuje njen interni kako bi se djeca zaštitila i olakšalo njihovo ispitivanje. Ovi principi se tiču prisustva javnosti i aranžmana koji osiguravaju da obje strane budu zastupljene. Dakle, podstav a dozvoljava sudiji da naredi da se saslušanje održi bez prisustva javnosti, a podstav b omogućava da se dijete sasluša bez nužnog suočavanja s fizičkim prisustvom navodnog počinioca, posebno kroz odgovarajuće komunikacijske tehnologije.

111. Član 34(1) Lanzarote konvencije poziva članice da osiguraju mjere koje mogu biti potrebne da se osigura da su lica, jedinice ili službe, zadužene za istragu, specijalizirane u oblasti borbe protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece i da su ta lica edukovana za ovu svrhu. Obuka profesionalaca zaduženih za istragu i krivično gonjenje za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a takođe se može smatrati da potpada pod paragraf 14. Interpretativnog mišljenja, u smislu „izdvajanja resursa“, i kao „obuke“.

112. Treba naglasiti da, iako su namjenske jedinice ili službe jedan od načina za ispunjavanje zahtjeva za obukom, programi obuke pojedinaca, takođe, mogu biti dovoljni. Zaista, izvještaj s objašnjenjima Konvencije navodi da je član 34(1) fleksibilan, odnosno cilj je da bude moguće angažovati specijalizovano osoblje ili službe za istrage seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece, u zavisnosti od faktora kao što je na primjer veličina države¹³⁰.

III.1.1 Specijalizacija službenika za sprovođenje zakona

113. Što se tiče država članica EU, nacionalni stručnjaci u oblasti seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece (CSEA), u okviru dobro uspostavljene structure, saraduju sa Evropskom multidisciplinarnom platformom za borbu protiv krivičnih djela (EMPACT)¹³¹, koja je dio ciklusa politike EU. Ova inicijativa je pokrenuta 2010. godine kako bi se obezbjedio kontinuitet u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala i pokazala se djelotvornom, sve efikasnijom i koherentnijom, donoseći dodatno poboljšanje saradnje između država članica EU i relevantnih trećih strana¹³².

114. Uopšteno govoreći, članice nisu precizirale da li specijalizovane istražne jedinice pokrivaju i/ili su specijalizovane za krivična djela koja se odnose na proizvodnju, posjedovanje, distribuciju ili prenošenje seksualnih slika i/ili video snimaka koje su djeca sama napravila, i prinudu ili iznudu uz pomoć IKT-a.

115. Većina članica (40 od 42)¹³³, međutim, ima specijalizovane jedinice koje se bave procesuiranjem krivičnih djela nad djecom uz pomoć IKT-a u okviru organa za provođenje zakona, a neke imaju više od jedne specijalizovane jedinice.

¹³⁰ U ovom dijelu riječi „jedinice“ i „službe“ treba shvatiti tako da obuhvataju bilo koju vrstu administrativnog subjekta unutar članica, kao i lica.

¹³¹ <https://www.europol.europa.eu/empact>

¹³² <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-fight-against-organised-crime-2018-2021/>

¹³³ andora, Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina Bugarska, Hrvatska, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Italija, Letonija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska i Ukrajina.

116. Specijalizovane jedinice su obično u okviru većih odjeljenja za sajber kriminal ili trgovinu ljudima. Međutim, nekoliko članica ima sektore/odjele posvećene isključivo sajber ili seksualnim zločinima nad djecom (Bugarska, Danska, Njemačka, Island, Republika Moldavija, Mađarska, Holandija, Portugal, Turska) ili čak materijalima o zlostavljanju djece (Austrija, Finska, Italija, Rumunija).

117. Jedan broj članica koje nemaju specijalizovane jedinice za slučajeve seksualnih delikata nad djecom uz pomoć IKT-a takve slučajeve vode jedinice specijalizovane za borbu protiv teških zločina (Lihtenštajn) ili generalno, zlostavljanja djece (San Marino).

118. U nekim članicama, takve specijalizovane jedinice za provođenje zakona djeluju na nacionalnom nivou i pokrivaju seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a u cijeloj zemlji:

– U Bugarskoj, Sektor za sajber kriminal, koji je dio Ministarstva unutrašnjih poslova, ima nadležnost da spriječi, presretne i otkrije slučajeve seksualne eksploatacije djece na internetu.

– U Hrvatskoj postoji 5 specijalizovanih državnih službenika u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprave policije, Odjela za maloljetničku delinkvenciju i kriminalitet protiv djece i porodice. Jedinice blisko sarađuju tokom krivičnih istraga. U okviru Odjela za visokotehnološki kriminal postoji 5 radnih mjesta.

– U Finskoj, CAM (Child Abuse Material) grupa uključuje pet stalnih policajaca. Međutim, grupa još uvijek nema zvanični status unutar organizacije.

– U Luksemburgu odeljenje „Zaštita mladih” Odeljenja za krivične istrage ima 10 istražitelja.

– Odsjek za maloljetnike i socijalnu zaštitu Uprave policije Monaka ima 6 istražitelja i dva policijska socijalna radnika.

– U Portugalu, Nacionalna jedinica za borbu protiv sajber kriminala i tehnološkog kriminala “Policia Judiciária” (pravosudna policija) ima ovlaštenja da spriječi, otkrije, istražuje i pomaže pravosudnim organima.

– U Rumuniji, Kancelarija za borbu protiv dečije pornografije putem kompjuterskih sistema, koja radi na nacionalnom nivou, ima 5 službenika.

119. U drugim članicama, postoji centralna jedinica i regionalni odjeli specijalizovani za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a, koji sarađuju na različitim nivoima. Tako je u Češkoj, Estoniji, Njemačkoj, Poljskoj i Turskoj.

– U Njemačkoj, Centralna agencija za borbu protiv seksualnih delikata nad djecom i adolescentima djeluje na nacionalnom nivou, radeći u saradnji sa regionalnom policijom Länder.

– U Turskoj u okviru nacionalne jedinice za kibernetičke zločine djeluje poseban biro za online zločine zlostavljanja djece. Istovremeno, u okviru policijskih snaga u svakoj provinciji djeluju jedinice za kibernetički kriminal.

120. U nekim zemljama, dio rada na provođenju zakona uključuje vanjske izvršitelje. Na primjer, u Italiji, spisak web stranica koje šire materijal o seksualnom zlostavljanju djece, nazvan "crna lista", predaje se internet provajderima, kako bi se spriječio i blokirao pristup ovim web stranicama putem sistema za filtriranje. Nacionalni centar za borbu protiv dječije pedopornografije na internetu (CNCPO), koji djeluje kao operativno tijelo, često je u vezi sa Opservatorijom za borbu protiv pedofilije i dječije pornografije, koja djeluje na institucionalnom nivou. To je italijanska kontaktna tačka za policijske centrale zemalja G8 koje se bave sajber kriminalom i dio je mreže Virtualne globalne radne grupe (VGT).

121. U drugim zemljama, specijalizovane istražne jedinice su u mogućnosti da obavljaju odvojena složena forenzička ispitivanja kao jedan od svojih glavnih kapaciteta. Ovo je slučaj u Danskoj, u Estoniji sa Institutom za forenzičke nauke, u Gruziji sa Specijalnom podjedinicom za kompjutersko-digitalnu forenziku u okviru Glavnog odeljenja za forenziku-kriminalistiku Ministarstva unutrašnjih poslova, u Mađarskoj sa Odeljenjem za kibernetički kriminal NBI, u Lihtenštajnu sa Odjelom za istragu zločina i u Moldaviji sa Centrom za forenzičko i sudsko vještačenje.

Obećavajuće prakse

U Danskoj, jedinica za kibernetičke seksualne delikte (CRS) je specijalizovani ogranak za provođenje zakona danske nacionalne policije, zadužen za bavljenje seksualnim deliktima nad djecom uz pomoć IKT-a. Jedinica se sastoji od otprilike 20 službenika, kako istražitelja tako i forenzičkih analitičara, koji su posebno obučeni od strane danskih organa za provođenje zakona i INTERPOL-a. Jedinica ima prvenstveno istražne, ali i preventivne funkcije. Jedinica CRS-a takođe radi sa drugim tijelima za provođenje zakona u okviru danske policije na lokalnom i nacionalnom nivou, kako bi se izgradili istražni kapaciteti i obezbijedila obuka za policijske službenike koji rade na terenu.

Postoji specijalizovani tim unutar Metropolitan policije Reykjavíka (Island) koji istražuje seksualne prijestupe nad djecom, uključujući prekršaje počinjene na internetu, a unutar tog tima postoji specijalista koji je posebno zadužen i obučen za analizu materijala koji prikazuje djecu na seksualno eksplicitan ili pornografski način. Druge policijske oblasti u zemlji mogu kontaktirati Metropolitanu policiju Reykjavíka za savjet i pomoć. Osim toga, nacionalni komesar islandske policije angažovao je stručnjaka za digitalno seksualno nasilje da pregleda i pripremi procedure unutar nacionalne policije kako bi se povećao kvalitet istraga u vezi s seksualnim prestupima na internetu, uključujući prekršaje nad djecom.

U Portugalu, inspektori u okviru specijalizovanih timova su prošli obuku o intervjuisanju žrtava i prikupljanju forenzičkih dokaza, uključujući samogenerisane intimne slike i video zapise koji se postavljaju ili dijele na internetu.

U nekim zemljama, specijalizovane jedinice za provođenje zakona provode dodatne aktivnosti kako bi izgradile svoje kapacitete. U Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj jedinice za kibernetički kriminal provode proaktivno prikupljanje i analizu obavještajnih podataka. U Danskoj, jedinica uključuje i istražitelje i forenzičke analitičare, tajnu infiltraciju i pruža obuku za policijske službenike koji rade u oblasti seksualnih delikata nad djecom uz pomoć IKT-a. U Estoniji, jedinica ima ispitne kapacitete. U Francuskoj, jedinica radi sa P2P¹³⁴ i Dark web slučajevima.

Poteškoće u implementaciji Konvencije

122. Ljudski resursi dostupni specijalizovanim jedinicama značajno variraju, čak i uzimajući u obzir razlike u veličini i broju stanovnika zemalja. Pored toga, za većinu članica nedostaju informacije o tačnom broju službenika za provođenje zakona specijalizovanih za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a. S obzirom na nedostatak uporedivosti dostupnosti i potreba ljudskih resursa, članice bi trebale osigurati da sve specijalizovane jedinice imaju dovoljno ljudskih i finansijskih resursa za efikasno obavljanje svojih funkcija, uključujući i kroz konsultacije sa odgovarajućim jedinicama i drugim akterima i da su te sposobnosti integrirane u šire organizacione

¹³⁴ Ovaj dio upotpunjuje dio III-2 (Obuka stručnjaka), koji se posebno bavi obukom profesionalaca koji rade u tužilaštvu i sudskim postupcima.

i karijerne strukture. Kako bi se osigurala održivost takvih specijalizovanih jedinica, posebno u manjim zemljama, treba razmotriti integraciju ovih sposobnosti u jedinice fokusirane na srodne vrste kriminala (npr. sajber kriminal ili zaštita djece).

123. U Bosni i Hercegovini postoji Odjeljenje za visokotehnološki kriminalitet pri Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske, ali slično tijelo ne postoji u Federaciji Bosne i Hercegovine ili Distriktu Brčko.

Preporuke o koracima koje treba preduzeti za poboljšanje efektivne implementacije Lanzarote konvencije

Preporuka III-1

Lanzarote komitet od Lihtenštajna i San Marina traži da uspostave specijalizovane jedinice za provođenje zakona, službe ili osobe zadužene za bavljenje seksualnim prestupima nad djecom uz pomoć IKT-a.

Preporuka III-2

Lanzarote komitet poziva Bosnu i Hercegovinu da osigura uspostavljanje jedinice za provođenje zakona, službe ili osoba(e) specijalizovane za krivična djela nad djecom uz pomoć IKT-a, koja pokriva teritoriju cijele zemlje.

Preporuka III-3

Imajući na umu različite kontekste članica, paragraf 235 Izvještaja s objašnjenjima, Lanzarote komitet traži, od onih članica koje to još nisu učinile, da osiguraju da jedinice za provođenje zakona, službe ili osobe specijalizovane za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a budu finansirane na adekvatan način odnosno da osiguraju dovoljna sredstva, uključujući osoblje, opremu i obuku.

Preporuka III-4

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju da kapaciteti svih istražnih jedinica, službi ili osoba specijalizovanih za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a uzmu u obzir tehnologije koje se razvijaju i ponašanje na mreži, preciznije, da prate trenutnu praksu koju koriste počinioci. Pored toga, Lanzarote komitet poziva sve članice da razmijene najbolje prakse između relevantnih istražnih jedinica.

Preporuka III-5

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju da jedinice za provođenje zakona, službe ili osobe specijalizovane za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a adekvatno pokriju i budu specijalizovani i za krivična djela koja uključuju seksualne slike i/ili video zapise koje djeca sama izrađuju.

III.1.2 Specijalizacija u tužilaštvu i sudovima

124. Razmatrajući informacije koje su članice dostavile u vezi sa specijalizacijom tužilaštva i sudskog osoblja za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a, Komitet je zaključio da je ovo pitanje tumačeno na različite načine. U nekim slučajevima, članice su dale informacije o jedinicama specijalizovanim za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a, odnosno detalje o postojanju jedinica koje se bave sajber kriminalom, seksualnim nasiljem ili nasiljem nad djecom. U drugim slučajevima, članice su detaljno opisale postojanje sličnih jedinica, ali su navele da nemaju specijalizovane jedinice za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a. Umjesto toga, ovaj dio

pruža opštiji pregled jedinica u tužilaštvima i sudovima koje se bave, između ostalog, seksualnim prestupima nad djecom uz pomoć IKT-a¹³⁵.

U procesuiranju

125. Slučajevi koji se tiču seksualnog zlostavljanja ili eksploatacije djece uz pomoć IKT-a vode se od strane odjela namijenjenih za:

- maloljetničko pravosuđe (Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Mađarska, Francuska Njemačka);
- borbu protiv sajber kriminala (Češka, Finska, Mađarska, Italija, Portugal, Republika Moldavija, Srbija, Španija, Turska);
- seksualne zločine, generalno (Austrija, Island);
- dječiju zaštitu, generalno (Austrija, Luksemburg);
- nasilje nad djecom (Francuska, Mađarska);
- organizovani kriminal (Francuska, Rumunija, Švedska).

126. Iako nema specijalizovanu jedinicu, kao takvu, Italija ima grupu tužilaca zaduženih za bavljenje seksualnim deliktima nad djecom putem IKT-a. U Estoniji postoji specijalizirana jedinica samo u sjevernom okružnom tužilaštvu. Međutim, u svim drugim regionima postoje specijalizovani tužioci.

127. U nekim zemljama, tužilaštva rade na nacionalnom nivou i pokrivaju seksualne delikte nad djecom putem IKT-a u cijeloj zemlji.

- U Andori se tužioci za maloljetnike iz reda javnih tužilaca i zamjenika javnih tužilaca biraju na period od pet godina.

– U Republici Moldaviji, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima i sajber kriminala vodi krivično gonjenje u slučajevima seksualnog zlostavljanja dece i ima 5 tužilaca.

– U Srbiji postoji specijalni tužilac za sajber kriminal i još 4 zamjenika specijalnog tužioca i 5 tužilačkih pomoćnika, koji su, svi, specijalizovani za slučajeve sajber kriminala.

128. U ostalim članicama postoji centralno tužilaštvo i postoje regionalni odjeli, ili jedinice u okviru lokalnih tužilaštava.

– U Finskoj ima 9 tužilaca na nacionalnom nivou koji su specijalizovani za zločine, uključujući, i seksualne delikte nad djecom putem IKT-a. Pored toga, postoji 11 specijalizovanih tužilaca koji se nalaze u lokalnim tužilaštvima a koji se obučavaju da budu stručnjaci za sva krivična djela u vezi sa seksualnim nasiljem. Pored toga, postoji nekoliko tužilaca koji su eksperti za sajber kriminal. Oni pružaju obuku, savjete i smjernice drugim tužiocima o svim pitanjima koja se odnose na krivična djela putem IKT-a.

– U Rumuniji u okviru Službe za kibernetički kriminal na nacionalnom nivou postoji 9 tužilaca i 174 tužioca, u teritorijalnim kancelarijama, koji se bave slučajevima sajber kriminala.

– U Sloveniji postoje specijalizovana odeljenja u okviru pet najvećih državnih tužilaštava koja su nadležna za rad na seksualnim deliktima nad djecom (uključujući i putem IKT) sa ukupno oko 25 tužilaca.

---

¹³⁵ Ovaj odjeljak upotpunjuje odjeljak III-2 (Obuka stručnjaka), koji se posebno bavi osposobljavanjem stručnjaka koji rade u tužiteljstvu i sudskim postupcima.

– U Španiji, stručnost u oblasti sajber kriminala u okviru Državnog tužilaštva koordinira Centralna jedinica sa sedištem u Madridu. Postoje službe u svakom teritorijalnom organu (pokrajinska tužilaštva i lokalna tužilaštva).

– U Švedskoj je tužilac zadužen za krivično gonjenje seksualnih delikata nad djecom uz pomoć IKT-a specijalista po tom pitanju. Različita tužilaštva mogu dodijeliti seksualna djela protiv djece putem IKT tužiocima specijalizovanim za sajber kriminal, zločine koji se tiču nasilja i seksualnog zlostavljanja genearlno ili teški i organizovani kriminal. Zločinima koji su teški, organizovani i/ili međunarodni prvenstveno se bave nacionalne jedinice švedskog tužilaštva protiv organizovanog kriminala. Pored toga, postoje dvije nacionalne mreže za tužioce, jedna za one koji rade na krivičnim djelima u vezi sa IT i druga za one koji rade na slučajevima nasilja nad djecom ili seksualnim zlostavljanjem djece. Svaka od navedenih ima dvije kontakt osobe za svaki region.

Preporuke o koracima koje treba preduzeti za poboljšanje efektivne implementacije Lanzarote konvencije

Preporuka III-6

Lanzarote komitet poziva Litvaniju, Monako i Ukrajinu da osnuju specijalizovane jedinice, službe ili zaduže osobe za krivično gonjenje seksualnih delikata nad djecom putem IKT-a.

Preporuka III-7

Imajući na umu različite kontekste, kako je navedeno u paragrafu 235. Izvještaja s objašnjenjima, Lanzarote komitet, od onih članica koje to još nisu učinile, traži da obezbjede da jedinice, službe ili osobe specijalizovane za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a budu adekvatno finansirane, da osiguraju dovoljne resurse, uključujući osoblje, opremu i obuku.

Na sudovima

129. Većina članica nema specijalizovane jedinice, službe ili osobe u sudovima koje bi se bavile seksualnim deliktima nad djecom putem IKT-a. Međutim, u nekoliko članica, ove predmete razmatraju specijalizovani odjeli sudskog sistema koji se bave predmetima koji se odnose na djecu.

– U Hrvatskoj, u skladu s članom 37. Zakona o sudovima za mladež, postoje odjeljenja za maloljetnike u okviru županijskih sudova, kao i opštinskih sudova, koji se nalaze u mjestima sjedišta županijskih sudova. Ova odjeljenja se sastoje od Vijeća za maloljetnike i sudija koji su nadležni za krivična djela mlađih punoljetnih osoba i punoljetnih izvršilaca koji vrše seksualna djela nad djecom.

– U Njemačkoj je državno tužilaštvo dužno da podnese krivične prijave u stvarima koje se tiču zaštite djece pred sudovima za mlade, ako to najbolje štiti njihove interese. Krivični postupci pokrenuti za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a se vode pred sudovima za mladež i sudijama sudova za mlade u lokalnim sudovima (Amtsgerichte) i pred odjeljenjima za mladež regionalnih sudova (Landgerichte).

– U najvećim gradovima Italije postoje sudski odjeli specijalizirani za krivična djela protiv ranjivih žrtava (uključujući djecu) ili zločine protiv ličnosti, porodice i djece, što uključuje postupke za seksualne zločine počinjene nad djecom i zločine uz pomoć IKT-a.

– U Sjevernoj Makedoniji, prema članu 101. Zakona o maloljetničkom pravosuđu, specijalizovana sudska odjeljenja za „zločine nad djecom” čine sudije specijalizovane za maloljetničke predmete.

130. U nekim članicama, slučajeve vode sudske jedinice specijalizovane za seksualne delikte. U Andori, specijalizovana jedinica u sudskom sistemu ispituje slučajeve koji uključuju seksualne

delikte nad djecom uz pomoć IKT širom zemlje. U Austriji, prema čl. 26 st. 6 Saveznog zakona o organizaciji sudova (GOG), svi predmeti koji se tiču seksualnih delikata moraju se rješavati u okviru specijalizovanih sudskih jedinica.

131. Na drugim mjestima, slučajeve rješavaju sudovi ili sudske jedinice odgovorne za sajber kriminal. U Srbiji je, na primer, Viši sud u Beogradu nadležan za slučajeve sajber kriminala za teritoriju Republike Srbije.

132. U Francuskoj, krivični sudovi imaju opštu nadležnost i ne postoji zakonska odredba da se sudovi specijalizuju za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a. Međutim, javni tužilac odlučuje o organizaciji svoje nadležnosti i stoga može dodijeliti jednog ili više sudija za prekršaje u slučajevima koji uključuju djecu, kao što su slučajevi seksualnog nasilja nad djecom, uključujući i putem IKT-a.

133. Neke članice koje nemaju specijalizovane jedinice u okviru sudskog sistema preduzele su druge mjere kako bi osigurale bolje sudske procedure za djecu žrtve:

– U Andori, postoje posebne prostorije koje se koriste za radnje koji se tiču djece, a posebno se odnose na zaštitu djece.

– U Bosni i Hercegovini sudovi i tužiocima imaju na raspolaganju socijalne pedagoge kao stručne savjetnike.

– U Mađarskoj, predsjednik Nacionalne kancelarije pravosuđa 2020. godine je osnovao Kabinet za prava djeteta. Predsjednik kabineta je pravnik specijalizovan za prava djeteta, a među članovima su sudije za krivično pravo i porodično pravo. Zadatak kabineta je da daje mišljenja i podnosi prijedloge za sudske mjere kojima će se osigurati da se prava djeteta (uključujući pravo na informisanje, zastupanje, učešće i zaštitu) poštuju u potpunosti, uzimajući u obzir mentalni i emocionalni razvoj djece i okolnosti pod kojima se nalaze u datom slučaju. Mađarska također ima specijalizovane sobe za saslušavanje djece.

Preporuke o koracima koje treba preduzeti za poboljšanje efektivne implementacije Lanzarote konvencije

Preporuka III-8

Lanzarote komitet poziva Bugarsku, Češku Republiku, Dansku, Estoniju, Monako, Crnu Goru, Holandiju, Rumuniju, Švicarsku i Ukrajinu da uspostave, gdje je prikladno, specijalizovane jedinice, službe ili osobe u sudovima zadužene za rješavanje seksualnih prestupa nad djecom putem IKT-a .

Preporuka III-9

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju da jedinice, službe ili osobe u sudovima odgovorne za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a imaju neophodnu stručnost/specijalizaciju u oblastima prava djece, seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i tehničkog znanja o IKT-u.

Preporuka III-10

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju da jedinice, službe ili osobe u sudovima odgovorne za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a imaju adekvatnu stručnost/specijalizaciju za krivična djela koja uključuju seksualne slike i/ili video zapise koje djeca sama izrađuju.

III.1.3 Specijalizacija za rad sa djecom prestupnicima

Obrazloženje, Poglavlje VI – Materijalno krivično pravo

116. (...) pregovarači su priznali da u određenim okolnostima u kojima maloljetnici počine prekršaje (kao što je, na primjer, kada proizvode dječju pornografiju međusobno i za vlastitu privatnu upotrebu, a zatim distribuiraju te slike ili ih stavljaju na raspolaganje na internetu), možda postoje prikladnije metode za postupanje a krivično gonjenje bi trebalo da se koristi kao krajnje sredstvo.

Interpretativno mišljenje Lanzarote komiteta o primjeni Lanzarote konvencije na seksualne delikte nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) (usvojeno 12. maja 2017. godine)

3. Uvažavajući specifične potrebe djece koja izvrše seksualno krivično djelo putem IKT, s ciljem rješavanja njihovih seksualnih problema u ponašanju u razvoju;...

14. Da bi se osigurala efikasna istraga i procesuiranje seksualnih delikata nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom IKT, treba izdvojiti resurse i obezbijediti obuku vlastima odgovornim za istragu i krivično gonjenje;..

Mišljenje o dječjim seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama i / ili videozapisima koje generiraju, dijele i primaju djeca (6. juni 2019)

7. Djecu treba krivično goniti samo za ponašanje u vezi sa „dječjom pornografijom“ kao krajnje sredstvo i prioritet treba dati, u zavisnosti od okolnosti, prikladnijim metodama rješavanja njihovog štetnog ponašanja (npr. vaspitne mjere, terapijska pomoć) kada:

a. djeca koja su inicijalno generirala seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise o sebi samo za vlastitu privatnu upotrebu, a zatim odluče svjesno ili namjerno ponuditi ili učiniti dostupnim, distribuirati ili prenijeti takve slike i/ili video zapise drugima;

b. djeca koja primaju seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise koje su sama generirala druga djeca, a da ih ne traže, i naknadno odluče zadržati (tj. pohraniti, a ne izbrisati) takve slike i/ili videozapise;

c. djeca namjerno dobijaju seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise koje su izradila druga djeca.

134. Kako bi se osiguralo da se djeca procesuiraju samo za seksualne delikte uz pomoć IKT-a (uključujući one koji se odnose na seksualne slike i/ili video zapise koje sami izrađuju) kao krajnje sredstvo i da se prednost daje alternativnim metodama rješavanja njihovog štetnog ponašanja, gdje je odgovarajuće¹³⁶, važna je specijalizacija odnosno stručnost lica odgovornih za istragu i krivično gonjenje. Ovo se može posmatrati kao poseban aspekt kojim se zahtjeva da ova tijela budu edukovana u oblasti borbe protiv seksualne eksploatacije djece i seksualnog zlostavljanja na internetu (član 34. Lanzarote konvencije i stav 14. Mišljenja iznad).

Specijalizovane istražne jedinice

135. U manjini članica, postoje specijalizovane istražne jedinice za postupanje sa seksualnim deliktima uz pomoć IKT-a kada ih počine deca (Belgija, Danska, Finska, Island, Letonija, Republika Moldavija, Holandija, Severna Makedonija, Norveška, Ruska Federacija, Srbija, Španija, Ukrajina).

¹³⁶ Vidi Preporuke II 6 do 9 u poglavlju o pravnim okvirima.

136. U Slovačkoj Republici, seksualnim deliktima koje su odrasli ili djeca počinili nad djecom, a uz pomoć IKT-a, bavi se Odjeljenje za kibernetički kriminal Ureda kriminalističke policije, koji je dio Predsjedništva policijskih snaga.

137. U nekim od država članica koje nemaju takvu specijalizovanu jedinicu, istrage u vezi sa seksualnim deliktima koje su počinila djeca provode:

– Jedinica za kibernetički kriminal i policijski odjel za zamjenike (Malta);

– Direktor za istraživanje organizovanog kriminala i terorizma (Rumunija).

138. U nekim od država članica postoje specijalizovane službe tužilaštva koje se bave seksualnim deliktima koje su počinila djeca uz pomoć IKT (Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Mađarska, Island, Italija, Ruska Federacija, Srbija i Slovenija). U Švedskoj su tužioci zaduženi za krivično gonjenje zločina koje su počinili maloljetni prestupnici (mlađi od 18 i stariji od 15 godina) stručnjaci za ovu materiju.

139. Određeni broj država članica ima specijalizovane odjele u okviru sudskog sistema koji se bave seksualnim prestupima koje su počinila djeca uz pomoć IKT (Bosna i Hercegovina, Italija, Španija, Švicarska i Turska).

140. U Njemačkoj, koja nema specijaliziranu jedinicu u tužilaštvu ili sudskom sistemu, takva djela spadaju u nadležnost javnih tužilaca za mlade, odnosno specijalnih sudova za mlade.

141. U organizacionim jedinicama Ureda javnog tužilaštva Poljske ne postoje specijalizovane jedinice ili javni tužioci koji vode ili nadziru prekrivične postupke za seksualne delikte nad djecom, čije je izvršenje olakšano korištenjem IKT od strane djece prestupnika.

Preporuke u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Preporuka III-11

Lanzarote komitet poziva one članice koje to još nisu uradile da formiraju jedinice, odjeljenja ili imaju osobe specijalizovane za seksualne prestupe počinjene uz pomoć IKT-a koje su počinila djeca nad drugom djecom, za organe odgovorne za istrage i za organe odgovorne za krivično gonjenje.

III 2. Obuka profesionalaca

Lanzarote konvencija, Poglavlje VII - Istraga, krivično gonjenje i proceduralno pravo

Član 34.– Istrage

1. Svaka će država članica usvojiti potrebne mjere kako bi se osiguralo da osobe, jedinice ili službe zadužene za istrage budu specijalizovane za područje suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja djece ili da osobe prođu obuku u tu svrhu(...).

Član 36. – Krivični sudski postupak

1. Svaka će stranka poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere, uz dužno poštovanje pravila koja uređuju autonomiju pravnih profesija, kako bi osigurala dostupnost obuke o pravima djece te seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djeca, a za dobrobit svih osoba uključenih u postupak, a posebno sudaca, tužitelja i odvjetnika.

Izvještaj s obrazloženjem s obrazloženjem

Član 34. – Istrage

233. Član 34. propisuje načelo da stručnjaci odgovorni za krivične postupke koji se tiču seksualnog iskorištavanja ili seksualnog zloupotrebe djece trebaju biti obučeni u ovom području.

234. S obzirom na uloge različitih agencija koje su generalno odgovorne za istraživanje seksualnog iskorištavanja i seksualnog zloupotrebe djece (policija, tužiteljstvo, zaštita djece i zdravstvene službe), članice bi mogle uspostaviti interdisciplinarnе službe za provođenje istraga, s ciljem jačanja profesionalne osposobljenost i sprečavanje ponovne viktimizacije žrtve ponavljajućim procedurama. Mogle bi se, na primjer, uspostaviti sveobuhvatne i višeagencijske servise prilagođene djeci za žrtve pod jednim krovom (često poznate kao "Dječja kuća").

Član 36. - Krivični sudski postupak

241. Stav 1, koji ponavlja član 34, stav 1, postavlja princip da oni koji su uključeni u sudske postupke (posebno sudije, tužioc i advokati) treba da budu u mogućnosti da prođu obuku o pravima djeteta u oblasti seksualne eksploatacije i seksualnog iskorištavanja djece.

Obaveza država članica u ovom pogledu jeste da preduzmu potrebne zakonske i druge mjere, uz dužno poštivanje pravila koja regulišu autonomiju pravnih profesija, kako bi se osigurao trening za njihove članove. Iz tog razloga stav 1. ne zahtijeva obuku, ali navodi da ona treba da bude dostupna profesionalcima koji žele da je prođu.

142. Član 34. st. 1 traži od država članica da obezbijede obuku u oblasti borbe protiv seksualnog iskorištavanja djece i seksualnog zloupotrebu za one koji su zaduženi za istrage.

143. Član 36. st. 1 ima za cilj da osigura da oni koji su uključeni u krivične postupke imaju pristup obuci o pravima djece i seksualnom iskorištavanju i zloupotrebi. Iako ne nalaže takvu obuku, predviđa da ona treba da bude dostupna i da svi akteri uključeni u krivični postupak treba da imaju koristi od iste. Međutim, navodi se da takva obuka treba da bude dostupna, posebno, sudijama, tužiocima i advokatima.

144. Ove odredbe treba tumačiti u skladu sa interpretativnim mišljenjem. U njemu se navodi da bi se osigurala efikasna istraga i procesuiranje seksualnih delikata nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom IKT, treba obezbijediti obuku vlastima odgovornim za istragu i krivično gonjenje (stav 14.).

Interpretativno mišljenje Lanzarote komiteta o primjeni Lanzarote konvencije na seksualne delikte nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) (usvojeno 12. Maja 2017. godine)

“14. Da bi se osigurala efikasna istraga i procesuiranje seksualnih delikata nad djecom čije izvršenje je olakšano upotrebom IKT, treba izdvojiti resurse i obezbijediti obuku vlastima odgovornim za istragu i krivično gonjenje”

III.2.1 Obuka službenika za sprovođenje zakona

145. Većina (38 od 43)¹³⁷ država članica ima uspostavljene module obuke službenika za provođenje zakona koji se odnose na seksualnu iskorištavanje djece i seksualnu zloupotrebu.

146. Mnoge od njih imaju vlastite programe obuke, koji se koriste u potpunosti ili djelimično za izvođenje obuke službenika za provođenje zakona (Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Monako, Holandija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, San Marino, Slovačka, Španjolska, Švedska, Švajcarska i Turska).

147. U drugim državama članicama službenici za provođenje zakona mogu pristupiti obuci, u cijelosti ili djelimično, preko vanjskih organizacija:

- U Andori obuku sprovode specijalizovana tela susjednih zemalja (Francuska i Španija);
- U okviru projekta Vijeća Evrope „Jačanje i zaštita prava djece u Ukrajini“ tokom 2015. godine sprovedeno je više od 100 obuka za službenike za provođenje zakona i socijalne radnike;
- Namjenske obuke organizuju specijalizovane organizacije i institucije, kao što su INTERPOL, Europol i CEPOL.

148. U jedanaest država članica postoji obuka koju obezbjeđuje država, kao i vanjske organizacije (Hrvatska, Estonija, Finska, Mađarska, Island, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Portugal, Slovačka Republika i Švajcarska).

149. U nekoliko država članica predviđena je posebna obuka za pripadnike specijalizovanih jedinica za provođenje zakona:

- U Andori, pripadnici specijalizovane policijske jedinice za zločine protiv lica (uključujući maloljetnike) prolaze obaveznu obuku koja pokriva sva seksualna djela kada se pridruže jedinici;
- U Hrvatskoj, Policijska akademija provodi kurseve/obuke za policijske službenike specijalizovane za mlade. Obrađuje teme vezane za seksualno zlostavljanje i eksploataciju djece na internetu. Drugi kurs je predviđen za policijske službenike koji istražuju krivična djela počinjena nad djecom putem interneta;
- Policijsko osoblje u takvim službama u Francuskoj dobija posebnu obuku o tehnikama intervjuisanja djece žrtava i psihološkim aspektima takvih istraga;
- Letonski zakon od službenika Državne policije koji rade sa djecom zahtijeva da završe obrazovne programe kako bi stekli specijalizovano znanje u oblasti zaštite prava djeteta;
- U Luksemburgu, službenici odjela za zaštitu mladih Uprave sudske policije prate posebne seminare o borbi protiv seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece putem IKT-a;
- U Španiji, pripadnici specijalizovane policijske jedinice pohađaju sve kurseve o seksualnoj eksploataciji djece na internetu.

---

¹³⁷ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Italija, Letonija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija Crna Gora, Monako, Holandija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, San Marino, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska i Turska.

150. Generalno, dostupni su i drugi oblici obuke za službenike za provođenje zakona a koji se provode kroz kurseve (Estonija, Francuska, Italija, Rumunija), u policijskim školama (Mađarska, Hrvatska, Francuska, Norveška), kroz godišnje radne sastanke sa komponentom obuke (Slovačka Republika) i kroz obezbjeđivanje materijala za obuku (Italija, Španija).

151. Obuka se takođe pruža na različitim nivoima (Španija). U Njemačkoj je obuka dostupna i u Federalnom uredu kriminalističke policije i u pojedinim pokrajinama. U Slovačkoj je predviđena obavezna obuka za predstavnike kriminalističke policije izabrane iz svake opštine. U međuvremenu, u Turskoj, jedinica za cyber kriminal pruža obuku na nacionalnom i međunarodnom nivou.

152. Sadržaj obuke opisan od strane država članica je različit. Kreće se od:

- prava djeteta i međunarodno pravo (Italija, Turska);
- saslušanje djeteta (Francuska);
- seksualni delikti i nasilje nad djecom (Andora, Bosna i Hercegovina, Italija, Slovačka, Turska), kao što je nasilje u porodici (Francuska);
- borba protiv seksualnog zlostavljanja i eksploatacije djece na internetu, posebno (Hrvatska, Luksemburg, Rumunija, Slovačka, Španjolska, Turska);
- istražni procesi, uključujući tehnike intervjuisanja, u kojima je uključeno dijete žrtva (Hrvatska, Estonija, Francuska, Rumunija, Turska);
- maloljetnička delinkvencija (Češka, Francuska, Turska), kao što je nasilje pod uticajem (Francuska);
- međunarodna saradnja u istragama kibernetičkog kriminala (Turska);
- forenzička istraga (Francuska, Rumunija).

153. Samo Danska, Njemačka, Mađarska, Island, Italija, Portugal i Ruska Federacija imaju konkretnu obuku službenika za provođenje zakona o proizvodnji, posjedovanju, distribuciji ili prenošenju seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama kreirala, te prisile ili iznude uz pomoć IKT-a.

154. Španija navodi da nemaju obuku o seksualnim slikama i/ili video zapisima koje su djeca sama kreirala.

155. Lihtenštajn je precizirao da nema specijalizovanu obuku službenika za sprovođenje zakona.

Obećavajuće prakse

“Save the Children” na sjeverozapadnom Balkanu je sa nekoliko vladinih odjela u Bosni i Hercegovini radio na izradi nastavnog plana i programa za policijske službenike koji uključuje obuku u oblasti nasilja nad djecom. Do sada je 30 policajaca prošlo naprednu obuku kako bi postali predavači.

U Češkoj, službenici za provođenje zakona mogu imati koristi od kurseva za kvalifikaciju. Vremenski period od 20 sati posvećen je pitanju činjenja zločina nad djecom, uključujući i na internetu. Temi sajber kriminala posvećeno je 22 sata.

Danska provodi obaveznu obuku na Nacionalnoj policijskoj akademiji za službenike na rješavanju pitanja cyber kriminala, što uključuje seksualne slike i/ili video zapise koje su djeca sama kreirala, dijeljenje sadržaja među djecom, prinudu i iznudu.

U Portugalu, inspektori u okviru specijalizovanih timova prolaze obuku o intervjuisanju žrtava i prikupljanju forenzičkih dokaza, uključujući intimne slike i video zapise koji su samogenerisani i koji se postavljaju ili dijele na internetu.

U Hesenu, Njemačka, Policijska akademija nudi kurs o pitanjima vezanim za dječju i maloljetničku pornografiju na internetu u Njemačkoj, sa ciljanim uzrastom od 14-18 godina. Sedmični neobavezni kurs obuhvata proizvodnju, posjedovanje, nabavku i dalje širenje podataka ili materijala koji čine pornografiju, uključujući kriterijume koji definišu krivično djelo kako je propisano Krivičnim zakonom. Kurs pokriva pravna pitanja i tehničke termine.

Uz obuku, karabinjeri u Italiji dobijaju i priručnik o “Garantovanju prava maloljetnika – Priručnik za policijske snage”, koji pokriva teme kao što su cyber maltretiranje i materijal o seksualnom zlostavljanju djece, uključujući i materijal koji proizlazi iz seksualnih slika i/ili video zapisa koje dijete samo izrađuje.

U Holandiji, holandska policija ima posebne jedinice za CSAM i seksualnu trgovinu djecom (CST), koje se sastoje od visoko specijalizovanog i posebno obučenog osoblja u vezi s krivičnim djelima koja uključuju seksualne slike i/ili video zapise koje djeca sama izrađuju, kao i olakšanu prisilu ili iznudu putem IKT. Različite inicijative unutar policijske organizacije imaju za cilj unapređenje saradnje i saradnje između CSAM i CST timova, zamjenika timova i specijalizovanih timova za sprovođenje zakona i visokotehnološki kriminal.

Preporuke u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Preporuka III-12

Lanzarote komitet traži od Gruzije, Lihtenštajna, Sjeverne Makedonije, Srbije i Ukrajine da osiguraju obuku o seksualnim prestupima protiv djece za sve službenike za provođenje zakona koji će vjerovatno doći u kontakt s takvim slučajevima, uključujući i službenike na recepciju, a ne samo za specijalizovane jedinice.

Preporuka III-13

Lanzarote komitet traži od Gruzije, Lihtenštajna, Severne Makedonije, San Marina, Srbije i Ukrajine da seksualne delikte nad decom počinjene putem IKT-a uvrste u obuku službenika za sprovođenje zakona koji će verovatno doći u kontakt sa takvim slučajevima.

Preporuka III-14

Lanzarote komitet poziva članice, koje to još nisu učinile, da obezbjede posebnu obuku službenika za sprovođenje zakona o seksualnim deliktima nad djecom, uključujući prinudu ili iznudu uz pomoć IKT-a, uključujući i kada takva djela uključuju seksualne slike i/ili video zapise koje su djeca sama izradila, koji će vjerovatno doći u kontakt sa takvim slučajevima¹³⁸.

¹³⁸ Takve obuke mogu biti i dio širih programa obuke.

III.2.2 Obuka tužilaca

156. Većina država članica (36 od 43)¹³⁹ ¹⁴⁰ je održala obuku tužilaca iz oblasti seksualne iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece.

157. Mnoge od navedenih država (27) imaju svoje vlastite programe obuke koji se koriste, u potpunosti ili djelimično za izvođenje obuke za tužioce (Andora, Austrija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Češka Republika, Danska, Finska, Francuska, Gruzija, Nemačka, Mađarska, Italija, Letonija, Lihtenštajn, Litvanija, Republika Moldavija, Crna Gora, Holandija, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska i Turska). U nekim drugim državama, tužioci mogu pristupiti obuci preko vanjskih organizacija.

158. Četiri države potpisnice na raspolaganju imaju i vlastitu i eksternu obuku za tužioce (Bosna i Hercegovina, Finska, Poljska, Rumunija).

159. U zavisnosti od države, obuku organizuju nacionalne pravosudne akademije (Njemačka, Poljska, Portugal, Srbija, Slovačka, Turska), ili pravosudni organi (Bugarska, Danska, Švedska). U Republici Moldaviji, obuka za tužioce o istragama krivičnih djela koja se odnose na seksualnu eksploataciju i seksualno zlostavljanje djece provodi se u okviru Nacionalnog instituta za pravosuđe.

160. Nekoliko država članica je detaljno opisalo relevantne projekte koji za cilj imaju obezbjeđivanje resursa za obuku, u saradnji sa međunarodnim organizacijama:

– U Bosni i Hercegovini su u saradnji sa UNICEF-om i Međunarodnim forumom solidarnosti EMMAUS izrađene „Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u Bosni i Hercegovini”.

– U Ruskoj Federaciji obuka tužilaca u okviru Univerziteta Tužilaštva Ruske Federacije i njegovih ogranaka uključuje skup disciplina kao što su zaštita prava djece, generalno, i posebno, seksualni pristupi nad djecom putem IKT.

– Pravosudna akademija Srbije, u saradnji sa Save the Children, sprovodi osnovnu i naprednu obuku o „Visokotehnoškom kriminalu i zaštiti maloljetnih lica na internetu“.

161. Priroda pruženih obuka razlikuje se među članicama: one mogu biti dio pretprofesionalnog obrazovanja tužilaca, dio redovnog programa obuka tokom rada tužilaca ili tema ad hoc seminara. Naprimjer:

- U Austriji, osim obuka, dvaput godišnje održavaju se dobrovoljni seminari o dječijoj pornografiji i seksualnom zlostavljanju maloljetnika;
- U Danskoj, direktor državnog tužilaštva nudi godišnji, trodnevni kurs za obučavanje tužilaca za predmete koji uključuju krivična djela protiv djece;
- U Mađarskoj se organiziraju specijalizirane obuke, sastanci, okrugli stolovi i konferencije za tužioce, a tužioci se mogu upisati u ustanovu za maloljetničko pravosuđe;
- U Latviji državni tužioci moraju proći dva kursa obučavanja o pravima djece, kao dio obrazovnog programa o specijaliziranom znanju koji se sastoji od 40 lekcija uključujući 24

¹³⁹ Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Češka, Danska, Estonija, Francuska, Finska, Gruzija, Njemačka, Mađarska, Island, Italija, Letonija, Lihtenštajn, Litvanija, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska i Turska.

¹⁴⁰ Albanija, Kipar, Grčka, Luksemburg, Monako, San Marino, Ukrajina.

- U Španiji su seksualna krivična djela protiv djece (posebno u vezi s "dječijom pornografijom") ključan dio obrazovanja državnih tužilaca koje im omogućuje pristup službi tužilaštva.

162. U nizu članica provodi se kombinacija različitih vrsta obuka:

- u Turskoj je obuka tužilaca prilično praktična: potencijalni tužioci posjećuju centre za praćenje djece (ÇİM) ukupno 8 sati kako bi pratili istražne i ispitne aktivnosti u krivičnim djelima u kojima je žrtva dijete.
- u drugim članicama kursevi za obučavanje odlikuju se mnoštvom resursa dostupnih tužiocima, uključujući vodiče ili često postavljana pitanja na internetu (Bosna i Hercegovina, Srbija, Švedska). U Švedskoj državno tužilaštvo svake godine nudi dvosedmični kurs za obuku tužilaca za predmete koji uključuju krivična djela protiv djece. Jedna sedmica posvećena je nasilju nad djecom, a druga je posvećena seksualnom zlostavljanju djece. U okviru tijela državnog tužilaštva također se nudi trodnevna edukacija o kibernetičkom kriminalu uključujući krivična djela povezana s informacijskim i komunikacijskim tehnologijama.

163. Još jedna razlika između članica je u tome je li obuka obavezna ili dobrovoljna.

- Za niz članica obavezna je specijalizirana obuka o seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju djece za državne tužioce koji su specijalizirani za predmete koji uključuju djecu (Španija). U Bosni i Hercegovini, ovaj zahtjev je ugrađen u zakon. U Latviji je specijalizirana obuka o zaštiti prava djece obavezna za sve tužioce koji rade s djecom.
- Učestvovanje na specijaliziranim seminarima uglavnom je dobrovoljno (Austrija, Njemačka) i poslijekvalifikacijski kursevi otvoreni za sve državne tužioce (Danska, Španija).

- Opća obuka o pitanjima djece i seksualnim prijestupima obično je obavezna (Andora, Španija). Procjena učestvovanja državnih tužilaca u aktivnostima profesionalnog razvoja je obavezna (Latvija).

164. Članice su opisale niz sadržaja obuka, uključujući:

- prava djece (Bosna i Hercegovina, Bugarska, Mađarska, Latvija, Portugal);
- intervjuiranje djece i druge postupke (Danska, Rumunija, Turska), uključujući komunikaciju s djecom tokom krivičnog postupka (Latvija, Poljska);
- seksualno nasilje nad djecom (Andora, Bugarska, Danska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Italija, Portugal, Rumunija, Španija, Turska);
- seksualno zlostavljanje i seksualno iskorištavanje djece na internetu (Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka, Francuska, Njemačka, Poljska, Švedska);
- materijal koji sadržava seksualno zlostavljanje djece, konkretno (Austrija, Bosna i Hercegovina, Češka, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Poljska, Portugal, Španija);
- interdisciplinarnu pristupe (Njemačka, Portugal);
- međunarodnu saradnju (Bugarska, Njemačka);
- istragu o digitalnim krivičnim djelima (Island);
- posebna pitanja povezana s visokom tehnologijom ili kibernetičkim kriminalitetom (Češka, Francuska, Mađarska, Srbija);
- unapređenje razvoja najboljih praksi i poboljšanje upravljanja predmetima (Mađarska).

165. Nekoliko je zemalja navelo obuhvata li obuka državnih tužilaca izazove koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje sama generiraju djeca te prisilu ili iznudu uz pomoć IKT-a. Međutim, neko djelomični izuzeci utvrđeni su u Austriji i Češkoj, gdje se redovno održavaju seminari o pitanjima u vezi s materijalima o seksualnom zlostavljanju djece, na Islandu, gdje se u jesen 2019. održao poseban kurs za tužioce koji se bavio tim pitanjem, Portugalu, koji uključuje uznemiravanje zbog seksualnih videozapisa u svojim trajnim obukama, i u Italiji, koja je 2018. organizirala kurs za obučavanje sudija i tužilaca u vezi s pravima djece u digitalnom okruženju, uključujući teme koje su zatim uključene u krivična djela obuhvaćena takozvanim "Zakonom o crvenom zakonu 69/2019). U Bosni i Hercegovini, Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u Bosni i Hercegovini, što bi moglo biti od posebne važnosti za ova specifična područja. U Njemačkoj, Savezno ministarstvo pravosuđa i zaštite potrošača ponudit će seminar na njemačkoj Pravosudnoj akademiji u 2022. koji će pokrivati, među ostalim, upotrebu istražnih ovlasti za borbu protiv dječije pornografije. Ta napredna mjera obuke usmjerit će se na sudije i državne tužioce.

166. Kipar je naveo da nema uspostavljenu posebnu obuku za tužioce.

Obećavajuće prakse

U Austriji, pravosuđe pruža specijalizirane treninge tužiocima, stažistima tužilaštva i sudijama o temama seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, uključujući sexting (poruke seksualnog karaktera), nasilje i mržnju na internetu, kibernetički kriminal i the darknet (web podzemlje). Osim toga, obuka o dječijoj pornografiji i seksualnom zlostavljanju maloljetnika odvija se svake dvije godine.

U Češkoj, Pravosudna akademija redovno organizira ili suorganizira obrazovne događaje povezane s krivičnim djelima potpomognutima IKT-om, uključujući polna krivična djela, koji su dostupni tužiocima, sudijama i, ovisno o karakteru kurseva, pravnim i pravosudnim pripravnicima te pomoćnicima sudija i državnih tužilaca. Među njima su 2021. organizovana dva velika seminar na temu "Kibernetički kriminal - odabrana pitanja", s naglaskom, među ostalim, na "prijetnje na društvenim mrežama, posebno protiv djece, kiberzlostavljanja, kibergroominga, sextinga, kiberuhodjenja, iznude, proizvodnje i distribucije dječije pornografije". Osim toga, 2019. organiziran je trodnevni seminar "Djeca i maloljetnici", usmjeren na pitanje "djece i rizika kiberspatora", među ostalim o pitanjima "zločina koje su počinila djeca i o djeci u kibernetičkom okruženju i zaštiti djece, kibernetičkom nasilju, seksualiziranju, webcamtrollingu, kibergroomingu" (cyberbullying, sexting, webcamtrolling, cybergrooming”).

U Finskoj postoje specijalizirani javni tužioc i (viši specijalizirani tužioc i okružni tužioc) u svim okruzima državnih tužilaca nacionalnog tijela državnog tužilaštva koji su odgovorni za krivično gonjenje seksualnih krivičnih djela i seksualnih krivičnih djela potpomognutih IKT-om, uključujući kada ih djeca počine protiv druge djece. Osim toga, specijalizirani tužioc prošli su svu dostupnu obuku o pitanjima kao što su "materijali za zlostavljanje djece" i "seksualna krivična djela protiv djece" te su i sami postali predavači. Kursevi o pitanju seksualnih krivičnih djela protiv djece potpomognutih IKT-om, uključujući krivična djela koja uključuju izradu seksualnih slika ili videozapisa koji predstavljaju dijete, dostupni su i tužiocima.

U Poljskoj, Državna škola za pravosuđe i javno tužilaštvo organizirat će kurs pod nazivom "Zločini nad maloljetnicima počinjeni putem interneta". Predložene ključne teme uključivale su, među ostalim, obilježja internetskog kriminala protiv maloljetnika, internetske prijetnje, mamljenje, dječiju pornografiju, metodologiju za vođenje postupaka u predmetima koji se odnose na proizvodnju i distribuciju pornografskog sadržaja u kojima učestvuju maloljetnici. Obučavanje će biti usmjereno na sudije i sudske procjenitelje koji odlučuju u krivičnim odjelima, tužioce i ocjenjivače tužilaca. Poljske sudije i državni tužioc učestvovali su i u međunarodnim obukama organiziranim u okviru saradnje s Akademijom evropskog prava ERA-e za "privlačenje djece na internetu u seksualne svrhe" i za "sprečavanje materijala za seksualno zlostavljanje djece na internetu".

U Portugalu, Centar za pravosudne studije pruža trajnu obuku za sudije i tužioce koja obuhvata mogućnost uznemiravanja zbog "realizacije seksualnih videozapisa". Kurs također naglašava potrebu za bliskim vezama između krivičnog suda i nadležnosti porodice i djece.

Švedsko državno tužilaštvo trenutno radi na provedbi projekta "Zločini protiv djece, bliski odnosi i seksualni prijestupi protiv odraslih i djece - razvijena najbolja praksa". Projekt se provodi u bliskoj saradnji s policijom i uključuje daljnji razvoj metodologije i radnog postupka za tužioce.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka III-15

Lanzarote komitet zahtijeva od onih članica koje to već ne čine¹⁴⁰ da uspostave obuke za tužioce o aspektima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece.

Preporuka III-16

Lanzarote komitet traži od onih članica koje to već ne čine¹⁴¹ da osiguraju da obuke o seksualnim krivičnim djelima protiv djece potpomognutima IKT-om budu dostupne tužiocima koji rade ili će raditi na tim pitanjima.

Preporuka III-17

Lanzarote komitet poziva one članice koje to još nisu učinile da osiguraju da je tužiocima dostupna obuka o izazovima koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje su sama proizvela djeca i prisila ili iznuda djece koje je olakšala IKT.¹⁴²

III.2.3 Obuka sudija

167. Većina (34 od 43)¹⁴³ članica ima uspostavljeno odgovarajuće obuke za sudije.

- Većina njih (28) ima uspostavljene vlastite programe obuka koji se upotrebljavaju potpuno ili djelomično za obučavanje sudija (Andora, Austrija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Češka, Danska, Finska, Gruzija, Njemačka, Mađarska, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija, Slovačka, Španija, Švedska, Švicarska i Turska). U nekolicini drugih obuke su omogućile vanjske organizacije.
- U šest članica obučavanje pružaju članica i vanjske organizacije (Bosna i Hercegovina, Danska, Latvija, Luksemburg, Crna Gora, Poljska i Rumunija).

¹⁴⁰ Albanija, Kipar, Grčka, Luksemburg, Monako, San Marino, Ukrajina.

¹⁴¹ Albanija, Andora, Belgija, Kipar, Estonija, Gruzija, Grčka, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Rumunija, San Marino, Slovačka Republika, Slovenija, Švicarska, Turska i Ukrajina.

¹⁴² Takva obuke mogu biti dio širih programa obuke.

¹⁴³ Andora, Austrija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Danska, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska i Turska.

- U mnogim članicama sudije i državni tužioc i obučavaju se zajedno i/ili imaju iste mogućnosti obuke koje su im dostupne (Andora, Austrija, Bosna i Hercegovina, Češka Republika, Francuska, Njemačka, Italija, Poljska, Portugal, Rumunija, Srbija i Turska).

168. Komitet prima na znanje sljedeće posebne načine obuke sudija:

- U Finskoj, sudijama je ponuđen dobrovoljni kurs o Lanzarote konvenciji i povezanim zakonodavnim izmjenama u 2011.
- U Italiji, Sud za maloljetnike saraduje s "počasnim sudijama", s visokim i dokazanim profesionalizmom i kompetencijama, u vezi sa zaštitom i problemima koji se odnose na djecu.
- U Latviji je obavezno da sudije koji učestvuju u predmetima povezanim s nasiljem nad djecom prođu 40-satni kurs o pravu djece na zaštitu. Međutim, ne postoji posebna usmjerenost na krivična djela protiv djece potpomognuta IKT-om.
- Prije stupanja na dužnost, sudije u Luksemburgu moraju proći osnovnu obuku, koja uključuje pitanja zaštite mladih, kao i stažiranja u sudovima za mlade, timovima i agencijama za provedbu zakona. Također, posjećuju institucije koje se brinu o djeci, uključujući maloljetne prijestupnike. Osim toga, mirovne sudije mogu pristupiti trajnom obrazovanju, i u Luksemburgu i u inozemstvu, na dobrovoljnoj osnovi.
- U Republici Moldaviji u okviru Nacionalnog instituta za pravosuđe pruža se obučavanje sudija za ispitivanje krivičnih djela povezanih sa seksualnim iskorištavanjem i seksualnim zlostavljanjem djece.
- U Sjevernoj Makedoniji, u skladu s članom 101. Zakona o maloljetničkom pravosuđu, sudija specijaliziran za maloljetničke predmete mora pohađati godišnju obuku.
- U Rumuniji je, uz obrazovanje u pretprofesionalnom obrazovanju, magistratima Nacionalnog instituta za sudstvo osigurano i trajno obavezno obučavanje.
- U Ruskoj Federaciji obuka sudija koju pruža Ruski državni univerzitet pravde uključuje pojedini suđenja o seksualnim krivičnim djelima protiv maloljetnika na internetu.
- U Švedskoj se svake godine organizira dvodnevni trening za sudije krivičnog prava, koji im također pruža priliku da se sastanu i raspravljaju o odabranim pitanjima te da razmijene iskustva. Tokom zasjedanja 2016. dvije glavne teme su bile krivični sudski postupci koji uključuju djecu i internetska seksualna krivična djela protiv djece. Treninge o seksualnim prijestupima općenito su ponudili sudovi akademije za obuku sudija. Stalni sudije ne moraju imati obaveznu obuku. Švedska akademija za pravosudno obrazovanje nudi sudijama kurs o kibernetičkom kriminalu koji uključuje sesije o dječijoj pornografiji. Od 2021. obučavanje za sudije u krivičnom pravu jedna od tema bila je krivična djela počinjena na daljinu (tj. krivična djela koja se olakšavaju u IKT-u) koja su uključivala informacije o seksualnim krivičnim djelima protiv djece
- U Srbiji se ne provodi napredna obuka ili specijalizacija organizirana za sudije za kibernetički kriminal.

169. Lihtenštajn i San Marino naveli su da za sudije ne postoji posebno obrazovanje.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka III-18

Lanzarote komitet traži od onih članica koje to već ne čine¹⁴⁴ da osiguraju da je obučavanje o seksualnim krivičnim djelima protiv djece koje olakšava IKT dostupno sudijama koji rade ili će raditi na tim pitanjima.

Preporuka III-19

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju da sudijama bude dostupna obuka o izazovima koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje su djeca sama proizvela i o IKT-prisili ili iznudi djece.¹⁴⁵

III.2.4 Sveukupno obučavanje

170. Vrlo malo treninga posebno se bavi temom kruga praćenja: s izazovima koje postavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje generira samo dijete. Većina obuke obuhvaćenih u ovom poglavlju bavi se općim pitanjima koja uključuju zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja (obično, ali ne uvijek, potpomognuto IKT-om).
171. Međutim, ohrabruje broj članica koje obučavaju svoje relevantne stručnjake za razgovor s djecom i postupanje s djecom u slučajevima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe. To daje nadu da će se to pretvoriti u bolje razumijevanje izazova koje postavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje generira samo dijete i prisila i iznuda djece koje olakšava IKT.
172. Zajedničkim (ili "združenim") obučavanjem može se osigurati usklađenost i dosljednost u svim aspektima i koracima krivičnih postupaka. U mnogim slučajevima tužioc i sudije obučavaju se zajedno (kako je prethodno navedeno); u manjem broju slučajeva organima krivičnog gonjenja i drugim pravosudnim organima nudi se zajedničko obučavanje (Poljska, Rumunija). U kontekstu regionalnog projekta Vijeća Evrope End Online Child Sexual Exploitation i Abuse@Evrope (EndOCSEA@Evrope), u okruženju s više učesnika održano je nekoliko nacionalnih obuka u internetskom formatu, na kojima su se okupili predstavnici organa krivičnog gonjenja, sudije i tužioc iz Ukrajine i Republike Moldavije, u periodu 2020.-2021.
173. Za neke članice brzina razvoja modernih tehnologija i interneta predstavlja izazov (Hrvatska, Njemačka, Portugal, Slovačka, Švicarska): ona zahtijeva stalan razvoj znanja informatičkih stručnjaka, što može biti ključno tokom faze istrage. Te utvrđene poteškoće naglašavaju potrebu za stalnim obučavanjem svih stručnjaka uključenih u postupke povezane sa seksualnim iskorištavanjem i zlostavljanjem uz pomoć IKT-a, koje je idealno obavezno.

---

¹⁴⁴ Albanija, Andora, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Kipar, Danska, Estonija, Gruzija, Grčka, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Švicarska, Turska i Ukrajina.

¹⁴⁵ Takve obuke mogu biti dio širih programa obuke.

174. Pažnju zaslužuje i metoda obuke. Nekoliko je zemalja navelo da obučavanje ne uključuje samo teoretske, već i praktične elemente (Danska, Francuska, Luksemburg, Poljska, Turska), uključujući preispitivanje videoispitivanja s djecom (Danska) ili proučavanje praktičnog predmeta u kojem se budući tužioc moraju suočiti sa situacijom u kojoj odrasla osoba seksualno traži 15-godišnje dijete putem IKT-a, a zatim se sastaje s njom (Francuska). Također se predlaže da se obučavanje temelji na simuliranim slučajevima seksualnih krivičnih djela potpomognutih IKT-om koja uključuju seksualne slike i/ili videozapise koje su sama djeca proizvela.

Obećavajuća praksa

U **Rumuniji**, KIBEREX (Rumunski centar za izvrsnost u borbi protiv kibernetičkog kriminala) pruža kurseve za obučavanje pravnih stručnjaka (sudija, tužilaca i policijskih službenika) u području istrage kibernetičkog kriminala te u području forenzičkih pitanja.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka III-20

Lanzarote komitet poziva članice koje to već ne čine da ponude zajedničko (ili “združeno”) obučavanje za stručnjake, a posebno organa krivičnog gonjenja, tužioce i sudije, uključene u pravne postupke koji uključuju seksualno iskorištavanje djece i seksualno zloupotrebu djece uz pomoć IKT-a, kako bi se osigurala dosljednost u svim fazama.

Preporuka III-21

Lanzarote komitet poziva članice koje to još nisu učinile da osiguraju da obučavanje o seksualnim krivičnim djelima protiv djece u području krivičnog gonjenja, tužilaca i sudija u području IKT-a sadržava praktični element koji uključuje simulirane ili stvarne slučajeve.

III.3. Efikasna istraga i krivično gonjenje

Interpretativno mišljenje o primjenjivosti Konvencije iz Lanzarotea na seksualna krivična djela protiv djece olakšana upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) (doneseno 12. maja 2017.)

7. prepoznavanje transnacionalnog karaktera koji je često prisutan u seksualnim krivičnim djelima protiv djece uz pomoć IKT-a te činjenice da to može otežati identifikaciju žrtava i gonjenje počinitelja;

(...)

13. Pri provedbi Lanzarote konvencije članice bi trebale osigurati primjerene odgovore na tehnološki razvoj i koristiti se svim relevantnim alatima, mjerama i strategijama za efikasno sprečavanje i suzbijanje seksualnih krivičnih djela protiv djece koja su olakšana upotrebom IKT-a;

175. Odredbe Lanzarote konvencije koje se odnose na postupke i osiguravanje efikasnosti istraga trebalo bi tumačiti u skladu s mišljenjem o tumačenju, koje ih primjenjuje na seksualna krivična djela protiv djece olakšana upotrebom informacija i komunikacijske tehnologije. Osim toga, mogu biti potrebni konkretni odgovori kako bi se riješili posebni izazovi koji nastaju zbog krivičnih djela potpomognutih IKT-om, uključujući njegovu često transnacionalnu prirodu, i posljedične komplikacije u identifikaciji žrtava i krivičnom gonjenju počinitelja. To uključuje i aktivnosti koje se odnose na međunarodnu saradnju, što je obrađeno u poglavlju V. u nastavku.

III.3.1 Identifikacija žrtve

Lanzarote konvencija, poglavlje VII. - Istrage, krivično gonjenje i procesno

pravo Član 30. - Načela

5. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s osnovnim načelima svoga unutrašnjeg prava:

(...)

- omogućiti odjelima ili istražnim službama da identificiraju žrtve krivičnih djela utvrđenih u skladu s članom 20., posebno analizom dječijeg pornografskog materijala, kao što su fotografije i audiovizuelne snimke koje se prenose ili stavljaju na raspolaganje upotrebom IKT-a.

Izveštaj s objašnjenjima

218. Druga alineja [člana 30. stava 5.] poziva članice da razviju tehnike za ispitivanje materijala koji sadržava pornografske slike kako bi se olakšala identifikacija žrtava. Ključno je da se sva moguća sredstva koriste kako bi se olakšala njihova identifikacija, među ostalim u kontekstu saradnje među državama, kako je dodatno predviđeno u članu 38. stavu 1.

176. Članom 30. stavom 5. Lanzarote konvencije članice se pozivaju da razviju tehnike za ispitivanje materijala o seksualnom zlostavljanju djece u svrhu identifikacije žrtava. U vezi s članom 20. Lanzarote konvencije, pojam "identifikacija žrtve" odnosi se na analizu fotografija i filmova koji prikazuju seksualno zlostavljanje djeteta - poznat kao materijal seksualne zlopotrebe djece (CSAM) - s ciljem identificiranja djeteta i/ili zlostavljača koji se pojavljuje u takvim materijalima i intervenira radi zaštite djeteta. Ona se stoga sastoji od kombinacije analize slike i tradicionalnih istraživačkih metoda.
177. Analiza slike je pregled digitalnog i vizuelnog sadržaja tih fotografija i filmova u svrhu identifikacije. Tragovi mogu dolaziti s mnogih mjesta i u mnogim oblicima, a zadatak je stručnjaka za identifikaciju žrtava da povrate te tragove i sastave ih zajedno koristeći niz specijaliziranih alata. Rezultati ove analize u virtuelnom svijetu bit će ključni za istraživanje koje se zatim može održati u fizičkom svijetu.
178. Nakon što organi za izvršavanje zakonodavstva članica zaplijene ili identificiraju slike ili videozapise o seksualnom zlostavljanju djece, taj se materijal analizira u svrhu identifikacije žrtava. U takvim slučajevima treba odrediti sljedeće:
- Je li prikazano dijete bilo seksualno zlostavljano ili iskorištavano trenutno ili u prošlosti;
  - potiče li dijete iz zemlje u kojoj je identificiran CSAM ili boravi u toj zemlji ili u drugoj zemlji;

- Je li slučaj seksualne zloupotrebe ili seksualnog iskorištavanja djece poznat ili nije poznat na nacionalnom ili međunarodnom nivou;
  - Je li dijete žrtva ili još nije identificirano.
179. S obzirom na transnacionalni karakter seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe potpomognutog IKT-om, međunarodna saradnja često može biti potrebna kako bi se identificirale žrtve i pokrenule istrage i drugi postupci. Lanzarote komitet već je smatrao da "članice u skladu s članom 38. Konvencije sarađuju kako bi se suočile s transnacionalnim karakterom koji često postoji u seksualnim krivičnim djelima protiv djece olakšanim upotrebom IKT-a."¹⁴⁶ U tom kontekstu, članom 38. stavom 1. pozivaju se članice na međusobnu saradnju, posebno radi smanjenja prepreka brzom razmjeni informacija i dokaza.¹⁴⁷
180. Većina članica (32 od njih 42)¹⁴⁸ ima odjele za identifikaciju žrtava u okviru krivičnog gonjenja za slučajeve seksualnih krivičnih djela protiv djece počinjenih uz pomoć IKT-a. Brojne članice imaju funkcije identifikacije žrtava koje se nalaze u jedinicama posebno namijenjenim materijalu koji zlostavlja djecu ili seksualnim krivičnim djelima povezanim s kibertehtnologijom (Danska, Finska, Francuska, Mađarska, Italija, Republika Moldavija). Druge te funkcije nalaze u odjelima za kibernetički kriminalitet ili visokotehnološki kriminal (Bugarska, Hrvatska, Lihtenštajn, Portugal, Slovačka, Švicarska, Turska), policijskim i istražnim službama (Češka, Njemačka, Rumunija, Španija), odjelima za suzbijanje nezakonitog sadržaja, telekomunikacija ili trgovanja ljudima (Ukrajina) ili teškog i organiziranog kriminala (Belgija).
181. U Crnoj Gori i San Marinu nema funkcije identifikacije žrtava.
182. Procjena dobi žrtve potrebna je kako bi se utvrdilo uključuje li seksualni materijal djecu, a time i je li riječ o materijalu koji predstavlja seksualno zlostavljanje djeteta. Mnoge su članice izjavile da je procjena dobi (potencijalnih) žrtava zahtjevan i dugotrajan zadatak (Mađarska, Lihtenštajn, Portugal, Španija, Njemačka, Slovenija). Za Mađarsku, ako je upitno je li počinitelj stvarno pogrešno identificirao dob djeteta, procjena dobi djeteta obavit će se uključivanjem forenzičkog ljekara ili stručnog antropologa. Treba napomenuti, naravno, da provođenje procjene dobi treba biti potrebno samo za "novu" sliku i/ili videozapis, koji već nije u dostupnoj bazi podataka poznatih slika seksualne zloupotrebe djece.

Obećavajuće prakse

U nizu članica funkcije identifikacije žrtava nalaze se u jedinicama koje su posebno namijenjene materijalima koji se odnose na seksualno zlostavljanje djece, i to: Finska grupa materijala koji se odnose na zlostavljanje djece, francuski Centar za analizu slika dječije pornografije (CNAIP), Italijanski nacionalni centar za borbu protiv dječije pornografije na internetu (CNCPO) i Odsjek za zaštitu djece Republike Moldavije Centra za borbu protiv kibernetičkog kriminala.

¹⁴⁶ Mišljenje o tumačenju, t. 19.

¹⁴⁷ Međunarodna saradnja obuhvaćena je u poglavlju V. u nastavu.

¹⁴⁸ Albanija, Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Malta, Republika Moldavija, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Španija, Slovenija, Švedska, Švicarska, Turska i Ukrajina.

Europol je 2017. pokrenuo inicijativu TRACE an OBJECT kako bi se ojačali globalni naponi za identifikaciju žrtava.¹⁴⁹ Građani mogu pomoći klikom na predmet, odabran iz pravog CSAM-a, koji prepoznaju i Europolu pružaju informacije o predmetu. To se može učiniti anonimno. Nakon što se utvrdi porijeklo predmeta, Europol će obavijestiti nadležni organ krivičnog gonjenja uključene zemlje da dodatno istraži taj trag i potencijalno ubrza identifikaciju počinitelja i žrtve. Dobra praksa, koja je preporučljiva u tom pogledu, uključuje širenje informacija o toj inicijativi uključivanjem poveznice na predmete koje je Europol odabrao na web-mjestu posebnih tijela za izvršavanje zakonodavstva CSEA-e.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka III-22

Lanzarote komitet zahtijeva od Crne Gore i San Marina da poduzmu mjere kako bi omogućili jedinicama ili istražnim službama da identificiraju žrtve krivičnih djela utvrđenih u skladu s članom 20. Lanzarote konvencije, posebno analiziranjem materijala koji sadržava seksualno zloupotrebu djece.

Preporuka III-23

Lanzarote komitet zahtijeva od Bosne i Hercegovine, Gruzije, Luksemburga, Sjeverne Makedonije i Srbije da uspostave funkciju identifikacije žrtava u okviru provedbe zakona zaduženu za borbu protiv seksualnih krivičnih djela protiv djece potpomognutih IKT-om.

183. U Češkoj, Francuskoj i Republici Moldaviji postoje nacionalne baze podataka za identifikaciju žrtava u materijalima vezanim za zlostavljanjem djece, dok nacionalna policija Lihtenštajna može pristupiti nacionalnoj bazi podataka o vrijednosti raspršivanja slike (NDHS) Švicarske jedinice za koordinaciju kiberkriminaliteta. Gruzija, Litvanija, Portugal i Republika Moldavija imaju pristup bazi podataka NCMEC.¹⁵⁰
184. Takve baze podataka osmišljene su kako bi pomogle istražiteljima u automatiziranoj kategorizaciji medijskih dokaza (slike i videozapisi) i u postupku identifikacije žrtava. Time se može znatno smanjiti vrijeme koje je istražitelju potrebno za analizu zaplijenjenih medijskih datoteka pronađenih na računarskim tvrdim diskovima i u drugim izvorima digitalne pohrane. Broj spisa medijskih dokaza koji zahtijevaju ispitivanje može se računati u milionima, što može trajati nekoliko mjeseci za analizu. Uvođenjem tih baza podataka taj se proces može smanjiti na dane.
185. Osim nacionalnih baza podataka, INTERPOL je nosilac baze slike i videozapisa o međunarodnom seksualnom iskorištavanju djece (ICSE). Baza podataka je moćan obavještajni i istražni alat koji omogućuje specijaliziranim istražiteljima da dijele podatke s drugim akterima širom svijeta. Koristi sofisticirani softver za poređenje slika i videozapisa za stvaranje veza između

¹⁴⁹ <https://www.europol.evropa.eu/newsroom/news/europol-launches-public-appeal-to-help-identify-victims-seksualnog-iskorištavanja-djece>.

¹⁵⁰ Nacionalni centar za nestalu i zlostavljanu djecu. Vidjeti dalje <http://www.missingkids.org/home>.

žrtve, zlostavljača i mjesta zlostavljanja.¹⁵¹ Do oktobra 2020. baza podataka je pomogla identificirati 23 564 žrtve širom svijeta.

186. 31 (od 43)¹⁵² članice aktivno doprinose Interpol-ovoj bazi podataka ICSE. Mnoge članice to čine putem jedinica specijaliziranih za kiberkriminalitet ili visokotehnološka krivična djela (Andora, Bugarska, Hrvatska, Češka, Portugal, Švicarska, Turska). Nekoliko njih to čini putem jedinica posvećenih kibernetičkom kriminalu koji uključuje djecu, seksualna krivična djela ili materijale koji služe za zlostavljanje djece (Danska, Francuska, Mađarska, Italija, Republika Moldavija, Rumunija), putem jedinica za teška krivična djela (Belgija) ili istražnih i policijskih ureda (Češka, Njemačka, Španija). Njemačka također ima korisnike ICSE-a u svojim nacionalnim centralnim uredima za Međunarodnu organizaciju kriminalističke policije. Nekoliko zemalja ima aktivne korisnike u više odjela ili jedinica.
187. Poljska je provela analizu mogućnosti organiziranja obuke s Interpol-ovim voditeljima obuke o upotrebi baze podataka ICSE-a.
188. Osim toga, sedam drugih članica povezano je s bazom podataka ICSE-a, ali ne pridonose aktivno toj bazi (Bosna i Hercegovina, Grčka, Latvija, Lihtenštajn, Crna Gora, San Marino, Slovačka Republika). Brojne prepreke navedene su u aktivnom doprinosu toj bazi podataka, uključujući nedostatak nacionalnih stručnjaka specijaliziranih za identifikaciju žrtava materijala o zlostavljanju djece na internetu (Lihtenštajn), kao i nacionalne pravne izazove povezane s time kada se fotografijama može doprinijeti bazi podataka (Bosna i Hercegovina). Druge članice izrazile su skepticizam u pogledu korisnosti baze podataka u svom nacionalnom kontekstu (Latvija) ili navele da nacionalni sistemi već integriraju podatke iz baze podataka ICSE-a (Crna Gora). Međutim, treba napomenuti da aktivan doprinos bazi podataka ICSE-a može pomoći drugim zemljama u njihovim istragama. Kao takav, može se promatrati kao dio nastojanja da se na međunarodnom nivou saraduje u borbi protiv seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, u skladu s članom 38. stavom 1., a ne kao alat koji služi samo u domaće svrhe.
189. Albanija i Sjeverna Makedonija trenutno nisu povezane s bazom podataka ICSE-a.

Obećavajuće prakse

U 2014. stručnjaci iz Danske, Francuske, Njemačke, Nizozemske, Španije, Švedske i Ujedinjene Kraljevine (kao i Australije, SAD-a, Europol-a i Interpol-a) učestvovali su u radnoj grupi za identifikaciju žrtava (VIDTF) kako bi se iskoristila međunarodna saradnja u identifikaciji žrtava.¹⁵³ Ta je inicijativa nastavljena, uključujući 10. izdanje u oktobru - novembru 2021.¹⁵⁴

¹⁵¹ Vidjeti:

<https://www.interpol.int/en/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database>.

¹⁵² Andora, Austrija, Belgija, Bugarska, Kipar, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Island, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Švicarska, Turska i Ukrajina.

¹⁵³ Vidjeti:

<https://www.europol.europa.eu/activities-services/europol-in-action/operations/victim-identification-taskforce>.¹⁵⁴

<https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/global-europol-taskforce-identifies-18-child-victims-of-seksualno-zlostavljanje>

U Finskoj je 2016. i 2017. Nacionalni policijski komitet poslao policajca iz Nacionalnog istražnog ureda Interpolovom uredu za krivična djela protiv djece na šest mjeseci kako bi se upoznao s radom odjela specijaliziranog za identifikaciju žrtava te će sudjelovati i u kursu za identifikaciju žrtava koji organiziraju Interpol i Europol.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka III-24

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju da su mjere, usluge i tehnologija koje su dostupne onima zaduženim za identifikaciju djece žrtava seksualnih krivičnih djela potpomognutih IKT-om ažurne, da odražavaju trenutne prakse među članicama, da uključuju uspostavu i upotrebu nacionalnih baza podataka materijala o zlostavljanju djece, te da se izdvajaju dovoljna sredstva.

Preporuka III-25

Lanzarote komitet poziva sve članice da se uključe i ojačaju saradnju među članicama u svrhu identifikacije djece žrtava seksualnih krivičnih djela uz pomoć IKT-a, uključujući, prema potrebi, pružanjem pristupa međusobnim bazama podataka ili zajedničkim bazama podataka.

Preporuka III-26

Lanzarote komitet poziva Albaniju i Sjevernu Makedoniju da uspostavu veze s Interpol-ovom ICSE bazom podataka.

Preporuka III-27

Lanzarote komitet poziva Bosnu i Hercegovinu, Grčku, Latviju, Lihtenštajn, Crnu Goru i San Marino da osiguraju uklanjanje svih prepreka za aktivan doprinos Interpol-ovoj ICSE bazi podataka i provedbu nacionalnih doprinosa u praksi, bez obzira na nacionalnost žrtava.

III.3.2 Izazovi u krivičnom gonjenju počinitelja

Lanzarote konvencija, poglavlje VII. - Istrage, krivično gonjenje i procesno pravo

Član 30. - Načela

(...)

3. *Svaka članica osigurava da se istrage i krivični postupci smatraju prioritetnima i da se provode bez neopravdanog odgađanja.*
4. *Svaka članica osigurava da se mjerama koje se primjenjuju na osnovu trenutnog poglavlja ne dovode u pitanje prava na odbranu i zahtjevi za pošteno i nepristrano suđenje, u skladu s članom 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.*
5. *Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s osnovnim načelima svojeg unutrašnjeg prava:*
  - *Da osigura efikasnu istragu i gonjenje krivičnih djela utvrđenih u skladu s ovom Konvencijom, omogućujući, prema potrebi, mogućnost tajnih operacija;*

(...)

Izveštaj s objašnjenjima

Član 30. - Načela

216. *Stavom 3. priznaje se načelo prema kojem se istrage i postupci trebaju smatrati prioritetnima i bez neopravdanih kašnjenja jer dijete žrtva može prekomjerno trajanje postupka shvatiti kao uskraćivanje njegova svjedočenja ili odbijanje saslušanja te pogoršati traumu koju je već pretrpjelo. Pregovarači su željeli naglasiti da ta odredba odražava načelo utvrđeno u članu 6. EKLJP-a, u kojem se navodi da "svato ima pravo na (...) saslušanje u razumnom roku" i da se u postupcima koji uključuju djecu to načelo treba primjenjivati s posebnom pažnjom (...)*
217. *U stavu 5. prvoj alineji navodi se da članice moraju poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale efikasnu istragu i gonjenje krivičnih djela utvrđenih u Konvenciji. To je opća obaveza koja se primjenjuje na sva krivična djela utvrđena u Konvenciji. Na članicama je da odluče o metodama istrage koje će se koristiti. Međutim, države članice trebale bi dopustiti, prema potrebi i u skladu s osnovnim načelima svojeg unutrašnjeg prava, upotrebu tajnih operacija. Članicama je prepušteno da odluče kada i pod kojim okolnostima treba dopustiti takve istražne metode, uzimajući u obzir, među ostalim, načelo proporcionalnosti u odnosu na pravila o dokazivanju te u odnosu na prirodu i težinu krivičnih djela koja se istražuju.*

190. Članom 30. stavom 3. Lanzarote konvencije utvrđuju se načela prioriteta i efikasnosti, što znači da se krivično gonjenje i krivični postupak moraju provoditi bez neopravdanog odgađanja. To je s obzirom na dvostruku svrhu izbjegavanja pogoršanja traume djeteta i osiguravanja poštovanja prava na pošteno suđenje osumnjičenog počinitelja na osnovu člana 6. EKLJP-a.
191. U članu 30. stavu 5. (prvoj alineji) dalje se navodi da članice moraju poduzeti potrebne zakonodavne mjere kako bi osigurale efikasnu istragu i gonjenje krivičnih djela utvrđenih u Konvenciji iz Lanzarotea. Prema potrebi i u skladu s osnovnim načelima

U okviru svojeg unutrašnjeg prava članice bi trebale dopustiti upotrebu tajnih operacija. Članice bi trebale uzeti u obzir, inter alia, načelo proporcionalnosti u odnosu na pravila o dokazima i u vezi s prirodom i težinom krivičnih djela koja se istražuju.

192. Kao što je jasno navedeno u mišljenju o tumačenju, priroda seksualnih krivičnih djela potpomognutih IKT-om otežava krivično gonjenje počinitelja (tačka 7.). Članice su posebno utvrdile tri glavna izazova u krivičnom gonjenju počinitelja koji počine takve vrste krivičnih djela koja uključuju seksualne slike i/ili videozapise koje su sama generirala djeca: identifikaciju počinitelja, zadržavanje podataka i usko povezano pitanje pribavljanja dokaza i postupanja s njima. Na tačke 13. i 14. mišljenja o tumačenju također bi trebalo podsjetiti u odgovoru na te izazove.

Mišljenje o tumačenju primjenjivosti Lanzarote konvencije na seksualna krivična djela protiv djece olakšana upotrebom IKT-a (doneseno 12. maja 2017.)

7. prepoznavanje transnacionalnog karaktera koji je često prisutan u seksualnim krivičnim djelima protiv djece uz pomoć IKT-a te činjenice da to može otežati identifikaciju žrtava i gonjenje počinitelja;

(...)

13. Pri provedbi Lanzarote konvencije članice bi trebale osigurati primjerene odgovore na tehnološki razvoj i koristiti se svim relevantnim alatima, mjerama i strategijama za efikasno sprečavanje i suzbijanje seksualnih krivičnih djela protiv djece koja su olakšana upotrebom IKT-a;

14. Kako bi se osigurala efikasna istraga i krivično gonjenje seksualnih krivičnih djela protiv djece uz pomoć IKT-a, trebalo bi dodijeliti sredstva i osigurati obučavanje organima nadležnim

Identifikacija počinitelja

193. Lanzarote komitet prepoznaje poteškoće s kojima se suočavaju članice konvencije pri utvrđivanju počinitelja koji se koriste IKT-om u svrhu počinjenja seksualnih krivičnih djela protiv djece.
194. Naprimjer, Austrija, Njemačka i Mađarska navode da je počinitelje koji su seksualno zlostavljali djecu, proizvodili ili širili materijale za seksualno zlostavljanje djece često teško pratiti i identificirati kada se materijal za seksualno zlostavljanje djece dijeli više puta. Slično tome, Luksemburg navodi da, ako elektronski uređaj koji se upotrebljava za počinjenje krivičnog djela dijeli nekoliko osoba (naprimjer, računar u poduzeću kojem mnoge osobe imaju pristup), teško je identificirati počinitelja. Osim toga, Bugarska izvještava da praćenje internetskih veza, posebno kada su veze ostvarene putem poslužitelja iz različitih zemalja, uključujući putem skrivenih IP adresa, kao i korištenje šifriranih poruka, može predstavljati izazov u identificiranju počinitelja.
195. Francuska, Njemačka i Mađarska podsjećaju da počinitelji često nastoje i sakriti svoj identitet na internetu, npr. upotrebom lažnih imena, otvorenih poslužitelja ili softvera koji skrivaju svoj identitet. Njemačka ističe da je zbog usluga anonimizacije nemoguće pronaći IP adresu pošiljatelja ili korisnika. Konkretno, Estonija, Mađarska, Njemačka, Lihtenštajn i Švicarska upućuju na upotrebu Darkneta i virtuelnih privatnih mreža koje otežavaju otkrivanje prekršaja i njihovih počinitelja.

196. Osim toga, Francuska napominje da pružatelji pristupa ili GAFAM (Google, Apple, Facebook, Amazon i Microsoft) teško odgovaraju na zahtjeve u nedostatku sporazuma o partnerstvu.

Važno je spomenuti nalog za dostavljanje propisan članom 18. Konvencije o kibernetičkom kriminalu (Budimpeštanska konvencija) kao efikasan pravni alat za otkrivanje identiteta počinitelja. Tim se pravnim instrumentom nadležnim tijelima članica omogućuje da prisile osobu na njihovom državnom području da dostavi određene pohranjene računarske podatke ili pružatelja usluga koji nudi svoje usluge na državnom području članice da dostavi informacije o pretplatnicima. Informacije o pretplatniku potrebne su kako bi se utvrdilo koje je usluge i povezane tehničke mjere pretplatnik upotrebljavao ili ih upotrebljava, kao što su vrsta telefonske usluge (npr. mobilni telefon), vrsta drugih povezanih usluga (npr. prosljeđivanje poziva, glasovna pošta itd.), telefonski broj ili druga tehnička adresa (npr. adresa e-pošte), a kad je tehnička adresa poznata, informacije o pretplatniku potrebne su kako bi se pomoglo utvrđivanju identiteta počinitelja krivičnog djela.

197. Iako priznaje navedene poteškoće, Lanzarote Komitet podsjeća na član 30. stav 5. prvu alineju Lanzarote Konvencije kojim se od članica konvencije zahtijeva da "poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s osnovnim principima svoga prava kako bi osigurale efikasnu istragu i gonjenje krivičnih djela utvrđenih u skladu s ovom konvencijom, omogućujući, prema potrebi, mogućnost tajnih operacija".
- U Bugarskoj, tajni poslovi mogu biti dopušteni od strane suda, a posebna obavještajna sredstva mogu se koristiti kada je to potrebno za istragu o zločinu pri čemu se dijete mlađe od 18 godina ili osoba koja izgleda kao da ima manje od 18 godina koristi u svrhu izrade pornografskog materijala.
  - U Poljskoj, članom 19. Zakona o policiji dopušta se upotreba posebnih istražnih tehnika (tj. prikrivenih operacija) u slučaju bilo kakvih seksualnih krivičnih djela protiv djece, uključujući krivična djela povezana sa seksualnim zlostavljanjem djece.
  - U Portugalu se tajne operacije mogu provoditi u slučajevima sprečavanja i suzbijanja krivičnih djela, uključujući krivična djela protiv slobode i spolnog samoodređenja. Oni moraju biti kažnjivi kaznom zatvora u trajanju dužem od pet godina, pod uvjetom da je identitet počinitelja nepoznat ili da se djeca mlađa od 16 godina ili druge osobe bez pravne sposobnosti i izričito nazivaju žrtvama krivičnih djela.
  - U Republici Moldaviji tajne operacije mogu se provoditi ako postoji sumnja na teško, posebno teško ili izuzetno teško krivično djelo, koje uključuje seksualna krivična djela protiv djece uz pomoć IKT-a, kao što su mamljenje i trgovanje djecom radi seksualnog iskorištavanja. U slučaju krivičnih djela povezanih s materijalom koji sadržava seksualno zlostavljanje djece, tajne operacije mogu se provoditi samo ako se sumnja na drugo teško krivično djelo, kao što je trgovina djecom. Međutim, dopuštene su druge istražne mjere, kao što je prisluškivanje.

- U Ruskoj Federaciji provode se istrage seksualnih krivičnih djela protiv djece putem IKT-a, uključujući tajne operacije, na osnovu Saveznog zakona N 144-FZ od 12. augusta 1995. (kao što je izmijenjen 30. decembra 2020.) "O operativnim istražnim aktivnostima". Ovaj zakon definiše pravila za poštivanje ljudskih i građanskih prava i sloboda u provedbi aktivnosti operativnog pretraživanja, s jedne strane, i predviđa primanje računarskih informacija, između ostalih izvora informacija i mjera za njihovo primanje, kontrolu poruka poslanih različitim komunikacijskim kanalima, pristup informacijama iz tehničkih komunikacijskih kanala, tajne operativne aktivnosti.
- U Sloveniji se Zakonom o krivičnom postupku dopuštaju sve tajne operacije povezane sa seksualnim krivičnim djelima protiv djece koje omogućuju IKT (tajni nadzor, tajni postupci, pribavljanje podataka o pretplatnicima i sadržaju od pružatelja usluga, prisluškivanje, praćenje pošte itd.).
- U Švedskoj je tokom preliminarne istrage o seksualnim zločinima moguće koristiti se tajnim mjerama prisile tokom te istrage. Primjer je tajni nadzor elektronskih komunikacija, koji se može koristiti u preliminarnoj istrazi krivičnih djela za koja nije propisana blaža kazna od kazne zatvora u trajanju od šest mjeseci za krivično djelo i krivična djela dječije pornografije koja se ne smatraju lakšim krivičnim djelima. Drugi je primjer nadzor u tajnoj prostoriji koji se može upotrijebiti u preliminarnim istragama za krivično djelo ako se može pretpostaviti uzimajući u obzir okolnosti da će za krivično djelo biti izrečena kazna zatvora duža od četiri godine i odnosi se na trgovanje ljudima, silovanje, silovanje djeteta ili teška krivična djela dječije pornografije.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka III-28

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine¹⁵⁵ da preduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s osnovnim principa svog zakonodavstva, kako bi se osigurala efikasna istraga i krivično gonjenje seksualnih krivičnih djela protiv djece potpomognutih IKT-om, omogućujući, prema potrebi, mogućnost tajnih operacija.

Preporuka III-29

Lanzarote komitet poziva sve članice da se uključe u saradnju i ojačaju saradnju među članicama u svrhu identifikacije počinitelja seksualnih krivičnih djela protiv djece koja se potpomažu IKT-om, uključujući, prema potrebi, omogućavanjem međusobnog pristupa bazama podataka ili zajedničkim bazama podataka koje sadržavaju informacije o takvim počiniocima.

¹⁵⁵ Albanija, Andora, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Estonija, Gruzija, Njemačka, Grčka, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, San Marino, Srbija, Slovačka, Španija, Turska i Ukrajina.

Zadržavanje podataka

198. U Bugarskoj i Slovačkoj Republici zakonodavni okvir za pohranu telekomunikacijskih podataka predstavlja problem u fazi krivičnog gonjenja, posebno u mjeri u kojoj se njime osigurava jedinstven i razuman rok do kojeg pružatelji telekomunikacijskih usluga pohranjuju podatke. U tom pogledu Slovačka Republika objasnila je da je, nakon što je Sud Evropske unije (SEU) poništio Direktivu 2006/24/EC o zadržavanju podataka dobivenih ili obrađenih u vezi s pružanjem javno dostupnih elektronskih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža¹⁵⁶ na nivou Evropske unije, pružanje informacija o korisničkim IP adresama ostalo ovisno o odluci pružatelja telekomunikacijskih usluga.
199. Druge članice napomenule su i da je ograničeno trajanje zadržavanja elektronskih podataka bilo izazov u nacionalnom kontekstu (ograničeno je na 6 mjeseci u Luksemburgu, na primjer) u poređenju s potrebama istrage (Francuska, Luksemburg). Kao posljedica toga, ako je pritužba podnesena kasno, organi krivičnog gonjenja možda više neće moći pribaviti identitet nositelja IP broja koji je preuzeo ili prisilio dijete da dobije samogenerisane seksualne slike i/ili videozapise. (Luksemburg).
200. S druge strane, zabrinutost Suda zbog miješanja u pravo na poštovanje privatnog života i zaštitu ličnih podataka pokazuje tešku ravnotežu koju treba uspostaviti između efikasne istrage i krivičnog gonjenja seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, uz istovremeno poštovanje prava osumnjičenog počinitelja (kako se zahtijeva članom 30. stavom 4. Lanzarote konvencije).
201. Pitanje vremenski ograničenog zadržavanja podataka također naglašava potrebu za pravovremenim istragama, kako je propisano članom 30. stavom 3. konvencije, kao i važnost uspostave efikasnih mehanizama izvještavanja (član 12. konvencije).
202. Lanzarote komitet, iako priznaje navedene poteškoće, ipak podsjeća da se članom 30. stavom 3. Lanzarote konvencije zahtijeva od članica konvencije da "osiguraju da se istrage i krivični postupci smatraju prioritetnima i provedu bez neopravdanog odgađanja".

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka III-30

Lanzarote komitet zahtijeva od svih članica da osiguraju da se istrage i krivični postupci u seksualnim krivičnim djelima protiv djece uz pomoć IKT-a tretiraju kao prioritet i provode bez neopravdanog odgađanja.

Pribavljanje dokaza i postupanje s njima (dodatna pitanja)

203. Austrija, Danska, Njemačka, Mađarska, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Poljska, Portugal, Rumunija, San Marino, Slovačka, Slovenija, Švedska i Turska navode da je ključni

¹⁵⁶ Spojeni predmeti [C-293/12 i C-594/12](#) (presuda od 8. aprila 2014.).

izazov za uspješnu fazu krivičnog gonjenja pribavljanje elektronskih dokaza kojimogu biti valjano korišteni pred sudovima.

204. Što se tiče osporavanja elektronskih dokaza, postoji velika opasnost da će dokaze izbrisati (Austrija, Njemačka, Mađarska), bilo počinitelj krivičnog djela ili sama žrtva, iz srama ili straha (Njemačka). Nadalje, računarski podaci mogu se mijenjati ili premješati, zbog čega je nemoguće pratiti neki zločin do njegova počinitelja.
205. Lanzarote komitet stoga smatra da je važno da članice mogu naložiti čuvanje određenih pohranjenih računarskih podataka u vezi s određenom krivičnom istragom ili postupkom kako bi se podaci zaštitili od izmjene, oštećenja ili brisanja. To se može učiniti pomoću pretraživanja i oduzimanja pohranjenih računarskih podataka. S druge strane, to se mora učiniti uz poštovanje prava osumnjičenog počinitelja na pošteno suđenje i privatnost, uključujući u vezi s njihovim podacima.

U predmetu *Trabajo Rueda protiv Španije*,¹⁵⁷ Evropski sud za ljudska prava utvrdio je povredu člana 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima (pravo na poštovanje privatnog života) nakon što je zaplijenjen računar podnositelja zahtjeva i pregledane datoteke na osnovu toga što je posjedovao materijal koji sadržava seksualno zlostavljanje djece. Iako se ističe da je seksualno zlostavljanje djece teško zadiranje u ljudska prava, djelovanje koje je provedeno bez uobičajenog zahtjeva prethodnog sudskog odobrenja bilo je neproporcionalno. U takvoj situaciji, računar je već bio u rukama policije i prethodno odobrenje moglo je biti dobiveno prilično brzo, bez ometanja policijske istrage.

206. Luksemburg podsjeća da neke komunikacijske usluge čak ni ne zadržavaju podatke. To je slučaj s mrežom/aplikacijom Snapchat u kojoj se slike mogu slati, ali se ne zadržavaju i stoga se ne mogu preuzeti. Švedska naglašava da je ključni izazov pribavljanje elektronskih dokaza pohranjenih u oblaku jer to zahtijeva uzajamnu pravnu pomoć, većinu vremena sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije, te da pružanje takve pravne pomoći može potrajati više od godinu dana.
207. Kipar, Njemačka, Finska, Latvija i Švicarska napominju da je za pronalaženje dokaza, pretraživanje podataka o uređajima radi izoliranja i analize potrebno mnogo vremena, resursa i rada. U Njemačkoj, gdje postoje složeni postupci, analiza može trajati između 1,5 do 2 godine ili čak i duže; to također može dovesti do smanjenja kazni za počinitelja zbog pretjerano dugog trajanja postupka. U Luksemburgu, računari ili uređaji koje je zaplijenila policija prvo se analiziraju s tehničkog stajališta od strane pravosudne policijske službe. Izdvajanje svih računarskih podataka s računara traje od 4 do 6 mjeseci. Vrijeme uloženo u takav rad varira prema količini podataka pronađenih na uređajima i broju istražitelja koji su zaduženi za te misije. Kako je sve češće svakodnevno korištenje interneta, jasno je da se istražitelji sve više suočavaju s vrlo velikom količinom podataka za istraživanje. To dovodi do dužih rokova obrade i istrage.
208. Nadležni se sve više suočavaju sa šifriranim podacima. To je slučaj, naprimjer, s uslugom za razmjenu poruka WhatsApp, koja ima s kraja na kraj šifriranje. Iskorištavanje šifriranih podataka

¹⁵⁷ App br. [32600/12](#) (presuda od 30. maja 2017.).

informacija mogu biti posebno dugotrajne. Njemačka, Luksemburg i Švicarska podsjećaju da se čak može dogoditi da je šifriranje toliko efikasno da stručnjaci za provedbu zakona ne mogu dekodirati sve unesene podatke. Zbog toga se tijela krivičnog gonjenja suočavaju s izazovima u svom radu (Bugarska), a krivična djela u vezi s šifriranim podacima mogu ostati nekažnjena.

209. Lanzarote komitet priznaje da je težak zadatak, u pogledu vremena i resursa, analiziranja podataka dobivenih uz pomoć IKT-a tokom istraga velik izazov za osiguravanje pravovremenih istraga (kako se zahtijeva članom 30. stavom 3. Lanzarote konvencije), što zahtijeva znatna ulaganja u ljudske, finansijske i fizičke resurse. Konkretno, nacionalna i međunarodna saradnja putem baza podataka i drugih alata za razmjenu informacija može pružiti vrijednu pomoć, kao i moguće ulaganje u posebne tehnologije, uključujući tehnologije umjetne inteligencije.

Interpretativno mišljenje o primjenjivosti Lanzarote konvencije na seksualna krivična djela protiv djece olakšana upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) (doneseno 12. maja 2017.)

(...)

13. Pri provedbi Lanzarote konvencije članice bi trebale osigurati primjerene odgovore na tehnološki razvoj i koristiti se svim relevantnim alatima, mjerama i strategijama za efikasno sprečavanje i suzbijanje seksualnih krivičnih djela protiv djece koja su olakšana upotrebom IKT-a;

210. Slično tome, angažiranje i saradnja s privatnim sektorom, od pružatelja internetskih usluga do razvojnih programera tehnologija kojima se mogu koristiti organi krivičnog gonjenja, ima ključnu ulogu u istrazi i krivičnom gonjenju seksualnih krivičnih djela protiv djece koja se temelje na IKT-u. To može zahtijevati povećanu samoregulaciju ili nove regulatorne programe - kako na nacionalnom tako i na evropskom nivou - kako bi se osiguralo da privatna poduzeća ispunjavaju svoje odgovornosti u poštovanju ljudskih prava.¹⁵⁸ Lanzarote komitet napominje da je detaljna razrada odgovora na te izazove predmet trenutnog rada drugih tijela Vijeća Evrope i šire.

U Vijeću Evrope Komitet za Konvenciju o kibernetičkom kriminalu (T-CY) donio je 28. maja 2021. na 24. plenarnoj sjednici [Drugi dodatni protokol uz Konvenciju o kibernetičkom kriminalu o pojačanoj saradnji i otkrivanju elektronskih dokaza](#), a Komitet ministara Vijeća Evrope 17. 11. 2021. fokusiran je na međunarodnu saradnju i elektronske dokaze. Postupak je potaknut prepoznavanjem poteškoća koje proizlaze iz sve većeg pohranjivanja dokaza o kiberkriminalitetu na servere u stranim, višestrukim, promjenjivim ili nepoznatim jurisdikcijama (u oblaku), te potrebe osiguravanja vladavine prava i zaštitnih mjera za zaštitu podataka.

Kad je riječ o mjerama povezanim s materijalom koji sadržava seksualno zlostavljanje djece, u [Smjernicama Vijeća Evrope o poštovanju, zaštiti i ostvarivanju prava djeteta u digitalnom okruženju](#) (CM/Rec(2018)7) predviđeno je sljedeće:

¹⁵⁸ Vidjeti Preporuku CM/Rec(2016)3 o ljudskim pravima i poslovanju; Ujedinjeni narodi (2011.) *Vodeća načela za poduzeća i ljudska prava*.

- Države bi trebale saradivati s poduzećima kako bi organima krivičnog gonjenja pružile pomoć, uključujući odgovarajuću tehničku podršku i opremu, radi podrške identifikaciji počinitelja krivičnih djela protiv djece i prikupljanja dokaza potrebnih za krivični postupak (stav 63.)
- Države članice trebale bi zahtijevati da poduzeća i drugi relevantni sudionici odmah poduzmu sve potrebne korake kako bi osigurali dostupnost metapodataka o svim materijalima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece pronađenim na lokalnim poslužiteljima, te ih stavili na raspolaganje organima krivičnog gonjenja (stav 66.).

Vijeće Evrope pokrenulo je 10. decembra 2020. Priručnik za tvorce politika o [pravima djeteta u digitalnom okruženju](#), kojim se "nastoji pružiti podrška državama članicama Vijeća Evrope, a posebno zakonodavcima i drugim "tvorcima politika" (uključujući vlade i parlamente na centralnom, regionalnom i lokalnom nivou) te akademskoj zajednici, agencijama za ljudska prava i relevantnim organizacijama civilnog društva u provedbi Preporuke CM/Rec(2018)7 i Smjernica za poštovanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju. Prepoznato je da državna tijela na različitim nivoima saraduju s mnogim drugim sudionicima, uključujući poduzeća i relevantna međunarodna tijela, u razvoju politike i prakse u vezi s pravima djece u digitalnom okruženju. Stoga se u priručniku utvrđuju drugi sudionici s kojima bi države članice mogle ili trebale saradivati kako bi provele smjernice i njime se pružaju konkretne mjere za saradnju država sa sudionicima i pomoć u ispunjavanju njihovih odgovornosti." (str. 11.)

Vijeće Evrope organiziralo je 28. juna 2021. javni internetski događaj kako bi predstavilo izvještaj neovisnih stručnjaka pod nazivom "[Poštovanje ljudskih prava i vladavine prava pri upotrebi automatizirane tehnologije za otkrivanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece na internetu \(OCSEA\)](#)". Izvještaj predstavlja prvi korak u odgovoru na zahtjev Lanzarote komiteta za podršku državama članicama Vijeća Evrope u svjetlu rasprave pokrenute u kontekstu EU-a kako bi se omogućila obrada ličnih i drugih podataka u svrhu borbe protiv OCSEA-e. Njime se kombinira stručno znanje Vijeća Evrope u području ljudskih prava, zaštite djece, zaštite podataka i borbe protiv kiberkriminaliteta, te se istražuju odgovarajuća rješenja za usklađivanje različitih ljudskih prava o kojima je riječ, a istovremeno se osiguravaju potrebne zaštitne mjere u djelovanjima koja se provode u javnom interesu.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka III-31

Lanzarote komitet poziva sve članice da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da očuvanje određenih pohranjenih računarskih podataka u vezi s određenom krivičnom istragom ili postupkom bude moguće, uz puno poštovanje prava uključenih članica.

Preporuka III-32

Lanzarote komitet poziva sve članice da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da su ulaganja u ljudske, finansijske i fizičke resurse dovoljna za pravovremenu analizu podataka dobivenih iz IKT-a, kako bi se istrage provele bez neopravdanog odlaganja.

IV. Pravila o nadležnosti

211. Seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje koje omogućuju IKT vjerovatno će biti povezani s više od jedne jurisdikcije zbog njihove internetske komponente. Samo da nabrojimo nekoliko primjera, počinitelj može biti smješten u drugoj članici u kojoj se nalazi žrtva ili se jedan aspekt krivičnog djela može pojaviti u članici različitoj od one u kojoj se nalaze počinitelj i žrtva. Gonjenje krivičnih djela povezanih sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sama proizvela djeca stoga može uključivati više od jedne nadležnosti. Primjena pravila kojima se uređuje izvršavanje nadležnosti bit će potrebna kako bi se utvrdilo koja članica može krivično goniti određeni slučaj i prema kojim zahtjevima.
212. Cilj je ovog poglavlja stoga pružiti pregled pravila o nadležnosti koja se primjenjuju na krivična djela povezana sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sama proizvela djeca. U tu svrhu u ovom poglavlju podsjetit će se, s obzirom na Lanzarote konvenciju, u kojim okolnostima članica ima nadležnost nad krivičnim djelom koje je na njenom državnom području počinio jedan od njenih državljana ili osoba s uobičajenim boravištem, osoba koja se nalazi na njenom državnom području i koja je počinila krivično djelo u inozemstvu, te protiv jednog od njenih državljana ili osoba s uobičajenim boravištem.¹⁵⁹

Član 25. Lanzarotea konvencije - Nadležnost

1. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi uspostavila nadležnost nad bilo kojim krivičnim djelom utvrđenim u skladu s ovom konvencijom, kada je krivično djelo počinjeno:
  - a) na njenom državnom području; ili
  - b) na brodu koji plovi pod zastavom te članice; ili
  - c) u avionu registriranom u skladu sa zakonom te članice; ili
  - d) i njen državljanin; ili
  - e) osoba koja ima uobičajeno boravište na njenom državnom području.
2. Svaka članica nastoji poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi uspostavila nadležnost nad bilo kojim krivičnim djelom utvrđenim u skladu s ovom konvencijom kada je krivično djelo počinjeno protiv jednog od njenih državljana ili osobe koja ima uobičajeno boravište na njenom području.
3. Svaka članica može, u trenutku potpisivanja ili polaganja svoje isprave o ratifikaciji, prihvatu, odobrenju ili pristupu, izjavom upućenom glavnom sekretaru Vijeća Evrope, izjaviti da zadržava pravo da ne primjenjuje ili da samo u posebnim slučajevima ili uvjetima primjenjuje pravila o nadležnosti utvrđena u stavu 1.e ovog člana.
4. Za gonjenje krivičnih djela utvrđenih u skladu s članovima 18., 19., 20., stavom 1.a i stavom 21., stavom 1.a i b ove Konvencije, svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da njena nadležnost u pogledu stava 1.d nije podređena uvjetu da su djela kriminalizirana na mjestu na kojem su izvršena.
5. Svaka članica može, u trenutku potpisivanja ili polaganja svoje isprave o ratifikaciji, prihvatu, odobrenju ili pristupu, izjavom upućenom glavnom sekretaru Vijeća Evrope izjaviti da zadržava pravo ograničavanja primjene stava 4. ovog člana u pogledu krivičnih djela utvrđenih u skladu s članom 18. stavom 1.b drugom i trećom alinejom na slučajeve u kojima njen državljanin ima uobičajeno boravište na njenom području.

¹⁵⁹ Pravila o nadležnosti koja se primjenjuju u svakoj članici za krivična djela iz ovog poglavlja sažeta su u Dodatku 2. ovom izvještaju.

6. *Za krivično gonjenje krivičnih djela utvrđenih u skladu s članovima 18., 19., 20., stavom 1.a i 21. ove konvencije, svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da njena nadležnost u pogledu stava 1.d i e nije podređena uvjetu da se krivično gonjenje može pokrenuti samo na osnovu prijave žrtve ili prijave iz države u kojoj je krivično djelo počinjeno.*
7. *Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi uspostavila nadležnost nad krivičnim djelima utvrđenima u skladu s ovom konvencijom, u slučajevima kada se navodni počinitelj nalazi na njenom državnom području i ne izručuje ga drugoj članici, isključivo na osnovu svojeg državljanstva.*
8. *Ako više članica zahtijeva nadležnost za navodno krivično djelo utvrđeno u skladu s ovom konvencijom, uključene članice se, prema potrebi, savjetuju s ciljem određivanja najprimjerenije nadležnosti za krivično gonjenje.*
9. *Ne dovodeći u pitanje opća pravila međunarodnog prava, ovom se Konvencijom ne isključuje krivična nadležnost koju članica izvršava u skladu sa svojim unutrašnjim pravom.*

Izveštaj s objašnjenjima

165. *U tom se članu utvrđuju različiti zahtjevi prema kojima članice moraju uspostaviti nadležnost za krivična djela na koja se odnosi konvencija.*
166. *Stav 1.a temelji se na načelu teritorijalnosti. Svaka članica dužna je kazniti krivična djela utvrđena konvencijom kada su počinjena na njenom državnom području.*
167. *Stavovi 1.b i c temelje se na varijanti načela teritorijalnosti. Ovim se podstavovima od svake članice zahtijeva da utvrdi nadležnost nad krivičnim djelima počinjenim na brodovima koji plovo pod njenom zastavom ili avionima registriranim u skladu s njenim zakonima. Ta je obaveza već na snazi u zakonima mnogih zemalja, brodova i aviona koji su često pod jurisdikcijom države u kojoj su registrirani. Ta je vrsta nadležnosti izuzetno korisna kada se brod ili avion ne nalaze na državnom području zemlje u trenutku počinjenja krivičnog djela, zbog čega stav 1.a ne bi bio dostupan kao osnova za utvrđivanje nadležnosti. U slučaju krivičnog djela počinjenog na brodu ili avionu izvan područja članice pod čijom je zastavom ili registrom brod ili avion može biti moguće da bez tog pravila ne postoji nijedna zemlja koja bi mogla izvršavati jurisdikciju. Osim toga, ako je krivično djelo počinjeno na brodu ili u avionu koji samo prolazi kroz vode ili zračni prostor druge države, mogu postojati znatne praktične prepreke za izvršavanje nadležnosti posljednje države te je stoga korisno da i država registra ima nadležnost.*
168. *Stav 1.d temelji se na načelu državljanstva. Nacionalna teorija se najčešće primjenjuje u zemljama s građanskopravnom tradicijom. U skladu s njom, državljani neke zemlje obavezni su poštovati njeno pravo čak i kada se nalaze izvan njenog državnog područja. U skladu sa stavom d, ako jedan od njegovih državljana počini krivično djelo u inozemstvu, članica je dužna moći krivično goniti članicu. Pregovarači su smatrali da je to posebno važna odredba u kontekstu borbe protiv seksualnog turizma. Naime, određene države u kojima se djeca zlostavljaju ili iskorištavaju nemaju volju ili potrebna sredstva za uspješnu provedbu istraga ili im nedostaje odgovarajući pravni okvir. Stavom 4. omogućuje se da se tim predmetima sudi čak i ako nisu kriminalizirani u državi u kojoj je krivično djelo počinjeno.*
169. *Stav 1.e primjenjuje se na osobe koje imaju uobičajeno boravište na području članice. Njime se predviđa da članice uspostave nadležnost za istraživanje djela koja su u inozemstvu počinile osobe koje imaju uobičajeno boravište na njihovom državnom području i time doprinose kažnjavanju seksualnog turizma. Međutim, budući da su kriteriji povezanosti s državom dotične osobe manje strogi od kriterija državljanstva, stavom 3. članicama se omogućuje da ne provode tu nadležnost ili da je provode samo u posebnim slučajevima ili uvjetima.*

170. *Stav 2. povezan je s državljanstvom žrtve i njime se utvrđuju posebni interesi nacionalnih žrtava u odnosu na opće interese države. Stoga, u skladu sa stavom 2., ako je državljanin ili osoba s uobičajenim boravištem žrtva krivičnog djela u inozemstvu, članica nastoji uspostaviti nadležnost kako bi pokrenula postupak. Međutim, članicama nije nametnuta nikakva obaveza, što je dokazano upotrebom izraza "nastojanje".*
171. *Stav 4. predstavlja važan element dodane vrijednosti u ovoj konvenciji i veliki korak naprijed u zaštiti djece od određenih djela seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Odredbom se, u odnosu na najteža krivična djela u konvenciji uklanja uobičajeno pravilo dvojne kažnjivosti kada djela moraju biti krivična djela u mjestu u kojem se izvršavaju. Njen je cilj suzbijanje fenomena seksualnog turizma, pri čemu osobe mogu otići u inozemstvo kako bi počinile djela koja su u njihovoj državi državljanstva klasificirana kao krivična djela. Stavom 4. omogućuje se suđenje tim predmetima čak i ako nisu kriminalizirani u državi u kojoj je krivično djelo počinjeno. Ovaj se stav primjenjuje isključivo na krivična djela definirana u članu 18. (seksualno zlostavljanje), članu 19. (krivična djela koja se odnose na dječiju prostituciju), članu 20. stavu 1.a (izrada dječije pornografije) i članu 21. stavu 1.a i b (krivična djela koja se odnose na učestvovanje djeteta u pornografskim izvedbama) koja su počinili državljani dotične države članice.*
172. *U stavu 5. pregovarači su željeli uvesti mogućnost da članice zadrže pravo ograničavanja primjene stava 4. u pogledu krivičnih djela utvrđenih u skladu s članom 18. stavom 1.b drugom i trećom alinejom. Stoga se rezerva može primijeniti samo u odnosu na situacije u kojima se zloupotrebljava priznati položaj povjerenja, autoriteta ili utjecaja nad djetetom, uključujući unutar njegove porodice, ili kada se zlostavlja posebno ranjiva situacija djeteta. Smatra se da takve prijestupe obično ne počinje "seksualni turisti". Stoga bi članice trebale imati mogućnost ograničiti primjenu stava 4. na slučajeve kada osoba stvarno ima uobičajeno boravište u državi državljanstva i putovala je u zemlju u kojoj je krivično djelo počinjeno. Takve rezerve ne bi trebale obuhvatati slučajeve osoba koje rade u inozemstvu tokom ograničenog vremenskog perioda, kao što su osobe uključene u humanitarna ili vojna upućivanja ili druge slične misije.*
173. *Stavom 6. zabranjuje se podređivanje pokretanja postupka u državi državljanstva ili uobičajenog boravišta uvjetima koji se obično zahtijevaju za pritužbu žrtve ili za otkaz od tijela države u kojoj je počinjen prekršaj. Naime, određene države u kojima se djeca seksualno zlostavljaju ili iskorištavaju nemaju uvijek potrebnu volju ili sredstva za provođenje istraga. U tim uvjetima zahtjev za službeno prijavljivanje ili pritužbu žrtve često predstavlja prepreku krivičnom gonjenju. Ovaj se stav primjenjuje isključivo na krivična djela definirana u članu 18. (seksualno zlostavljanje), članu 19. (krivična djela koja se odnose na dječiju prostituciju), članu 20. stavu 1.a (izrada dječije pornografije) i članu 21. (krivična djela koja se odnose na učestvovanje djeteta u pornografskim izvedbama).*
174. *Stav 7. odnosi se na načelo aut dedere aut judicare (ili izručenje ili krivično gonjenje). Nadležnost utvrđena na osnovu stava 6. potrebna je kako bi se osiguralo da članice koje odbiju izručiti državljanina imaju pravnu sposobnost da sprovode istrage i postupke na domaćem terenu ako to zatraži članica koja je zatražila izručenje u skladu s uvjetima relevantnih međunarodnih instrumenata.*
175. *U određenim slučajevima seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja djece može se dogoditi da više članica ima nadležnost nad nekim ili svim sudionicima krivičnog djela. Naprimjer, dijete se može regrutirati u prostituciju u jednoj zemlji, a zatim prevesti i iskoristiti u drugoj. Kako bi se izbjeglo udvostručavanje postupaka i nepotrebne neugodnosti za svjedoke ili na drugi način olakšala efikasnost ili pravednost postupaka, članice na koje se to odnosi moraju se savjetovati kako bi odredile odgovarajuće mjesto za krivično gonjenje. U nekim slučajevima bit će najefikasnije za njih odabrati jedno mjesto za krivično gonjenje; u drugima bi moglo biti najbolje za jednu zemlju da krivično goni neke navodne počinitelje, dok bi jedna ili više drugih zemalja krivično gonile druge. U skladu s ovim stavom dopuštena je bilo koja od metoda [stav 8.]. Konačno,*

obaveza savjetovanja nije apsolutna; savjetovanje se treba održati "prema potrebi". Stoga, na primjer, ako jedna od članica zna da savjetovanje nije potrebno (npr. dobila je potvrdu da druga članica ne planira poduzeti mjere) ili ako članica smatra da bi savjetovanje moglo narušiti njenu istragu ili postupak, ona može odgoditi ili odbiti savjetovanje.

176. Osnova nadležnosti navedena u stavu 1. nije isključiva. Stavom 9. ovog člana dopušta se članicama da uspostave druge vrste krivične nadležnosti u skladu sa svojim domaćim pravom. Stoga, u pitanjima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, neke države imaju krivičnu nadležnost bez obzira na mjesto krivičnog djela ili državljanstvo počinitelja.

1. Nadležnost u slučajevima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece koje olakšavaju IKT počinjeni na državnom području neke članice: načelo teritorijalnosti (član 25. stav 1. tačke (a) - (c))

213. U svim članicama koje podliježu trenutnom krugu praćenja država preuzima nadležnost ako je krivično djelo počinjeno na njenom državnom području ili na brodu ili avionu registriranom u toj državi.
214. Međutim, s obzirom na to da seksualno iskorištavanje i zlostavljanje koje olakšavaju IKT u mnogim slučajevima može uključivati više od jedne države i s obzirom na prirodu krivičnih djela povezanih sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama generirala, nije uvijek očito utvrditi jedno područje na kojem je krivično djelo počinjeno. Stoga je potrebno razmotriti primjenu načela teritorijalnosti od strane članica kada krivično djelo ima transnacionalnu perspektivu i počinjeno je na području više od jedne države ili kada se njegov rezultat materijalizirao u drugoj državi. U tom su pogledu sljedeće članice utvrdile zakone kojima se pojašnjavaju okolnosti u kojima će se njihovo nacionalno krivično pravo primjenjivati na međudržavnu situaciju u skladu s načelom teritorijalnosti:
- Albanija će biti nadležna za krivična djela povezana s ponašanjem koje je povezano sa seksualnim slikama koje su djeca sama generirala ako se počinitelj ili žrtva nalaze u Albaniji, ili ako je seksualna slika i/ili videozapis koji je samo generiralo dijete pohranjen ili generiran u Albaniji.
  - Andorsko krivično pravo primjenjuje se na krivična djela pokušaja počinjenja ili počinjenja na njenom državnom području te na povezana ili nedjeljiva krivična djela pokušaja počinjenja ili počinjenja izvan državnog područja Andore.
  - Prema austrijskom i hrvatskom krivičnom zakonu, krivično djelo smatra se počinjenim na svakoj lokaciji na kojoj se osoba upustila ili je osumnjičena da je učestvovala u propisanom ponašanju ili na lokaciji na kojoj se rezultat krivičnog djela, u cijelosti ili djelomično, dogodio ili se za njega sumnja.
  - U Belgiji, smatra se da je krivično djelo počinjeno na njenom državnom području ako se jedna od njegovih konstitutivnih ili otežavajućih okolnosti materijalno dogodila na državnom području.
  - U Bosni i Hercegovini krivično zakonodavstvo primjenjuje se i na građanina koji počinio bilo koje krivično djelo izvan te teritorije.
  - U Bugarskoj, članovi 3. do 6. Krivičnog zakona pružaju pravnu osnovu za utvrđivanje nadležnosti u transnacionalnim slučajevima seksualnog iskorištavanja i nasilja nad djecom uz pomoć IKT-a. Njime se predviđa, među ostalim, da se krivično zakonodavstvo primjenjuje na bugarske građane koji su počinili krivična djela u inozemstvu,

i članicama koji su u inozemstvu počinili krivično djelo opće prirode koje utječe na interese Republike Bugarske ili nekog bugarskog državljanina.

- U Češkoj Republici, krivično djelo smatra se počinjenim na državnom području ako je počinitelj počinio djelo na državnom području, bilo u cijelosti ili djelomično, čak i ako je do kršenja ili ugrožavanja interesa zaštićenog krivičnim pravom došlo ili je trebalo doći, u cijelosti ili djelomično, u inozemstvu. Isto vrijedi i za suprotnu situaciju: krivično djelo smatra se počinjenim na državnom području ako je počinitelj povrijedio ili ugrozio interes zaštićen krivičnim pravom, ili ako je takva posljedica trebala nastati, u cijelosti ili djelomično, na državnom području, iako je djelo počinjeno u inozemstvu. Nadalje, krivično djelo smatrat će se počinjenim na državnom području Češke ako je počinitelj ili sudionik u krivičnom djelu počinjenom u inozemstvu djelovao u cijelosti ili djelomično na državnom području.
- U Finskoj se smatra da je krivično djelo počinjeno kada je krivično djelo počinjeno i kada su posljedice tog krivičnog djela, u skladu sa zakonskom definicijom krivičnog djela, postale očite.
- Prema krivičnom zakonu Francuske i Monaka, krivično djelo smatra se počinjenim na području članica ako je jedan od njegovih sastavnih elemenata bio počinjen na njihovom području.
- U skladu s članom 9. stavom 1. Krivičnog zakona Njemačke, mjesto počinjenja krivičnog djela je mjesto u kojem je poduzeta mjera i mjesto u kojem su postignuti predviđeni ciljevi. Mjesto poduzimanja radnje je mjesto gdje god počinitelj tokom faze u kojoj je radnja u toku provodi radnje radi ostvarenja konstitutivnih elemenata krivičnog djela. Mjesto na kojem su postignuti predviđeni ciljevi je mjesto u kojem je rezultat ostvaren ili je trebao nastati prema namjeri počinitelja, kada je rezultat dio sastavnih elemenata krivičnog djela. Tim se pravilom Njemačkoj omogućuje krivično gonjenje krivičnih djela pri čemu se počinitelj ili žrtva nalazi u Njemačkoj, a druga članica je u drugoj državi.
- U skladu s članom 6. stavom 1. Općeg krivičnog zakona br. 19/1940 Islanda, kazna se izriče za krivična djela obuhvaćena Lanzarote konvencijom, čak i ako su počinjena izvan islandske države i neovisno o identitetu počinitelja.
- U skladu s članom 3. stavom 1. Krivičnog zakona, Mađarska primjenjuje načelo "jedinstva djelovanja", što znači da, kada se u Mađarskoj ostvari bilo koji od objektivnih sastavnih elemenata krivičnog djela, to krivično djelo može biti obuhvaćeno mađarskom nadležnošću, čak i ako su neki sastavni elementi krivičnog djela počinjeni ili ostvareni u inozemstvu.
- U Latviji, u skladu s odjeljkom 2. Krivičnog zakona, krivični postupak može se provoditi ako je barem jedna od radnji obuhvaćenih sastavnim elementom krivičnog djela počinjena na državnom području Latvije.
- U Luksemburgu, članom 7-2. Zakona o krivičnom postupku (*Code d'instruction criminelle*) Velikog Vojvodstva Luksemburga predviđa se da se "smatra da je bilo koje krivično djelo počinjeno na državnom području Velikog Vojvodstva Luksemburga ako je djelo koje obilježava jedan od njegovih sastavnih elemenata počinjeno u Velikom Vojvodstvu Luksemburgu."
- U Republici Moldaviji smatra se da je krivično djelo počinjeno u

mjestu gdje je radnja izvršena. Transnacionalno krivično djelo također će se smatrati počinjenim u Republici Moldaviji ako je: počinjeno na državnom području Republike Moldavije i na državnom području druge države; krivično djelo počinjeno je na državnom području Republike Moldavije, ali je znatan dio njegove organizacije i kontrole proveden u drugoj državi i obrnuto; krivično djelo počinjeno je na državnom području Republike Moldavije, uz učestvovanje organizirane zločinačke grupe ili zločinačke organizacije (udruženja) koja obavlja kriminalnu aktivnost u više od jedne države i obrnuto; ili ako je krivično djelo počinjeno na državnom području Republike Moldavije, ali ima ozbiljne posljedice u drugoj državi i obrnuto.

- U Nizozemskoj je Nizozemski vrhovni sud utvrdio da je krivično gonjenje na osnovu načela teritorijalnosti bio primjenjiv i kada je krivično djelo počinjeno i u Nizozemskoj i u inozemstvu, uključujući kada se ponašanje koje je dio krivičnog djela dogodilo u Nizozemskoj, ali je krivično djelo počinjeno u inozemstvu.
- U Norveškoj, u skladu s odjeljkom 7. Krivičnog zakona, smatra se da je počinjeno krivično djelo. Međutim, kada je kažnjivost djela uvjetovana ili pod utjecajem stvarnog ili namjeravanog učinka, smatra se da je djelo također počinjeno na mjestu gdje je učinak nastao ili je trebao biti uzrokovan.
- U skladu s članom 6. stavom 5. Poljskog krivičnog zakonika, mjesto gdje je zabranjeno djelo počinjeno je mjesto gdje počinitelj djeluje, gdje počinitelj propusti izvršiti radnju koju je bio obavezan izvršiti, kada dođe do rezultata koji predstavlja element zabranjenog djela ili kada počinitelj namjerava doći do navedenog rezultata. Stoga je poljski zakonodavac prihvatio pojam više lokacija u kojima se krivično djelo može počinuti na više mjesta.
- U Portugalu, članom 7. Krivičnog zakonika predviđa se da se krivično djelo smatra počinjenim na mjestu gdje je zastupnik djelovao ili, u slučaju propusta, trebao djelovati i na mjestu gdje je nastao tipičan rezultat ili rezultat koji nije uključen u vrstu krivičnog djela. Portugal ima nacionalnu nadležnost sve dok se jedan od tih elemenata nalazi na njegovom državnom području. Osim toga, Portugal je, u skladu s članovima 4. i 5. Krivičnog zakona, nadležan za krivična djela počinjena izvan svog državnog područja kada se radi o krivičnom djelu protiv slobode ili spolnog samoopredjeljenja maloljetnika i kada su ispunjeni određeni elementi, to jest kada se počinitelj nalazi u Portugalu i ne može biti izručen ili predan zbog izvršenja evropskog naloga za hapšenje ili drugog instrumenta međunarodne saradnje koji je obavezujući za portugalsku državu; kada ga počine portugalski državljani ili neko ko uobičajeno boravi u Portugalu; ili kada je počinjen protiv djeteta koje uobičajeno boravi u Portugalu.
- U Rumuniji je članom 8. stavom 4. Krivičnog zakona predviđeno da se "krivično djelo smatra počinjenim na državnom području Rumunije i onda kada je na tom državnom području ili na brodu koji plovi pod rumunskom zastavom ili na avionu registriranom u Rumuniji izvršeno djelo izvršenja, poticanja ili saučesništva ili je rezultat krivičnog djela počinjen, čak i djelomično." U skladu s članom 9. smatra se da se rumunsko krivično pravo primjenjuje na krivična djela koja je izvan rumunskog državnog područja počinio rumunski državljani ili pravni subjekt ako se primjenjuje dvojna kažnjivost ili ako je krivično djelo počinjeno na mjestu koje nije pod nadležnošću nijedne države. Dvojna kažnjivost ne mora se ispuniti ako je kazna predviđena rumunskim zakonom doživotna zatvorska kazna ili kazna zatvora duža od 10 godina, ili

ako se krivično djelo odnosi na obavezu utvrđenu međunarodnim ugovorom. Osim toga, Rumunija primjenjuje svoje krivično pravo kada je izručenje ili predaja počinitelja zatražena i odbijena.

- U Ruskoj Federaciji, u skladu s članom 12. Krivičnog zakona, ako je žrtva ili kriva osoba pronađena izvan Ruske Federacije, za potrebe krivičnog gonjenja primjenjuju se odredbe nacionalnog zakonodavstva i međunarodnih ugovora Ruske Federacije o pružanju pravne pomoći, izručenju i prijenosu krivičnog postupka. Osim toga, državljani Ruske Federacije i osobe bez državljanstva koje stalno borave u Ruskoj Federaciji i koje su počinile krivično djelo izvan Ruske Federacije podliježu krivičnoj odgovornosti u skladu s ovim Kodeksom ako u pogledu tih osoba ne postoji odluka stranog suda o tom krivičnom djelu.
- U San Marinu, zakonom br. 61/2002 proširena je njegova teritorijalna nadležnost kako bi se uključila krivična djela počinjena u inozemstvu ili na štetu državljanina San Marina, ne dovodeći u pitanje član 7. Krivičnog zakona.
- U Srbiji se primjenjuju i načela aktivne i pasivne ličnosti. Osim toga, ona primjenjuje univerzalnu nadležnost za krivična djela za koja se može izreći petogodišnja kazna zatvora ili teža kazna, u skladu sa zakonima zemlje počinjenja, ako je takva osoba pronađena na državnom području Srbije i nije vraćena u stranu državu. Međutim, osim ako je drukčije predviđeno, sudovi u takvim slučajevima ne smiju izreći sankciju koja je teža od one utvrđene zakonom zemlje u kojoj je krivično djelo počinjeno.
- U Sloveniji je krivično djelo počinjeno i u mjestu u kojem je počinitelj djelovao i u mjestu u kojem su nastale nezakonite posljedice takvog djela (član 19. stav 1. Krivičnog zakona). Stoga je u takvim slučajevima nadležnost utvrđena jer se krivično djelo smatra kao da je počinjeno na državnom području Republike Slovenije.
- U Slovačkoj Republici, krivično djelo smatra se počinjenim na njenom državnom području u slučajevima kada: počinitelj počini djelo, bilo u cijelosti ili djelomično, na njenom državnom području, čak i ako se posljedična povreda ili prijetnja interesu zaštićenom Krivičnim zakonikom događa u cijelosti ili djelomično izvan njena državnog područja; ili, u slučajevima kada počinitelj počini djelo izvan Slovačke Republike, ali se posljedična povreda ili prijetnja interesu zaštićenom Krivičnim zakonikom dogodila ili se namjeravala dogoditi na državnom području Slovačke Republike.
- Zločine počinjene izvan Švedske ocjenjuje švedski sud kada su zločin počinili švedski državljanin ili stranac nastanjen u Švedskoj, ili od stranca koji nije nastane u Švedskoj koji je, nakon što je počinio zločin, postao švedski državljanin ili je stekao pravo boravka u Švedskoj ili koji je danski, finski, islandski ili norveški državljanin i nalazi se u Švedskoj, ili bilo koji drugi stranac koji se nalazi u Švedskoj, a zločin prema švedskom pravu može rezultirati zatvorskom kaznom duže od šest mjeseci. Švedski sudovi nadležni su za krivična djela počinjena na njihovom državnom području. Smatra se da je djelo počinjeno u Švedskoj ako je tamo počinjen bilo koji njegov dio. To se ne primjenjuje ako djelo nije podložno krivičnoj odgovornosti u skladu s pravom mjesta u kojem je počinjeno (dvostruka kažnjivost) ili ako je počinjeno na području koje ne pripada nijednoj državi i, u skladu sa švedskim pravom, kazna za djelo nije strožija od novčane kazne.
- U skladu s članom 8. Krivičnog zakonika Švicarske, smatra se da krivično djelo nije krivično djelo

počinjeno na mjestu gdje je osoba počinila ili nezakonito propustila djelovati, te na mjestu gdje je krivično djelo počelo proizvoditi učinke.

- U skladu s članom 8. turskog krivičnog zakona, ako je krivično djelo djelomično ili u potpunosti počinjeno u Turskoj, ili ako je u Turskoj nastupio rezultat krivičnog djela, pretpostavlja se da je krivično djelo počinjeno u Turskoj te podliježe primjeni turskog krivičnog prava.
- U skladu s Krivičnim zakonom Ukrajine, svaki pojedinac koji je počinio krivično djelo na državnom području Ukrajine bit će krivično odgovoran na osnovu toga. Krivično djelo smatra se počinjenim na državnom području Ukrajine ako je pokrenuto, nastavljeno, dovršeno ili prekinuto na državnom području, te ako je glavni počinitelj takvog krivičnog djela ili barem jedan od njegovih pomagača djelovao na državnom području Ukrajine.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IV-1

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine¹⁶⁰ da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere za uspostavu nadležnosti nad transnacionalnim slučajevima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece koje olakšava IKT kada se jedan od sastavnih elemenata krivičnog djela dogodio na njihovom državnom području.

2. Nadležnost u slučajevima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece uz pomoć IKT-a na osnovu državljanstva, boravišta ili lokacije počinitelja koji je počinio krivično djelo

Nadležnost na osnovu državljanstva (član 25. stav 1. tačka (d))

215. Lanzarote konvencijom zahtijeva se od svih članica da preuzmu nadležnost u slučajevima kada je krivično djelo koje obuhvata Konvencija počinio jedan od njihovih državljana, čak i ako se krivično djelo dogodi u inozemstvu (član 25. stav 1. tačka (d)). Sve članice obuhvaćene ovim krugom praćenja, osim Kipra, obavijestile su da mogu krivično goniti krivična djela koja su njihovi državljanjani počinili u inozemstvu.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IV-2

Lanzarote komitet zahtijeva od Kipra da poduzme potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi uspostavio nadležnost u slučajevima seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece koje je izvršeno putem IKT-a kada je počinjeno od strane jednog od njenih državljana, čak i ako se krivično djelo dogodi u inostranstvu.

---

¹⁶⁰ Bugarska, Kipar, Danska, Estonija, Gruzija, Grčka, Italija, Lihtenštajn, Litvanija, Malta, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, San Marino, Srbija.

Nadležnost na osnovu boravišta (član 25. stav 1. tačka (e))

216. Lanzarote konvencijom predviđeno je i da bi članice trebale poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi uspostavile nadležnost nad krivičnim djelima koja su počinile osobe koje imaju uobičajeno boravište na svom državnom području (član 25. stav 1. tačka (e)). Manjina članica izrazila je rezerve prema ovoj odredbi u skladu s članom 25. stavom 3.:
- Latvija, Poljska, Ruska Federacija i Švicarska pridržale su pravo da ne primjenjuju ovo pravilo o nadležnosti. Stoga se njima ne uspostavlja nadležnost za bilo koje krivično djelo obuhvaćeno konvencijom ako je krivično djelo počinila osoba koja ima svoje uobičajeno boravište na njihovom državnom području.
  - Njemačka,¹⁶¹ Crna Gora¹⁶² i Slovenija¹⁶³ izjavile su da će primjenjivati tu odredbu u skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom.
  - Mađarska je zadržala pravo da ne primjenjuje to pravilo o nadležnosti; međutim, može imati izvanteritorijalnu nadležnost nad osobama s uobičajenim boravištem u zemlji jer je to pravilo utvrđeno na osnovu drugih općih načela Krivičnog zakona. Naime, iako mađarski Krivični zakonik ne priznaje uobičajeno boravište u zemlji kao osnovu za utvrđivanje nadležnosti, u njemu nije naveden taj razlog *expressis verbis*, zbog čega je Mađarska izrazila rezervu. Opća načela obuhvataju sve moguće slučajeve u kojima bi se trebala osigurati uspostava nadležnosti: krivična djela koja su počinili mađarski ili drugi državljani u zemlji ili u inozemstvu, bez obzira na njihovo boravište ili uobičajeno boravište
217. Lanzarote komitet napominje da Albanija, Kipar, Estonija, Gruzija, Italija, Monako, Sjeverna Makedonija, San Marino, Srbija, Španija i Turska ne uspostavljaju nadležnost nad krivičnim djelima utvrđenima u skladu s Konvencijom koja su u inozemstvu počinile osobe koje imaju uobičajeno boravište na njihovom državnom području.

---

¹⁶¹ Na osnovu člana 25. stava 3. Konvencije Savezna Republika Njemačka zadržava pravo utvrđivanja nadležnosti za krivična djela koja su u inozemstvu počinile osobe koje imaju uobičajeno boravište na području Savezne Republike Njemačke (član 25. stav 1. tačka (e)) samo u skladu s uvjetima iz člana 7. stava 2. tačke 2. StGB-a – krivičnog zakonika. Njemačko krivično pravo ne sadržava odredbu kojom se u cijelosti provodi član 25. stav 1.e, tj. ne postoji odredba na osnovu koje se krivična djela koja su u inozemstvu počinili stranci ili osobe bez državljanstva koji imaju uobičajeno boravište u Njemačkoj u načelu uvijek primjenjuju na njemačko krivično pravo. Vrste slučajeva koji su relevantni u praksi obuhvaćene su članom 7 (2) br. 2 StGB-a, prema kojem se njemačko krivično pravo primjenjuje na krivična djela počinjena u inozemstvu ako je počinitelj bio stranac ili bez državljanstva u vrijeme počinjenja krivičnog djela i otkriven je u Njemačkoj i, iako bi zakon o izručenju dopuštao izručenje za takvo krivično djelo, nije izručen. Međutim, moguće je da se pojave izuzetni slučajevi ako nisu ispunjeni takvi preduvjeti.

¹⁶² U skladu s članom 25. stavom 3. Konvencije, Crna Gora izjavljuje da će preuzeti krivično gonjenje u slučaju iz člana 25. stava 1. tačke (e), u skladu sa svojim krivičnim zakonodavstvom.

¹⁶³ Sukladno članu 25. stavu 3. Konvencije, Slovenija izjavljuje da zadržava pravo primjene pravila o nadležnosti iz člana 25. stava 1. tačke (e), pod uvjetima utvrđenim u članovima 10. i 13. Krivičnog zakona (Službeni list Republike Slovenije, br. 55/08, 66/08 - ispr. 39/09, 55/09 - Stara. SAD 91/11 KZ-1).

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IV-3

Lanzarote komitet poziva članice koje su izrazile rezervu u skladu s članom 25. stavom 3. vezano za član 25. stava 1. tačke (e)¹⁶⁴ da razmotre ukidanje te rezerve i uspostave nadležnost za krivična djela na osnovu konvencije kada su takva krivična djela počinile u inostranstvu osobe koje imaju uobičajeno boravište na njihovom državnom području.

Preporuka IV-4

Lanzarote komitet zahtijeva od onih članica koje to još nisu učinile i koje nisu izrazile rezervu u primjeni člana 25. stava 1. tačke (e) Lanzarote konvencije¹⁶⁵ da uspostave nadležnost nad krivičnim djelima utvrđenima u skladu s konvencijom koja su u inostranstvu počinile osobe koje imaju uobičajeno boravište na njihovom državnom području.

Nadležnost koja nije podređena uvjetu da se krivično gonjenje može pokrenuti samo nakon prijave žrtve ili prijave države u kojoj je krivično djelo počinjeno (član 25. stav 6.)

218. U skladu s članom 25. stavom 6. Lanzarote konvencije, u pogledu dvaju prethodno navedenih osnova nadležnosti (krivično djelo koje je počinio jedan od njenih državljana ili osoba koja ima uobičajeno boravište na njenom državnom području), članice poduzimaju potrebne mjere kako bi osigurale da nadležnost nije podređena uvjetu da se krivično gonjenje može pokrenuti samo nakon prijave žrtve ili prijave iz države u kojoj je krivično djelo počinjeno radi krivičnog gonjenja krivičnih djela seksualne zloupotrebe (član 18.), krivičnih djela koja se odnose na dječiju prostituciju (član 19.), proizvodnju dječije pornografije (član 20. stav 1. tačka (a)) i krivična djela učestvovanja djeteta u pornografskim predstavama (član 21.).
- U Austriji, Hrvatskoj, Ruskoj Federaciji, Španiji i Švicarskoj krivična djela u pitanju gone se po službenoj dužnosti.
  - U Belgiji, krivično djelo posjedovanja "dječije pornografije" gonit će se po službenoj dužnosti ako je žrtva državljanin Belgije. Ako je krivično djelo počinjeno protiv stranca, krivično gonjenje bit će moguće samo na zahtjev državnog tužilaštva i ako mu prethodi prijava žrtve ili njene porodice ili bilo kakva službena obavijest koju su belgijskim tijelima dala tijela države u kojoj je krivično djelo počinjeno.
  - U Francuskoj, gonjenju krivičnih djela seksualne zloupotrebe maloljetnika, pribjegavanju prostituciji maloljetnika, korupciji maloljetnika, posjedovanju dječijih pornografskih slika i seksualnom zlostavljanju djece ("atteinte sexuelle") (seksualno zlostavljanje djece osim silovanja ili seksualne zloupotrebe) koje je počinio francuski državljanin ili osoba s uobičajenim boravištem u inozemstvu ne smije prethoditi izvještaj žrtve ili njegove porodice ili prijava države u kojoj je krivično djelo počinjeno.
  - U Mađarskoj ta krivična djela podliježu javnom gonjenju i u državnom tužilaštvu

¹⁶⁴ Njemačka, Mađarska, Latvija, Crna Gora, Poljska, Ruska Federacija, Slovenija i Švicarska.

¹⁶⁵ Albanija, Estonija, Gruzija, Italija, Monako, Sjeverna Makedonija, San Marino, Srbija i Turska.

postupak se može pokrenuti i po službenoj dužnosti i na osnovu izvještaja. Mađarsko pravo također se primjenjuje na mađarske državljane koji su počinili ta krivična djela u inozemstvu. Ako je takva krivična djela počinio stranac u inozemstvu (bez obzira na mjesto njegova boravišta), mađarski krivični postupak može pokrenuti samo glavni državni tužitelj. Glavni državni tužitelj odlučuje o pitanju uzimajući u obzir je li uobičajeno boravište počinitelja u Mađarskoj, većina dokaza je ili se može prikupiti u Mađarskoj ili je u interesu žrtve; stoga je Mađarska praktičnija kada vodi postupak.

- U Luksemburgu, nadležnost za krivično djelo koje počinio osoba koja ima uobičajeno boravište u članici neće podlijegati tim zahtjevima.
- U Monaku, gonjenju teških krivičnih djela ("crimes") koja su počinili strani državljani neće morati prethoditi izvještaj žrtve ili prijava od tijela države u kojoj je krivično djelo počinjeno, dok će gonjenju lakših krivičnih djela ("délits") morati prethoditi .
- U skladu s odjeljkom 5. norveškog krivičnog zakona, krivično gonjenje krivičnih djela koja je u inozemstvu počinio norveški državljanin ili osoba koja ima uobičajeno boravište u Norveškoj ne ovisi o prijavi žrtve ili prijavi države u kojoj je krivično djelo počinjeno. Međutim, krivična djela počinjena u inozemstvu u pravilu se krivično gone samo ako su u javnom interesu (*,allmenne hensyn tilsier det'*). Odluka se temelji na diskreciji, pri čemu je težina krivičnog djela, između ostalog, značajan faktor.
- U skladu s članom 9. stavom 1. poljskog krivičnog zakona, procesni organi djeluju ex officio za krivična djela navedena u Lanzarote konvenciji.
- U Portugalu, članom 178. Krivičnog zakona zahtijeva se žalba za krivično gonjenje seksualnih djela počinjenih s adolescentima između 14 i 16 (član 173.). Međutim, tom se odredbom uređuju samo marginalne situacije u kojima postupanje ne uključuje drugo krivično djelo kao što je silovanje, seksualno uznemiravanje, seksualna prevara, seksualna prisila, silovanje ili seksualno zlostavljanje osobe koja nije u stanju pružiti otpor (član 178. stav 1.) ili kada ne uključuje smrt ili samoubojstvo žrtve (član 178. stav 3.). U svim tim situacijama je ukinut kriterij za podnošenje pritužbe žrtve. Nadalje, krivično gonjenje uvijek može pokrenuti taj postupak kada se savjetuju interesi žrtve (član 113. stav 5. tačka (a) Krivičnog zakona).
- U Sloveniji, u slučajevima kada su krivična djela počinjena "protiv spolnog integriteta" ili kada uključuju "elemente nasilja nad maloljetnicima", ne primjenjuju se odredbe Krivičnog zakonika koje se odnose na podnošenje prijave žrtve ili izvršavanje privatne radnje, a počinitelj se krivično goni po službenoj dužnosti (član 15.a Krivičnog zakonika).

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IV-5

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine¹⁶⁶ da uklone zahtjev da se krivično gonjenje može pokrenuti samo nakon prijave žrtve ili prijave iz države mjesta gdje je krivično djelo počinjeno zbog krivičnih djela seksualne zloupotrebe (član 18.), krivičnih djela koja se odnose na dječiju prostituciju (član 19.), izrade "dječije pornografije" (član 20. stav 1. tačka (a)) i krivičnih djela koja se odnose na učestvovanje djeteta u pornografskim izvođenjima (član 21.) kada ih je počinio jedan od njihovih državljana ili osoba koja ima uobičajeno boravište na njenoj teritoriji.

Nadležnost koja nije podređena uvjetu da su djela kriminalizirana na mjestu na kojem su izvršena (član 25. stav 4.)

219. Za krivična djela koja je u inozemstvu počinio jedan od njihovih državljana, članom 25. stavom 4. Lanzarote konvencije dodatno se predviđa da bi članice trebale poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da njena nadležnost nije podređena uvjetu da su djela kriminalizirana na mjestu na kojem su počinjena, tj. podložno načelu dvostruke kažnjivosti. To se odnosi na sljedeća krivična djela: seksualno zlostavljanje (član 18.), krivična djela koja se odnose na dječiju prostituciju (član 19.), proizvodnju dječije pornografije (član 20. stav 1. tačka (a)) i krivična djela koja se odnose na učestvovanje djeteta u pornografskim izvedbama (član 21. stav 1. tačka (a) i (b)). Ova se odredba ne primjenjuje na krivična djela posjedovanja, nuđenja, distribucije, prijenosa, pribavljanja dječije pornografije i činjenicu svjesnog pristupa dječijoj pornografiji putem IKT-a. Međutim, Lanzarote komitet napominje da se izazovi koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje sama stvaraju djeca uglavnom odnose na posljednja krivična djela počinjena preko granica. Stoga smatra da se načelo dvostruke kažnjivosti ne bi trebalo primjenjivati ni na krivična djela posjedovanja, nuđenja, distribucije, prijenosa, pribavljanja dječije pornografije te činjenice svjesnog dobivanja pristupa dječijoj pornografiji putem IKT-a, kada su uključene vlastite seksualne slike i/ili videozapisi koje su djeca sama generirala.
220. Komitet osim toga ističe da je poticanje djece u seksualne svrhe (tj. mamljenje) (član 23.)¹⁶⁷ krivično djelo počinjeno na daljinu te da se žrtva i zlostavljač nalaze u različitim zemljama. U tom slučaju Komitet smatra da, ako je krivično djelo počinio državljanin, ono nema važnost ako je krivično djelo kriminalizirano u zemlji žrtve. Štaviše, u mnogim slučajevima, posebno mamljenja za proizvodnju materijala za seksualno zlostavljanje djece, nema fizičkog kontakta s djetetom, a čak nije moguće identificirati iz koje zemlje je dijete prikazano na dobivenim slikama i / ili videozapisima.
221. Samo je Ruska Federacija, u skladu s članom 25. stavom 5., pridržala pravo ograničiti primjenu te odredbe u pogledu krivičnih djela utvrđenih u skladu s

¹⁶⁶ Albanija, Andora, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Kipar, Danska, Estonija, Gruzija, Njemačka, Grčka, Italija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Turska, Ukrajina.

¹⁶⁷ Vidjeti [Mišljenje o članu 23.](#) (Zaokupljanje djece u seksualne svrhe informacijskim i komunikacijskim tehnologijama - Njega) koje je Komitet Lanzarote donio 17. juna 2015.

članom 18. stav 1. tačka (b) druga i treća alineja (zloupotreba priznatog položaja povjerenja, ovlasti ili utjecaja; zloupotreba posebno ranjive situacije djeteta), u slučajevima kada državljani Ruske Federacije također imaju uobičajeno boravište na njenom državnom području.

222. Albanija je izvijestila da se njihovi krivični zakoni primjenjuju na djela koja su počinili njihovi državljani u inozemstvu ako je to također kažnjivo na mjestu počinjenja (načelo dvostruke kažnjivosti). U Srbiji i Bosni i Hercegovini, iako zahtjev dvostruke kažnjivosti nije izričito spomenut, sud ne može izreći kaznu težu od one koja je određena zakonom zemlje u kojoj je krivično djelo počinjeno.
223. Poljska je izvijestila da će preuzeti nadležnost neovisno o zakonima države u kojoj je krivično djelo počinjeno u slučaju seksualne zloupotrebe ili iskorištavanja djece, s obzirom na međunarodne obaveze Poljske na osnovu Lanzarote konvencije. U Njemačkoj, Nizozemskoj i Portugalu ¹⁶⁸ načelo dvostruke kažnjivosti nije uvjet za krivična djela seksualne zloupotrebe djece koja su počinili državljani. U Danskoj će sudovi biti nadležni za krivično gonjenje danskog državljanina koji počini bilo koje djelo koje uključuje seksualno zlostavljanje djece, bez obzira na to je li djelo kriminalizirano u mjestu u kojem je počinjeno. U Monaku se načelo dvojne kažnjivosti neće primjenjivati na krivično gonjenje teških krivičnih djela ("crimes") koja su počinili strani državljani, dok će se krivično gonjenje lakših krivičnih djela ("*délits*") primjenjivati.
224. Andora, Austrija, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Republika Moldavija, Portugal, Norveška, Slovačka i Slovenija izvijestile su da će preuzeti nadležnost nad krivičnim djelima koja uključuju seksualno zlostavljanje ili seksualno iskorištavanje djece, neovisno o zakonima države u kojoj je krivično djelo počinjeno, ako ga je počinio jedan od njihovih državljana ili osoba koja ima uobičajeno boravište na njihovom državnom području.
225. Prema turskom krivičnom zakonu, ako turski državljanin počini krivično djelo u stranoj zemlji kažnjivo kaznom zatvora od jedne godine ili više, a ako je počinitelj pronađen u Turskoj, počinitelj se kažnjava prema turskim zakonima pod uvjetom da ta osoba nije osuđena u navedenoj stranoj zemlji za isto krivično djelo i da postoji mogućnost za nastavak suđenja u Turskoj. Ovo suđenje pokreće se samo po pritužbi oštećene strane ili strane zemlje. U takvim slučajevima žalba se mora podnijeti u roku od šest mjeseci od datuma ulaska građanina u Tursku.
226. U Estoniji, nacionalno krivično pravo primjenjivat će se na sva djela počinjena izvan državnog područja Estonije bez obzira na pravo državnog područja gdje je krivično djelo počinjeno, ako je djelo kriminalizirano kao posljedica međunarodne obaveze koja obavezuje Estoniju. To je također slučaj u Gruziji i San Marinu za krivična djela koja je počinio državljanin ili osoba bez državljanstva (ali ne u slučajevima osoba koje imaju uobičajeno boravište na njihovim državnim područjima).
227. Krivični zakoni Bugarske, Kipra, Češke, Danske, Estonije, Gruzije, Grčke, Islanda, Poljske, Rumunije, Slovenije, Španije i Ukrajine sadržavaju klauzulu kojom se predviđa

---

¹⁶⁸ Komitet ističe da su države članice EU-a također obavezane Okvirnom odlukom Vijeća EU-a od 13. juna 2002.° Evropskom nalogu za hapšenje i postupcima predaje između država članica, posebno u pogledu seksualnog iskorištavanja djece i zločina iz "dječije pornografije" (član 2. stav 2.), u kojoj je provjera dvostruke kažnjivosti djela uklonjena pod predviđenim uvjetima.

mogućnost odstupanja od općih pravila o nadležnosti na osnovu međunarodnih instrumenata. Ponekad je nejasno koje se odredbe krivičnog zakona mogu prilagoditi ili isključiti, te omogućuje li to potpunu usklađenost s članom 25. stavom 1. tačkama (d) i (e) te članom 25. stavom 4. Lanzarote konvencije. Međutim, čini se da je to slučaj u sljedećim slučajevima:

- U skladu s glavom 154. članom 5. stavom 1. Krivičnog zakona, kiparsko krivično pravo primjenjuje se na sva krivična djela koja je u stranoj zemlji počinila bilo koja osoba, ako je krivično djelo predviđeno međunarodnim ugovorom ili konvencijom koja obavezuje Republiku Kipar.
- Grčki krivični zakoni primjenjuju se na Grke i strane državljane, neovisno o zakonima mjesta počinjenja krivičnog djela, za djela počinjena u inozemstvu koja su kriminalizirana međunarodnim konvencijama koje je potpisala i ratificirala grčka država.
- U skladu s Krivičnim zakonikom Republike Moldavije, strani državljani (bez obzira imaju li ili nemaju uobičajeno boravište na državnom području) koji počine krivična djela izvan državnog područja Republike Moldavije krivično su odgovorni u skladu s Krivičnim zakonikom i podliježu krivičnoj odgovornosti na državnom području Republike Moldavije, pod uvjetom da su počinjena krivična djela utvrđena u međunarodnim ugovorima čija je članica Republika Moldavija (uključujući Lanzarote konvenciju).
- U Poljskoj, u skladu s članom 5. Krivičnog zakona, krivična nadležnost Poljske primjenjuje se na svakog počinitelja krivičnog djela, bez obzira na njegovo državljanstvo, koji počini zabranjeno djelo u Poljskoj ili na poljskom plovilu ili avionu, osim ako je Poljska članica međunarodnog sporazuma u kojem se navodi drukčije. Krivična djela počinjena izvan poljskog državnog područja obično podliježu uvjetu dvostruke kažnjivosti, ali to se ne primjenjuje na krivična djela predviđena međunarodnim sporazumima kojih je Poljska članica, a koja uključuju krivična djela seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe djece.
- Osim u situacijama u kojima međunarodni ugovor zahtijeva drukčije, zahtjev dvostruke kažnjivosti ne primjenjuje se u Rumuniji kada je zatraženo i odbijeno izručenje ili predaja počinitelja krivičnog djela;

Obećavajuća praksa

U Islandu se u članu 6. Općeg krivičnog zakona Lanzarote konvencija izričito navodi kao jedan od međunarodnih instrumenata na osnovu kojih se primjenjuju posebna pravila o nadležnosti. Njome se predviđa da se "kazna izriče u skladu s islandskim krivičnim zakonom za sljedeća krivična djela čak i ako su počinjena izvan islandske države i neovisno o identitetu počinitelja (...); postupanje obuhvaćeno Konvencijom Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe od 25. oktobra 2007."

228. U nekim slučajevima, strani državljani koji počine krivično djelo izvan područja članice mogu biti krivično gonjeni od strane članice ako to zahtijeva međunarodni ugovor. To u praksi može obuhvatati osobe koje imaju uobičajeno boravište u zemlji, kako se zahtijeva članom 25. stavom 1. tačkom (e) konvencije. Međutim, u tim slučajevima ne postoji jasno upućivanje na izuzeće primjene načela dvojne kažnjivosti. Djela počinjena izvan Danske mogu se ondje krivično goniti, bez obzira na državljanstvo počinitelja, ako je djelo obuhvaćeno međunarodnim instrumentom kojim se Danska obavezuje na krivičnu nadležnost. Sankcije se izriču u skladu s islandskim krivičnim zakonom za ponašanja navedena u Lanzarote konvenciji, čak i ako su bila počinjena izvan Islanda, neovisno u odnosu na državljanstvo počinitelja, pa čak i ako djelo ne bude smatrano kažnjivim krivičnim djelom prema zakonima uključene države. Strani državljani koji su počinili krivična djela izvan Ukrajine imaju krivičnu odgovornost u Ukrajini u skladu s njenim

Krivičnim zakonikom u takvim slučajevima kako je predviđeno međunarodnim ugovorima. U Norveškoj, nadležnost se može utvrditi ako Norveška ima obavezu krivično goniti takva krivična djela u skladu s međunarodnim sporazumom ili međunarodnim pravom.

229. U drugim slučajevima se na međunarodne ugovore upućuje kako bi se isključila primjena načela dvojne kažnjivosti, ali se on ne odnosi nužno na druge predmetne odredbe, uključujući izvanteritorijalnost za djela osoba s uobičajenim boravištem. To je slučaj u Poljskoj, na primjer. U slučaju Estonije, krivično pravo primjenjuje se na djela državljana počinjena u inozemstvu ako je kažnjivo na mjestu počinjenja, osim ako kriminalizacija djela proizlazi iz međunarodne obaveze koja je obavezujuća za Estoniju. U Gruziji, ako se djelo ne smatra krivičnim djelom prema zakonodavstvu države u kojoj je počinjeno, ali je riječ o krivičnom djelu prema nacionalnom zakonodavstvu, gruzijski državljanin ili osoba bez državljanstva koja uobičajeno boravi u Gruziji odgovorni su samo ako djelo predstavlja teško ili posebno teško krivično djelo usmjereno protiv interesa Gruzije ili ako je krivična odgovornost za to djelo propisana međunarodnim ugovorima čija je Gruzija članica. Rumunsko krivično pravo primjenjuje se na krivična djela koja je izvan rumunskog državnog područja počinio rumunski državljanin ili pravni subjekt ako je djelo također kriminalizirano krivičnim pravom zemlje u kojoj je počinjeno ili ako je počinjeno na lokaciji koja ne podliježe nadležnosti nijedne države - osim ako je drukčije propisano međunarodnim ugovorom kojeg je Rumunija članica. Španija nadležnost uspostavlja i u odnosu na krivična djela počinjena izvan španskog državnog područja, pod uvjetom da su krivično odgovorni španski, i kada je djelo kriminalizirano u mjestu u kojem je ono počinjeno, osim u slučajevima kada se na osnovu međunarodnog ugovora ili normativnog akta međunarodne organizacije kojoj pripada Španija od tog zahtjeva odstupa. Ako je predmetno krivično djelo protivno seksualnoj slobodi i seksualnom integritetu počinjenom nad maloljetnicima, žrtva sa španskim državljanstvom također je dovoljna za nadležnost, a uobičajeno boravište ili počinitelja ili žrtve također je dovoljno.
230. U Austriji, počinitelj koji nije austrijski državljanin u trenutku počinjenja krivičnog djela, koji se nalazi u Austriji i koji se ne može izručiti, bit će pod nadležnošću austrijskih sudova, bez primjene načela dvostruke kažnjivosti, za krivična djela seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zlopotrebe djece (teška prisila, silovanje, seksualna prisila, seksualno zlostavljanje maloljetnika, seksualno zlostavljanje maloljetnika, pornografsko prikazivanje osoba mlađe dobi, unapređenje prostitucije i pornografske izvedbe u kojima učestvuju osobe mlađe dobi). Hrvatsko krivično zakonodavstvo primjenjivat će se na stranca koji počini krivično djelo kažnjeno najmanje 5 godina zatvora prema hrvatskom pravu, ako se djelo smatra i krivičnim djelom na području gdje je počinjeno i ako je izručenje počinitelja dopušteno nacionalnim ili međunarodnim pravom, ali nije učinjeno. U Češkoj Republici bit će dodijeljena nadležnost za gonjenje djela koja je u inozemstvu počinio stranac ili osoba bez državljanstva kojoj nije odobren stalni boravak na državnom području Češke Republike ako je djelo kriminalizirano na državnom području koje je počinjeno, ako je počinitelj uhapšen u Češkoj Republici, ako su postupci izručenja i transfera provedeni, ali nisu rezultirali izručenjem ili transferom, a članica koja je zatražila izručenje ili transfer počinitelja zahtijeva krivično gonjenje počinitelja u Češkoj Republici. Pravo Lihtenštajna primjenjivat će se na krivična djela povezana s seksualnim iskorištavanjem djece i

seksualno zlostavljanje koje je počinio stranac prisutan u Lihtenštajnu koji ne može biti izručen. **Portugal je** nadležan pod uvjetom da 1) se počinitelj nalazi u Portugalu i ne može se izručiti ili predati kao posljedica izvršenja evropskog naloga za hapšenje ili drugog instrumenta međunarodne saradnje koji obavezuje portugalsku državu; 2) ili kada su činjenice počinili portugalski državljani ili oni koji uobičajeno borave u Portugalu; 3) ili kada su krivična djela počinjena protiv djece koja uobičajeno borave u Portugalu. U Turskoj, u skladu s članom 12. Krivičnog zakona, strani počinitelj koji je počinio krivično djelo protiv strane žrtve može biti predmet krivičnog postupka u Turskoj na zahtjev ministra pravosuđa i 1) ako krivično djelo podliježe kazni zatvora u trajanju od najmanje tri godine u skladu s turskim pravom; i 2) ako ne postoji sporazum o izručenju koji se primjenjuje, ili država u kojoj je krivično djelo počinjeno ili čiji je počinitelj državljanin odbija odobriti izručenje.

Obećavajuće prakse

Neke članice mogu krivično goniti osobe koje nisu državljani niti osobe koje imaju uobičajeno boravište na njihovom državnom području za seksualno zlostavljanje ili iskorištavanje djece počinjeno u inozemstvu, uključujući djecu koja nisu njihovi državljani, kada se počinitelj nalazi na njihovom državnom području:

- Njemačka primjenjuje načelo univerzalne nadležnosti u odnosu na, među ostalim krivičnim djelima, širenje "dječije pornografije" i "maloljetničke pornografije" u skladu s članovima 184.b i 184.c Krivičnog zakona.
- U Islandu i Republici Moldaviji, krivična djela iz Lanzarote konvencije bit će kažnjiva u skladu s Krivičnim zakonom, čak i ako su počinjena izvan državnog područja i bez obzira na identitet počinitelja.
- U Latviji, u skladu s članom 4. stavom 1. Krivičnog zakona, latvijski državljani, nedržavljan i stranci s dozvolom stalnog boravka u Republici Latviji smatraju se odgovornima u skladu s ovim zakonom za krivično djelo počinjeno na državnom području druge države ili izvan državnog područja države, neovisno o tome je li krivično djelo priznato kao krivično i kažnjivo na državnom području izvršenja. Osim toga, član 3. odjeljka 4. Krivičnog zakona predviđa da se stranci koji nemaju dozvolu stalnog boravka u Republici Latviji i koji su počinili teška ili naročito teška krivična djela na državnom području druge države, koja su usmjerena protiv Republike Latvije ili protiv interesa njenih stanovnika, smatraju krivično odgovornima u skladu s ovim zakonom, neovisno o zakonima države u kojoj je krivično djelo počinjeno, ako nisu krivično odgovorni ili su počinjeni u skladu sa zakonima države u kojoj je počinjeno.
- U Luksemburgu, stranac koji se nalazi na državnom području članice i koji je počinio krivična djela na osnovu Lanzarote konvencije može se krivično goniti na isti način kao državljanin Luksemburga ili onaj koji ima uobičajeno boravište u Luksemburgu.
- Prema Krivičnom zakonu Monaka, osoba koja je počinila seksualno zlostavljanje ili iskorištavanje djece može biti krivično gonjena u Kneževini Monaku čak i ako je krivična djela izvan državnog područja počinio stranac ili protiv stranih maloljetnika, u slučajevima kada je počinitelj prisutan u Monaku.

- Član 11. slovenskog Krivičnog zakona propisuje da se primjenjuje na svaku osobu koja u stranoj zemlji počini bilo koje krivično djelo za koje se, prema međunarodnom sporazumu, mora krivično goniti u svim državama članicama, bez obzira na mjesto gdje je počinjeno.
- U skladu sa švedskim pravom, sljedeća krivična djela koja su počinili državljani Švedske, stranci s prebivalištem u Švedskoj, stranci koji nemaju prebivalište u Švedskoj, ali su postali švedski državljani, stekli pravno boravka u Švedskoj nakon počinjenja krivičnog djela ili koji su danski, finski, islandski ili norveški državljani i prisutni u Švedskoj ili bilo koji drugi stranac prisutan u Švedskoj neće podlijegati načelu dvostruke kažnjivosti ako krivično djelo može, u skladu sa švedskim pravom, rezultirati zatvorom u trajanju dužem od šest mjeseci: silovanje, teški oblik silovanje, teška seksualna iznuda, seksualno iskorištavanje osobe u položaju ovisnosti, silovanje djeteta, teško silovanje djeteta, seksualno iskorištavanje djeteta, seksualno zlostavljanje djeteta, teško seksualno zlostavljanje djeteta, iskorištavanje djeteta za seksualno poziranje, otežano iskorištavanje djeteta za seksualno poziranje, kupovina seksualnog čina od djeteta, dječija pornografija i teški dječiji pornografski zločini.
- Švicarska može uspostaviti nadležnost u slučaju krivičnih djela počinjenih protiv osobe mlađe od osamnaest godina, bez obzira na zakone zemlje počinjenja i državljanstvo počinitelja, ako počinitelj se nalazi u Švicarskoj. Načelo dvojne kažnjivosti ne primjenjuje se, među ostalim za krivična djela u kojima optuženi nema državljanstvo ili uobičajeno boravište u članici.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IV-6

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine¹⁶⁹ da uklone zahtjev za dvostruku kažnjivost za krivična djela seksualne zloupotrebe (član 18.), krivična djela koja se odnose na dječiju prostituciju (član 19.), proizvodnju dječije pornografije (član 20. stav 1. tačka (a)) i krivična djela koja se odnose na učestvovanje djeteta u pornografskim izvedbama (član 21.), kada ih je počinio jedan od njihovih državljana.

Preporuka IV-7

Lanzarote komitet poziva članice koje to još nisu učinile da uklone zahtjev za dvostruku kažnjivost za krivična djela posjedovanja, nuđenja, distribucije, prijenosa, nabave dječije pornografije i činjenice svjesnog dobivanja pristupa dječijoj pornografiji putem IKT-a, kada su seksualne slike i/ili videozapisi koje sama generira dijete uključeni kada ih je počinio jedan od njihovih državljana.

Preporuka IV-8

Lanzarote komitet poziva one članice koje to još ne čine da uklone zahtjev za dvojnu kažnjivost za krivična djela koja se odnose na traženje djece u seksualne svrhe (član 23.) kada ih je počinio jedan od njihovih državljana.

¹⁶⁹ Albanija, Kipar, Gruzija, Italija, Malta, Monako, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika i Ukrajina.

3. Nadležnost u slučajevima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece koje olakšavaju IKT počinjeni protiv državljanina ili osoba s uobičajenim boravištem u članici: načelo pasivne ličnosti (član 25. stav 2.)¹⁷⁰

231. Kako je navedeno u Izvještaju s objašnjenjima Konvencije, članice nisu obavezne, ali mogu nastojati, uspostaviti nadležnost nad krivičnim djelom počinjenim protiv jednog od svojih državljanina ili osobe koja ima uobičajeno boravište na području u skladu s članom 25. stavom 2. Načelo pasivne ličnosti primjenjuje se u odnosu na krivična djela počinjena protiv državljanina u Andori, Austriji, Belgiji, Bosni i Hercegovini (samo za krivična djela kažnjiva kaznom zatvora od najmanje 5 godina i uz ograničenje da lokalni sud ne može izreći kaznu težu od kazne propisane zakonom zemlje u kojoj je krivično djelo počinjeno), Bugarskoj, Hrvatskoj, Češkoj, Danskoj (samo za određena krivična djela kažnjiva kaznom zatvora od najmanje 6 godina, npr. spolna krivična djela i incest u vezi s ovim izvještajem), Estoniji, Finskoj, Francuskoj, Mađarskoj Italija, Lihtenštajn, Monako, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Republika Moldavija, Norveška (samo za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora od najmanje 6 godina), Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, San Marino, Srbija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švicarska, Turska, Ukrajina. Andora, Austrija, Hrvatska, Češka Republika (samo u slučaju osobe bez državljanstva s odobrenim stalnim boravištem), Danska (samo za određena krivična djela za koja je propisana kazna zatvora od najmanje 6 godina, npr. spolna krivična djela i incest u vezi s ovim izvještajem), Finska, Island, Latvija (samo za teška ili posebno teška krivična djela), Lihtenštajn, Nizozemska, Norveška (samo za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora od najmanje 6 godina), Portugal, Ruska Federacija (samo u slučaju osobe bez državljanstva s odobrenim stalnim boravištem) i Španija će također utvrditi nadležnost za krivično djelo počinjeno osobama koje imaju uobičajeno boravište na svom državnom području. U Islandu, tijela mogu preuzeti nadležnost nad krivičnim djelima koja je u inozemstvu počinio strani državljanin ako utječu na njegove vlastite građane. To uključuje sva krivična djela na osnovu Lanzarote konvencije, bez ikakvih ograničenja.
232. Za primjenu načela pasivne ličnosti u Andori, Austriji, Islandu, Italiji, Finskoj (samo u slučaju određenih krivičnih djela), Latviji, Lihtenštajnu i Nizozemskoj načelo dvojne kažnjivosti nije preduvjet za krivično gonjenje. Za usporedbu, naprotiv, krivični zakoni Hrvatske, Češke Republike, Danske (samo za određena krivična djela za koja se izriče kazna zatvora u trajanju od najmanje 6 godina, npr. spolna krivična djela i incest u vezi s ovim izvještajem), Estonije, Njemačke, Monaka, Poljske (osim ako dijete ima uobičajeno boravište), Slovačke Republike i Španije zahtijevaju dvojnu kažnjivost. U Belgiji, načelo dvojne kažnjivosti primjenjuje se samo na krivična djela posjedovanja "pornografskog materijala" i nije primjenjivo na druga krivična djela koja proizlaze iz ponašanja povezanog sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sama proizvela djeca. U mađarskom Krivičnom zakoniku navodi se da se djelo mora kriminalizirati u skladu s mađarskim zakonodavstvom, a u Ukrajini gonjenje krivičnih djela u takvim slučajevima propisat će se međunarodnim ugovorima. U Poljskoj se zahtjev dvojne kažnjivosti ne primjenjuje na krivična djela predviđena međunarodnim sporazumima kojih je Poljska članica. U Portugalu, načelo dvostruke kažnjivosti nije primjenjivo u slučaju krivičnih djela počinjenih protiv djetetova spolnog opredjeljenja i slobode, bez obzira na to je li počinitelj državljanin ili ne. Ako djelo nije kažnjivo prema

¹⁷⁰ Vidjeti i odjeljak IV.-5. u nastavu (Osigurati da žrtve na državnom području članice koja nije ona u kojoj borave mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima države svojeg boravišta (član 38. stav 2.)).

jurisdikciji države u kojoj je počinjeno, može se krivično goniti u Sloveniji samo uz dopuštenje Ministarstva pravosuđa, a u Sjevernoj Makedoniji samo uz saglasnost državnog tužilaca.

233. Dodatni uvjeti za krivično gonjenje u tim slučajevima mogu biti izvještaj žrtve (Francuska, Monako, Turska) ili zahtjev ili odobrenje od nadležnog državnog tijela (Monako, Rumunija) ili otkazivanje od strane države u kojoj je krivično djelo počinjeno (Francuska). U Rumuniji i Turskoj, nije moguće preuzeti nadležnost osim ako u državi u kojoj je počinjeno krivično djelo ne postoje postupci ili istrage. U Latviji, počinitelj nije morao biti krivično odgovoran ili počinjen na suđenju na području gdje je počinjeno krivično djelo. U Ruskoj Federaciji, počinitelj mora da već nije osuđen u nekoj stranoj državi. U Hrvatskoj, počinitelj mora biti prisutan na području Republike Hrvatske.
234. U Luksemburgu, nadležnost se primjenjuje na krivično djelo počinjeno protiv stanovnika Luksemburga na zahtjev žrtve, ako je krivično djelo počinjeno na državnom području druge države članice Evropske unije, a žrtva ne može podnijeti tužbu pred tijelima članice u kojoj je krivično djelo počinjeno.
235. Samo je Malta izričito navela da se to načelo ne primjenjuje u njenom nacionalnom pravu.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IV-9

Lanzarote komitet traži od Albanije, Bosne i Hercegovine, Danske, Gruzije, Grčke, Litve, Luksemburga, Malte, Crne Gore i Norveške da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi se utvrdila nadležnost nad bilo kojim krivičnim djelom utvrđenim u skladu s Lanzarote konvencijom kada je krivično djelo počinjeno protiv jednog od njegovih državljana ili osobe koja ima uobičajeno boravište na njenoj teritoriji.

V. Međunarodna saradnja

236. Zbog činjenice da su IKT sve više dio života djece i da nove tehnologije nemaju granica, danas je lakše nego ikad shvatiti zašto je ključna kolektivna koordinacija među svim sudionicima. Sudska praksa i primjeri uspješnih hapšenja počinitelja krivičnih djela¹⁷¹ pokazuju važnost međunarodne saradnje u svim aspektima, od početne tačke do tužilaštva, te pokazuju potrebu za koordiniranim međunarodnim odgovorima ne samo u borbi protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, već i u područjima povezanim sa sprečavanjem, zaštitom i pomoći djeci žrtvama i osobama povezanim s njima.
237. Taj razvoj daje novu prioritetnu dimenziju članu 38. Lanzarote konvencije.

Poglavlje IX. Lanzarote konvencije - Međunarodna saradnja Član 38. -

Opća načela i mjere za međunarodnu saradnju

1. Članice saraduju međusobno, u skladu s odredbama ove konvencije i primjenom odgovarajućih primjenjivih međunarodnih i regionalnih instrumenata, dogovora postignutih na osnovu ujednačenog ili recipročnog zakonodavstva i unutrašnjeg prava u najvećoj mogućoj mjeri, u svrhu:
  - a. sprečavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece;
  - b. zaštitu i pružanje pomoći žrtvama;
  - c. istrage ili postupke koji se odnose na krivična djela utvrđena u skladu s ovom konvencijom.
2. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da žrtve krivičnog djela utvrđenog u skladu s ovom konvencijom na području članice koja nije ona u kojoj imaju boravište mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima svoje države boravišta.
3. Ako članica koja uzajamnu pravnu pomoć u krivičnim stvarima ili izručenju uvjetuje postojanjem ugovora primi zahtjev za pravnu pomoć ili izručenje od članice s kojom nije sklopila takav ugovor, može smatrati ovu konvenciju pravnim osnovom za uzajamnu pravnu pomoć u krivičnim stvarima ili izručenje u vezi s krivičnim djelima utvrđenima u skladu s ovom konvencijom.
4. Svaka članica nastoji integrirati, prema potrebi, sprečavanje i borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u programe pomoći za razvoj predviđene u korist trećih zemalja.

¹⁷¹ Primjeri relevantne sudske prakse uključuju sudske odluke u Norveškoj (vidjeti Sylwander, K. R., Vervik, A.-K. i Greijer,

S. (2021.) Internetsko seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece: pregled norveške sudske prakse. Oslo: ECPAT Norveška: <https://static1.squarespace.com/static/55e5a4aae4b0a8e8abf5dcac/t/6062d3248f03b063e7d4b72a/1617089319499/ECPAT+Norveška+Report+Online+and+media+facilitated+child+seksualno+zlostavljanje+19+March+2021.pdf>). Kao primjer udžbenika o tome kako međunarodna policijska saradnja može staviti počinitelje iza rešetaka, vidi slučaj Twinkle u Portugalu: <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2020/International-collaboration-leads-to-arrest-of-child-seksualno-zlostavljač-u-Portugalu> i: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/here%E2%80%99s-kako-međunarodna-saradnja-vođena-dohićenja-seksualne-zloupotrebe-djece-u-Portugalu>.

Izveštaj s objašnjenjima

Poglavlje IX - Međunarodna saradnja

251. *U poglavlju IX. utvrđuju se odredbe o međunarodnoj saradnji između članica konvencije. Odredbe nisu ograničene na pravosudnu saradnju u krivičnim stvarima. Oni se također bave saradnjom u sprečavanju seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece te u zaštiti žrtava i pružanju pomoći žrtvama (vidjeti tačku 10. iznad).*
252. *Kad je riječ o pravosudnoj saradnji u krivičnom području, Vijeće Evrope već ima znatan broj instrumenata za utvrđivanje standarda. Ovdje treba spomenuti Evropsku konvenciju o izručenju (ETS 24), Evropsku konvenciju o uzajamnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (ETS 30), njihove dodatne protokole (ETS 86, 98, 99 i 182) te Konvenciju o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju imovinske koristi ostvarene krivičnim djelom (ETS 141). Ti su ugovori međusektorski instrumenti koji se primjenjuju na velik broj krivičnih djela i mogu se provoditi kako bi se omogućila pravosudna saradnja u krivičnim stvarima u okviru postupaka usmjerenih na krivična djela utvrđena u konvenciji.*
253. *Zbog toga su se pregovarači odlučili da u ovoj Konvenciji neće preuzimati odredbe slične onima uključenima u međusektorske instrumente kao što su prethodno navedeni. Na primjer, nisu željeli uvesti zasebne aranžmane uzajamne pomoći koji bi zamijenili druge primjenjive instrumente i aranžmane, uz obrazloženje da bi bilo efikasnije u pravilu se oslanjati na aranžmane uvedene ugovorima o uzajamnoj pomoći i izručenju koji su na snazi, s kojima su praktičari bili u potpunosti upoznati. Ovo poglavlje stoga uključuje samo odredbe kojima se dodaje nešto više od postojećih konvencija.*
254. *Nadalje, članice se mogu dogovoriti o saradnji na osnovu postojećih međunarodnih instrumenata, posebno gore navedenih konvencija Vijeća Evrope i, u slučaju država članica Evropske unije, instrumenata donesenih u vezi s tim, posebno Okvirne odluke Vijeća od 13. juna 2002. Evropskom nalogu za hapšenje i postupcima predaje između država članica. Također se mogu dogovoriti o saradnji putem aranžmana temeljenih na jedinstvenom ili recipročnom zakonodavstvu. To načelo postoji i u drugim konvencijama Vijeća Evrope, posebno u Evropskoj konvenciji o izručenju (ETS 24), kako bi se članicama sa sistemom izručenja koji se temelji na jedinstvenom zakonodavstvu, odnosno skandinavskim zemljama, ili članicama sa sistemom koji se temelji na uzajamnoj primjeni njihova zakonodavstva, odnosno Irskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, omogućilo da svoje uzajamne odnose temelje isključivo na tom sistemu.*

Član 38 - Opća načela i mjere za međunarodnu saradnju

255. *Članom 38. utvrđuju se opća načela kojima bi se trebala uređivati međunarodna saradnja.*
256. *Prije svega, njome se članice obavezuju na široku međusobnu saradnju, a posebno na smanjenje, koliko je to moguće, prepreka brzom protoku informacija i dokaza. Mehanizam praćenja predviđen konvencijom (poglavlje X.) može, među ostalim, obuhvatati provedbu tog načela i način na koji se postojeći instrumenti saradnje primjenjuju na zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe.*
257. *U članu 38. zatim se pojašnjava da je obaveza saradnje općenitog područja primjene: obuhvata sprečavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece (prva alineja), zaštitu i pružanje pomoći žrtvama (druga alineja) te istrage ili postupke u vezi s krivičnim djelima utvrđenima u skladu s konvencijom (treća alineja).*

258. *Stav 2. temelji se na članu 11. stavovima 2. i 3. Okvirne odluke Vijeća Evropske unije od 15. marta 2001.º položaju žrtava u krivičnom postupku. Cilj je žrtvama olakšati podnošenje pritužbe omogućujući im da je podnesu nadležnim tijelima države boravišta.*
259. *Ta tijela mogu tada pokrenuti postupak ako im to dopušta njihovo pravo ili proslijediti pritužbu tijelima države u kojoj je krivično djelo počinjeno, u skladu s relevantnim odredbama instrumenata saradnje koji se primjenjuju na predmetne države.*
260. *Stavom 3. članici koja uzajamnu pomoć u krivičnim stvarima ili izručenju uvjetuje postojanjem ugovora dopušta se da konvenciju smatra pravnom osnovom za pravosudnu saradnju sa članicom s kojom nije sklopila takav ugovor. Ova odredba, koja nema nikakvu svrhu među državama članicama Vijeća Evrope zbog postojanja evropskih konvencija o izručenju i uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima iz 1957. i 1959. i njihovih protokola, od interesa je zbog mogućnosti pristupa Konvenciji pružene trećim državama (usp. član 46.).*
261. *Naposljetku, u skladu sa stavom 4., članice moraju nastojati uključiti sprečavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u programe razvojne pomoći koji koriste trećim državama. Mnoge države članice Vijeća Evrope provode takve programe koji obuhvataju različita područja kao što su obnova ili učvršćivanje vladavine prava, razvoj pravosudnih institucija, borba protiv kriminala i tehnička pomoć u provedbi međunarodnih konvencija. Neki od tih programa mogu se provoditi u zemljama suočenima sa znatnim seksualnim iskorištavanjem i seksualnim zlostavljanjem djece. U tom se kontekstu čini primjerenim da se u programima djelovanja uzmu u obzir i propisno uključe pitanja povezana sa sprečavanjem i kažnjavanjem tog oblika kriminala.*

238. Član 38. dovodi do sljedećeg modela međunarodne saradnje u okviru Lanzarote konvencije:

- I. Saradnja putem primjenjivih međunarodnih i regionalnih instrumenata, aranžmana dogovorenih na osnovu ujednačenog ili recipročnog zakonodavstva i unutrašnjeg prava u svrhu:
  - a) sprečavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece;
  - b) zaštitu žrtava i pomoć žrtvama; i
  - c) istrage i postupci (član 38. stav 1.).
- II. Osigurati da žrtve na području članice koja nije ona u kojoj borave mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima svoje države boravišta (član 38. stav 2.).
- III. integrirati, gdje je prikladno, sprečavanje i borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u programe pomoći za razvoj predviđene u korist trećih država (član 38. stav 4.).

239. Ovo je poglavlje osmišljeno kako bi se slijedio taj model saradnje iz člana 38., s obzirom na pitanja koja se postavljaju zbog dijeljenja dječijih samogeneriranih seksualnih slika i/ili videozapisa.

V.1 Opća obaveza saradnje (član 38. stav 1.)

240. Kao što je navedeno u tački 255. izvještaja s objašnjenjima Lanzarote konvencije, "članom 38. utvrđuju se opća načela koja bi trebala uređivati međunarodnu saradnju". Stoga najbolja moguća provedba člana 38. stava 1. Lanzarote konvencije počinje povećanjem broja članica Lanzarote konvencije, čak i izvan okvira članstva u Vijeću Evrope, te se nastavlja s činjenicom da bi članice Lanzarote konvencije trebale ratificirati sve druge relevantne međunarodne i regionalne instrumente.

V.1.1 Ratifikacija ili pristup Lanzarote konvenciji i povlačenje rezervi

241. Podsjećajući da je Lanzarote konvencija glavni, najopsežniji međunarodni instrument za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe, Lanzarote komitet smatra da je pozivanje država da se pridržavaju Lanzarote konvencije obuhvaćeno njegovim funkcijama olakšavanja efikasne upotrebe Konvencije.¹⁷²

Komitet Lanzarote poziva države koje nisu članice Konvencije Lanzarote

Komitet Lanzarote poziva Maroko da dovrši svoj postupak pristupanja, a sve druge države širom svijeta da pokrenu postupke u nadolazećim mjesecima kako bi postale članice Konvencije.

242. U skladu s članom 41. stavom 3. tačkom (a) Lanzarote konvencije, budući da je prošlo mnogo vremena od velike većine ratifikacija Lanzarote konvencije i budući da se nacionalno zakonodavstvo dotičnih članica otad promijenilo, čini se prikladnim da Lanzarote komitet procijeni učinke rezervi tih članica sa značajnim utjecajem na vlastite seksualne slike i/ili videozapise. Predmetne članice posebno bi trebale procijeniti potrebu za zadržavanjem rezervi izrađenih u skladu s članom 20. stavom 4. Lanzarote konvencije, aktivirajući pravo da se u cijelosti ili u dijelu člana 20. stava 1. tačke (f) konvencije, koje podrazumijeva kriminalizaciju svjesnog dobivanja pristupa, putem IKT-a, dječijoj pornografiji, kada je počinjena bez prava, s ciljem povlačenja takve rezerve, u skladu s članom 48. Lanzarote konvencije. To se odnosi na Bugarsku, Mađarsku, Monako i Rusku Federaciju. Predmetne članice trebale bi također procijeniti potrebu za zadržavanjem rezervi u skladu s članom 21. stavom 2. Lanzarote konvencije, čime bi se aktiviralo pravo da se primjena člana 21. stava 1. tačke (c) Konvencije ograniči na slučajeve u kojima su djeca regrutirana ili prisiljena u skladu sa stavom 1.a ili b, s ciljem povlačenja takve rezerve, u skladu s članom 48. Lanzarote konvencije. To se odnosi na Bugarsku i Rusku Federaciju.

---

¹⁷² Vidjeti član 41. stav 3. tačku a. Konvencije iz Lanzarotea.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka V-1

Lanzarote komitet poziva Bugarsku, Mađarsku, Monako i Rusku Federaciju da povuku rezervu koju su izrazile vezano za član 20. stav 4. Lanzarote konvencije, čime se aktivira pravo da se u cijelosti ili djelomično ne primjenjuje član 20. stav 1. tačka (f) konvencije.

Preporuka V-2

Lanzarote komitet poziva Bugarsku i Rusku Federaciju da povuku rezervu koju su izrazile vezano za član 21. stavom 2. Lanzarote konvencije, čime se aktivira pravo na ograničavanje primjene člana 21. stava 1. tačke (c) Konvencije.

V.1.2 Ratifikacija drugih instrumenata Vijeća Evrope od strane članica

243. Članom 38. stavom 1. Lanzarote konvencije utvrđeno je da *"članice sarađuju međusobno, u skladu s odredbama ove Konvencije i primjenom odgovarajućih primjenjivih međunarodnih i regionalnih instrumenata, aranžmana dogovorenih na osnovu ujednačenog ili recipročnog zakonodavstva i unutrašnjeg prava"*.
244. U tački 251. izvještaja s objašnjenjem Lanzarote konvencije objašnjava se da se u poglavlju IX. - Međunarodna saradnja *"utvrđuju odredbe o međunarodnoj saradnji između članica Konvencije. Odredbe nisu ograničene na pravosudnu saradnju u krivičnim stvarima. Također se bave saradnjom u sprečavanju seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece te u zaštiti žrtava i pružanju pomoći žrtvama (vidjeti stav 10.)"*. Kako je dalje navedeno u stavu 254. izvještaja, *"članice se mogu dogovoriti o saradnji na osnovu postojećih međunarodnih instrumenata, posebno prethodno navedenih konvencija Vijeća Evrope¹⁷³ (...). Oni se također mogu dogovoriti o saradnji putem aranžmana koji se temelje na jedinstvenom ili uzajamnom zakonodavstvu (...)"*.
245. Provedba člana 38. Lanzarote konvencije iz mogla bi se olakšati saradnjom na osnovu instrumenata Vijeća Evrope za pravosudnu saradnju navedenih u tački 252¹⁷⁴. Izvještaja s objašnjenjima i dopunskom saradnjom na osnovu drugih relevantnih primjenjivih instrumenata, kada se ti instrumenti primjenjuju na predmetne države.
246. S obzirom na poseban naglasak koji je u ovom krugu praćenja stavljen na zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe koje omogućuje IKT, Komitet ističe kao relevantnu saradnju utemeljenu na instrumentima navedenima u Smjernicama Vijeća Evrope "Smjernice za poštovanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju"¹⁷⁵.

¹⁷³ Upućujući na tačku 252. u kojoj se navode Evropska konvencija o izručenju (ETS 24), Evropska konvencija o uzajamnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (ETS 30), njihovi dodatni protokoli (ETS 86, 98, 99 i 182) i Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga krivičnim djelom (ETS 141). Vidjeti prethodnu bilješku ¹⁷⁴.

¹⁷⁵ Vidjeti na: <https://rm.coe.int/guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-th/16808d881a>

247. Međunarodne organizacije, kao i Vijeće Evrope, važne su za olakšavanje saradnje među članicama. Međusektorska priroda predmetnog pitanja u okviru trenutnog kruga praćenja može se riješiti iz različitih uglova: Vijeće Evrope djeluje putem međuvladinih struktura kao što su Upravni odbor za prava djeteta (CDENF) i njegov prethodnik, Ad hoc Odbor za prava djeteta (CAHENF) ili Upravni odbor za obrazovnu politiku i praksu (CDPPE), Evropski upravni odbor za mlade (CDEJ), Odbor za Konvenciju o kibernetičkom kriminalu (T-CY), Savjetodavni odbor Konvencije za zaštitu pojedinaca u pogledu automatske obrade ličnih podataka i Odbor stručnjaka za funkcioniranje evropskih konvencija o saradnji u krivičnim stvarima (PC-OC) važni su za tu svrhu.

Obećavajuća praksa

U Danskoj su posebne smjernice koje je izdao Odbor stručnjaka za funkcioniranje evropskih konvencija o saradnji u krivičnim stvarima (PC-OC) dio uputa koje se prosljeđuju tužiocima, a relevantne smjernice uključene su u opće smjernice za tužioce.

V.1.3 Instrumenti Evropske unije

248. U skladu s članom 43. stavom 3. Lanzarote konvencije "članice koje su članice Evropske unije u svojim međusobnim odnosima primjenjuju pravila Zajednice i Evropske unije, u mjeri u kojoj postoje pravila Zajednice ili Evropske unije koja uređuju određeni predmet i primjenjiva na određeni slučaj, ne dovodeći u pitanje predmet i svrhu ove Konvencije i ne dovodeći u pitanje njenu punu primjenu s drugim članicama".
249. Takvi instrumenti Evropske unije, kojima se olakšava saradnja u krivičnim stvarima među članovima Evropske unije, jesu [Direktiva 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. uspostavi minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela](#), [Direktiva 2014/41/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 3. aprila 2014. Evropskom istražnom nalogu u krivičnim stvarima](#), [Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13 juna 2002. Evropskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica](#) i [Okvirna odluka Vijeća 2008/909/PUP od 27. novembra 2008. primjeni načela uzajamnog priznavanja presuda u krivičnim stvarima kojima se izriču kazne zatvora ili mjere koje uključuju oduzimanje slobode s ciljem njihova izvršenja u Evropskoj uniji](#). Evropska pravosudna mreža u krivičnim stvarima (EJN) i Eurojust također su relevantni u tom području.

V.1.4 Bilateralni ili multilateralni sporazumi

250. Čak i ako se u članu 43. stavu 2. Lanzarote konvencije navodi da "članice Lanzarote konvencije mogu međusobno sklapati bilateralne ili multilateralne sporazume o pitanjima kojima se bavi ova konvencija, u svrhu dopune ili jačanja njenih odredaba ili olakšavanja primjene načela sadržanih u njoj", članice ne čine

da u dovoljnoj mjeri iskoriste tu mogućnost. Međutim, postoje tradicionalni instrumenti međunarodne saradnje u području izručenja, sprečavanja, uzajamne pomoći u istragama i krivičnom gonjenju u krivičnim stvarima, ali je samo nekoliko manje tradicionalnih aranžmana.

251. Lanzarote komitet ističe smjernice Vijeća Evrope za poštovanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju¹⁷⁶, posebno tačku 119.:

"Države bi trebale međusobno saradivati primjenjujući relevantne međunarodne i regionalne instrumente i aranžmane u najvećoj mogućoj mjeri u svrhu poštovanja, zaštite i ostvarivanja prava djeteta u digitalnom okruženju. One bi posebno trebale:

- a. imati odgovarajuću pravnu osnovu za pružanje pomoći i, prema potrebi, trebali bi imati sklopljene ugovore, aranžmane ili druge mehanizme kojima se omogućuje efikasna saradnja s drugim državama;*
- b. osiguravati da njihova nadležna tijela mogu brzo, konstruktivno i efikasno koristiti jasne kanale ili mehanizme za efikasan prijenos i izvršenje zahtjeva za informacije i druge vrste pomoći;*
- c. imati jasne i efikasne postupke za određivanje prioriteta i pravovremeno izvršavanje zahtjeva;*
- d. ne zabranjivati niti postavljati nerazumne ili nepotrebno restriktivne uvjete na pružanje pomoći ili saradnje".*

Obećavajuće prakse

Belgija (Njemačka zajednica): Medijski centar surađuje s Njemačkom za proizvodnju informativnih materijala na njemačkom jeziku.

Estonija: U saradnji s latvijskim centrom Dardedze održani su treninzi intervjuiranja djece - stručnjak iz dvije zemlje naučio je kako delikatno intervjuirati djecu i postavljati pitanja o pitanjima vezanim uz seksualnost i nasilje.

Francuska i Rumunija imaju snažnu bilateralnu saradnju u pogledu seksualnog iskorištavanja djece, posebno u pogledu prekogranične brige za djecu žrtve trgovanja ljudima.

Rumunija izvještava o evropskim projektima s Bugarskom, Italijom i Španijom za izradu priručnika dobre prakse.

Sporazum o saradnji unutar država članica Zajednice neovisnih država (ZND) (Armenija, Azerbajdžan, Bjelorusija, Kazahstan, Kirgistan, Republika Moldavija, Ruska Federacija, Tadžikistan i Uzbekistan) o borbi protiv trgovanja ljudima potpisan je 2007. te je na 30. plenarnoj sjednici Međuparlamentarne skupštine država članica ZND-a usvojen predložak zakona o borbi protiv trgovanja ljudima (Rezolucija br. 30-11 april 2008.).

¹⁷⁶ <https://rm.coe.int/guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-th/16808d881a>

252. Projekti međunarodne pomoći gotovo se ne spominju, osim u Belgiji, Danskoj, Italiji i Španiji. Španija upućuje na "Nacionalnu strategiju za saradnju djece", odobrenu 2015., izričito namijenjenu pitanjima saradnje, koja bi mogla biti zanimljiv instrument za razvoj te vrste projekata.

Obećavajuće prakse

Danska od 2018. aktivno saraduje s Tehničkom radnom grupom za sprečavanje seksualnog iskorištavanja, zlostavljanja i uznemiravanja (PSEAH) koju je osnovala Velika Britanija. Ta je grupa prebačena na radnu grupu Odbora za razvojnu pomoć OECD-a koja je razvila Preporuku o ukidanju seksualnog iskorištavanja, zlostavljanja i uznemiravanja u razvojnoj saradnji i humanitarnoj pomoći¹⁷⁷ Danska je ažurirala i bilateralne i multilateralne sporazume s partnerima i započela snažniji dijalog s nevladinim organizacijama.

Talijanskom razvojnom saradnjom podupiru se projekti za suzbijanje trgovine ljudima finansiranjem intervencija međunarodnih organizacija i ciljanih mjera, direktno ili putem međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija, za sprečavanje i suzbijanje trgovine djecom, zlostavljanja i iskorištavanja djece, uključujući u području putovanja i turizma, učestvovanja u oružanim sukobima i dječijeg rada.

253. Kad je riječ o uzajamnom zakonodavnom okviru (skandinavske zemlje), Vijeće Baltičkog mora čini se važnom prednošću, na koju Estonija upućuje u pogledu učestvovanja u stručnoj grupi za saradnju ugrožene djece, u području prevencije te u područjima istraga i krivičnog gonjenja. Mađarska, Latvija i Rumunija također su se na to pozvale (u kontekstu projekata PROMISE kojima se podupire Barnahus). Finska je spomenula i saradnju s drugim nordijskim zemljama u vezi s izručenjem (nordijski nalog za hapšenje, prijenos postupaka i izvršenje kazni u krivičnim stvarima).

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka V-3

Lanzarote komitet traži od svih članica da prošire svoju međunarodnu saradnju s drugim članicama kako bi se poboljšalo efektivno provođenje Lanzarote konvencije.

Preporuka V-4

Lanzarote komitet poziva sve članice da dosljedno analiziraju mogućnosti proširenja međunarodne saradnje sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije kako bi se širili standardi Lanzarote konvencije.

Preporuka V-5

Lanzarote komitet poziva sve članice da redovno procjenjuju poteškoće s kojima se suočavaju kada se bave međunarodnom saradnjom i da ih otklanjaju.

¹⁷⁷ <http://www.oecd.org/dac/gender-development/dac-recommendation-on-ending-sexual-exploitation-abuse-and-harassment.htm>

V.2 *Posebna saradnja u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece (član 38. stav 1. tačka (a))*

254. Čini se da je članicama lakše saradivati s drugim državama na sprečavanju i suzbijanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece s pomoću manje tradicionalnih inicijativa nego s međunarodnim konvencijama, posebno kada se te inicijative odnose na pitanja povezana sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje sama generira dijete.
255. Te inicijative, mogu biti javne ili privatne, usmjerene na državu ili ne, mogu obuhvatati sva područja sprečavanja, suzbijanja, zaštite, pružanja pomoći, istrage ili postupanja protiv različitih aspekata nezakonitog sadržaja djece na internetu:¹⁷⁸
- INHOPE¹⁷⁹: INHOPE podržava mrežu od 50 dežurnih telefonskih linija u 46 zemalja s ciljem borbe protiv sadržaja povezanih sa seksualnim zlostavljanjem djece i unapređenja zakonodavnih i političkih promjena (Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Irska, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovenija, Španija, Švedska, Turska, Ukrajina i Ujedinjena Kraljevina);
  - Mreža PROMISE Barnahus¹⁸⁰ i niz njenih projekata: Albanija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Danska, Estonija, Finska, Njemačka, Mađarska, Island, Irska, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Norveška, Poljska, Portugal, Republika Moldavija, Rumunija, Slovenija, Španija, Švedska, Ukrajina i Ujedinjena Kraljevina;
  - WeProtect Global Alliance - za okončanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece na internetu¹⁸¹: Albanija, Armenija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Srbija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska, Ukrajina, Velika Kraljevina;
  - Evropska finansijska koalicija protiv komercijalnog seksualnog iskorištavanja djece na internetu¹⁸²: Danska, Švicarska i Ujedinjena Kraljevina;
  - Virtual Global Taskforce (VGT)¹⁸³: Nizozemska i Ujedinjena Kraljevina;
  - INSAFE i centri za sigurniji internet¹⁸⁴: Bugarska, Estonija, Francuska, Njemačka, Mađarska, Poljska, Portugal, Rumunija i Španija;
  - ECPAT¹⁸⁵: Albanija, Armenija, Austrija, Azerbajdžan, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Italija,

¹⁷⁸ U nastavku nije navedeno ¹⁷⁸ zemalja koje nisu članice Konvencije iz Lanzarotea čak i ako su dio tih inicijativa. Njihova imena mogu se naći na odgovarajućim web stranicama.

¹⁷⁹ www.inhope.org/

¹⁸⁰ <https://www.barnahus.eu/en/>

¹⁸¹ <https://www.weprotect.org/>

¹⁸² <http://www.europeanfinancialcoalition.eu/>

¹⁸³ <http://virtualglobaltaskforce.com>

¹⁸⁴ <https://www.betterinternetforkids.eu/>

¹⁸⁵ <https://ecpat.org/>

Luksemburg, Sjeverna Makedonija, Republika Moldavija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska, Ukrajina i Ujedinjena Kraljevina;

- END Violence against Children¹⁸⁶: Armenija, Finska, Francuska, Gruzija, Republika Moldavija, Crna Gora, Rumunija i Švedska;
- Victims Support Evrope¹⁸⁷: Švicarska;
- EMPACT (Evropska multidisciplinarna platforma za borbu protiv krivičnih djela) kiberkriminaliteta CSE/CSA¹⁸⁸: Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Irska, Latvija, Litvanija, Malta, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska i Ujedinjena Kraljevina.

256. Većina tih inicijativa odnosi se na pitanja slika koje su sama izradila djeca, uglavnom iz perspektive sprečavanja i suzbijanja. Oni su fleksibilni i imaju varijabilnu geometriju koja omogućuje različite vrste učestvovanja, različitih aktera, različitim tempom i iz različitih dijelova svijeta. Europol saraduje sa širokom mrežom agencija za provedbu zakona diljem Evrope i s nekoliko partnera, u okviru Evropske finansijske koalicije protiv seksualnog iskorištavanja djece u komercijalne svrhe, Virtualne globalne radne grupe (VGT), mreže Sigurniji internet i drugih kako bi se suprotstavilo toj prijetnji. VGT okuplja članove kao što su korejska nacionalna policija, indonezijska nacionalna policija, Filipini ili Novi Zeland. Podrška žrtvama Evropa ima partnere kao što su Evropska komisija ili E-pravosuđe.
257. Lanzarote komitet također naglašava dodanu vrijednost projekata saradnje koje vodi Vijeće Evrope i činjenicu da svaka članica može zatražiti uspostavu aktivnosti potrebnih kako bi joj pomogla u naporima za provedbu standarda Vijeća Evrope.¹⁸⁹ Te inicijative mogu obuhvatiti širok spektar aktivnosti, od izrade strategija, poboljšanja pravde za djecu, do objavljivanja knjiga, smjernica ili pregleda okoliša.
258. Lanzarote komitet ponovno ističe Smjernice Vijeća Evrope za poštovanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju¹⁹⁰, posebno tačku 120.: "Države bi trebale podupirati napore na regionalnoj i međunarodnoj izgradnji kapaciteta radi poboljšanja mjera politike i operativnih mjera za poštovanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju, uključujući udruživanje i dijeljenje uspješnih alata za obrazovanje i podizanje svijesti."
259. Samo se Ruska Federacija i Slovačka Republika pozivaju na međunarodnu policijsku saradnju u području sprečavanja, a samo 4 članice pozivaju se na policijsku saradnju u osposobljavanju/provjeri/odabiru: Bosna i Hercegovina, Danska (posebno u osposobljavanju u okviru ICSE-a), Mađarska i Slovenija. Hrvatska upućuje na saradnju s Evropskom grupom za obučavanje i obrazovanje u području kibernetičkog kriminala (ECTEG) i zajedno sa Slovenijom, Evropskom policijskom akademijom (CEPOL). Evropski predstavnici tijela za izvršavanje zakonodavstva pohađaju Europolov središnji kurs obuke "Borba protiv seksualnog iskorištavanja djece na internetu" (COSEC)

¹⁸⁶ <https://www.end-violence.org/>

¹⁸⁷ <https://victim-support.eu/>

¹⁸⁸ <https://www.europol.europa.eu/empact>

¹⁸⁹ <https://www.coe.int/en/web/children/co-operation-projects>

¹⁹⁰ <https://rm.coe.int/guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-th/16808d881a>

(Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Irska, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska i Ujedinjena Kraljevina).¹⁹¹ Oni također pohađaju kurs obuke o identifikaciji žrtava (kurs obuke za VID) koji organizira Europol-Interpol-Cepol (Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Grčka, Grčka, Grčka, Mađarska, Irska, Latvija, Irska, Latvija, Irska, Hrvatska, Litvanija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska i Švicarska).

260. Uprkos naporima nekih od prethodno opisanih članica, Lanzarote komitet smatra da bi sve članice Lanzarote konvencije trebale učiniti više kako bi sarađivale s drugim državama na sprečavanju i suzbijanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, posebno u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sama proizvela djeca.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka V-6

Lanzarote komitet poziva sve članice da ocijene, ojačaju i razviju međunarodnu saradnju između članica Lanzarote konvencije u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje koje dijete samo generira.

Preporuka V-7

Lanzarote komitet poziva sve članice da dosljedno analiziraju mogućnosti proširenja međunarodne saradnje sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije radi širenja standarda Lanzarote konvencije u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje koje dijete samo generira.

Preporuka V-8

Lanzarote komitet poziva sve članice da ojačaju saradnju s relevantnim međuvladinim tijelima, transnacionalnim mrežama i drugim međunarodnim organizacijama i inicijativama zbog njihove sposobnosti mobilizacije, njihova svjetskog opsega i njihove fleksibilnosti u radu, u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-9

Lanzarote komitet poziva sve članice da razmotre mogućnost podnošenja zahtjeva za uspostavu projekata saradnje kojima upravlja Vijeće Evrope kako bi im se pomoglo u njihovim naporima za sprečavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje koje dijete samo generira.

¹⁹¹ Na kursu učestvuju i stručnjaci iz zemalja izvan Evrope, npr. Australija, Kanada, Kolumbija, Novi Zeland, Singapur i Sjedinjene Američke Države.

Preporuka V-10

Lanzarote komitet poziva sve članice da podupru napore za izgradnju regionalnih i međunarodnih kapaciteta radi poboljšanja mjera politike i operativnih mjera, uključujući udruživanje i dijeljenje uspješnih alata za obrazovanje i podizanje svijesti u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanima sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

V.3 Posebna saradnja u svrhu zaštite i pružanja pomoći za žrtve (član 38. stav 1. tačka (b))

261. Švicarska je izvijestila o radu s organizacijom Victim Support Europe i lokacijom povezanom s pomoći žrtvama gdje je jedan dio posebno namijenjen žrtvama krivičnih djela počinjenih izvan te zemlje. Kipar, Danska, Finska, Republika Moldavija i Švicarska uputile su i na zaštitu žrtava, podizanje svijesti i obučavanje u EMPACT-u. Vijeće baltičkih država koordinira Obećanje Barnahus mreža i njene projekte kojima se promoviše sigurnost, liječenje i pravda za djecu žrtve i svjedoke nasilja, uključujući seksualno nasilje na internetu, prekograničnom razmjenom, razvojem praktičnih alata i obučavanjem za terapijske intervencije. Neformalna Evropska mreža nacionalnih koordinatora o terapiji je uspostavljena u kontekstu Obećanje obuke u nekoliko različitih oblika terapije u Barnahusu.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka V-11

Lanzarote komitet poziva sve članice da procijene, razviju i ojačaju saradnju između njih kako bi zaštitile i pružile pomoć žrtvama u pitanjima povezanima sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-12

Lanzarote komitet poziva sve članice da redovno analiziraju mogućnosti proširenja međunarodne saradnje sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije radi širenja standarda Lanzarote konvencije u svrhu zaštite i pružanja pomoći žrtvama u pitanjima povezanima sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-13

Lanzarote komitet poziva sve članice da ocijene, razviju i ojačaju saradnju s relevantnim međuvladinim tijelima, transnacionalnim mrežama i drugim međunarodnim organizacijama i inicijativama zbog njihovih kapaciteta za mobilizaciju, njihova opsega na svjetskom nivou i njihove fleksibilnosti u radu u svrhu zaštite i pružanja pomoći žrtvama u pitanjima povezanima sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

V.4 *Posebna saradnja u svrhu istraga ili postupaka u vezi s krivičnim djelima utvrđenima u skladu s konvencijom (član 38. stav 1. tačka (c))*

262. Najčešći oblik međunarodne saradnje članica policijska je saradnja uglavnom u vezi s istragom i krivičnim gonjenjem u vezi s krivičnim djelima utvrđenima u skladu s Lanzarote konvencijom. Hrvatska se posebno poziva na evropsku inicijativu (CIRCAMP, projekt materijala povezanog sa zlostavljanjem djece na kopnenom internetu); 5 članica upućuje na FBI: Hrvatska, Kipar, Mađarska, Španija i Ukrajina (VCACITF) i 3 KiberTipline NCMEC-a (Kipar, Mađarska i Republika Moldavija). Finska, Mađarska, Rumunija i Slovačka spominju druge oblike policijske saradnje. Slovenija upućuje i na policijsku saradnju s američkim Nacionalnim centrom za nestalu i zlostavljanu djecu (NCMEC).
263. Prikupljanje i dijeljenje informacija od strane agencija za provedbu zakona bilo putem Interpolove ICSE (International Child seksualno iskorištavanje) baze slika je izuzetno dobro ocijenjeno, kao što je to putem Europolove sigurne mreže za razmjenu informacija (SIENA). Znanje i stručno znanje razmjenjuju se i u okviru Radne grupe za identifikaciju žrtava (VIDTF), koju redovno organizira Europol, a čiji je cilj partnerima omogućiti da na koordiniran operativni način identificiraju, lociraju i zaštite nepoznatu seksualno iskorištavanu i zlostavljanu djecu. Osim toga, strateška saradnja među tijelima za izvršavanje zakonodavstva, stručnjacima i drugim sudionicima ostvaruje se putem inicijative Evropske multidisciplinarnе platforme za borbu protiv krivičnih djela (EMPACT)¹⁹², koju koordiniraju države članice Evropske unije uz podršku Europolu. Otvorena je svim državama članicama EU-a, državama pridruženima Schengenu, međunarodnim organizacijama i partnerima te partnerima izvan EU-a (trećim zemljama) koji imaju sporazume o operativnoj saradnji s Europolom. Navedenom inicijativom obuhvaćen je širok raspon operativnih i strateških ciljeva.

Obećavajuća praksa

U Njemačkoj su u posebno hitnim slučajevima uključeni oficiri za vezu stranih agencija sa Saveznim uredom kriminalističke policije (BKA). To se redovno događa, primjerice, u vezi s borbom protiv zlostavljanja djece koje su u inozemstvu počinili njemački počinitelji koji putuju. S druge strane, nalazi o kojima su izvijestile strane policijske stanice, njemačke diplomatske ili konsultarne misije ili nevladine organizacije u inozemstvu u vezi s počiniteljima ili relevantnim okolnostima u Njemačkoj šalju se nadležnim uredima *savezne* kriminalističke policije (LKA) radi pokretanja daljnjih mjera krivičnog gonjenja.

264. Iako su pitanja povezana s podacima ključna, članice su im rijetko upućivale pitanja. Posebnu pažnju trebalo bi posvetiti zadržavanju podataka (zahtjevi u pogledu trajanja ličnih podataka) i blokiranju nezakonitog sadržaja.

¹⁹² Više informacija o inicijativi EMPACT dostupno je ovdje: <https://www.europol.evropa.eu/empact>

Obećavajuće prakse

Mađarska je donijela zakon kojim se zahtijeva da se podaci povezani s povezivanjem putem e-pošte i pretraživanjem internetskih stranica s računarskim sadržajem za lične automobile pohranjuju na godinu dana, čime se omogućuje provođenje istraga u takvim slučajevima. Relevantna tijela stoga mogu utvrditi počinitelje krivičnih djela i prekršitelje koji su se koristili uslugama pružatelja internetskih usluga za slanje poruka ili pregledavanje internetskih stranica s pristupom seksualnom sadržaju i mogu odgovoriti na zahtjeve stranih agencija. Mađarske žrtve imaju mogućnost zatražiti uklanjanje snimki koje prikazuju seksualno zlostavljanje djece slanjem upozorenja putem internetskih dežurnih telefonskih linija ili izravnim prijavljivanjem policiji.

U Gruziji, u slučaju zahtjeva za čuvanje podataka koje su poslale nacionalne kontaktne tačke članica Konvencije o kibernetičkom kriminalu (ETS 185) ili nacionalna mreža 24/7 uspostavljena u skladu s članom 35. ove Konvencije, zahtjev se evidentira, a primitak se potvrđuje elektronskom poštom nakon dostave/otvaranja izvještaja (ako to zatraži pošiljatelj). Sljedeći je korak početno preispitivanje kako bi se osiguralo da predmetno postupanje predstavlja krivično djelo u nadležnosti države koja podnosi zahtjev i Gruzije (dvojna kažnjivost) za koje se može zatražiti mišljenje središnjeg tijela za pravosudnu saradnju. Ako je odobren, odgovarajući pružatelj internetskih usluga (ISP) se obraća i traži da sačuva podatke, a ako ISP potvrdi očuvanje podataka, tijelo koje podnosi zahtjev bit će obaviješteno o tome. Ako očuvanje nije dostupno, zemlji podnositeljici zahtjeva nude se hitni postupci uzajamne pravne pomoći. S obzirom na prirodu zahtjeva za očuvanje, svi se oni smatraju hitnima.

265. Bugarska i Mađarska posebno su spomenule saradnju s Interpolom u pogledu blokiranja nezakonitog sadržaja upotrebom liste najgoreg iz ove institucije.
266. Prekogranična razmjena i izgradnja kompetencija ključni su za osiguravanje usklađene prakse za provedbu zajedničkih pravnih okvira kojima se jamče proceduralne zaštitne mjere za djecu i štite djeca od (re)traumatizacije tokom krivične istrage i sudskih postupaka. Istrage i sudski postupci prilagođeni djeci ključni su za postizanje sigurnosti, iscjeljenja i pravde za djecu koja su bila izložena seksualnom nasilju na internetu. Mreža Promise Barnahus i centar za stručnost olakšavaju prekograničnu razmjenu dobre prakse, razvijaju praktične alate (među ostalim Barnahus standarde kvalitete i smjernice za intervju prilagođene djeci u Barnahusu) i pružaju obuku za forenzičke ispitivače iz npr. Bugarske, Hrvatske, Islanda, Irske, Poljske i Slovenije (predviđeno za više zemalja). Forenzički ispitivači uspostavili su neformalnu mrežu i učestvuju u razmjeni i zajedničkom učenju putem internetske obuke i Avatar prakse.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka V-14

Lanzarote komitet poziva sve članice da zadrže i razviju napore za jačanje međunarodne saradnje u istragama i postupcima koji se odnose na krivična djela utvrđena u skladu s Lanzarote konvencijom, posebno u području policijske saradnje, odnosno osiguravanja da njihove agencije za provođenje zakona mogu povezati i doprinijeti bazama podataka Europolu i Interpolu, te razviti područja podataka, obuke, provjere i odabira u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje dijete samo generira.

Preporuka V-15

Lanzarote komitet poziva sve članice da analiziraju mogućnosti proširenja međunarodne saradnje sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije, o istrazi i postupcima u vezi s krivičnim djelima utvrđenima u skladu s Lanzarote konvencijom, u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje dijete samo generira.

Preporuka V-16

Lanzarote komitet poziva sve članice da nastave održavati i razvijati napore za jačanje međunarodne saradnje u istragama i postupcima koji se odnose na krivična djela utvrđena u skladu s Lanzarote konvencijom, sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije, posebno u području policijske saradnje, odnosno osiguravanja da njihove agencije za provođenje zakona mogu povezati i doprinijeti bazama podataka Europolu i Interpolu, te razviti područja prikupljanja podataka, obuke, provjere i odabira u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje dijete samo generira.

V.5 Osigurati da žrtve na području članice koja nije ona u kojoj borave mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima svoje države boravišta (član 38. stav 2.)¹⁹³

267. Član 38. stav 2. Lanzarote konvencije primjenjuje se i na djecu žrtve seksualnog iskorištavanja ili seksualne zlopotrebe u pitanjima povezanim s seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira, kako bi ih se bolje zaštitilo. Stoga članice Lanzarote konvencije moraju osigurati da djeca koja postanu žrtve kada se nalaze na državnom području članice koja nije ona u kojoj borave mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima svoje države boravišta.
268. Na Islandu i u Sloveniji ne postoje proceduralna pravila kojima bi se ograničila mogućnost da žrtva podnese pritužbu. U članu 13. stavu 3. slovenskog krivičnog zakonika navodi se da se on primjenjuje na svakoga ko počini bilo koje krivično djelo u inozemstvu koje, prema relevantnim međunarodnim sporazumima

¹⁹³ Vidjeti i prethodni odjeljak II.3. (Nadležnost u slučajevima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece koje omogućuje IKT počinjene protiv državljana ili osoba s uobičajenim boravištem u članici: načelo pasivne ličnosti (član 25. stav 2.)).

ili općim pravilima koja je priznala međunarodna zajednica, bez obzira na mjesto počinjenja krivičnog djela.

269. Srbija navodi da žrtve mogu podnijeti pritužbu u diplomatskom konzultarnom odjelu ambasade Srbije na području druge članice Lanzarote konvencije.
270. U Mađarskoj, u članu 3. stavu 1. tački (c) Krivičnog zakonika navodi se da se mađarsko krivično pravo primjenjuje na djela koja su počinili mađarski državljani u inozemstvu, ako to djelo predstavlja krivično djelo prema mađarskom pravu. Osim toga, u članu 3. stavu 2. tački (a)/aa) Krivičnog zakona navodi se da se mađarsko krivično pravo primjenjuje na djela koja su počinili stranci u inozemstvu, ako to djelo predstavlja krivično djelo prema mađarskom pravu i kažnjivo je prema pravu mjesta gdje je počinjeno. Naposljetku, ako se ne može pozvati na to pravilo, u članu 3. stavu 2. tački (a)/ac) Krivičnog zakona navodi se da se mađarsko krivično pravo primjenjuje na djela koja su počinili stranci u inozemstvu, ako se protiv tog djela treba pokrenuti krivično gonjenje na osnovu međunarodnog ugovora koji je proglašen zakonom (kao što je Lanzarote konvencija).
271. Danska je potvrdila da ako su njeni državljani ili rezidenti žrtve krivičnog djela počinjenog u inozemstvu, oni moraju, u pravilu, prijaviti krivično djelo u zemlji u kojoj je krivično djelo počinjeno. Međutim, ako nije bilo moguće prijaviti krivično djelo u zemlji u kojoj je počinjeno ili ako je žrtva bila izložena seksualnom zlostavljanju, teškom seksualnom nasilju ili slično, žrtva može prijaviti krivično djelo svojoj nacionalnoj policiji. Kao i druge članice (tj. Belgija, Rumunija i Švedska), to se, međutim, primjenjuje samo ako je krivično djelo počinjeno u drugoj zemlji Evropske unije. Ta situacija proizlazi iz prenošenja Direktive 2012/29 Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP.¹⁹⁴ Neke članice koje su članice Evropske unije nemaju to ograničenje (tj. Austrija, Češka Republika, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Latvija, Luksemburg, Portugal, Slovačka Republika i Španija).

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka V-17

Lanzarote komitet zahtijeva od Andore, Bosne i Hercegovine, Gruzije, Lihtenštajna, Monaka, Crne Gore, Sjeverne Makedonije, Norveške, San Marina, Turske i Ukrajine da osiguraju da žrtve seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama proizvela na području članice koja nije ona u kojoj borave, mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima svoje države boravišta.

Preporuka V-18

Lanzarote komitet zahtijeva od Belgije, Kipra, Danske, Estonije, Italije, Litve, Malte, Poljske, Rumunije i Švedske da osiguraju da žrtve seksualnog

¹⁹⁴ Vidjeti član 17. stav 2.: "Države članice osiguravaju da žrtve krivičnog djela počinjenog u državama članicama osim one u kojoj imaju boravište mogu podnijeti prijavu nadležnim tijelima države članice boravišta ako to ne mogu učiniti u državi članici u kojoj je krivično djelo počinjeno ili, u slučaju teškog krivičnog djela, kako je utvrđeno nacionalnim pravom te države članice, ako to ne žele učiniti"?

iskorištavanje ili seksualno zlopotrebe u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama proizvela na području članica Lanzarote konvencije koje nisu članice Evropske unije, osim one u kojoj borave, mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima države svojeg boravišta.

V.6 Integrirati, prema potrebi, prevenciju i borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece u programe pomoći za razvoj predviđene u korist trećih država (član 38. stav 4.)

272. Nijedna članica Lanzarote konvencije nije izvijestila da ona integrira, prema potrebi, prevenciju i borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama proizvela, u programe pomoći za razvoj koji se pružaju u korist trećih država, kako se zahtijeva članom 38. stavom 4. Lanzarote konvencije. Francuska upućuje na činjenicu da mjere koje sufinansira Francuska razvojna agencija (Agence Française de Développement) za francuske nevladine organizacije uključuju, među ostalim, projekte za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe (naročito genitalnog sakaćenja žena), posebno s ECPAT-Francuskom. Međutim, Francuska ne upućuje ni na programe pomoći u korist trećih država ni na takve programe u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje generira samo dijete.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka V-19

Lanzarote komitet poziva sve članice da, prema potrebi, prevenciju i borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama proizvela uključe u programe pomoći za razvoj koji se pružaju u korist trećih država.

VI. Pomoć žrtvama

273. Iako je krajnji cilj u borbi protiv seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja spriječiti takve radnje, od ključne je važnosti osigurati da djeca koja su već bila žrtve seksualnih krivičnih djela, kao i odrasle osobe koje su seksualno iskorištavane ili seksualno zlostavljane kao djeca, uključujući kada se pojave kao rezultat stvaranja seksualnih slika i/ili videozapisa od strane djece, dobiju najprikladniju i najbolju moguću podršku, pomoć i psihološku pomoć.
274. Ovo poglavlje sadržava komparativnu studiju o nacionalnim mehanizmima za pomoć djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, posebno ako to proizlazi iz samo-generacije seksualnih slika i/ili videozapisa. U prvom dijelu utvrđuju se različiti mehanizmi izvještavanja, uključujući linije za pomoć, koji su dostupni djeci i onima koji žele pomoći. Drugi dio je posvećen svim drugim mjerama, zakonodavnim ili drugim, za pružanje podrške, pomoći i psihološke pomoći djeci.

Lanzarote konvencija - Poglavlje IV. - Zaštitne mjere i pomoć žrtvama

Član 12. - Prijavljivanje sumnje na seksualno iskorištavanje ili seksualno zlostavljanje

1. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da pravila o povjerljivosti određena stručnjacima koji su pozvani raditi u kontaktu s djecom, nametnuta unutrašnjim pravom, ne predstavljaju prepreku za mogućnost tih stručnjaka da prijave službama nadležnima za zaštitu djece svaku situaciju u kojoj imaju opravdane razloge vjerovati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe.
2. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi potaknula svaku osobu koja zna ili sumnja, u dobroj vjeri, na seksualno iskorištavanje ili seksualno zlostavljanje djece, da o tim činjenicama obavijesti nadležne službe.

Član 13. - Telefonske linije za pomoć

Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi potaknula i poduprla uspostavu informacijskih usluga, kao što su telefonske linije ili linije za pomoć na internetu, za savjetovanje pozivatelja, čak i povjerljivo ili uz dužno poštovanje njihove anonimnosti.

Član 14. - Pomoć žrtvama

1. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi pomogla žrtvama, kratkoročno i dugoročno, u njihovu fizičkom i psihosocijalnom oporavku. Mjerama poduzetima u skladu s ovim stavom uzimaju se u obzir mišljenja, potrebe i bojazni djeteta. (...)
3. Ako su roditelji ili osobe koje skrbe o djetetu uključeni u njegovo seksualno iskorištavanje ili seksualno zlostavljanje, postupci intervencije poduzeti u primjeni člana 11. stava 1. uključuju: - mogućnost uklanjanja navodnog počinitelja;
- mogućnost udaljavanja žrtve iz porodičnog okruženja. Uvjeti i trajanje takvog odvođenja određuju se u skladu s najboljim interesima djeteta.
4. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da osobe koje su bliske žrtvi mogu, prema potrebi, dobiti terapijsku pomoć, posebno hitnu psihološku skrb.

Izvyještaj s objašnjenjima Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

Član 12. - Prijavljivanje sumnje na seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje

89. U skladu sa stavom 1. članice moraju osigurati da stručnjaci koji su obično obavezani pravilima o profesionalnoj tajni (kao što su, na primjer, liječnici i psihijatri) imaju mogućnost prijaviti službama za zaštitu djece svaku situaciju u kojoj imaju opravdane razloge vjerovati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja. Iako su u mnogim državama članicama sistemi obaveznog prijavljivanja već uspostavljeni i smatraju se ključnima za otkrivanje zlostavljanja i sprečavanje daljnje štete za djecu, konvencijom se takvim stručnjacima ne nameće obaveza prijavljivanja seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja djeteta. Njime se tim osobama samo daje mogućnost da to učine bez rizika od povrede povjerenja. Važno je napomenuti da je cilj te odredbe osigurati zaštitu djece, a ne pokretanje krivične istrage. Stoga se stavom 1. predviđa mogućnost izvještavanja službi za zaštitu djece. To ne isključuje mogućnost podnošenja izvještaja drugim nadležnim službama pruženu u određenim državama članicama.

90. Svaka je članica odgovorna za određivanje kategorija stručnjaka na koje se ova odredba primjenjuje. Izraz "profesionalci koji su pozvani raditi u kontaktu s djecom" namijenjen je pokrivanju profesionalaca čije funkcije uključuju redovne kontakte s djecom, kao i onih koji mogu samo povremeno doći u kontakt s djetetom u svom radu.

91. U stavu 2. članice moraju poticati svaku osobu koja zna ili sumnja u seksualno iskorištavanje ili zlostavljanje djeteta da se prijavi nadležnim službama. Odgovornost je svake članice odrediti nadležna tijela kojima se takve sumnje mogu prijaviti. Ta nadležna tijela nisu ograničena na usluge zaštite djece ili relevantne socijalne usluge. Zahtjev sumnje "u dobroj vjeri" ima za cilj spriječiti pozivanje na odredbu kako bi se odobrilo prijavljivanje čisto imaginarnih ili neistinitih činjenica koje se provode sa zlom namjerom.

Član 13. - Telefonske linije za pomoć

92. Ovaj se član posebno primjenjuje na osobe koje se mogu suočiti sa situacijom seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe. Može se dogoditi da osobe kojima je dijete povjereno ne znaju reagirati. Osim toga, djeca žrtve mogu također tražiti podršku ili savjet bez znanja kome se obratiti. Time se naglašava važnost razvoja načina na koji osobe mogu sigurno otkriti da znaju ili su bile žrtve seksualne zloupotrebe ili seksualnog iskorištavanja ili jednostavno razgovarati s osobom izvan uobičajenog okruženja. Stoga članice moraju poticati i podupirati uspostavu takvih informacijskih usluga kao što su telefonske linije ili linije za pomoć na internetu radi savjetovanja pozivatelja. Konvencijom se članicama prepušta da poduzmu daljnje mjere u pogledu primljenih poziva. Te usluge pomoći trebale bi biti što je moguće šire dostupne. U nekim državama, na primjer, takve su usluge dostupne 24 sata dnevno, 7 dana u sedmici.

Član 14. - Pomoć žrtvama

93. Članom 14. utvrđuju se mjere pomoći koje članice moraju osigurati za žrtve seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Cilj je pomoći predviđene u stavu 1. "kratkoročno i dugoročno pomoći žrtvama u njihovu fizičkom i psihosocijalnom oporavku". Tijela stoga moraju urediti te mjere pomoći imajući na umu posebnu prirodu tog cilja.

94. U odlomku se navodi kako žrtve trebaju dobiti pomoć "kratkoročno i dugoročno". Svaka šteta prouzročena seksualnim iskorištavanjem ili zlostavljanjem djeteta znatna je i mora se riješiti. Priroda štete nastale seksualnim iskorištavanjem ili zlostavljanjem znači da bi se ta pomoć trebala nastaviti onoliko dugo koliko je potrebno za potpuni tjelesni i psihosocijalni oporavak djeteta. Iako se ova Konvencija odnosi

primarno na djecu, posljedice seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja djece mogu trajati i u odrasloj dobi. Zbog toga je važno uspostaviti mjere kojima se odraslim osobama koje su seksualno iskorištavane ili seksualno zlostavljane kao djeca također pruža mogućnost da otkriju te činjenice i dobiju odgovarajuću podršku i pomoć ako je takva pomoć i dalje potrebna.

95. Pomoć žrtvama u njihovom "fizičkom oporavku" uključuje hitno ili drugo liječenje. Pregovarači su željeli skrenuti posebnu pažnju na činjenicu da bi, s obzirom na prirodu krivičnih djela utvrđenih u ovoj Konvenciji, obaveza mogla uključivati sve oblike ljekarskog pregleda s posebnom pažnjom na spolno prenosive bolesti i infekciju HIV-om te njihovo naknadno liječenje.

96. "Psihosocijalna" pomoć potrebna je kako bi se žrtvama pomoglo da prevladaju traumu kroz koju su prošle i vrate se u normalan život u društvu.

97. U odredbi se naglašava da se pri poduzimanju mjera u skladu s ovim stavom moraju uzeti u obzir djetetova stajališta, potrebe i bojazni.

(...)

99. Stavom 3. predviđa se mogućnost, ako su roditelji ili staratelji žrtve uključeni u slučaj seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja, uklanjanja navodnog počinitelja ili žrtve iz porodičnog okruženja. Važno je naglasiti da bi to odvođenje trebalo predvidjeti kao zaštitnu mjeru za dijete, a ne kao sankciju navodnog počinitelja. Uklanjanje roditelja koji je navodni počinitelj seksualne zloupotrebe protiv djeteta moglo bi biti dobro rješenje kada drugi roditelj podupire dijete žrtvu. Druga mogućnost je da se dijete ukloni iz porodičnog okruženja. U tom slučaju, trajanje odvođenja trebalo bi odrediti u najboljem interesu djeteta.

100. Pregovarači su priznali da bi primjena stava 4. bila ograničena, ali su smatrali da bi u određenim posebno ozbiljnim slučajevima bilo opravdano da osobe bliske žrtvi, uključujući npr. članove porodice, prijatelje i kolege iz razreda, imaju koristi od hitne psihološke pomoći. Te mjere pomoći nisu namijenjene za korist navodnih počinitelja seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, koji umjesto toga mogu imati koristi od intervencijskih programa i mjera iz poglavlja V.

VI.1 Mehanizmi izvještavanja dostupni za djecu žrtve

275. Čini se da sve članice imaju uspostavljene mehanizme izvještavanja za pomoć djeci žrtvama krivičnih djela, uključujući slučajeve povezane sa seksualnim iskorištavanjem i zlostavljanjem.
276. Sve članice spominju više od jedne metode prijave dostupne djeci, kao što su telefonske linije za pomoć, dostupno osoblje, internetske stranice, linije za čavrljanje i razne druge aplikacije dostupne djeci.
277. Brojne telefonske linije za pomoć održavaju se u saradnji različitih tijela, uključujući ministarstva i nevladine organizacije. To može biti vrlo efikasno za žrtve koje imaju koristi od te sinergije i širih usluga (Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Danska, Finska, Njemačka, Mađarska, Island, Republika Moldavija, Ruska Federacija i Švicarska).
278. Većina članica razvila je sveobuhvatne postupke izvještavanja kojima se poštuju najbolji interesi djeteta, od telefonskih linija za pomoć do postupaka rješavanja predmeta i krivičnog gonjenja.

Međutim, svaka je članica dužna osigurati da se svim postupcima djeci žrtvama olakša pristup potrebnoj pomoći i podršci. U tom smislu posebno je upečatljiva ova izjava ukrajinske nevladine organizacije Rozrada:

"Sistem telefonskih linija mora imati oko sebe mrežu institucija, uključujući nevladina udruženja koje mogu odgovoriti na pitanja ispitanika i pružiti stvarnu pomoć. Na primjer, takav član mreže mora imati besplatan fond za savjetovanje i biti spreman pružiti besplatnu psihološku pomoć. Ispitanici moraju imati mogućnost neprekidnog pristupa tim institucijama. To je samo jedan pravi način da budete korisni ispitanicima".

279. Neke su članice provele promotivne kampanje za podizanje svijesti o nasilju uz pomoć IKT-a, informirajući svu djecu o mogućnosti pozivanja pomoći pri susretanju seksualnog zlostavljanja i nasilja. To je, naprimjer, slučaj Njemačke, Mađarske, Republike Slovačke, Švedske i Švicarske.
280. U mnogim su članicama telefonske linije za pomoć djeci dostupne 24 sata dnevno, 7 dana u sedmici (Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Mađarska, Island, Italija, Lihtenštajn, Republika Moldavija, Poljska, Ruska Federacija, Slovenija i Švicarska).
281. Neke članice imaju posebne linije za pomoć u savjetovanju stručnjaka koji rade s djecom. To je npr. slučaj u Njemačkoj, gdje "Hilfetelefon Sexueller Missbrauch", telefonska linija za seksualno zlostavljanje, savjetuje djecu koja su pogođena situacijama obuhvaćenima ovim izvještajem, kao i "osobe u socijalnom okruženju djece", "specijalizirano osoblje" i sve druge zainteresirane strane.
282. U nekim je članicama dio tima koji je vodio službu za pomoć posebno osposobljen za temu internetskog seksualne zloupotrebe i iskorištavanja djece. To je slučaj na Malti, gdje su dva stručnjaka koja rade za nacionalnu telefonsku liniju prošla nekoliko obuka o rizicima na internetu s kojima se djeca mogu susresti. INHOPE ima akreditacije za analitičare i Interpol ih je obučio o tome kako postupati s "nezakonitim/neprirodnim internetskim materijalima". U Poljskoj, prvo se kontaktiraju radnici koji djeluju u okviru Mreže za pomoć žrtvama koja se financira iz Pravosudnog fonda i koja svim žrtvama, uključujući djecu, pruža pravnu, psihološku, terapeutsku i, ako je potrebno, medicinsku pomoć, dobiva dodatnu obuku i podršku stručnjaka s visokim kvalifikacijama i iskustvom u pružanju pomoći osobama pogođenima nasiljem u porodici i žrtvama krivičnih djela protiv seksualnih sloboda.

Obećavajuće prakse

U Bugarskoj je prioritet telefonske linije i savjetodavne linije za siguran internet zaustavljanje širenja slika seksualne zloupotrebe djece (dječija pornografija) i borba protiv drugih oblika seksualne zloupotrebe djece na internetu, kao i uklanjanje ili ograničavanje internetskog sadržaja koji je neprimjeren ili štetan za djecu. Svaka odrasla osoba ili maloljetnik koji želi prijaviti sadržaj ili ponašanje na internetu koje je nezakonito prema bugarskom zakonu ili može imati traumatičan ili štetan učinak na maloljetnike može ga lako prijaviti www.safenet.bg. Anonimnost novinara je zajamčena. Osim toga, Bugarski centar za sigurniji internet upravlja dežurnom telefonskom linijom koja prima i djeluje na osnovu prijave o internetskom seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju djece, mamljenju, internetskom zlostavljanju i ne zakonitom, ali štetnom za djecu internetskom sadržaju u bliskoj saradnji s nacionalnim tijelima krivičnog gonjenja i Interpolom. Telefonska linija je namijenjena djeci, mladima, roditeljima,

učiteljima i drugi stručnjacima, te organizira događaje podizanja svijesti s ciljem da internet postane sigurnije mjesto za djecu. Centar je u saradnji s nacionalnim tijelima razvio i "Pravila za sigurnost na internetu". Cilj je zajamčiti djetetu pravo na pristup odgovarajućim informacijama i materijalima na internetu, sintetizirati na jednom mjestu informacije o opasnostima na internetu, pružiti posebne smjernice za zaštitu djece i sigurno ponašanje na računarskim mrežama škola te poboljšati koordinaciju i odgovornosti svih sudionika.

U Hrvatskoj je razvijena posebna web aplikacija koja omogućuje korisnicima interneta prijavljivanje sadržaja povezanih s različitim vrstama seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, uključujući postavljanje seksualnih slika ili video snimaka. Osigurano je da je postupak prijave prilagođen djeci i jednostavan, ističući da taj način prijave smanjuje strah i psihološki pritisak koji obično nastaju zbog formalnih postupaka prijave. Zauzvrat, žrtve čije su slike objavljene na internetu ili koje su samostalno proizvele seksualni sadržaj dobivaju pomoć u Poliklinici za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, specijaliziranoj ustanovi za pružanje pomoći djeci koja pate od psiholoških trauma.

Besplatne aplikacije razvijene su i u Finskoj i Crnoj Gori, u saradnji između državnih tijela i organizacija koje se zalažu za prava djece. Njima se nastoji olakšati prijavljivanje nasilja nad djecom na internetu, na primjer spolnog uznemiravanja na internetu, i sadržavati informacije kako bi se djeci pomoglo riješiti različite problematične situacije, uključujući internetsku izloženost seksualnom sadržaju koji sami generiraju.

U Irskoj, "Hotline.ie",¹⁹⁵ Irski nacionalni centar za borbu protiv nezakonitog sadržaja, u saradnji s Ministarstvom pravosuđa i Irskom nacionalnom policijom i sigurnosnom službom, razvio je 2021. novu uslugu izvještavanja kako bi se pomoglo mladima i odraslima čije su intimne slike i videozapisi podijeljeni na internetu bez njihova pristanka. "Hotline.ie" je već ponudila mogućnost prijave materijala seksualne zloupotrebe djece i aktivnosti vezanih uz seksualno iskorištavanje djece. Pokretanje nove službe dio je šire kampanje za osvješćivanje kako bi se istaknulo da dijeljenje ili prijetnja dijeljenjem intimnih slika druge osobe bez njihova pristanka predstavlja oblik zlostavljanja, a sada postoje zakoni koji bi ga zaustavili s kaznama do sedam godina zatvora. Tom je prilikom Zakonom o uznemiravanju, štetnim komunikacijama i povezanim krivičnim djelima, donesenim u februaru 2021. stvorena nova krivična djela kojima se kriminalizira nespornazumna distribucija intimnih slika.

U Izraelu, "105 Hotline" (Ured za zaštitu djece na internetu)¹⁹⁶ je multidisciplinarna usluga usmjerena na pomaganje djeci, adolescentima, roditeljima i profesionalcima, kao i široj javnosti u vezi s bilo kakvom štetom nanesenom djeci u kiberprostoru. Usluga nudi način prijavljivanja, među ostalim, iznude, seksualne zloupotrebe djece na internetu, internetskog zlostavljanja i pruža pomoć u uklanjanju uvredljivih, uvredljivih i štetnih sadržaja te savjetovanje i informacije o sigurnom surfanju internetom i šteti djeci. Dežurnu telefonsku liniju zapošljavaju policijski službenici posebno osposobljeni i stručnjaci za internetsko nanošenje štete djeci iz Ministarstva javne sigurnosti, Ministarstva obrazovanja, Ministarstva zdravstva, Ministarstva rada, socijalnih pitanja i socijalnih usluga, te Ministarstva pravosuđa.

¹⁹⁵ Vidjeti <https://hotline.ie/>

¹⁹⁶ Vidjeti https://www.gov.il/en/Departments/Units/105_call_center

Poteškoće u provedbi Konvencije

283. Neke su članice uspostavile telefonske linije koje nisu besplatne, npr. u Finskoj¹⁹⁷ i Monaku. Time se ugrožava opći pristup usluzi, a još više u slučaju ranjive djece.
284. Nekoliko članica ima usluge podrške, kao što su telefonske linije za pomoć, posebno namijenjene djeci žrtvama seksualne zloupotrebe na internetu, a samo mala manjina pruža primjere mjera pomoći koje se pružaju kada se seksualno zlostavljanje događa u kontekstu širenja seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama proizvela.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VI-1

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još nisu učinile¹⁹⁸ da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi potaknule i podržale uspostavu informacijskih usluga, kao što su telefonske ili internetske linije za pomoć, za savjetovanje djece žrtava seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe uz pomoć IKT-a, kao i za osobe koje im žele pomoći, na povjerljiv način ili uz dužno poštovanje njihove anonimnosti. Te informacijske usluge trebale bi biti dostupne što je šire moguće. To se može učiniti na nekoliko načina: usluga je dostupna u produženo vrijeme, isporučuje se na jeziku koji pozivalac, a posebno dijete, može razumjeti, i to besplatno.

Preporuka VI-2

Lanzarote komitet poziva sve članice koje to još ne čine, da promoviraju podizanje svijesti ili specijalizirano obučavanje stručnjaka koji djeci pružaju savjete putem telefona ili internetskih linija za pomoć u vezi sa seksualnim iskorištavanjem i zlostavljanjem djece izvršenih putem IKT-a - uključujući rizike povezane sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira - i o tome kako pružiti odgovarajuću podršku žrtvama i onima koji im žele pomoći.

VI.2 Zakonodavne ili druge mjere za pružanje podrške, pomoći i psihološke pomoći djeci

285. Čini se da je većina članica donijela zakonodavne ili druge mjere za pružanje podrške, pomoći i psihološke pomoći djeci žrtvama seksualne zloupotrebe ili iskorištavanja.
286. Međutim, ako većina članica ima zakonodavstvo koje sadržava odgovarajuće odredbe za pomoć djeci žrtvama, mnoge se odnose na zaštitu djece u cjelini (Albanija, Belgija, Bugarska,

¹⁹⁷ Prema sporazumu koji je pregovarala vlada Ålanda, djeca mogu kontaktirati *Barnens hjälptelefon* (telefonska linija za djecu), koja se naplaćuje po lokalnoj cijeni. Ovo je dodatak *Nollalinji* ("Zero Line") u Finskoj, koja je nacionalna besplatna telefonska linija za pomoć otvorena 24 sata dnevno 7 dana u sedmici za svakoga ko je doživio nasilje ili prijetnju nasiljem u bliskoj vezi.

¹⁹⁸ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Island, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika i Ukrajina.

Francuska, Latvija, Republika Moldavija, Sjeverna Makedonija, Portugal, Slovenija, Slovačka, Turska i Ukrajina).

287. Drugi su usmjereni na pomoć djeci žrtvama seksualnog nasilja (Andora, Kipar, Danska, Njemačka, Grčka, Italija, Lihtenštajn i Litvanija).
288. Konačno, samo 5 članica ima zakonodavstvo kojim se rješava problem zlostavljanja djece olakšan IKT-om (Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Rumunija, Slovenija i Švicarska), a samo jedna ima poseban zakon kojim se rješava pitanje seksualnih slika i/ili videozapisa koje sama generira dijete (Mađarska).
289. Postoje slučajevi u kojima se čini da članice pružanje usluga podrške prikazuju kao posljedicu izvještavanja, istrage ili pravnih postupaka. Ako je to slučaj, podrška, pomoć i psihološka pomoć pružaju se u trenutku pokretanja sudskog postupka. Iako je to nedvojbeno potrebno, od ključne je važnosti osigurati da to nije jedina vrsta podrške žrtvama dostupna u zemlji jer mnoge žrtve seksualne zloupotrebe i iskorištavanja često ne dođu do faze sudskog postupka.
290. Nisu sve članice dostavile detaljne informacije o tome kako postojeći mehanizmi podrške žrtvama trenutno rješavaju krivična djela koja proizlaze iz proizvodnje, posjedovanja, distribucije ili prijenosa dječijih samogeneriranih seksualnih slika i/ili videozapisa.
291. Neki zakoni određuju pravo djeteta na pristup pomoći čak i bez pristanka roditelja (Češka Republika, Mađarska i Slovačka Republika). Takve klauzule eliminiraju određene paradokse koji se često prepuštaju diskreciji profesionalaca.
292. Neke članice imaju posebne mehanizme za olakšavanje pristupa uslugama pomoći žrtvama za djecu državljane koja su u inozemstvu:
  - U **Estoniji** je dostupna posebna telefonska linija za pomoć djeci koja se nalaze izvan državnog područja.
  - U Bugarskoj je 2010. uspostavljen koordinacijski mehanizam za podršku i pratnju djece žrtava trgovanja ljudima nakon njihova povratka, koristeći se multidisciplinarnim pristupom.
293. U nekim članicama vlada osigurava moralnu i finansijsku naknadu žrtvama krivičnih djela, uključujući djecu žrtve seksualne zloupotrebe, kao što su Češka Republika, Mađarska, Latvija, Norveška, Poljska i Švicarska.
294. U samo dvije članice, Lihtenštajnu i Poljskoj, neovisni su psihoterapeuti i psihijatri navedeni kao usluge kojima djeca žrtve mogu besplatno pristupiti preko svojeg zdravstvenog osiguranja. Ta praksa djeci pruža veće mogućnosti pristupa uslugama.
295. Globalno govoreći, postoji znatan nedostatak prikupljanja podataka i informacija o broju žrtava koje su primile podršku, pomoć i psihološku pomoć u kontekstu dječijih samogeneriranih seksualnih slika i/ili videozapisa.
296. Albanija, Francuska, Njemačka, Lihtenštajn, Luksemburg, Portugal, Srbija i Turska potvrdila da nema posebnih podataka o bilo kojoj dimenziji udjela djeteta

žrtve u takvim kontekstima. Estonija, Finska, Moldavija, San Marino, Švicarska i Ukrajina dostavile su opće informacije koje nisu posebno povezane s tim pitanjem. Belgija, Bosna i Hercegovina, Mađarska, Italija, Nizozemska, Rumunija i Slovenija dostavile su podatke o broju poziva koje su telefonske linije za pomoć primile u vezi s tim pitanjem, a da nisu navele kakve su daljnje mjere poduzete u vezi s tim pozivima.

297. Ukupno su samo Hrvatska, Island i Latvija dostavile informacije o broju djece koja su primila podršku, pomoć i psihološku pomoć u vezi sa širenjem dječijih samogeneriranih seksualnih slika i/ili videozapisa.
298. Uz nekoliko izuzetaka, dostavljeni podaci još su ograničeni i nedovoljni za razvoj usluga i postupaka koji se temelje na dokazima, posebno zbog nedostatka informacija posebno povezanih s pitanjima ili nedostatka ujednačenosti u brojkama koje su dostavile članice, čak i u pogledu odabranih razdoblja.
299. Neke članice izvještavaju da imaju širok raspon mehanizama i usluga, ali ne dostavljaju statističke podatke o prijavljenim slučajevima. Nije sigurno je li to posljedica nedostatka podataka ili nedostatka mehanizama na mjestu za prikupljanje i analizu podataka. Lihtenštajn, na primjer, ima brojne usluge za pomoć žrtvama i njihovim rođacima, uključujući usluge privatnih djelatnika čiji su troškovi pokriveni od strane zdravstvenog osiguranja i kriznog intervencijskog tima 24/7, ali ne nudi statističke podatke. U Albaniji, prema nacionalnim statističkim podacima, niti jedan slučaj nije prijavljen ili upućen, što se čini nerealnim.
300. U nekim članicama različita lokalna tijela imaju na raspolaganju različite usluge (Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Finska, Njemačka i Švedska). Standardna i usklađena usluga u cijeloj zemlji može djeci olakšati pristup i primanje pomoći kada im je potrebna.
301. Postoje slučajevi kada je ono što je članica izvijestila u suprotnosti s izjavom jednog nevladinog udruženja u toj istoj zemlji. Na primjer, u Moldaviji, nevladina organizacija La Strada navodi da se zakoni koje država spominje odnose na postupke identifikacije, evaluacije, pomoći, upućivanja, praćenja i dokaza djece u opasnosti ili odvojene od roditelja. Zakon navodi kategorije djece koje se mogu smatrati ugroženima, ali ne regulira niti jednu od kategorija obuhvaćenih drugim krugom praćenja Lanzarote komiteta. Zanimljivo je napomenuti da, prema La Stradi, drugi zakon koji spominje država Moldavija ne osigurava zaštitu djece žrtava seksualne zloupotrebe na internetu; više je usmjeren na sprečavanje odvajanja djece od porodice. La Strada dalje navodi treći zakon koji država Moldavija nije spomenula, što je prikladnije za potrebe ovog izvještaja. Međutim, iako je zakon donesen 2016., nacionalna tijela još nisu uspostavila normativni okvir kojim bi se regulirao način provedbe odredbi zakona.
302. Nacionalno zakonodavstvo koje se posebno bavi rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje samo dijete generira i dalje je široko nepostojeće i rješava se u okviru općenitijih zakona o seksualnom zlostavljanju ili zakona o nasilju u porodici. To može otvoriti put širim pravnim tumačenjima i rupama u zakonu kako bi se izbjegla osuda.

Obećavajuća praksa

U **Poljskoj**, radnici koji prvi put stupaju u kontakt i djeluju u okviru Mreže za pomoć žrtvama koja se finansira iz Fonda za pravosuđe dodatno se osposobljavaju i dobivaju podršku stručnjaka s visokim kvalifikacijama i iskustvom u pružanju pomoći osobama pogođenima nasiljem u porodici i žrtvama krivičnih djela seksualnih sloboda. Mreža pomoći žrtvama pruža svim žrtvama, uključujući djecu i najbliže rođake žrtve, pravnu, psihološku, terapijsku i, ako je potrebno, medicinsku pomoć. Besplatnu pomoć žrtvi pružaju pravni savjetnici, tužioc, psiholozi, psihoterapeuti i ljekari ovlašteni za pružanje gore navedenih usluga na osnovu nacionalnog prava, uključujući posebne odredbe kojima se uređuje pravo obavljanja profesije. Pravosudni fond također pruža finansijsku pomoć djeci.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Kknvencije

Preporuka VI-3

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još nisu učinile¹⁹⁹ da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere za pomoć djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe, u kratkoročnom i dugoročnom periodu, u njihovom fizičkom i psihosocijalnom oporavku, a te mjere moraju uzeti u obzir stajališta, potrebe i bojazni djeteta.

Preporuke VI-4

Lanzarote komitet poziva članice koje to još nisu učinile da osiguraju da su mjere pomoći iz Preporuke VI-3 dostupne djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja uz pomoć IKT-a, uključujući krivična djela zbog proizvodnje, posjedovanja, distribucije ili prenosa seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

¹⁹⁹ Albanija, Austrija, Belgija, Bugarska, Estonija, Finska, Gruzija, Island, Latvija, Litvanija, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Španija, Švedska, Turska, Ukrajina.

VII. Uključenost civilnog društva i saradnja

303. Uključenost civilnog društva u zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe ključna je i prepoznata u Lanzarote konvenciji. Projekti i programi koje provodi civilno društvo te saradnja između nadležnih državnih tijela i civilnog društva obuhvataju širok raspon pitanja s više ili manje širokim područjem primjene. Čini se da se sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sama generirala djeca postupa u okviru šire aktivnosti ili su ponekad i centar ciljanih aktivnosti.
304. Prvi dio ovog poglavlja stoga se bavi saradnjom „per se“ između državnih tijela i civilnog društva - oblicima koje ona ima na svim nivoima, vrstom pružene podrške, ko je pruža. Drugi dio posvećen je sadržaju projekata i programa koje provodi civilno društvo, bilo u saradnji s državom ili ne, u području sprečavanja seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece uz pomoć IKT-a te pomoći žrtvama seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja, uključujući one povezane s dijeljenjem seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama generirala.

Lanzarote konvencija - ekstrakti

Član 9. - Učestvovanje djece, privatnog sektora, medija i civilnog društva

1. Svaka članica potiče učestvovanje djece, u skladu s njihovim razvojem kapaciteta, u razvoju i provedbi državnih politika, programa ili drugih inicijativa u vezi s borbom protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece.

(...)

4. Svaka članica potiče finansiranje, uključujući, prema potrebi, stvaranjem fondova, projekata i programa koje provodi civilno društvo s ciljem sprečavanja i zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe.

Član 10. - Nacionalne mjere koordinacije i saradnje

(...)

3. Svaka članica potiče saradnju između nadležnih državnih tijela, civilnog društva i privatnog sektora radi boljeg sprečavanja i borbe protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece.

Član 14. - Pomoć žrtvama

(...)

2. Svaka članica poduzima mjere, pod uvjetima predviđenima njenim unutrašnjim pravom, za saradnju s nevladinim organizacijama, drugim relevantnim organizacijama ili drugim elementima civilnog društva koji pružaju pomoć žrtvama.

Izvjestaj s objašnjenjima Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe - izvadci

Član 9. - Učestvovanje djece, privatnog sektora, medija i civilnog društva

67. U stavu 1. prepoznaje se da razvoj politika i mjera, uključujući akcijske planove, za borbu protiv seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece nužno mora biti utemeljen na vlastitim stajalištima i iskustvima djece u skladu s njihovim razvojnim kapacitetima.

(...)

75. Stavom 4. od članica se zahtijeva da potiču finansiranje projekata i programa koje provodi civilno društvo s ciljem sprečavanja i zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe. Pregovarači ovdje žele prepoznati i istaknuti važan rad nevladinih organizacija u tom području.

Član 10. - Nacionalne mjere koordinacije i saradnje

U stavu 3., s obzirom na potrebu sveobuhvatnog i multidisciplinarnog pristupa, države su dužne poticati saradnju između nadležnih državnih tijela, civilnog društva i privatnog sektora u sprečavanju i borbi protiv seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece. Upućivanje na civilno društvo generički je pojam koji obuhvata nevladine organizacije i volonterski sektor. U ovom stavu, kao i u stavu 2.b, prepoznaje se i podupire važna uloga civilnog društva u sprečavanju seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece. Mnogoj djeci i porodicama nevladine organizacije prihvatljivije su u potrazi za podrškom od formalnih državnih institucija i tijela. Iz tog razloga, iako su odgovorne za ispunjavanje obaveza utvrđenih u članu 10., članice moraju uključiti takva tijela u provedbu preventivnih mjera.

Član 14. - Pomoć žrtvama

98. Nevladine organizacije često imaju ključnu ulogu u pružanju pomoći žrtvama. Zbog toga se u stavu 2. navodi da svaka članica mora poduzeti mjere, pod uvjetima predviđenima nacionalnim pravom, za saradnju s nevladinim organizacijama, drugim relevantnim organizacijama ili drugim elementima civilnog društva uključenima u pomoć žrtvama. U mnogim državama nevladine organizacije sarađuju s nadležnim tijelima na osnovu partnerstava i sporazuma osmišljenih za reguliranje njihove saradnje.

VII.1 Načini saradnje između državnih tijela i civilnog društva u sprečavanju i pružanju pomoći djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe uz pomoć IKT-a, posebno u pogledu dječijih samogeneriranih seksualnih slika i/ili videozapisa

VII.1.1 Okvir za saradnju između državnih tijela i civilnog društva u prevenciji i pomoći djeci žrtvama

305. Čini se da većina članica podupire sudionike civilnog društva kao partnere u sprečavanju seksualne zloupotrebe i iskorištavanja djece te aktivnostima za pomoć žrtvama. Međutim, okvir u kojem se odvija ta saradnja znatno se razlikuje od države do države.
306. Različita državna tijela odgovorna su za saradnju s civilnim društvom u pogledu aktivnosti sprečavanja koje se provode. Obično se o toj saradnji odlučuje na nivou nacionalnih vlada, ali nadležna ministarstva uvelike variraju. Treba napomenuti da o samo manjem broju projekata saradnje odlučuje nacionalno tijelo koje je posebno posvećeno pravima djece.²⁰⁰ Ostali sudionici su ministarstva, agencije ili

²⁰⁰ U Albaniji je Državna agencija za zaštitu prava djece u aprilu 2016. potpisala sporazum o saradnji s Nacionalnom linijom za savjetovanje djece Alo 116 111, čiji je cilj poboljšati sistem upućivanja djece u opasnosti, kroz povećanu međusektorsku saradnju i koordinacijski rad između javnih i nejavnih struktura. Također je potpisala sporazum o saradnji sa Fondacijom Zajedno s Albanijom, čiji je cilj informiranje svih institucija, organizacija civilnog društva, djece, mladih ljudi o internetskoj savjetodavnoj službi www.nukjevetem.al koja nudi besplatnu pomoć djeci, uz istovremeno poštovanje njihove anonimnosti i upućivanja ugroženih dječijih slučajeva koji su prijavljeni putem internetske stranice www.nukjevetem.al. U Latviji, nacionalno vijeće

ministarstva zdravstva, pravosuđa, ekonomije, unutrašnjih poslova, žena, nauke i sporta. U nekim članicama o projektima saradnje odlučuju tužioc i policija.

307. Neka državna tijela potiču provedbu projekata i programa prevencije koje provodi civilno društvo ne samo na federalnom/nacionalnom nivou nego i na regionalnom/lokalnom nivou (Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Njemačka, Italija, Poljska, Rumunija, Švicarska, Turska).
308. S druge strane, civilno društvo obuhvata vrlo različite aktere. Nevladine organizacije su najuključenije u ovo područje, zajedno s medijima (Andora, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Finska, Francuska, Njemačka, Island, Italija, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Portugal, Ukrajina, Švicarska) i različitim telefonskim linijama za pomoć (Austrija, Bugarska, Danska, Estonija, Finska, Mađarska, Italija, Norveška, Portugal, Srbija). Škole i druge obrazovne institucije također su česti su učesnici (Belgija, Bosna i Hercegovina, Kipar, Danska, Gruzija, Njemačka, Mađarska, Island, Italija, Litvanija, Norveška, Portugal, Španija, Švicarska), kao i akademska zajednica (Kipar, Njemačka), fondacije, sportski klubovi mladih (Belgija), poduzeća (Njemačka) i centri za planiranje porodice (Bugarska, Kipar, Danska, Luksemburg).

VII.1.2 Oblici saradnje između državnih tijela i civilnog društva u prevenciji i pomoći žrtvama

309. Oblici saradnje između državnih tijela i civilnog društva znatno se razlikuju od jedne do druge članice.
310. Mnoge članice naglašavaju da njihova podrška razvoju preventivnih aktivnosti civilnog društva ima oblik finansijske podrške i bespovratnih sredstava (Andora, Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Češka, Danska, Estonija, Francuska, Njemačka, Island, Italija, Lihtenštajn, Luksemburg, Srbija, Slovenija, Španija, Švicarska, Švedska).
311. Članice spominju i mogućnosti obuke koje nude akterima civilnog društva u pogledu internetskog okruženja i povezanih rizika, ali i mogućnosti koje ono pruža za prava djece (Austrija, Belgija, Bugarska, Kipar, Gruzija, Mađarska, Litvanija, Monako, Poljska, Portugal, Rumunija, Švicarska).
312. Postoje slučajevi u kojima predstavnici države i civilnog društva daju prednost saradnji putem radnih grupa (Belgija, Bugarska, Mađarska, Luksemburg, Norveška, Švicarska, Ukrajina), organizacijom seminara (Bosna i Hercegovina) ili foruma (Bugarska), u kojima su obje strane zastupljene i zajedno rade na tom pitanju.
313. Ponekad je znanje i iskustvo jedne od članica ono što traži druga članica: civilno društvo traži se tokom izrade novog zakonodavstva (Finska, Republika Moldavija),

---

saradnja u području prava djece preispituje "političke izazove povezane s interdisciplinarnom saradnjom u području prava djeteta". Sazvan od strane ministra socijalne zaštite, uključuje predstavnike socijalne zaštite, zaštite djece, policije s lokalnog i državnog nivoa, predstavnike lokalnog obrazovnog odbora, kao i neobavezne članove kao što su obrazovne ustanove, stambene institucije, zatvorske ustanove, komisija koja procjenjuje je li djetetu potrebno posebno obrazovanje zbog invaliditeta, općinska komisija koja razmatra slučajeve administrativnih prekršaja, Državna probacijska služba i nevladine organizacije.

Švicarska, Turska, Ukrajina) ili se od države traži da akterima civilnog društva pruži svoje stručno znanje o određenim temama (Gruzija, Njemačka, Švicarska) ili svoje logističke savjete (Andora).

314. Naposljetku, neki oblici saradnje netipičniji su i vrlo se rijetko spominju; to je slučaj s donacijama opreme u Belgiji, državnim sponzorstvom kampanja civilnog društva u Češkoj i Malti te koordinacijom civilnih projekata u Estoniji.
315. Većina članica razvija i podržava različite aktivnosti čiji je cilj podizanje svijesti ne samo djece nego i odraslih kao što su roditelji, odgajatelji, ljekari i socijalni radnici o postojećim rizicima i opasnostima IKT-a za djecu (Albanija, Andora, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Danska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Mađarska, Island, Italija, Lihtenštajn, Litvanija, Moldavija, Crna Gora, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Slovačka, Srbija, Slovenija, Španija, Švicarska).

Obećavajuće prakse

Neke su zemlje tu potrebu za saradnjom između državnih tijela i civilnog društva ugradile u svoje regulatorne ili zakonodavne okvire, čime je postala održivija:

- U Kipru, Nacionalnim strateškim i akcijskim planom za zaštitu i sprečavanje seksualne zloupotrebe i iskorištavanja djece te dječije pornografije predviđeno je da državna tijela trebaju provoditi projekte i programe prevencije u saradnji s drugim službama/nevladinim organizacijama/privatnim sektorom.
- U Estoniji, većina nacionalnih preventivnih aktivnosti koordinirana je Strategijom za sprečavanje nasilja za period 2015.-2020. i njenim planom provedbe, koji se svake godine izmjenjuje.
- U Luksemburgu se nacionalnim programom i akcijskim planom za unapređenje emocionalnog i seksualnog zdravlja, koje podupire pet luksemburških ministarstava i planiranja porodice, HIV-AIDS Berodung i Psihološki centar za usmjeravanje škola, također predviđa jačanje umrežavanja partnera na terenu i savjetovanje sa širokim rasponom aktera civilnog društva.
- U Švicarskoj je nekoliko oblika podrške privatnim neprofitnim organizacijama predviđeno u Saveznom zakonu o unapređenju djece i mladih.
- U Turskoj je Zakonikom o zaštiti djece predviđeno da javna tijela, porodice i nevladine organizacije, te drugi sudionici sarađuju u cilju zaštite djece, među ostalim od seksualne zloupotrebe i iskorištavanja. Ministarstvo unutrašnjih poslova objavilo je 2014. okružnicu o "Mjerama za sprečavanje seksualne zloupotrebe djece na internetu", u kojoj je predviđeno da bi aktivnosti podizanja svijesti trebalo provoditi u partnerstvu s civilnim društvom i lokalnim guvernerima.

Poteškoće u provedbi te Konvencije

316. U nekim članicama (Crna Gora, Poljska, Ukrajina) ne postoji sistemska politika za poticanje civilnog društva na razvoj projekata prevencije u tom području. Prva poteškoća je u nedostatku

finansijske podrške koja se pruža civilnom društvu, prisiljavajući nevladine organizacije da osiguraju vlastiti budžet i zauzvrat prijeteći održivosti tih projekata. Drugi je problem to što ponekad ne postoji plan saradnje na cijelom državnom području u borbi protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece na internetu. Naposljetku, organizacije civilnog društva ponekad moraju zatražiti službeno odobrenje države kako bi se njihovi projekti provodili u praksi.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja te efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VII-1

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to već ne čine²⁰¹ da uključe tijela civilnog društva u provedbu preventivnih mjera u području seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece.²⁰²

Preporuka VII-2

Lanzarote komitet traži od članica koje to još nisu učinile²⁰³ da potiču finansiranje projekata i programa koje provodi civilno društvo s ciljem sprečavanja i zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe.²⁰⁴

Preporuka VII-3

Podsjećajući da saradnja može biti uređena putem partnerstava i sporazuma, Lanzarote komitet poziva sve članice da prošire saradnju s civilnim društvom kako bi se bolje spriječilo seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djece, uključujući kada je to omogućeno IKT-om, te u pogledu izazova nastalih iskorištavanjem seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka VII-4

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju da oblici saradnje koji se odvijaju s civilnim društvom u području sprečavanja i zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja budu održive prirode.

VII.2. Uključenost civilnog društva u zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe uz pomoć IKT-a, osobito u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje djeca sama stvaraju

317. Uključenost civilnog društva u borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece koje olakšava IKT je od najveće važnosti. Teme koje se obrađuju projektima i programima koje civilno društvo provodi u ovom području u saradnji s državom

²⁰¹ Albanija, Grčka, Latvija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, San Marino, Slovačka, Turska.

²⁰² Primjeri projekata i/ili programa omogućit će procjenu daljnjih mjera u vezi s ovom preporukom.

²⁰³ Albanija, Bosna i Hercegovina, Kipar, Gruzija, Grčka, Latvija, Litvanija, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Rumunija, San Marino, Slovačka Republika, Turska, Ukrajina.

²⁰⁴ Primjeri projekata i/ili programa omogućit će procjenu daljnjih mjera u vezi s ovom preporukom.

vlasti su vrlo raznolike. Specifično pitanje seksualnih slika i/ili videozapisa koje su sama generirala djeca nije nužno jedini problem u aktivnostima koje se u tom pogledu obavljaju.

VII.2.1 Uključenost civilnog društva u preventivne aktivnosti

318. Projekti civilnog društva za sprečavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja koje olakšavaju IKT provode se u gotovo svim državama članicama Lanzarote konvencije.
319. Međutim, većina odgovora sadržava informacije o općim projektima i programima prevencije nasilja nad djecom (Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Estonija, Gruzija, Mađarska, Švedska, Švicarska).
320. U nekim zemljama interakcija s civilnim društvom uključuje preventivne aktivnosti i aktivnosti podizanja svijesti kako bi se rizik od zlostavljanja djece na internetu sveo na najmanju moguću mjeru (Albanija, Bugarska, Kipar, Hrvatska, Danska, Estonija, Finska, Njemačka, Mađarska, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Crna Gora, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Španija, Turska, Švicarska).
321. S druge strane, postoje neki projekti koji su posebno usmjereni na obrazovanje i podizanje svijesti djece o pitanju seksualnih slika i/ili videozapisa koje sama generiraju (Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Island, Republika Moldavija, Crna Gora, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Srbija, Slovačka, Španija, Švicarska).
322. Međutim, treba napomenuti da se druge zemlje pozivaju na projekte usmjerene na podizanje svijesti i obrazovanje o sličnim pitanjima ili čak pokrivanje istih situacija, ali upotreba različitih pojmova, kao što su "sexting", "kiber mobbing", "dječija pedopornografija", "provokativni selfies", "osvetnička pornografija", "sextortion", "pedopornografski materijal", "mamljenje", ostavlja sumnju u stvarni sadržaj takvih projekata (Austrija, Belgija, Bugarska, Kipar, Mađarska, Italija, Latvija). Iako cilj može biti isti (borba protiv proizvodnje, posjedovanja, distribucije ili prijenosa samogeneriranih seksualno eksplicitnih slika i/ili videozapisa i samogeneriranog seksualnog sadržaja), razlike u terminologiji mogu biti štetne. Takav sadržaj cirkulira internetom i ne poznaje granice. Borba protiv tih krivičnih djela stoga zahtijeva stalnu saradnju među državama, koja može biti uspješna samo ako nema sumnje u rječniku priopćavanja informacija ili prijenosa dokaza.
323. Ostali projekti civilnog društva, neovisno o tome provode li se u saradnji s državom, usmjereni na sprečavanje zloupotreba povezanih s dijeljenjem takvog sadržaja jesu obrazovne aktivnosti (Albanija, Hrvatska, Grčka, Finska, Mađarska, Italija, Lihtenštajn, Malta, Republika Moldavija, Monako, Nizozemska, Norveška, Portugal, Španija, Srbija), terensko istraživanje i analiza (Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Mađarska, Italija, Republika Moldavija, Portugal, Švedska, Turska), provođenje anketa (Bosna i Hercegovina, Italija, Latvija), ali ponekad i instalacija zaštitnog softvera na privatnim računalima (Hrvatska, Mađarska).

Obećavajuće prakse

Brojni sudionici izvještajuju da civilno društvo koristi materijale prilagođene djeci i rekreacijske materijale za prenošenje preventivnih informacija:

- Albanija ima pristup mobilnim aplikacijama: aplikacija iSigurt osmišljena je kao dio Nacionalne platforme za sigurnost djece na internetu (www.ISIGURT.al). Dostupan je na pametnim telefonima i uključuje informativne i preventivne informacije, kao i direktne veze za prijavljivanje incidenta na dječije usluge za pomoć.
- Nevladine udruge iz Albanije, Kipra i Finske emitiraju animirane videospotove za djecu i roditelje, od kojih se neki bave pitanjem online samogeneriranog seksualnog sadržaja i načinom sprečavanja seksualnog uznemiravanja i seksualnog nasilja.
- U Švicarskoj je objavljen strip pod nazivom "Priče s interneta" kako bi se djecu educiralo o rizicima povezanim s internetskim okruženjem i sigurnosnim praksama. Preveden je i sada se koristi i u Bosni i Hercegovini.
- U Andori se organiziraju televizijske rasprave usmjerene na prava djece: svake godine UNICEF Andora i RTVA zajedno provode različita izdanja "Dječijeg nedeljnika" (2017.). U njima se ističu teme rasprave i rasprave koje mladi biraju u programima koje emitira RTVA, uključujući prava djece u digitalnom okruženju.
- U Belgiji, podcast je stavljen na raspolaganje djeci: u organizaciji organizacije Yakapa, programa prevencije zlostavljanja koji je pokrenulo Ministarstvo Federacije Valonija-Bruxelles Belgije, fokusiran je na "Korištenje slika među mladim ljudima: što se može učiniti s njima?" i podržava se uspostava kurseva za obučavanje na temu ekrana.
- Baze podataka mogu se pronaći na internetu u Belgiji s informacijama o internetskom zlostavljanju i seksualiziranju.
- Bugarska je pokrenula nacionalnu kampanju protiv "provokativnih selfieja", s hashtagom #Dressup.
- Priručnik "Drugi rječnik interneta" u kojem se pojašnjavaju glavni internetski rizici za adolescente, uključujući provokativne selfieje, sexting, seksualnu i osvetničku pornografiju, može se pronaći u Bugarskoj.
- Interaktivni test znanja o sigurnosti interneta također se može pronaći u Bugarskoj.
- Neke su zemlje razvile interaktivne igre na temu sigurnosti djece na internetu (Bugarska, Francuska, Norveška, Portugal)
- U Danskoj, postoje godišnja kreativna takmičenja na kojima djeca mogu podnijeti vlastitu umjetnost, muziku, filmove itd. U 2016/17. godini tema je bila "Moje tijelo, moja pravila", a dijeljenje privatnih slika bila je jedna od tema.
- Estonija je organizirala filmski program o pravima djece, u kojem se razmatralo pitanje seksualnog nasilja nad djecom.
- U Grčkoj, nevladino udruženje Osmijeh djeteta provodi projekte za studente, u sklopu

kojih su prikazane izmišljene priče. Jedan od njih opisuje situaciju u kojoj se seksualno eksplicitne slike koje je dijete samo napravilo koriste u svrhu maltretiranja. Cilj je informirati studente o opasnostima koje mogu nastati zbog korištenja Interneta, te kako reagirati ako im se takva situacija dogodi .

- U Poljskoj, Nacionalni istraživački institut NASK razvio je kampanju usmjerenu na tinejdžere od 13 do 17 godina koji su aktivni na društvenim medijima, kako bi se izgradila svijest o prijetnjama povezanim s distribucijom intimnog sadržaja na internetu i savjetovalo gdje potražiti pomoć kada se takav sadržaj objavi. Kampanja za mlade provodit će se na TikToku, a sadržaj koji se obraća odraslima bit će podijeljen na Facebook, LinkedIn, Twitter i web stranicu kampanje.
- U Srbiji, omladinsko pozorište prikazuje dvije predstave o samogeneriranim seksualno eksplicitnim slikama i njihovoj mogućoj zloupotrebi: "Djeca na internetu" i "Krivac je negdje tamo". Glumci su tinejdžeri i oni postavljaju situaciju u kojoj dijeljenje ovog sadržaja dovodi žrtve do tačke pokušaja samoubistva. Obje predstave namijenjene su djeci i njihovim roditeljima.

Mnoge članice, uključujući Mađarsku i Poljsku, vode centre za sigurniji internet uspostavljene u okviru programa Evropske komisije za sigurniji internet.²⁰⁵ Centri za sigurniji internet informiraju, savjetuju i pomažu djeci, roditeljima, učiteljima i njegovateljima o digitalnim pitanjima i borbi protiv seksualne zloupotrebe djece na internetu. Poljski centar je formiran od strane Nacionalnog istraživačkog instituta (NASK), koordinatora PSIC-a, i Fondacije za osnaživanje djece (ECF). Centar poduzima niz sveobuhvatnih mjera za sigurnost djece i mladih koji koriste internet i nove tehnologije. Orange fondacija je partner mnogih aktivnosti poduzetih unutar Centra.

324. Razmjena dobrih praksi prisutna je u Bosni i Hercegovini, gdje je jedna organizacija provela studijske posjete centrima za sigurniji internet u Bugarskoj i Poljskoj, prije osnivanja vlastitog centra za sigurniji internet.
325. Neke države osigurale su da su resursi dostupni svima tako što su ih prevele na druge jezike, uglavnom engleski (Njemačka, Mađarska).

Poteškoće u provedbi Konvencije

326. Kako je navedeno gore, većina dostavljenih informacija odnosi se na opće aktivnosti za sprečavanje i zaštitu prava djece u slučajevima nasilja općenito. Stoga odgovori svih sudionika prikazuju ograničene informacije o pitanju seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama generirala.

---

²⁰⁵ Za više pojedinosti o članicama s centrima za sigurniji internet vidjeti tačku 255., 6. alineju.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VII-5

Lanzarote komitet poziva sve članice da podrže civilno društvo u provođenju projekata i programa koji uključuju pitanje seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.²⁰⁶

VII.2.2 Uključivanje civilnog društva u programe pomoći žrtvama (linije za pomoć djeci, organizacije za podršku žrtvama itd.)

327. Programi za pomoć žrtvama krivičnih djela povezanih sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje sama generira dijete navedeni su samo u nekoliko članica (Albanija, Bugarska, Njemačka, Finska, Francuska, Mađarska, Norveška, Rumunija, Slovenija). Druge članice nisu spomenule pitanje seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama generirala kada su odgovorile na pitanje o mehanizmima za pomoć žrtvama.
328. Većina mehanizama pomoći žrtvama ograničena je na pružanje linija za pomoć u prijavljivanju nezakonitog materijala ili krivičnih djela na internetu. Ako postoje, te telefonske i elektronske linije za pomoć obično se odnose na prilično široka pitanja kao što su prava djece općenito (Hrvatska, Danska, Estonija, Francuska, Italija, Malta, Republika Moldavija, Slovačka, Španija), nasilje nad djecom, uključujući seksualno nasilje (Albanija, Hrvatska, Češka, Njemačka, Rumunija) te u rijetkim slučajevima nasilje koje se odvija u digitalnom okruženju (Austrija, Bugarska, Finska, Francuska, Mađarska, Latvija, Nizozemska, Slovenija). Ponekad se spominje postojanje telefonske linije za pomoć, ali nisu navedene pojedinosti o temama koje pokriva (Belgija, Srbija). Jedine članice u kojima se spominje predmetno pitanje su Danska i Slovenija, gdje postoje linije za pomoć žrtvama seksualne zloupotrebe na internetu, koje uključuju savjetovanje za mlade koji doživljavaju "privatne, intimne ili ponižavajuće informacije, slike ili videozapise koji se dijele na internetu".
329. Postoji nekoliko drugih oblika pomoći, osim mehanizama izvještavanja. Neke zemlje spominju prisutnost skloništa na svom državnom području, gdje žrtve nasilja, uključujući djecu, mogu zatražiti podršku u slučajevima seksualne zloupotrebe (Austrija, Albanija, Italija, Luksemburg, Poljska, Portugal, Švicarska). U Crnoj Gori su takvi centri dostupni žrtvama trgovine ljudima, uključujući djecu, gdje dobivaju besplatnu pravnu, zdravstvenu, psihološku i socijalnu zaštitu, dok su u Mađarskoj centri za podršku žrtvama, koji postoje u 10 okruga u zemlji, također opremljeni takozvanim sobama za zaštitu kako bi osigurali sigurno i povjerljivo okruženje za pomoć, uz dječijeg psihologa koji je uvijek prisutan kako bi pružio emocionalnu i psihološku podršku. Cilj je uspostaviti nacionalnu mrežu centara do 2025., koja će pružati efikasnu podršku svim žrtvama, uključujući djecu. U nekim članicama nevladine organizacije nude besplatnu psihološku pomoć djeci (Belgija, Estonija, Finska, Njemačka, Latvija, Malta, Monako, Norveška, Poljska, Rumunija, Španija, Švicarska), dok se ponekad pomoć organizacija civilnog društva pruža tokom sudskih postupaka, putem pravnih savjeta i fizičke pomoći tokom postupka (Austrija, Njemačka, Francuska, Malta, Monako, Poljska, Švicarska).

²⁰⁶ Primjeri projekata i/ili programa omogućit će procjenu daljnjeg postupanja u vezi s ovom preporukom.

Obećavajuće prakse

- U Austriji, Finskoj, Mađarskoj, Latviji, Portugalu, Republici Moldaviji, Srbiji, Sloveniji i Španiji linije za pomoć/vruće linije rade direktno u saradnji s policijom ili odjelom za krivične istrage kako bi se direktno prijavila svaka sumnja na zloupotrebu.
- Andorski ombudsman prima djecu bez prisutnosti njihova predstavnika ili zakonskog staratelja, ako žele da svoje pritužbe ili prijedloge iznesu neovisno.
- Belgija i Finska imaju "razgovor" kako bi se olakšalo postupanje sa seksualnim zlostavljanjem djece, gdje djeca mogu razgovarati o svojim situacijama s istim savjetnikom i zakazati redovne sastanke s njim.
- U Francuskoj, Federacija „Dječiji glas“ ("La voix de l'enfant"), grupa od 80 udruženja čiji je cilj "slušati i braniti bilo koje dijete u nevolji, bez obzira na to ko i gdje god bio", uspostavila je, putem multidisciplinarnе saradnje (tužiocі, liječnici i policajci), "zaštićenu raspravu" na visokom sudu i postavila "indirektnu sobu za sučeljavanje" u glavnoj policijskoj stanici. To omogućuje da dijete žrtva ne bude fizički suočen s braniteljem, osim ako dijete ne zatraži to.
- U Francuskoj su u bolnicama za djecu žrtve seksualnog nasilja osnovane jedinice "Permanences et Unités d'Accueil Médico-judiciaire en milieux hospitaliers" ("Permanences et Unités d'Accueil Médico-legal accept in hospitals"). Iste pružaju multidisciplinarnu skrb koja omogućuje sve medicinske, psihološke i pravne preglede potrebne za provođenje istraga na istom mjestu. Od 1. januara 2020. otvorene su 64 takve klinike, a mnoge druge se trenutno planiraju.
- U Njemačkoj je Ministarstvo za porodična pitanja, starije građane, žene i mlade pokrenulo mrežu za borbu protiv "prezentacija tipa sive zone", definiranih kao prikazi djece za koje se ne bi smatralo da podliježu kažnjavanju prema krivičnom pravu u svakoj državi, ali se šire online u seksualne svrhe.
- U Rumuniji je Savez nevladinih organizacija koje djeluju u području zaštite djece (FONPC) proveo projekt putem kojeg je postavio tri slušaonice za djecu žrtve nasilja, opremljene prema standardima u tom području (jednosmjerno zrcalo, audio-video sistem snimanja).
- Druga rumunska organizacija, Međunarodna fondacija za djecu i porodicu (IFFC), organizira sedmične umjetničko-terapijske radionice za djecu žrtve nasilja.
- U Ukrajini su povodom Dana zaštite djece 1. juna 2017. pokrenute mobilne aplikacije "Moja policija" i "FamilyInSafe" kako bi se ubrzao odgovor policije u slučajevima zlostavljanja djece.

Poteškoće u provedbi te Konvencije

330. U nekim zemljama, kao što je Albanija, postoji nedostatak specijalizirane pomoći za djecu žrtve seksualne zloupotrebe, uključujući psihološku podršku.
331. Djeca koja žive u ruralnim i lokalnim zajednicama u Rumuniji ponekad su diskriminirana kada je riječ o pomoći civilnog društva u slučajevima zlostavljanja.

332. U Srbiji, Koalicija za praćenje prava djece ukazuje na ograničenu efikasnost mehanizma upućivanja za djecu žrtve zločina seksualnog iskorištavanja općenito, što može rezultirati nevoljkošću djece da podnesu pritužbe zbog straha od stigmatizacije, kao i nedostatkom efikasnih programa reintegracije za djecu žrtve.
333. ECPAT Švedska napominje potrebu za razvojem linije za pomoć djeci, osmišljene kako bi im pomogle ukloniti slike i pružiti podršku onima koji sumnjaju da ih se mami, zlostavlja ili imaju druga pitanja i zabrinutosti.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije na osnovu mišljenja 306 djece iz 10 različitih članica Konvencije koji su učestvovali u ovom krugu praćenja

Preporuka VII-6

Lanzarote komitet poziva sve članice da potiču učestvovanje djece, u skladu s njihovim razvojnim kapacitetima, u razvoju i provedbi državnih politika, programa ili drugih inicijativa u vezi s borbom protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, uključujući kada je to omogućeno IKT-om i kada je riječ o seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sami proizveli, te da pruže primjer(e) o tome kako se stajališta djece uzimaju u obzir u kontekstu učestvovanja djece.

Preporuka VII-7

Lanzarote komitet poziva sve članice da zatraže mišljenje djece u fazi izrade novog zakonodavstva o pitanjima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, uključujući kada se provodi putem IKT-a, te u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

VIII. Unapređenje svijesti o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele seksualne slike i/ili videozapise samih sebe²⁰⁷

334. Poglavlje II. Lanzarote konvencije, koje se odnosi na "preventivne mjere", u članovima 5., 6. i 8. navodi da bi države članice trebale poduzeti potrebne mjere za sprečavanje svih oblika seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece i za zaštitu djece od njihovih učinaka.
335. Posljednji dio člana 6. odnosi se na situacije rizika, uključujući one koje uključuju upotrebu novih IKT. Kao što je Europol istaknuo, "Sve veći broj djece i tinejdžera koji posjeduju pametne telefone popraćen je proizvodnjom samogeneriranog nepristojnog materijala. Takav materijal, isprva podijeljen s nevinom namjerom, često pronalazi put do "kolekcionara", koji često iskorištavaju žrtvu, osobito putem iznude."²⁰⁸ Kako bi se zaustavili ti rizici od pojave, potrebne su preventivne mjere kako je navedeno u članu 4. Lanzarote konvencije, u kojem se navodi: "Svaka članica će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi spriječila sve oblike seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece i zaštitila djecu."
336. Podizanje svijesti jedna je od mogućih vrsta preventivnih mjera, kako je priznato članovima 5. i 8. konvencije. Isto vrijedi za obrazovanje, uključujući neformalno učenje. Granica između "podizanja svijesti" i "obrazovanja" je u redu, posebno kada informacije se daju djeci u školi od strane vanjskih članica. Iz tog razloga obrazovni aspekti obrađeni su u sljedećem poglavlju kako bi se ovdje usredotočili na podizanje svijesti u užem smislu.

Poglavlje II. Lanzarote konvencije - Preventivne mjere

Član 8. - Mjere za širu javnost

- 1. Svaka članica promiče ili provodi kampanje za podizanje svijesti namijenjene široj javnosti kojima se pružaju informacije o fenomenu seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, te o preventivnim mjerama koje se mogu poduzeti.*
- 2. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere za sprečavanje ili zabranu širenja materijala kojima se oglašavaju krivična djela utvrđena u skladu s ovom Konvencijom.*

Izvyěstaj s obrazloženjem Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

Član 8. - Podizanje svijesti šire javnosti

- 65. Članom 8. od članica se zahtijeva da promiču ili provode kampanje za podizanje svijesti opće javnosti.*
- 66. Stavom 2. nastoji se spriječiti ili zabraniti svako oglašavanje krivičnih djela opisanih u*

²⁰⁷ U tablici u dodatku prikazani su glavni alati za podizanje svijesti koji se upotrebljavaju kako bi se spriječilo rizično ponašanje djece u pogledu samogeneriranih seksualnih slika i/ili videozapisa.

²⁰⁸ <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/child-sexual-exploitation>

konvenciji. Provedba ove odredbe prepuštena je članicama, ali one očito moraju uzeti u obzir sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava koja, na osnovu člana 10. EKLJP-a, jamči pravo na slobodu izražavanja čije izvršavanje može podlijegati određenim formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama kako je propisano zakonom i nužno u demokratskom društvu, u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili zločina ili radi zaštite zdravlja ili morala.

337. Lanzarote komitet naglašava da je od ključne važnosti osvijestiti djecu o rizicima s kojima se suočavaju prilikom stvaranja i/ili dijeljenja seksualnih slika i/ili videozapisa samih sebe (VII.1.). S tim u vezi detaljnije će se razmotriti alati za podizanje svijesti, materijali, aktivnosti i kampanje te vrste partnera koji ih koriste. Također je ključno promicati svijest o tim rizicima među roditeljima i odraslima s roditeljskim odgovornostima (VII.2.) kao i među širom javnošću (VII.3.). Naposljetku, Lanzarote komitet prepoznaje važnost osiguravanja koordinacije između tijela odgovornih za provođenje aktivnosti podizanja svijesti (VII.4.).

VIII.1 Unapređenje osviještenosti među djecom

338. Lanzarote komitet napominje da su članice općenito poduzele mjere za podizanje svijesti, uglavnom širokim pristupom (koji obuhvata rizike s kojima se suočavaju djeca na internetu i konkretnije na društvenim medijima, na primjer).²⁰⁹
339. Međutim, koncept rizika s kojima se djeca suočavaju kada stvaraju i/ili dijele svoje seksualne slike i/ili videozapise rijetko se obrađuje direktno, bilo putem aktivnosti podizanja svijesti za djecu (kao generatore takvih slika i/ili promatrače), za roditelje ili za osobe koje imaju redovni kontakt s djecom, ili putem materijala i alata pripremljenih na tu temu.
340. Lanzarote komitet već je komentirao potrebu da se djeca osvijeste o rizicima s kojima se suočavaju pri generiranju vlastitih i/ili dijeljenju seksualnih slika i/ili videozapisa u svom "Mišljenju o seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama i/ili videozapisima koje djeca stvaraju, dijele i primaju" donesenom 6. juna 2019.²¹⁰

Mišljenje o seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama i/ili videozapisima koje djeca stvaraju, dijele i primaju, koje je Lanzarote komitet usvojio 6. juna 2019

(...)

f. Zabrinuta zbog sve većeg broja seksualno sugestivnih i eksplicitnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo stvara i koje sve više ugrožavaju štetu i svjesna potrebe podizanja svijesti djece o alternativnim sigurnijim načinima izražavanja svoje seksualnosti;

²⁰⁹ Za pregled mjera koje su poduzele članice Konvencije iz Lanzarotea i dostupnih alata za podizanje svijesti među djecom, njihovim roditeljima i osobama koje s njima redovno kontaktiraju o rizicima s kojima se suočavaju vidjeti kompilaciju odgovora država na pitanje 1. tematskog upitnika: <https://rm.coe.int/compilation-of-replies-to-question-1-awareness-raising-or-educational-/16808ff7db>.

Alati i prakse opisani u ovom poglavlju nisu cjelovit popis.

²¹⁰ <https://rm.coe.int/opinion-of-the-lanzarote-committee-on-child-sexually-suggestive-or-exp/168094e72c>

u stvarnom ili simuliranom seksualno eksplicitnom ponašanju ili bilo kojem prikazu djetetovih spolnih organa za primarno seksualne svrhe" definira se kao "dječija pornografija" članom 20. stavom 2. Lanzarote konvencije i da bi stoga samogenerirane seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili videozapisi mogli predstavljati "dječiju pornografiju" (...)

341. Međutim, kada se s djecom savjetuje, očito je da većina njih nije svjesna pravila koja se primjenjuju kada generiraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise i mnogi ne shvaćaju rizike povezane s njima.

Što djeca govore

Na Kipru, djeca izvještavaju da nisu upoznata s kampanjama za podizanje svijesti ili aktivnostima kojima se objašnjavaju rizici stvaranja vlastitih seksualnih slika i/ili videozapisa. Međutim, na pitanje kako se takve kampanje mogu provoditi, preporučili su da bi ih trebalo organizirati kao otvorene događaje, uz muziku i gdje bi se različite poruke širile putem informativnih letaka, atraktivnih videoisječaka itd. kako bi se privukli mladi.²¹¹

Djeca u Italiji navode da su upoznata s kampanjama i videozapisima o tim pitanjima. Konkretno, izvijestili su da su vidjeli videozapis o internetskom nasilju i jedan o seksu. Prema njima, videozapisi su vrlo korisni alati za prevenciju: izvijestili su da bi kratki i dojmljivi videozapisi trebali biti prikazani kako bi se razgovaralo o tim pitanjima, jer su ponekad "videozapisi efikasniji od mnogih riječi".²¹²

U Srbiji, na pitanje "Jeste li u gradu, na TV-u ili na internetu vidjeli kampanju, oglas, plakat, video, film, videospot ili bilo što drugo što pokazuje neke od potencijalnih rizika fotografiranja, snimanja, dijeljenja videomaterijala golih tijela djece mlađe od 18 godina?", vrlo malo djece dalo je potvrđan odgovor.²¹³

U Ukrajini su djeca izjavila da bi željela vidjeti oglase o linijama za pomoć i opasnostima koje postoje na internetu, posebno na YouTubeu, pri preuzimanju igara, a općenito na društvenim mrežama.²¹⁴

"Djeca izjavljuju da nikada nisu čula za bilo kakve aktivnosti podizanja svijesti ili obrazovne aktivnosti usmjerene na djecu (...) o rizicima s kojima se suočavaju kada proizvode i / ili dijele vlastite seksualne slike i / ili videozapise. u našoj zemlji."

Izvadak iz konsultacija sa Fondacijom za javno zdravlje, Gruzija, 2018

²¹¹ Izvadak iz savjetovanja sa službama za socijalnu skrb, Kipar, 2018.

²¹² Izvadak iz konsultacija s Associazione Agevolando; Centar za porodice općine Rimini; Sveučilište u Sassariju - Odjel za historiju, humanističke nauke i obrazovanje, Italija, 2019.

²¹³ Izvadak iz konsultacija sa Centrom za prava deteta, u ime Koalicije za praćenje prava deteta u Srbiji, 2018.

²¹⁴ Izvadak iz savjetovanja sa Ženskim konzorcijem, Ukrajina, 2018.

342. Stoga je ključno podići svijest među djecom kako bi se ograničili njihovi rizici od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe. To se mora učiniti dovoljno rano - prije nego što dođu do svojih tinejdžerskih godina - budući da se pojavilo da djeca stvaraju seksualne slike i / ili videozapise u sve mlađoj dobi. Podizanje svijesti mora također biti prilagođeno njihovoj dobi i stupnju zrelosti, te biti na jeziku koji razumiju.
343. Stoga, kada se videozapis prikazan 2017. u Republici Moldaviji u okviru informativne kampanje policije "Tinejdžerske godine u sigurnosti", bavio pitanjima internetske sigurnosti, nije se spominjao rizik koji predstavljaju djeca koja stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise.
344. Još uvijek u Republici Moldaviji, a prema samoj djeci, 215 aktivnosti kojima se nastoji spriječiti seksualno zlostavljanje i seksualno iskorištavanje općenito, a posebno sexting, često se provode samo nakon prijave slučaja zlostavljanja ili iskorištavanja u lokalnom području ili drugom dijelu zemlje.
345. S druge strane, malo članica ima podizanje svijesti posebno za djecu kao gledatelje/promatrače druge djece koja proizvode i/ili dijele seksualne vlastite slike i/ili videozapise. U Bugarskoj se 2016. godine u IT Step Academy Bulgaria u Sofiji održala javna rasprava "Za i protiv učitavanja seksi selfieja" na kojoj je učestvovalo više od 30 mladih ljudi. Cilj rasprave bio je pokušati suprotstaviti se stavovima o rasprostranjenom fenomenu postavljanja provokativnih fotografija na internet, te na taj način dublje raspravljati o posljedicama takvog online ponašanja. U Nizozemskoj, zamjenici detektiva iz nacionalne policije razgovaraju jednom mjesečno s mladim ljudima koji su u mogućnosti postavljati pitanja o seksualnom ponašanju na internetu, kao što su proizvodnja i dijeljenje seksualnih slika, videozapisa i sadržaja.²¹⁶

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VIII-1

Lanzarote komitet poziva članice da osiguraju da se objašnjenja rizika seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili razmjenjuju seksualne slike i/ili videozapise samih sebe, sa ili bez prisile, uključe u kampanje podizanja svijesti koje promovišu ili provode, bez obzira na ciljanu publiku.

Preporuka VIII-2

Lanzarote komitet poziva članice da osiguraju da se podizanje svijesti djece o rizicima s kojima se suočavaju prilikom generiranja i/ili dijeljenja vlastitih seksualnih slika i/ili videozapisa odvija dovoljno rano, prije nego što dođu do tinejdžerske dobi, te da je "prilagođeno njihovom razvojnem kapacitetu" ili, drugim riječima, njihovoj dobi i stepenu zrelosti.

346. Za uspješnu kampanju podizanja svijesti potrebno je imati visokokvalitetne alate, materijale i aktivnosti za podizanje svijesti, te dobre partnere i koordinirati tijela odgovorna za provedbu aktivnosti podizanja svijesti.

²¹⁵ Informacijski centar za prava djeteta, 2018

²¹⁶ www.Vraaghetdepolitie.nl

VIII.1.1 Alati, materijali i aktivnosti za podizanje svijesti²¹⁷

347. Raznovrsni alati, materijali i aktivnosti koriste se za podizanje svijesti među djecom: videozapisi, crtići, web stranice, plakati, pamfleti, brošure, stabla odluka, razgovori, kampanje, predstave i linije za pomoć. Iako su razvijeni uglavnom za podizanje svijesti među djecom, ti alati mogu biti korisni za unapređenje svijesti među drugim ključnim akterima, posebno roditeljima i osobama koje imaju redovni kontakt s djecom, ali i široj javnosti.

Obećavajuća praksa

U **Albaniji**, kampanja #Openyoureyes²¹⁸ koristila je kombinaciju kanala za vizuelno slanje poruka (TV reklame, plakati i plakati) kako bi se povećao učinak podizanja svijesti među djecom u pogledu rizika seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se mogu suočiti na internetu i rizika da sadržaj/videozapisi/slike (uključujući seksualni sadržaj) koje generiraju mogu zloupotrijebiti drugi. Poruka djeci bila je: "Da, pregledavat ćete online. Da, vjerovatno ćete naići na rizičan sadržaj i ponašanje. To se događa svima. Ali ako radimo zajedno i podupiremo jedni druge, kroz ove probleme možete proći sigurno i zdravo."

348. Neki alati i materijali za podizanje svijesti bave se općim aspektom internetske sigurnosti i sigurnosti na društvenim medijima. Drugi su konkretniji u pogledu rizika s kojima se djeca suočavaju kada stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise.
349. U Bugarskoj je razvijen niz alata:
- Državna agencija za zaštitu djece (SACP) pripremila je priručnik s pravilima i korisnim savjetima za djecu kako bi sigurno surfali internetom.²¹⁹ Uključuje glosar s informacijama o učitavanju i dijeljenju fotografija, kao i informacije o nasilju na internetu. Priručnik sadržava i korisne kontakte kao što su Odjel za kibernetički kriminal Opće uprave za borbu protiv organiziranog kriminala, Centar za sigurniji internet i 116 111 nacionalnih telefonskih linija za pomoć djeci.
  - SCAP je u oktobru 2020. razvio pravila o sigurnosti na internetu 220 221. Cilj je, među ostalim, na jednom mjestu provesti prevenciju i sintetizirati informacije o opasnostima interneta te vrtićima i školama pružiti posebne smjernice za zaštitu djece na društvenim mrežama i internetu.

²¹⁷ Vidjeti Dodatak za opise alata, materijala i aktivnosti za podizanje svijesti koje je razvio velik broj članica Konvencije iz Lanzarotea i drugih sudionika.

²¹⁸ <http://landmark.al/portfolio/open-your-eyes-2/>

²¹⁹ <https://sacp.government.bg/sites/default/files/news/novina-1735.pdf> (na bugarskom)

²²⁰ <https://sacp.government.bg/%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B0%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D1%81%D0%B8-%D0%B2-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82> (na bugarskom)

²²¹ Pravila su razvijena u saradnji s Glavnom upravom za borbu protiv organiziranog kriminala, Centrom za sigurniji internet, Ministarstvom obrazovanja i nauke, Regionalnim odjelom za obrazovanje u Sofiji, voditeljima obrazovnih ustanova u Bugarskom savezu državnih poslodavaca u obrazovanju i Udruženjem voditelja srednjih škola Republike Bugarske.

- Povodom Dana sigurnijeg interneta 2019. godine, SACP je organizirao rasprave u vrtićima i školama o pravilima razvijenim za siguran internet. Ovo je bila prilika da se predstavi i mobilna aplikacija SACP natječaja "Sigurnost u digitalnom okruženju i u stvarnom svijetu". Tim se takmičenjima pružila prilika za razvoj mobilnih aplikacija za zaštitu prava djece na internetu i sprečavanje internetskih rizika na osnovu postupka učestvovanja djece. Rasprava je uključivala opasnosti od selfija, lažne profile i kako zaštititi djecu od internetskog zlostavljanja.
  - UNICEF Bugarska i partneri razvili su smjernice za sigurnost djece na internetu tokom bolesti COVID-19, u koje se redovno unose materijali i resursi, uključujući savjete za samu djecu i njihove roditelje.²²²
350. U Baden-Württembergu (Njemačka) 2015. razvijen je program "Starke Kisten" (jake kutije) ("crvena kutija" za osnovne škole i "plava kutija" za srednje škole). To su kutije koje pružaju radne materijale za sprečavanje seksualnog nasilja. Oni također uključuju materijal o opasnostima novih medija za seksualno samoodređenje.
351. Od 2005. Poljska je pokrenula brojne kampanje i projekte za podizanje svijesti djece, roditelja i učitelja o opasnostima na internetu. Na primjer, portal Sieciaki.pl stvoren je za djecu u dobi od 6 do 12 godina od 2009. godine kao odgovor na rastući nivo zanimanja za društvene medije koje su pokazali najmlađi korisnici. Portal je opremljen funkcijama društvenog umrežavanja (profil, komentari, prijatelji i sl.), moderiran je i stvara se prostor za obrazovanje djece u području sigurnog korištenja društvenih mreža. Još jedan primjer je kampanja "Mislim, dakle ne šaljem" (*Myszę, więc nie ślę*), koja je imala za cilj educirati o opasnostima povezanim sa sextingom i podići društvenu svijest oko tog fenomena. Iako je ova kampanja već završila, njen glavni proizvod, film "Zauvijek", još uvijek je dostupan na internetu.²²³ Još jedna kampanja koja je trenutno u toku, "Pažljivi roditelji", bavi se važnošću uloge roditelja u zaštiti djece od online prijetnji.²²⁴ Najnovija kampanja posvećena fenomenu samogenerirajućeg seksualnog sadržaja maloljetnika, je "Nije za show" (Nie na pokaz), koju je pripremio Nacionalni istraživački institut kao dio projekta Sigurniji internet u saradnji s Tik Tok Poland.²²⁵ Glavna poruka kampanja se prenosi kroz 6 kratkih filmova koji se emitiraju unutar ove platforme.
352. U Španiji je Španska agencija za zaštitu podataka (AEPD) razvila različite materijale i alate (vodiče, videozapise i crtiće koji uključuju preporuke i savjete za rješavanje rizika s kojima se djeca suočavaju kada generiraju seksualne slike i/ili videozapise samih sebe).²²⁶

²²² Smjernice se mogu pronaći na: <https://www.unicef.org/bulgaria/media/7181/file>

²²³ <https://www.youtube.com/watch?v=8kqBu4qZebg>

²²⁴ <https://uwaznirodzice.pl/> Engleska verzija videozapisa: <https://www.youtube.com/watch?v=0YAkU63rtOY>.

Sve kampanje možete pronaći na web stranici saferinternet.pl: <https://www.saferinternet.pl/social-campaigns.html> ²²⁵ <https://www.saferinternet.pl/nie-na-pokaz/kampania.html> (na poljskom).

²²⁶ www.tudecideseninternet.es (na španskom)

Obećavajuća praksa

U Slovačkoj Republici, Sheeplive projekt²²⁷ je TV crtani serijal za djecu i međunarodni internetski portal na 25 jezika.²²⁸ Usmjeren je na sigurnost djece i mladih, a posebno na rizike povezane s internetom, mobilnim uređajima i novim tehnologijama. Projekt je u prirodi preventivan za mlađu djecu. Za tinejdžere nastoji istaknuti neprimjereno ponašanje, a za odrasle bi to trebalo biti informativno. Epizoda²²⁹ "Nemoj plesati sa vukom" ("Don't Dance with the Wolf") posebno razmatra pitanje zloupotrebe seksualnih fotografija i videozapisa koje generiraju sama djeca.

353. Slovenija ima stablo odlučivanja o seksualnom iznuđivanju²³⁰ koje pomažu djeci da postavljaju prava pitanja u nepoznatoj situaciji, omogućujući im da poduzmu najprikladnije mjere i tako smanje rizik od seksualnog iznuđivanja.
354. Švicarska ima brošure o internetskom uznemiravanju i pornografiji kojima se direktno rješavaju pitanja povezana sa seksualnim fotografijama i videozapisima koje stvaraju djeca sama.²³¹
355. Djeca s kojima se savjetovalo preporučuju društvene medije kao način širenja svijesti o tim alatima i materijalima. Navode i da smatraju da su videozapisi vrlo korisni alati za prevenciju koji se mogu upotrijebiti za pokretanje rasprave.²³²

---

*"Djeca sugeriraju da vlada sarađuje s mobilnim operaterima i masovnim medijima i potiče ih da pridonesu podizanju svijesti i kontinuirano komuniciraju važne poruke prevencije." - Izvadak iz konsultacija s djetetom
Informacijski centar o pravima, Republika Moldavija, 2018*

---

356. Lanzarote komitet predlaže da se poruke za podizanje svijesti za djecu usmjere na sljedeće:
- Objasniti što predstavlja seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje u internetskom okruženju;
  - Objašnjavanje posljedica i rizika stvaranja i širenja seksualnog materijala;

---

²²⁷ www.ovce.sk

²²⁸ bugarski, kineski, češki, danski, nizozemski, engleski, estonski, finski, francuski, njemački, grčki, mađarski, talijanski, latvijski, litvanski, poljski, portugalski, romski, rumunski, ruski, rusinski, slovački, slovenski, španski i švedski.

²²⁹ <http://sk.sheep.live.eu/fairytales/netancuj-s-vlkom> Ovaj je videozapis proizveden na estonskom, njemačkom, mađarskom, poljskom, romskom, ruskom, slovačkom i slovenskom jeziku, a titlovan je na bugarskom, češkom, danskom, nizozemskom, estonskom, finskom, francuskom, njemačkom, grčkom, mađarskom, talijanskom, latvijskom, litvanskom, poljskom, portugalskom, rumunskom, slovačkom, slovenskom, španskom i švedskom jeziku.

²³⁰ <https://safe.si/gradiva/drevesa-odlocanja/drevo-odlocanja-sextortion> (na slovenskom)

²³¹ Vidjeti, na primjer, brošuru "Pornographie : Agir de bon droit" ("Pornografija: što kaže zakon"), koja sadrži informacije o temama pornografije i sextinga i zakona koji ih okružuje: <https://www.skppsc.ch/fr/wp-content/uploads/sites/5/2016/12/droitpornographie.pdf> (na francuskom)

²³² Vidjeti posebno izjave djece konsultirane u Emiliji-Romagni, Italiji, i u Gruziji, gdje navode da "većina djece radije dolazi putem društvenih medija, tvrdeći da televizija više nije popularna unutar njihove dobi" (Public Health Foundation, Georgia, 2018.).

- Predstavljanje alternativa dostupnih tinejdžerima za izražavanje svojih osjećaja i poboljšanje odnosa s drugima (kao što su razgovori s pouzdanom osobom kada tinejdžer ima problema s porodicom ili vršnjacima);
- Predstavljanje oblika podrške dostupne žrtvama seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe.

357. Lanzarote komitet nadalje napominje da alati, materijali i aktivnosti za podizanje svijesti moraju biti prikladni za djecu s invaliditetom kako ne bi bili isključeni, posebno jer su još ranjiviji od druge djece. Time se skreće pozornost na obećavajuću praksu u Portugalu, gdje je jedan od najpopularnijih resursa PT SIC - "Net com Consciência" (<https://goo.gl/dURRGV>) - sada dostupan na portugalskom znakovnom jeziku (<https://goo.gl/axFGNS>), omogućujući osobama s oštećenjem sluha da ga pravilno razumiju, a s audioopisom na portugalskom (<https://goo.gl/dAS7ps>), omogućujući slabovidnim osobama da bolje razumiju i uživaju u svim zabavnim i obrazovnim aspektima ove serije. "Net com Consciência" sastoji se od 10 videozapisa koji se bave ponašanjem mladih na internetu i nastoje promovirati sigurnije i odgovornije korištenje internetom, potičući mlade ljude da prijave štetan sadržaj na koji bi mogli naići na internetu portugalskoj telefonskoj liniji SIC i drugim linijama za pomoć.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VIII-3

Lanzarote komitet poziva članice da, kad god je to moguće, nepromijenjeno koriste alate za podizanje svijesti, materijale i aktivnosti navedene u ovom izvještaju ili da ih prilagode svom nacionalnom kontekstu i vlastitom jeziku te da, ako je potrebno, razviju nove, koncentrirajući se na videozapise i distribuciju putem društvenih medija.

Preporuka VIII-4

Lanzarote komitet poziva članice da imaju na raspolaganju alate za podizanje svijesti, materijale i aktivnosti prikladne za djecu s invaliditetom.

VIII.1.2 Partneri

358. Efikasnost podizanja svijesti među djecom ovisi i o partnerima.

Podizanje nivoa osviještenosti među vršnjacima

359. Djeci se preporučuje da razviju metodu podizanja svijesti među vršnjacima koju preporučuju djeca²³³. Ideja je da dijete ili mlađa odrasla osoba razgovara s djecom o ličnom iskustvu (vlastitom ili tuđem) dijeljenja intimnih slika ili videozapisa protiv svoje volje. Ova vrsta podizanja svijesti ima veći utjecaj na djecu nego ako to čini odrasla osoba, budući da se lakše identificiraju s mladom osobom koja im razgovara. Također ima veliku prednost što je praktičan primjer učestvovanja djece u borbi protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, kao što to zahtijeva član 9. stav 1. Lanzarote konvencije

²³³ Zaklada Ministarstva pravosuđa, nauke i tehnologije, Institut za podršku djeci (Portugal), maj 2019.

360. Grupa djece u Srbiji²³⁴ izjavila je da vi svojim vršnjacima slali „roditeljske“ poruke koje su osmišljene da izazovu sram, krivnju i strah kako bi ih obeshrabrile od sextinga ili dijeljenja seksualno eksplicitnih fotografija. Te su poruke uključivale i sljedeće:

- Sram te bilo, prvo razmisli!
- Svi ga mogu vidjeti, čak i vaši roditelji, prijatelji, učitelji i susjedi.
- Otvorite oči i ne igrajte se sa svojim životom. Budite pametni!
- Ne morate nikome na taj način dokazati ništa.
- Za svoju vlastitu sigurnost, to bi bilo bolje ne raditi to.
- Prekinite svaki kontakt s osobom koja vas traži i obratite se odrasloj osobi za pomoć.
- Nemojte to raditi jer ćete kasnije imati većih problema.

361. Neki primjeri dobre prakse za peer-to-peer metodu:

- U Belgiji, blog [100drine.be blog](https://www.100drine.be), internetski preventivni alat za tinejdžere, potiče ih da razgovaraju o svojim zabrinutostima, osobito svojim online iskustvima. Ovo je blog izmišljene tinejdžerske djevojke (100drine, koja se usredotočuje na pronalaženje i dijeljenje resursa) koja ga koristi za razgovor o svom životu. Baveći se pitanjima kao što su privatnost i vrijeme ekrana, web stranica nudi tinejdžerima priliku da postavljaju i dijele svoja pitanja. Ovo je forum otvoren za sve.
- U Bugarskoj, Dječije vijeće, osnovano kao vladino tijelo, nastoji potaknuti djecu da se uključe u raspravu i provedbu politika koje su za njih od direktne važnosti, uključujući internetske rizike za djecu u njihovoj dobnoj grupi. Slično tome, konkursom za sigurnost djece u digitalnom okruženju koji je organizirala Državna agencija za zaštitu djece (SACP) nastojale su se utvrditi ideje o toj temi i za djecu kako bi se predvidjeli rizici povezani s internetom (i na društvenim medijima). Osim toga, lokalne komisije za suzbijanje trgovanja ljudima uspostavile su i mrežu mladih volontera uključenih u provedbu i podršku aktivnostima prevencije među svojim kolegama. Mreža je 2019. bila usmjerena na sigurnu upotrebu interneta u kontekstu rizika od trgovine ljudima.
- U Njemačkoj, Schüler-Medienmentoren-Programm (SMEP, media mentoring program za učenike) pruža dvadeset sati obuke za učenike da postanu medijski mentori kako bi zatim mogli prenijeti svoja znanja i vještine svojim vršnjacima kroz projekte i/ili radne grupe. Teme obuhvataju sexting, cybergrooming i online pornografiju kao i seksualno nasilje u medijima. Slično tome, Webhelm.de projekt uči tinejdžere o njihovim pravima i odgovornostima na internetu i kako zaštititi svoje vlastite granice uz istodobno poštovanje prava ličnosti drugih.
- U Nizozemskoj se u okviru inicijative "Digiraad" Centra za sigurniji internet provode aktivnosti podizanja svijesti među mladima i za mlade o internetskoj sigurnosti. Djeca, roditelji i škole su

---

²³⁴ Centar za prava deteta u ime Koalicije za praćenje prava deteta u Srbiji (jul 2018).

potiče na razumnu upotrebu novih medija i na osviještenost o rizicima stavljanja seksualno eksplicitnog materijala na internet (www.mediawijsheid.nl).

- U Poljskoj je NASK (Nacionalni istraživački institut) osnovao Kongres mladih korisnika interneta (KoMIIn) kako bi stvorio platformu komunikacije za mlade iz cijele zemlje (kao i za nastavnike) i služi kao panel mladih za Poljski centar za sigurniji internet (PCPSI). Susudionici kongresa konsultiraju obrazovne materijale, pružaju informacije o trendovima u nastajanju među mladima kao i predstavljaju PCPSI tokom panevropskih aktivnosti učestvovanja mladih. Ideja Kongresa je ne samo raditi tokom sastanaka s odabranom grupom, već i umnožiti kongresne učinke na školskoj razini organiziranjem rasprava i događaja lokalno. Nadalje, Kongres osnažuje i unapređuje stručnu razmjenu znanja među nastavnicima uključenima u projekt. Predstavnici tog kongresa također su uključeni u aktivnosti koje se poduzimaju u okviru PCPSI-ja.
- U Portugalu su studenti razvili resurse posebno namijenjene mladim ljudima. Kao rezultat toga, oni su bili usko uključeni u peer-to-peer metodu. Njihovi resursi uključuju video "What are you sharing?", originalne pjesme o sextingu, groomingu, osvetničkoj pornografiji i cyberbullying-u (kibernetičko nasilništvo), kao i postere koji upozoravaju na rizike cyberbullying-a i grooming-a (mamljenja).
- U Mađarskoj, učenici viših srednjih škola obučeni su da budu mentori od strane profesionalnih trenera (NetMentor program), uz pomoć volontera nastavnika. Oni vode sesije o online rizicima i odgovornom ponašanju za svoje kolege i pružaju pomoć drugoj djeci u određenim slučajevima. Ovo obučavanje dječijih mentora uključuje pitanja povezana sa seksualnim ponašanjem, poput sexting-a i internetskog zlostavljanja.

Obećavajuća praksa

ECPAT-ov projekt "make-IT-safe" je projekt stručnog obuke u kojem su djeca i mladi naučeni kako sigurno koristiti internet i pametne telefone i kako odgovorno koristiti društvene medije, kao što su Facebook, Myspace, Netlog i WhatsApp.

Dvogodišnji projekt započeo je početkom 2013. godine i temelji se na načelu peer-to-peer, koje omogućuje mladima (vršnjačkim stručnjacima) da nauče kako koristiti nove tehnologije i medije, kao i prevenciju nasilja na internetu, na siguran način i prenijeti informacije i znanje ljudima iste dobi. Projekt su poduprli posebno obučeni učitelji i voditelji mladih, takozvani "treneri".

Posebnost projekta jest činjenica da su projekt provodile grupe ECPAT u pet zemalja, odnosno u Austriji, Belgiji, Njemačkoj, Nizozemskoj i Ujedinjenoj Kraljevini. Informacije su dostupne na sedam jezika (arapski, srpsko-hrvatski, nizozemski, engleski, francuski, njemački, turski).

Informacije na internetskoj stranici projekta (<http://www.make-it-safe.net/>) odnose se na [internetske rizike](#), [informacije za roditelje i voditelje mladih](#) i [korisne adrese](#).

Podizanje svijesti sektora IKT-a, medija i drugih stručnjaka

Poglavlje II. Lanzarote konvencije - Preventivne mjere

Član 9. - Učestvovanje djece, privatnog sektora, medija i civilnog društva

(...)

2. Država članica će podsticati privatni sektor, a posebno informacijski i komunikacijski sektor, turizam i prometnu privredu i bankarske i finansijske sektore, kao i civilna društva, da učestvuju u razradi i implementaciji politika radi sprečavanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece i implementiranja internih normi putem samoregulacije ili koregulacije.

3. Država članica će podsticati medije da daju odgovarajuće informacije koje se odnose na sve vidove seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece, uz dužno poštovanje neovisnosti medija i slobode tiska..

(...)

Izvještaj s objašnjenjima

69. *Upotreba širokog pojma "informacijska i komunikacijska tehnologija", kojim se osigurava da će biti obuhvaćen i svaki budući razvoj u tom području, usmjerena je posebno na pružatelje internetskih usluga, ali i na operatore mobilnih telefonskih mreža i tražilice. Nema sumnje da je internet medij koji se mnogo koristi u svrhu seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece. Upotreba interneta u proizvodnji i širenju dječije pornografije i u trgovini djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja dobro je dokumentirana i ima pažnju brojnih nacionalnih i međunarodnih tijela. Zbog toga je važno da sami pružatelji internetskih usluga poduzmu korake za podizanje svijesti o seksualnom iskorištavanju i da se, koliko je to moguće, razviju politike za reguliranje korištenja Interneta putem njihovih sistema.*

(...)

74. *Stav 3. odnosi se na ulogu medija u pružanju odgovarajućih informacija o svim aspektima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece. Tu bi funkciju trebalo izvršavati uz dužno poštovanje osnovnog načela neovisnosti medija i slobode štampe, posebno u pogledu procjene "odgovarajuće" prirode pruženih informacija. Nema sumnje da mediji imaju središnju ulogu u pružanju informacija o djeci i slikama djetinjstva općenito koje značajno utječu na javnost stereotipe, pretpostavke i znanje o djeci. Jednako tako, oni mogu imati vrlo pozitivnu ulogu u podizanju svijesti o djeci koja su seksualno iskorištavana ili zlostavljana i o samoj prirodi seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja te o razmjerima problema. Odredbom se također nastoji obuhvatiti važno pitanje poštovanja privatnosti djece žrtava.*

362. U Gruziji, djeca preferiraju informacije koje pružaju psiholozi ili drugi relevantni stručnjaci ili ih daje skrbnik (u slučaju mlađe djece). Drugi radije budu informirani i kontaktirani putem društvenih medija i tvrde da televizija više nije široko gledana od njihovih vršnjaka.²³⁵

²³⁵ Izvadak iz savjetovanja sa Fondacijom za javno zdravlje, Gruzija, 2018.

"Mislim da bi trebao postojati kurs jednom sedmično ili barem jednom mjesečno gdje psiholozi ili drugi kompetentni ljudi drže predavanja o pitanjima kao što je ovo. No, najvažniji aspekt je da to treba biti obavezno." - Izvadak iz konsultacija s

Fondacija za javno zdravstvo, Gruzija,
2018.

---

363. Velike korporacije u IT sektoru, kao što je Microsoft, objavile su letke s informacijama za mlade o rizicima sexting-a.²³⁶
364. Telekomunikacijske firme također igraju veliku ulogu u podizanju svijesti o rizicima povezanim s upotrebom interneta zahvaljujući njihovoj širokoj mrežnoj pokrivenosti i razvoju besplatnih programa filtriranja kako bi blokirale web stranice i forume koji pornografiju čine lako dostupnom (Belgija, Mađarska). Te firme mogu sarađivati s vladinim odjelima koji se bave zaštitom djece te s psiholozima i specijaliziranim odgajateljima. Tako je u Andori, Andorra Telecom razvio aplikaciju pod nazivom "App Tronic", kako bi upozorio djecu u dobi od 2 do 13 godina na opasnosti interneta, u saradnji s Andorra College of Psychologists i Odjel za podršku djeci i adolescentima Ministarstva socijalnih pitanja, pravosuđa i unutrašnjih poslova Vlade Andore.

Obećavajuća praksa

U Njemačkoj su u maju 2021. donesene opsežne izmjene Zakona o zaštiti mladih (*Jugendschutzgesetz, JuSchG*). Posebna pažnja posvećena je zaštiti medija djece i mladih kako bi se djeca i mladi mogli bolje zaštititi od rizika kao što su kibernetička zaštita ili planiranje i pokretanje seksualne zloupotrebe. U skladu s novim odjeljkom 24a *JuSchG*, pružatelji usluga kao što su društvene mreže ili platforme za igre i film moraju poduzeti preventivne mjere. To uključuje jednostavne mogućnosti izvještavanja i pritužbi, pouzdane provjere dobi, moderiranje razgovora ili alate pomoću kojih roditelji mogu pratiti upotrebu svojih djece u medijima. U tom bi kontekstu također moglo biti primjereno staviti na raspolaganje informacije o potencijalnim rizicima seksualnog iskorištavanja i planiranja i pokretanja zlostavljanja, kao i o ponašanju koje je destruktivno za sebe ili druge - primjerice objavljivanjem fotografija i videozapisa - uključujući odgovarajuće usluge pomoći i podrške. Nacionalni centar za zaštitu medija djece i mladih (*Bundeszentrale für Kinder- und Jugendmedienschutz*), koji je osnovan reformom *JuSchG*-a, preispituje provedbu, oblikovanje i prikladnost mjera koje poduzimaju pružatelji usluga, te podupire usmjeravanje djece i adolescenata, roditelja i stručnjaka te pružatelja usluga.

365. U većini zemalja, osim praćenja i suzbijanja kibernetičkog kriminala (istrage i identifikacije žrtava i počinitelja krivičnih djela), policija organizira i/ili aktivno pomaže u provođenju sesija podizanja svijesti:
- U Kipru su se Ured za suzbijanje kiberkriminaliteta Kiparske policije (OCC/CP) i Centar za sigurniji internet u Kipru (KiberSafety) dogovorili da će razmjenjivati informacije i izvještavati o njima, u skladu s kiparskim domaćim zakonodavstvom, radi borbe protiv nezakonitog internetskog sadržaja, uključujući materijale koji sadržavaju seksualno zlostavljanje djece, internetsko mamljenje (online grooming) i govor mržnje.

---

²³⁶ http://download.microsoft.com/download/A/C/2/AC2AEA2B-8FF9-4A8F-85AC-6E7DFF27DFDE/BTWF_Sexting_Flyer_WEB.pdf

- U Njemačkoj, policija savezne pokrajine Brandenburg nudi preventivne skupove za učenike u 6. i 7. razredu. Na tim događajima djeca su obaviještena o odgovornoj upotrebi "novih medija" i opasnostima i pravnim aspektima koji su povezani s njima. Ovaj oblik preventivne aktivnosti se provodi u policijskim stanicama.
- Mađarska, nacionalni istražni ured policije učestvuje u podizanju svijesti putem radne grupe EMPACT-a. Aktivno je sudjelovao i u Europolovim kampanjama "Say No!" i Amber Alert #Don'tBeAnEasyCatch. Također redovno održava razgovore o prevenciji (za Dan sigurnijeg interneta) i učestvuje na okruglim stolovima u sklopu saradnje s Međunarodnom grupom za spašavanje djece.
- U Norveškoj, savjeti o dijeljenju seksualno eksplicitnog sadržaja na internetu jedna su od mnogih tema koje pokrivaju policijske patrole na internetu (*Nettpatroljer*), zajedno s općom sigurnošću na internetu, dječijim pravima na internetu, krivičnim djelima kao što su internetske prevare, internetski virusi i internetska ucjena. Osim toga, Norveška nacionalna služba za krivična istraživanja (Kripas) provela je kampanju podizanja svijesti o nezakonitoj distribuciji seksualnih slika. Cilj je informirati učenike srednjih škola o tome što je zakonito, a što nije, i omogućiti im da prepoznaju lične i krivične posljedice koje mogu nastati zbog dijeljenja nezakonitih slika.
- U Sloveniji je Policija bila partner u Europolovoj kampanji "Reci ne!" za podizanje svijesti koja se odvijala u školama, medijima itd.²³⁷ Rad se kasnije nastavio učestvovanjem Policije u kampanji Odklikni / Click-off koja je bila usmjerena na učenike u osnovnim školama i bila je usmjerena na podizanje svijesti o nasilju na internetu i uznemiravanju djevojčica i žena. Producirana je romantična komedija Gajin svet²³⁸ koja se bavila online sigurnošću. U pretprodukciji filma, stručnjaci za zaštitu djece od seksualnog uznemiravanja i nasilja bili su uključeni kako je scenarij prošao stručnu reviziju, a producenti su producirali dodatne videomaterijale koji su bili dostupni u obrazovne svrhe u osnovnim i srednjim školama u Sloveniji. Film je trebao zabaviti, ali i baviti se važnim temama kao što su porodične i online zloupotrebe i omogućiti djeci da se identificiraju s glavnim likovima. To je pružilo osnovu za daljnji razvoj tih tema kroz radionice za djecu, roditelje, nastavnike i druge školske radnike.²³⁹ Film i srodna događanja vidjelo je više od 80.000 ljudi i više od 20.000 učenika prisustvovalo je radionicama koje su uslijedile.²⁴⁰
- U Ukrajini, policijski službenici rade sa socijalnim radnicima, te upravama općih i specijalističkih obrazovnih institucija kako bi održali razgovore s djecom s objašnjenjima i mjerama predostrožnosti i pružili informacije o radu telefonskih telefonskih linija gdje djeca mogu potražiti pomoć.

²³⁷ <https://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/88555-slovenska-policija-se-pridruzi-europolovem-qreci-neq-za-prepreevanje-izsiljevanja-in-spojene-zlorab-na-spletu> ²³⁸

https://www.imdb.com/title/tt7489754/?ref=ttpl_pl_tt

²³⁹ <https://safe.si/video/gajin-svet> (videoisječci), <https://safe.si/gradiva/gradiva-za-ucitelje/gajin-svet-ucna-ura-po-izvještaj> (materijali za radionice)

²⁴⁰ <https://www.zurnal24.si/slovenija/gajin-svet-je-blazja-oblika-tega-kar-se-dogaja-v-sloveniji-315643>

Podizanje svijesti od strane civilnog društva

366. U članu 9. Lanzarote konvencije jasno se navodi da civilno društvo također ima ulogu, koju potiču države članice, u osvještavanju djece o rizicima s kojima se suočavaju. Lanzarote komitet upućuje čitatelja na svoje razmatranje situacije u tom pogledu u poglavlju o uključenosti i saradnji civilnog društva.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VIII-5

Kako bi se poboljšao učinak, Lanzarote komitet poziva članice da osiguraju da se podizanje svijesti djece o rizicima seksualne eksploatacije i seksualnog zlostupotrebe s kojima se suočavaju kada stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili video zapise, bude prvenstveno vođeno od strane njihovih vršnjaka.

Preporuka VIII-6

Lanzarote komitet poziva članice da učine više kako bi potaknule sektor IKT-a, medije i druge stručnjake na podizanje svijesti među djecom, njihovim roditeljima, osobe koje imaju redovni kontakt s djecom i javnost o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zlostupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise i o preventivnim mjerama koje se mogu poduzeti.

VIII.2 Unapređenje svijesti među roditeljima i odraslima s roditeljskim odgovornostima²⁴¹

367. Djeca s kojima se savjetovalo u Republici Moldaviji²⁴² vjerovala su da opće informacije pružene roditeljima, kada su postojale, nisu obuhvatale pitanja povezana sa sigurnošću djece na internetu.

"Informacije o opasnostima na internetu i o tome gdje potražiti pomoć u slučaju opasnosti važne su ne samo za djecu, već i za njihove roditelje. Podizanje svijesti roditelja može im pomoći da razumiju i razgovaraju o rizicima sa svojom djecom." -

*Izvadci
iz konsultacija sa Ženskim konzorcijem, Ukrajina, 2018*

---

368. Neka djeca su rekla da je nedostatak pozitivne i efikasne komunikacije s roditeljima, nedostatak pažnje od posljednjih ili odsutnost ljubavi kod kuće natjerao ih da fotografiraju svoja tijela i postave ih na internet. Zatim su pratili broj "lajkova" koje su primili, a cilj je bio da ih njihovi kolege primijete. Roditelji stoga moraju biti svjesni tog fenomena kako bi mogli preispitati kako su u interakciji sa svojom djecom.

---

²⁴¹ Unapređenje podizanja svijesti među stručnjacima obrađeno je u poglavlju o obučavanju.

²⁴² Informacijski centar za prava djece, Republika Moldavija, 2018

369. U Belgiji (Flamanska zajednica) Mediawijs je razvio web-mjesto za roditelje (<https://www.medianest.be/thema/relaties-seksualiteit>).
370. U Njemačkoj, roditelji i osobe koje imaju redovni kontakt s djecom imaju pristup, na zahtjev, kursevima obuke o seksualnom nasilju općenito i seksualnim slikama koje sama stvaraju djeca, osobito onima koje vode odjeli nadležni za stručno obučavanje (koji su obuhvaćeni ministarstvima obrazovanja i poslova kulture u različitim saveznm zemljama).
371. U Mađarskoj je za roditelje uspostavljen program za digitalnu medijsku pismenost. Obučeni odrasli mentori održavaju sesije za roditelje na nizu tema koje se odnose na seksualno ponašanje djece na internetu.
372. U Švedskoj je policijsko tijelo pokrenulo inicijativu za sprečavanje kriminala kako bi se povećalo znanje o seksualnim zločinima protiv djece i mladih ljudi na internetu. Inicijativa se temelji na tome da se školi, roditeljima i djeci pruže različiti alati za sigurniju egzistenciju na internetu. Policija putem inicijative "Delbart" želi rasvijetliti seksualni zločin nad djecom i mladima vezan uz internet, uz pomoć edukativnih materijala, filmova i poruka na društvenim mrežama. Odrasle osobe bliske djeci imaju važnu ulogu u usmjeravanju djece i smanjenju ranjivosti na internetu. Ovdje je potrebno više znanja o tome što je krivično i kako razgovarati s djecom i mladima o tim pitanjima, kako u školi tako i kod kuće.
373. U Švicarskoj je u ime Saveznog vijeća Savezni ured za socijalno osiguranje (OFAS), koji je odgovoran za saveznu politiku o djeci i mladima, osnovao Nacionalnu platformu za mlade i medije²⁴³, čiji je cilj zaštititi djecu i mlade od rizika digitalnih medija. Kroz različite načine informiranja, roditelji, učitelji i referentne osobe u kontaktu s djecom i mladima su upoznati s tim pitanjem i time jačaju svoje vještine u tom pitanju. Kao dio jake tačke "seksualnost i internet", ²⁴⁴ OFAS je, između ostalog, odobrio finansijske doprinose za projekte za sprečavanje rizika u pitanjima seksualnosti na internetu (materijali seksualne zloupotrebe koje sama generira dijete, sexting, cybergrooming itd.).²⁴⁵
374. U nekim slučajevima, kao i u Turskoj, videozapisi se emitiraju na televiziji kako bi se doprlo do šire publike i porodice osvijestilo o rizicima koje djeca mogu naići na internet, kako pratiti korištenje dječijeg interneta, kako koristiti siguran internetski softver i, u slučaju krivičnog djela, kako pozvati policiju.

---

²⁴³ www.jeunesetmedias.ch

²⁴⁴ www.jeunesetmedias.ch/specialistes-expertise/points-forts-jusqua-2020/risques-en-matiere-de-sexualite-na-internetu

²⁴⁵ Vidjeti i: <https://www.jeunesetmedias.ch/themes/sexualite-et-pornographie-sur-le-web>

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VIII-7

Lanzarote komitet poziva članice da uvedu ili pojačaju podizanje svijesti roditelja i osoba s roditeljskim ovaštenjima o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili razmjenjuju vlastite seksualne slike i/ili videozapise i o preventivnim mjerama koje se mogu poduzeti.

VIII.3 Unapređenje svijesti javnosti

375. Čini se da u državama članicama Lanzarote konvencije nisu uspostavljeni programi za podizanje svijesti javnosti. Naravno, alati za podizanje svijesti razvijeni u drugim okolnostima također se mogu koristiti za unapređenje javne svijesti. Međutim, oni nisu nužno prilagođeni posebnim potrebama tih poduzeća. Lanzarote komitet ipak skreće pažnju na obavezu iz člana 8. Konvencije: "Svaka članica promiče ili provodi kampanje za podizanje svijesti usmjerene na opću javnost pružajući informacije o fenomenu seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece i o preventivnim mjerama koje se mogu poduzeti."

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VIII-8

Lanzarote komitet poziva članice da promovišu ili provode kampanje za podizanje svijesti za širu javnost, pružajući informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise, te o preventivnim mjerama koje se mogu poduzeti.

VIII.4 Koordinacija tijela odgovornih za provođenje aktivnosti podizanja svijesti

Poglavlje III. Lanzarote konvencije - Specijalizirana tijela i koordinacijska tijela

Član 10. - Nacionalne mjere koordinacije i saradnje

1. Svaka članica poduzima potrebne mjere kako bi osigurala koordinaciju na nacionalnom ili lokalnom nivou između različitih agencija zaduženih za zaštitu od, sprečavanje i borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, posebno obrazovnog sektora, zdravstvenog sektora, socijalnih službi, te organa krivičnog gonjenja i pravosudnih tijela.

Izvjestaj s obrazloženjem Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

76. Prvi stav odnosi se na unapređenje pristupa multidisciplinarnu koordinaciju zahtijevanjem da članice poduzmu mjere kako bi osigurale koordinaciju na nacionalnom ili lokalnom nivou između

različitih agencija odgovornih za sprečavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, posebno obrazovni i zdravstveni sektor, socijalne službe, tijela krivičnog gonjenja i pravosudna tijela. Popis nije konačan. Kad je riječ o pravosudnim tijelima, koordinacija djelovanja navedenih sektora trebala bi se provoditi uz puno poštovanje njihove neovisnosti i načela podijele vlasti.

77. Nema sumnje da je važan razvoj multiagencijskog i multidisciplinarnog pristupa rješavanju problema seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, što se temelji na činjenici da nijedna agencija ne bi mogla riješiti problem takve složenosti.

78. Upućivanje na "lokalni" nivo znači bilo koji nivo ispod nacionalnog nivoa i posebno je relevantno saveznim državama.

376. Članice Konvencije imaju opću obavezu, na osnovu člana 10., poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale koordinaciju agencija zaduženih, među ostalim, za sprečavanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece. U ovom poglavlju se radi o koordinaciji tijela odgovornih za podizanje svijesti o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele seksualne slike i/ili videozapise samih sebe.
377. Komitet primjećuje da se čini da postoji malo koordinacije tih aktivnosti podizanja svijesti na lokalnoj ili nacionalnoj razini u članicama.
378. Međutim, skreće pažnju na sljedeće slučajeve, iako nisu nužno specifični za koordinaciju aktivnosti podizanja svijesti o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele seksualne slike i/ili videozapise samih sebe:
- U Bugarskoj, Ministarstvo prometa, informacijske tehnologije i komunikacija (MTITC) vodi i koordinira nacionalni program Digitalna Bugarska 2025.,²⁴⁶ zajedno s planom koji je donijelo Vijeće ministara 5. decembra 2019. Programom se utvrđuju prioriteta područja djelovanja, ciljevi, mjere i aktivnosti za rast i široku upotrebu IKT-a. Nju provode razne institucije u sektorskim politikama koje su se obavezale da će provoditi.
  - Na Kipru, koordinacija za sigurniji internet za djecu odgovornost je Pedagoškog instituta Ministarstva prosvjete i kulture.
  - U Češkoj Ministarstvo unutrašnjih poslova u saradnji s drugim ministarstvima redovno priprema takozvanu Strategiju za sprečavanje kriminala te je podnosi Vladi Češke na odobrenje. Predstojeća strategija za sprečavanje kriminala za period 2021.-2026. uključuje cilj u pogledu pitanja opasnosti u kiberprostoru, posebno u pogledu dječijeg predstavljanja (slike) i razmjene takvog sadržaja među djecom.
  - U Italiji, Odjel za jednake mogućnosti (DPO) je organizacija odgovorna za koordinaciju vladinih akcija i osmišljavanje nacionalnih strategija za sprečavanje i suzbijanje seksualne zloupotrebe i seksualnog iskorištavanja djece. Radi s Odjelom za pedofilija

²⁴⁶ www.mtitc.government.bg/en/category/85

i praćenje dječije pornografije, tijelo osnovano u Uredu premijera (Zakon br. 38 od 6. februara 2006.). Jedinica za praćenje je zadužena za prikupljanje i praćenje podataka i drugih informacija o radu koji su obavila sva javna tijela radi sprečavanja i kažnjavanja zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece.

- U Norveškoj, Centar za sigurniji internet (SIC: sastoji se od Norveške agencije za medije i linije za pomoć Prekiža moje srce „Cross My Heart“) koordinira inicijative i zajednički rad za djecu i medije na nacionalnoj razini, u saradnji s vladinim odjelima/ministarstvima, neprofitnim i dobrovoljnim organizacijama, poduzećima i industrijskim tijelima.
- U Poljskoj je 2006. Poljski centar za sigurniji internet (PCPSI) osnovao Savjetodavni odbor koji podupire provedbu aktivnosti koje poduzima PCPSI. Zadaće Savjetodavnog odbora uključuju unapređenje aktivnosti za poboljšanje sigurnosti na internetu te razmjenu praksi kojima se djeca štite od prijetnji na internetu i procjenu provedbe projekata PCPSI-ja. Sudionici Odbora također se pozivaju na zajedničko organiziranje događanja u okviru PCPSI-ja. Članovi poljskog Savjetodavnog odbora predstavljaju najvažnije institucije i organizacije u Poljskoj koje rade na zaštiti djece na internetu i digitalnom obrazovanju.
- U Ruskoj Federaciji materijali za informiranje djece različitih dobnih grupa o "rizicima života na internetu" razvijeni su u koordinaciji Ministarstva obrazovanja i Saveznog državnog centra za zaštitu prava i interesa djece Ministarstva obrazovanja. Ovaj rad informiranja djece provode i to kompetentne organizacije, prvenstveno obrazovne.
- U Španiji je 24. septembra 2019. uveden zajednički dogovoren akcijski plan između Ministarstva obrazovanja i stručne obuke (MEPF) i Agencije za zaštitu podataka (AEPD). Njime se utvrđuje kako će saradivati na podizanju svijesti u školama o posljedicama dobivanja i nezakonitog širenja osjetljivih slika na internetu.
- U Švedskoj, Centar za sigurniji internet (SIC) sastoji se od vladine agencije, Švedskog vijeća za medije ("Statens medieråd") kao centra za podizanje svijesti i nevladine organizacije Dječija prava u društvu ("*Bris*"). *Bris* pruža i nacionalnu telefonsku liniju za pomoć koja nudi informacije i podršku za djecu. SIC-Švedska također je dio vijeća u okviru švedske policijske uprave ("*Polisens barnråd*"). Vijeće čine nacionalna javna tijela, nevladine organizacije i drugi sudionici koji saraduju na zaštiti djece od seksualne zloupotrebe.
- U Švicarskoj, Odjel za koordinaciju borbe protiv kibernetičkog kriminala (SCOCI) koordinira postupke i održava široku mrežu kontakata na međunarodnoj razini (dijeljenje informacija kriminalističke policije s Interpolom i Europolom). Savezni ured policije (Fedpol) nastoji ostvariti iste ciljeve kao i INHOPE od 2013. te stoga na nacionalnoj i međunarodnoj razini radi na uklanjanju materijala koji sadržavaju seksualno zlostavljanje djece. SCOCI, Fedpol i ECPAT Švicarska imaju mrežu kontakata na nacionalnoj i međunarodnoj razini za borbu protiv materijala seksualne zloupotrebe djece.
- U Turskoj, koordinaciju između ministarstava i drugih institucija uključenih u zaštitu djece od seksualne zloupotrebe provode lokalne vlasti i guverneri okruga.

Obećavajuća praksa

Mađarsko nacionalno koordinacijsko vijeće za kibersigurnost (osnovano uredbom vlade iz 2013.) sadržava različite radne grupe, uključujući grupu za zaštitu djece (posebno zaštitu od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe uz pomoć IKT-a). Vijeće okuplja svoje članove i savjetnike iz relevantnih strana (Ministarstvo obrazovanja, policija, pravosudni sistem itd.) i odgovorno je za vođenje programa, uključujući sprečavanje rizika za djecu. Predsjednik Vijeća također može zatražiti savjet od udruga i privatnih institucija (Nacionalno tijelo za medije i informacijske komunikacije (NMHH) itd.).

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka VIII-9

Lanzarote komitet poziva one članice koje to još nisu učinile, da poduzmu potrebne mjere kako bi osigurale koordinaciju između agencija odgovornih za podizanje svijesti o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise.

IX. Edukacija za djecu

379. Iako su zaštita djece žrtava i krivično gonjenje počinitelja ključni elementi u borbi protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, najvažnije je spriječiti njihovu pojavu na prvom mjestu. Informiranje djece o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, te kako se zaštititi temelj je prevencije jer se ne može spriječiti pojava djela kojih djeca nisu svjesna. Širenje informacija u obrazovnom kontekstu posebno je korisno za poboljšanje te prevencije jer "djeca ponekad obraćaju više pažnje na ono što im se objašnjava (...) u školi kada stručnjaci (kao što su primjerice nastavnici, liječnici, psiholozi) pružaju relevantne informacije".²⁴⁷ Nadalje, "od ključne su važnosti programi obrazovanja i podizanja svijesti za svu djecu o sigurnoj upotrebi interneta".²⁴⁸
380. Cilj je ovog poglavlja pružiti pregled provedbe obrazovnih mjera kako bi se djeci pružile preventivne informacije o riziku od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s posebnim osvrtom na seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama generirala. Strukturiran je u skladu s obavezama i preduvjetima koji proizlaze iz Lanzarote konvencije: prvo se poglavlje bavi pitanjem jesu li informacije o sprečavanju seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja uz pomoć IKT-a, posebno kada je ono rezultat samogeneriranja seksualnih slika i/ili videozapisa, uključene u nacionalni kurikulum i/ili u druge neformalne obrazovne kontekste. Zatim se ispituje je li takva informacija prilagođena "razvojnim kapacitetima" djece, kontekstu u kojem se dostavlja, te uključenosti roditelja u njeno pružanje.

Član 6. Lanzarote konvencije - Obrazovanje za djecu

Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da djeca tokom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja dobiju informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe te o sredstvima za njihovu zaštitu, prilagođenima njihovom razvojnom kapacitetima. Te informacije, koje se pružaju u saradnji s roditeljima, prema potrebi, pružaju se u općenitijem kontekstu informacija o seksualnosti, te se posebna pažnja posvećuje rizičnim situacijama, posebno onima koje uključuju upotrebu novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

Izveštaj s obrazloženjem Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

Član 6 - Obrazovanje za djecu

58. Pregovarači su smatrali da je prvenstveno odgovornost roditelja da općenito obrazuju djecu o pitanjima seksualnosti i o rizicima seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe. Međutim, mogu postojati situacije u kojima roditelji nisu u mogućnosti ili nisu voljni to učiniti, primjerice ako je roditelj uključen u zlostavljanje djeteta ili ako kulturne tradicije zajednice ne dopuštaju da se takva pitanja otvoreno raspravljaju. Štoviše, djeca ponekad obraćaju više pažnje na ono što je objašnjeno

²⁴⁷ Izveštaj s obrazloženjem Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, tačka 58.

²⁴⁸ Izveštaj s obrazloženjem Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, tačka 63.

njima u drugim kontekstima osim kod kuće, a posebno u školi kada stručnjaci (kao što su na primjer nastavnici, liječnici, psiholozi) pružaju relevantne informacije. Stoga se članom 6. predviđa obaveza država da osiguraju da se djeca na primarnoj i sekundarnoj razini obrazuju o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe te o načinima zaštite i traženja pomoći.

59. Svrha je tih informacija omogućiti djeci bolju zaštitu od rizika seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Međutim, takvim se informacijama odrasli i državna tijela ne smiju osloboditi obaveze zaštite djece od svih oblika seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe.

60. Član se odnosi na pružanje tih informacija "tokom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja". Škole se ne spominju jer se neka djeca obrazuju kod kuće i ta su djeca obuhvaćena tom odredbom. Navedene informacije ne moraju nužno biti dio nastavnog programa, ali se mogu pružiti u neformalnom obrazovnom kontekstu. Škola očito ima važnu ulogu u tom pogledu, ali saradnja roditelja zahtijeva se i "prema potrebi". Situacije u kojima to možda nije primjereno uključuju situacije u kojima je dijete siroče ili u kojima su roditelji uključeni u istrage ili postupke za seksualno zlostavljanje djeteta.

61. Pregovarači su smatrali da je važno da djeca dobiju te informacije što je ranije moguće, sa svim informacijama koje su im dostupne u obliku "prilagođenom njihovim razvojnim kapacitetima", drugim riječima prikladnom za njihovu dob i zrelost.

62. Pružanje izoliranih informacija o seksualnom iskorištavanju ili seksualnom zlostavljanju izvan općeg konteksta normalne seksualnosti moglo bi biti uznemirujuće za djecu. Stoga bi informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja koje treba pružiti trebalo pružiti u općem kontekstu seksualnog odgoja. Također treba paziti da te informacije ne podrivaju odrasle u očima djeteta. Važno je da djeca imaju i povjerenje u odrasle.

63. Posljednji dio člana odnosi se na rizične situacije, posebice one koje uključuju upotrebu novih IKT-a. Oni se obično smatraju sredstvom za prijenos podataka, a namijenjeni su osobito upotrebi interneta i tehnologije treće generacije (3G) koja omogućuje pristup internetu putem mobilnih telefona. Ključni su programi obrazovanja i podizanja svijesti za svu djecu o sigurnom korištenju interneta.

IX.1 Informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece s posebnim upućivanjem na seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama proizvela pružaju se djeci u obrazovnom kontekstu (nacionalni kurikulumi ili drugi neformalni obrazovni konteksti)

381. U Izvještaju s objašnjenjima pojašnjava se da "informacije [o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece] ne moraju nužno biti dio nastavnog programa, već se mogu pružati u neformalnom obrazovnom kontekstu".²⁴⁹

382. Za potrebe ovog izvještaja o provedbi "obrazovni kontekst" odnosi se na:

- informacije koje su dio nacionalnog kurikuluma. To je slučaj kada nastavnici sami dostavljaju informacije ili kada škole tu odgovornost delegiraju na vanjske

²⁴⁹ Izvještaj s objašnjenjima Vijeću Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, stav 60.

- stručnjaci koji su posebno osposobljeni za te predmete, što možda neće biti slučaj za sve nastavnike.
- Informacije koje su dio "neformalnog obrazovnog konteksta". To se odnosi na dvije različite situacije: slučajeve u kojima se informacije pružaju djeci na geografskoj lokaciji škola putem različitih aktivnosti za podizanje svijesti koje organiziraju vanjski subjekti bez učestvovanja u formalnom nacionalnom kurikulumu i slučajeve u kojima se djeca obrazuju kod kuće.
383. U praksi, i iako su informacije o sprečavanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece dio nacionalnog kurikulumu većine članica, samo se manjina izričito bavi izazovima koje postavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje samo dijete generira (Austrija, Belgija (flamanska zajednica), Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Francuska, Njemačka, Latvija, Nizozemska, Norveška, Sjeverna Makedonija, Portugal, Ruska Federacija, San Marino, Švicarska, Turska i Ukrajina).
384. U nekim članicama, iako nacionalni kurikulumi ne sadržavaju izričito upućivanje na seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama proizvela, ova je tema usmjerena na neformalne obrazovne aktivnosti. To je slučaj u Belgiji (njemačka zajednica), Grčkoj, Mađarskoj, Luksemburgu, Sloveniji i Švicarskoj.
385. U Francuskoj, Njemačkoj, Latviji, Norveškoj, Portugalu i Švicarskoj, nacionalni kurikulumi i neformalne obrazovne aktivnosti bave se izazovima koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje sama proizvede dijete.
386. U nekim drugim članicama, iako se ne može zaključiti da su svi izazovi povezani sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira obuhvaćeni nacionalnim kurikulumima ili drugim neformalnim obrazovnim kontekstima, elementi informacija o sprečavanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe, među ostalim kada ih djeci olakšava IKT podučavaju se djeca:
- U Češkoj je sprečavanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe uz pomoć IKT-a jedno od područja koje je uključeno u obavezno obrazovanje od predškolskog do srednjoškolskog obrazovanja širom zemlje. Godine 2021. stupila je na snagu izmjena okvirnog obrazovnog programa za osnovno obrazovanje, s ažuriranjima za obrazovno područje "informatike", koje uključuje i sigurno rukovanje tehnologijama i ovladavanje vještinama i navikama koje dovode do sprečavanja rizičnog ponašanja ili zlopotrebe podataka i informacija u okviru internetskog zlostavljanja.
  - U Litvaniji su teme "sigurno korištenje interneta" i "psihološka manipulacija na internetu" obrađene u nacionalnom kurikulumu, a naglasak je stavljen na "moralnu odgovornost širenja u javnom prostoru".
  - U Aalandu, samoupravna pokrajina Finska, Save the Children Aaland, koju finansijski podupire vlada, organizira školske posjete radi širenja informacija i savjeta povezanih s korištenjem interneta i konzumacijom medija za djecu osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja.

Obećavajuće prakse

U Belgiji, njemačkom govornom području, projekt "Sex'cetera" Bus, aktivan od 2015., usmjeren je na učenike u drugoj godini srednje škole. Riječ je o programu koji se odnosi na afektivni, relacijski i seksualni život mladih ljudi, čiji je cijeli modul posvećen temi "seksualnost i slike" na internetu.

U Danskoj vlada podupire Dansko udruženje za planiranje porodice u okviru projekta "Medijsko natjecanje za škole", u kojem djeca izrađuju novine na temu "Voli sebe - tijelo i ideali". Jedna od tema je i digitalno seksualno zlostavljanje, a učitelji koji učestvuju u projektu dobivaju informacije o vladinim inicijativama i zakonodavstvu u vezi s digitalnim seksualnim zlostavljanjem.

U Francuskoj, neki javni tužioc i izvršili su intervencije u školama kako bi podigli svijest među djecom o nesigurnosti njihove dobi i identitetu njihovih internetskih kolega, kao i o rizicima slanja intimnih fotografija njih samih.

U Njemačkoj je pitanje "sextinga" uključeno u nastavni plan nekih od 16 regija (savezne pokrajine), uključujući Hessen, Baden-Württemberg i Porajnje-Falačka, odgovorne za obrazovne programe u svim javnim školama. Osim toga, svih 16 regija zajedno s neovisnim povjerenikom savezne vlade za pitanja seksualne zloupotrebe djece 2016. pokrenulo je inicijativu "Škole protiv seksualnog nasilja". Više od 30 000 škola u Njemačkoj treba dobiti tehničku podršku i potiče ih se da razviju koncepte za zaštitu djece od seksualnog nasilja i da ih integriraju u svakodnevni školski život. Cilj je razbiti nesigurnost direktora, učitelja, socijalnih radnika i ostalog pomoćnog osoblja kako bi se riješilo pitanje seksualne zloupotrebe djece, te preventivnim i intervencijskim mjerama, pružiti bolju djecu i brzu pomoć. Koncepti prevencije uključuju zaštitu načela koja se bave rizicima iskorištavanja na internetu kao i spolno obrazovanje i programe za osnaživanje djece i adolescenata. U izvještaju o praćenju koje je 2018. objavio neovisni povjerenik navedeno je da je 6 % škola provelo analizu rizika za svoju instituciju i provelo sveobuhvatne koncepte prevencije. Trenutno je sve veći broj saveznih pokrajina u postupku provedbe konceptata sprečavanja uvođenjem regionalnog zakonodavstva u tu svrhu.

Grčka nevladina organizacija "Osmijeh djeteta" podijelila je pojedinosti o projektima koje provode u školama u Grčkoj na osnovu memoranduma o razumijevanju s Ministarstvom obrazovanja, istraživanja i vjerskih pitanja. U osnovnoškolskom obrazovanju projekt "Priča iz stvarnog života-prijatelji po zahtjevu" je iskustven. Opisuje priču o studentu, koji komunicira putem interneta s nekim, koji se pretvara da je iste dobi kao ona. Djevojka razmjenjuje slike s njim, ali kasnije on koristi ih da je zastraši. U srednjoškolskom obrazovanju provode se dva projekta, tj. "Iza ekrana" i "Priče s interneta". U oba slučaja vizualizirane priče koriste se za informiranje učenika o sigurnosti na internetu.

U Mađarskoj, programi za sprečavanje rizika s kojima se djeca suočavaju pri proizvodnji i/ili dijeljenju vlastite seksualne slike i/ili videozapisa slijede participativni pristup. To uključuje programe DADA i ELLEN-SZER, koji traju više od 2 godine školovanja i isporučuju ih lokalni policijski službenici. Cilj mu je naučiti učenike da razmišljaju neovisno i kritički te da razvijaju svoje vještine odlučivanja i socijalne vještine.

U Luksemburgu, Centar za sigurniji internet "BEE SECURE" organizira treninge podizanja svijesti kako bi promicao sigurniju upotrebu interneta od strane djece u školama i srednjim školama kao i u "maisons relais" i "maisons de jeunes" (neformalno obrazovanje). Oni uključuju mamljenje, seksualiziranje i iznuđivanje. Takvi treninzi su obavezni za učenike 7. razreda.

U Norveškoj, novi kurikulum (LK20) ima ciljeve kurikuluma koji će omogućiti djeci i mladim ljudima da razmišljaju o tome kako sami i drugi učestvuju u digitalnoj interakciji. Ciljevi kurikuluma u društvenim studijama nakon 7. razreda su; a) razmišljati o tome kako i drugi učestvuju u digitalnoj interakciji i raspravljati o tome što znači koristiti prosudbu u svjetlu pravila, normi i granica; i b) razmišljati o varijacijama u identitetima, seksualnoj orijentaciji i rodnom izražavanju, te o vlastitim i tuđim granicama vezanim uz osjećaje, tijelo, spol i seksualnost i raspravljati o tome što se može učiniti ako se granice prekinu. Tu je i web stranica (dubestemmer.no ili You Decide), koja je nastavni resurs o privatnosti i digitalnoj odgovornosti za djecu i mlade u dobi od 9 do 18 godina. Između ostalog, bavi se širenjem golih fotografija.

U Portugalu, kao dio projekta SeguraNet, sve obrazovne zajednice su pozvane da promiču aktivnosti u području digitalne sigurnosti. Među aktivnostima organiziranim u tom kontekstu, godišnje takmičenje uključivalo je učenike, roditelje i učitelje 1., 2. i 3. ciklusa o digitalnoj sigurnosti, uključujući sexting i internetske predatore.²⁵⁰ Škole također mogu zatražiti organizaciju aktivnosti podizanja svijesti o opasnostima širenja videozapisa i fotografija seksualne prirode koje organiziraju odjeli kriminalističke policije. Naposljetku, Nacionalna komisija za unapređenje i zaštitu djece i mladih izloženih riziku razvila je kazališnu predstavu "mybodymyrules" namijenjenu djeci u dobi od 10 do 14 godina kako bi se stvorio obrazovni resurs koji rješava rizike povezane s izloženošću djece na društvenim mrežama.

U San Marinu, nastavni program "Emocionalno obrazovanje" uključuje dvosatni modul koji uz pomoć psihologa i ljekara održava nastavnik znanosti te niz ili obrazovnih inicijativa unutar drugih disciplina čiji su predmeti vezani uz projekt (fiziološki aspekti, analiza osjećaja, emocija i međuljudskih odnosa). Kao dio ovog programa, učenici u trećim razredima usredotočuju se na psihološke promjene vezane uz adolescenciju i na upotrebu i zloupotrebu novih društvenih alata koje nude ICT, uključujući sexting.

U Sloveniji, policijski službenici (članovi Stručnog vijeća Centra za sigurniji internet) i detektivi posjećuju osnovne škole širom zemlje i govore o sigurnom korištenju interneta, usredotočujući se na opasnosti proizvodnje i distribucije seksualno eksplicitnog sadržaja / privatnih informacija. Ciljnu publiku čine djeca, roditelji i školsko osoblje.

²⁵⁰ Vidjeti <http://www.seguranet.pt/pt/desafios-2o-e-3o-ciclos>

U Švicarskoj se brošure koje je izradila švicarska organizacija za sprečavanje kriminala u području kibernetičkog uznemiravanja i pornografije izričito bave pitanjima povezanim sa seksualnim slikama koje djeca sama generiraju i povezanim rizicima od seksualne zloupotrebe i kibernetičkog uznemiravanja.²⁵¹ Njihov sadržaj policija distribuira školama, na roditeljskim večerima itd. ili ih izravno koriste škole. Nekoliko švicarskih nevladinih organizacija razvija materijal i/ili posjećuje škole kako bi se bavilo pitanjima kao što su internet i seksualnost, uključujući seksualne slike i videozapise koje su sami stvorili (vidjeti, na primjer, *Zischtig, Action Innocence* i *Pro Juventute*).

U Ukrajini, Ministarstvo obrazovanja i znanosti i Ministarstvo digitalne transformacije, uz podršku predsjedničkog povjerenika za prava djece, razvili su obrazovni projekt #stop_sexting koji ima za cilj spriječiti i suzbiti seksualno nasilje na internetu, a uključuje posebne lekcije i igru potrage za djecom u razredima 7-11.

Poteškoće u provedbi Konvencije

387. U nekim kontekstima, iako se informacije o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju i rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje djeca sama generiraju spominju kao dio nacionalnog kurikuluma ili drugih neformalnih obrazovnih okruženja, nije jasno imaju li sva djeca koristi od njega. U nekim slučajevima, izbor podučavanja tih predmeta prepušten je diskreciji obrazovnih institucija ili nastavnika, a u drugima samo nekoliko škola u zemlji ih je uključilo u svoje kurikule. Sljedeći primjeri, iako nisu iscrpni, ilustriraju tu zabrinutost.
- U Bugarskoj, seksualne slike i/ili videozapisi koje sama generira dijete nisu dio obaveznog nacionalnog kurikuluma i preventivne aktivnosti na tu temu razlikuju se od jednog lokalnog tijela do drugog. Kao takva, djeca koja žive u različitim regijama ili gradovima možda neće dobiti informacije. Općine organiziraju različita predavanja, informativne sastanke, prezentacije, ankete, rasprave o različitim temama o sigurnosti djece na internetu. Neke od ovih preventivnih aktivnosti usredotočene su na zlostavljanje djece na internetu ili "dječiju pornografiju na internetu". Dvije dječije policijske akademije organizirale su zajedničke događaje i predavanja usmjerena na "Kriminal na internetu" u gradu Vidinu, a predavanja su održana za djecu od 1 do 11 razreda na temu "Sigurno internet ponašanje" u gradu Rouse.
  - Na Islandu, svaka škola bira što će se obrađivati u razredima pod nazivom "Životne vještine". Internetsko seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece i samogenerirane seksualne slike i/ili videozapisi mogli bi se odabrati kao dio tih razreda.
  - U Italiji se projektom "*Škola kao mjesto prevencije i zaštite: kako zaštititi djecu i tinejdžere od fenomena nasilja, vršnjačkog nasilja i internetskog vršnjačkog nasilja, seksualne zloupotrebe i iskorištavanja*" rješavaju pitanja povezana sa zlostavljanjem djece i seksualnim iskorištavanjem te rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira. Međutim, provodi se na nacionalnoj razini, u četiri izdanja, samo u nekim školama u četiri makropodručja Sjevern- centar - jug i otoci.

---

²⁵¹ Vidjeti [Pornographie illégale & porno-dépendance | Prévention Suisse de la Criminalité \(skppsc.ch\)](https://www.skppsc.ch/)

- U Srbiji, prema Koaliciji za praćenje prava djece u Srbiji, unatoč brojnim različitim projektima koje su vodili različiti sudionici, oni su bili rascjepkani i nemaju koherentan i sistemski pristup. Naglasili su da preventivne aktivnosti treba poduzimati u školama na više koherentan način usvajanjem pažljivo razvijenog kurikuluma kako bi sva djeca školske dobi bila svjesna rizika kiberprostora i kako se zaštititi od njih.
- U Slovačkoj je moguće da škole organiziraju aktivnosti podizanja svijesti koje promoviraju regionalni koordinatori za zaštitu djece, kao što je prikazivanje videozapisa o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje proizvode djeca, ali to nije obavezno i te aktivnosti nisu dio nacionalnog kurikuluma. Čini se da je svaka regija slobodna odlučiti organizirati takve aktivnosti, koje se, kada se provode, mogu pružati kao dio školskih predmeta građanskog odgoja ili etike.
- U Sloveniji, postoje opći ciljevi predmeta gdje studenti uče kako sigurno i odgovorno koristiti internet, procjenjuju mogućnosti korištenja i zloupotrebe digitalne tehnologije i uče kako poštivati etička načela i održavati svoju privatnost na internetu, kao i posebna predavanja vanjskih institucija o sigurnom korištenju interneta. Međutim, samo je 20 škola učestvovalo u seminaru pod nazivom "Holistički i interdisciplinarni pristup seksualnosti i obrazovanju za škole".
- U Španiji, škole odlučuju hoće li o toj temi organizirati aktivnosti za djecu, prema ustavnom načelu autonomnih zajednica. Međutim, potrebno je napomenuti da Strateški plan za suživot u školi pruža opće smjernice za koordinaciju središnjih i regionalnih mjera za sprečavanje nasilja nad djecom s obrazovnog stajališta. Osim toga, članom 83. Organskog zakona o zaštiti ličnih podataka i jamstvu digitalnih prava priznaje se pravo na digitalno obrazovanje, te se predviđa da obrazovne uprave u razvoj kurikuluma uključe digitalnu kompetenciju, kao i elemente povezane sa situacijama rizika koje proizlaze iz neprimjerene upotrebe IKT-a.

"Učitelj građanskog odgoja kaže kako bi nas trener trebao podučavati o tome, dok trener kaže suprotno. Dakle, na kraju se nikada ne raspravlja." - Izvadak iz konsultacija s Informacijskim centrom za prava djece, Republika Moldavija, 2018

---

388. Nadalje, nekoliko aktera civilnog društva izrazilo je zabrinutost zbog rascjepkanosti u pružanju informacija djeci o sprečavanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece na razinama osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja i o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sama djeca generirala. Ovisno o članicama, te se teme obrađuju pod različitim naslovima i uključuju višestruke pružatelje usluga učenja i modele ostvarivanja rezultata, što u konačnici utječe i na način na koji se pitanja rješavaju. U Finskoj su, na primjer, pitanja povezana sa seksualnošću i zlostavljanjem/uznemiravanjem ugrađena u nacionalni osnovni kurikulum na interdisciplinarnan način i također raspravljena, više konkretno, u mnogim različitim predmetima kao što su zdravstveni odgoj, socijalni studiji, etika, psihologija i biologija. Izvori civilnog društva dodaju da se količina informacija o pitanju seksualne zloupotrebe djece uvelike razlikuje u različitim udžbenicima.

389. Prema nevladinoj udruzi Astra, Incest trauma centar razvijen je 2016. godine u **Srbiji**, zajedno sa Ministarstvom obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja, edukativnim paketima za prevenciju seksualne zloupotrebe djece. Ti su zahtjevi u konačnici povučeni zbog neslaganja u pogledu dijela sadržaja tih paketa. Međutim, srbijanske vlasti obavijestile su Komitet da protokoli za zaštitu djece od nasilja provedeni na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini obrazovanja sadržavaju informacije o sprečavanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece.
390. Naposljetku, pri pružanju informacija djeci o predmetnim temama važno je razmotriti potrebe određenih kategorija djece koja mogu biti izložena većem riziku od toga da postanu žrtve seksualnog nasilja zbog diskriminacije, među ostalim na osnovu svoje seksualne orijentacije. Na primjer, neke su nevladine organizacije u Finskoj odgovorile na potrebu da se u preventivnom obrazovanju više vodi računa o mladim LGBTIQ osobama, kojima tehnologija može ponuditi jedino mjesto za otkrivanje, postavljanje pitanja, i dobivanje informacija, ali istodobno može stvoriti veće rizike za njih. Studija pod nazivom "Kako radi LHBTIQ-mladež u Finskoj" (Mitä kuulu sateenkaarinuorille Suomessa?), pokazala je da je 40% trans mladih zatraženo da pošalju gole fotografije ili skinu odjeću pred kamerom, 10% se našlo u situacijama u kojima im je netko pristupio na internetu da pokušaju dobiti seksualne usluge, a 25-28% mladih koji učestvuju u studiji pristupilo je na internetu osobi koja je pet godina ili starija od njih.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja te efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IX-1

Lanzarote komitet poziva one članice koje to još nisu učinile da u obrazovnom kontekstu riješe pitanje rizika od seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zloupotrebe koje se vrši putem IKT-a, uključujući u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka IX-2

Lanzarote komitet poziva one članice koje to već ne čine da osiguraju da se djeci tokom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja pruže informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece počinjene putem IKT-a, uključujući u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira (bilo u okviru nacionalnog kurikuluma ili u kontekstu neformalnog obrazovanja djece na tim razinama).

Preporuka IX-3

Lanzarote komitet zahtijeva od svih članica da osiguraju da sva djeca na primarnoj i sekundarnoj razini dobiju informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zloupotrebe koje se vrši putem IKT-a. Organizovanje predavanja i/ili aktivnosti na ovu temu ne smije biti prepušteno diskreciji škola ili nastavnika.

Preporuka IX-4

Lanzarote komitet poziva sve članice da dosljedno uključe djecu u razvoj programa podizanja svijesti o sigurnosti na internetu.

Preporuka IX-5

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju postojanje stalnog nacionalnog resursa za sigurnost interneta, s tekućim programom aktivnosti.

IX.2 Informacije su prilagođene "razvoju kapaciteta" djece na različitim nivoima obrazovanja

391. Članom 6. Lanzarote konvencije predviđeno je da se informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe trebaju prilagoditi "razvojnim kapacitetima" djece. Međutim, samo je mala manjina članica navela da se informacije koje se daju djeci kao dio nacionalnog kurikulumu ili drugih neformalnih obrazovnih okruženja pružaju na način koji je primjeren dobi (Njemačka, Monako).
392. Umjesto toga, većina članica dostavila je informacije o razinama obrazovanja na kojima su te informacije pružene. U Austriji to vrijedi za osnovnoškolsko, srednjoškolsko i stručno obrazovanje. U Bosni i Hercegovini, Estoniji, Francuskoj, Grčkoj, Latviji, Litvaniji, Malti, Monaku, Nizozemskoj, Sjevernoj Makedoniji, Ruskoj Federaciji i Sloveniji takvo se obrazovanje pruža u osnovnom i srednjem obrazovanju.
393. U drugim članicama informacije povezane sa seksualnim iskorištavanjem i zlostavljanjem i/ili izazovima koje postavljaju IKT pružaju se samo tokom srednjoškolskog obrazovanja (Lihtenštajn, Rumunija, San Marino, Španija) ili osnovnog i primarnog obrazovanja (Turska). U Bugarskoj se takve informacije pružaju na različitim stepenima obrazovanja, ovisno o regijama. U Luksemburgu se obuka o takvim temama provodi na učenicima 7. razreda.
394. Međutim, tu potrebu za informacijama prilagođenima dobi i zrelosti djece ističu i neka od djece. Nacionalna tijela trebaju osigurati da obrazovanje i podizanje svijesti o temama kao što je sprečavanje seksualnog nasilja nad djecom nisu zastrašujući za malu djecu i da su dovoljno jasni za stariju djecu kako bi se osigurao odgovarajući preventivni učinak.

"Većina djece koja učestvuju u programu vjeruje da su rasprave [o seksualnom nasilju i sigurnosti na internetu] potrebne, ali neki od njih vjeruju da takvo obrazovanje predškolske djece može dovesti do pojave njihovih strahova." - Izvadak iz konsultacija s Centrom za prava djece Albanija (CRCA), 2019

Obećavajuće prakse

U Njemačkoj, u regiji Baden-Württemberg, teme povezane sa seksualnošću i seksualnim nasiljem u digitalnom kontekstu obrađivaće se u raspravama primjerenima dobi na svim školskim razinama, npr. u vezi s pitanjima ličnog identiteta, različitim seksualnim orijentacijama, seksualnom raznolikošću, razvojem ličnosti ili uzorima, kao i u kontekstu poučavanja

moduli o korištenju medija, aplikacijama društvenih medija, zaštiti potrošača, privatnosti podataka i ličnim pravima. Osnovni kurs medijskog obrazovanja koji se predaje u petom razredu nudi posebno širok raspon točaka povezivanja u tom pogledu.

U istoj regiji, u saradnji s Njemačkim društvom za planiranje porodice, seksualno obrazovanje i seksualno savjetovanje koje se bavi porodicom, u decembru 2019. održan je kurs na razini zemlje o temi "Obrazovanje o seksu u centrima za obučavanje i savjetovanje za posebne potrebe" (*Sexuelle Bildung am sonderpädagogischen Bildungs-und Beratungszentrum*) za obučavanje savjetnika za razvoj kurikuluma ili multiplikatora u području obrazovanja za posebne potrebe s naglaskom na pomaganju učenicima s invaliditetom za njihov fizički motorički i intelektualni razvoj. Očekuje se da će odgovarajuće obučene osobe nakon stjecanja kvalifikacija podići razinu osviještenosti školskog osoblja i nastavnika o toj temi te ih upoznati s mogućnostima u pogledu primjerenih mjera. Oni nude mogućnosti za obučavanje uz rad nastavnog osoblja u navedenim školama. Cilj je pružiti studentima s mentalnim i fizičkim invaliditetom ciljano obrazovanje i poduku o seksualnim pitanjima, promicati njihov lični razvoj i sazrijevanje te ih na taj način zaštititi od zlostavljanja. Istovremeno, potrebno je podići svijest o temi u školama i među nastavnicima, te ih upoznati s mogućnostima u smislu odgovarajućeg djelovanja.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IX-6

Lanzarote komitet poziva sve članice da djeci pruže informacije o seksualnom iskorištavanju i seksualnoj zlopotrebi djece, koje se vrši putem IKT-a, među ostalim u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama proizvela, u svojim nacionalnim kurikulumima ili drugim neformalnim obrazovnim kontekstima, u obliku prilagođenom razvojnim kapacitetima djece i stoga primjerenom njihovoj dobi i zrelosti.

IX.3 Kontekst u kojem se informacije pružaju djeci

395. Članom 6. Lanzarote konvencije predviđeno je da se informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe pružaju "u općenitijem kontekstu informacija o seksualnosti" jer bi "pružanje izoliranih informacija o seksualnom iskorištavanju ili seksualnom zlostavljanju izvan općeg konteksta normalne seksualnosti moglo biti uznemirujuće za djecu" (izvještaj s obrazloženjem, § 62.).
396. U komentaru o ljudskim pravima objavljenom u julu 2020., također povjerenik Vijeća Evrope za ljudska prava, ističe da "koristi spolnog odgoja [za djecu], kada su sveobuhvatne, idu daleko izvan informacija o reprodukciji i zdravstvenim rizicima povezanim sa spolnošću." To je "bitno za sprečavanje i borbu protiv seksualne zlopotrebe djece, seksualnog nasilja i seksualnog iskorištavanja", a važno je "spriječiti djecu od postanu plijen seksualnih prijestupnika na internetu".²⁵²

²⁵² [Komentar o ljudskim pravima: Sveobuhvatni seksualni odgoj štiti djecu i pomaže u izgradnji sigurnijeg i uključivijeg društvo](#) (21. jula 2020.)

397. Kurseve spolnog odgoja provodi samo mali broj članica, u okviru kojih se djecu informira o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje sama generira dijete (Austrija, Danska, Francuska, Njemačka, Litvanija). U Hrvatskoj se ove informacije pružaju pod temom "spol i rodna ravnopravnost, odgovorno seksualno ponašanje", dok se u Nizozemskoj, povezane informacije pružaju kao dio osnovnog cilja "seksualnost i seksualna raznolikost".
398. U drugim članicama informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe uz pomoć IKT-a i/ili o izazovima koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje dijete samo generira pružaju se u okviru tema povezanih s digitalnim okruženjem. U Litvaniji, također je pokriven kursem "sigurno korištenje interneta", u Portugalu, "Sigurno korištenje interneta", u Ruskoj Federaciji "Sigurnost u kiberprostoru", u Švedskoj, "Građanski predmeti: rizici i mogućnosti digitalizacije", u Švicarskoj (Njemačka zajednica) "Mediji i informatika", u Sjevernoj Makedoniji "Računarski rad i programiranje", u Ruskoj Federaciji "Informatika", u Slovačkoj Republici "Informatika", a u Turskoj "ICT i softver".
399. Drugi je rješavaju u širem kontekstu zdravstvenih i socijalnih pitanja. U Albaniji je to obuhvaćeno "Zdravstvenim obrazovanjem", u Češkoj se pruža u okviru obrazovnog područja "Zdravstveni odgoj" na 2. nivou osnovnih i srednjih škola i na 1. nivou osnovnih škola u okviru obrazovnog područja "Čovjek i njegov svijet" u tematskom području "Čovjek i zdravlje", u Finskoj, u mnogim različitim predmetima, kao što su zdravstveno obrazovanje, socijalni studiji, "Etika, psihologija i biologija", na Islandu "Životne vještine", u Latviji "Društvene znanosti i zdravstveni studiji", na Malti "Lični i društveni razvoj karijere" "Biologija, zdrav stil života, psihologija, sociologija, građansko obrazovanje", u Sjevernoj Makedoniji "Obrazovanje životnih vještina", u Ruskoj Federaciji "Svijet oko nas" i "Osnove sigurnosti života, informacija i sigurnosti", u Slovačkoj Republici "Građansko obrazovanje" i u Turskoj "Životne nauke".
400. U Bosni i Hercegovini, ovi predmeti se podučavaju kroz lekcije "Prevenција nasilja", u Danskoj, oni su obrađeni na način unakrsnih nastavnih programa ("cross-curricular") na nivou srednjeg obrazovanja. U Njemačkoj je u regiji Baden-Württemberg spolno obrazovanje integrirano u različite akademske predmete na osnovu pedagoških smjernica kao što su "Obrazovanje o toleranciji i prihvaćanju različitosti" (*Bildung für Toleranz und Akzeptanz von Vielfalt*), "Medijsko obučavanje" (*Medienbildung*) i "Prevenција i unapređenje zdravlja" (*Prävention und Gesundheitsförderung*). U Sloveniji je učitelj taj koji bira koja je lekcija posvećena tim predmetima, a u Španiji se podučavaju u "različitim predmetima".

Poteškoće u provedbi te Konvencije

401. U nekim je članicama podučavanje previše uopšteno i ne može se smatrati da pruža sistematičan i ciljan pristup sprečavanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, uključujući na internetu i onda kada se ono događa kao rezultat vlastite generacije seksualnih slika i/ili videozapisa djece:
- Jedine informacije o temama vezanim uz seksualnost u Andori pružaju se djeci u kontekstu nastave historije, gdje je fokus samo na seksualno ropstvo.

- U Mađarskoj, prema izvorima civilnog društva iz 2018., kvalitet spolnog odgoja u školama vrlo je loš jer je nacionalni kurikulum usmjeren na etička i biološka pitanja umjesto na seksualno obrazovanje, seksualno nasilje i seksualnost na internetu.²⁵³
- Prema nevladinoj organizaciji Astra - Moldavija, kurikulumi osnovnih škola u Republici Moldaviji ne pružaju nikakve informacije povezane sa sigurnošću na internetu, rizicima od internetskog seksualne zloupotrebe i seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sama generirala djeca. Nastavni plan i program informatike za srednju školu obuhvata samo opće aspekte povezane s komunikacijom na internetu i sigurnosnim pravilima na internetu. Međutim, opći pristup novim tehnologijama nije dovoljan za osiguravanje sveobuhvatne prevencije seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece.

"Na osnovu našeg iskustva, informacije koje pruža škola o tome zašto ne bismo trebali dijeliti bilo kakav seksualni sadržaj nisu niti dovoljne niti adekvatne. Umjesto predstavljanja svakodnevnih primjera online sigurnosti i seksualnosti, predavanja su pretjerano usmjerena na naučne činjenice i odvrćajuće primjere" - Izvadak iz konsultacija sa Fondacijom Hintalovon, Mađarska, 2018

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IX-7

Lanzarote komitet poziva one članice koje to još nisu učinile da djeci obezbijede informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece koje se vrši putem IKT-a, uključujući u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira, u opštem kontekstu seksualnog obrazovanja.

IX.4 Uključenost roditelja u pružanje informacija o seksualnom iskorištavanju i seksualnoj zloupotrebi djece i seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama generirala

402. Članom 6. Lanzarote konvencije predviđeno je da se informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe pružaju "u saradnji s roditeljima". U Izvještaju s objašnjenjima insistira se na tome da je takav oblik saradnje "potreban, kada je to primjereno". Stoga nije dovoljno navesti primjere u kojima su kursevi i aktivnosti podizanja svijesti usmjereni na djecu i roditelje. U stvari, roditelji i drugi pružaoci usluga moraju biti uključeni što je više moguće u provedbu takvih inicijativa za prevenciju s djecom.
403. U praksi je takvo učestvovanje ograničeno:

---

²⁵³ Revidiranim mađarskim nacionalnim osnovnim nastavnim planom pokrenutim 2020. digitalna kultura uvedena je kao novi predmet. Ova tema bavi se pitanjima sigurne i etičke upotrebe interneta, uključujući razvoj odgovornosti uz razmjenu informacija na različitim digitalnim platformama. Među razvojnim ciljevima uključena su pravila o zaštiti ličnih podataka i svih informacija povezanih s osobom.

- U Hrvatskoj, Ministarstvo znanosti i obrazovanja informira roditelje o odgovornom ponašanju pri korištenju mrežnih tehnologija u trenutku kada djeca počinju koristiti ih samostalno bez stalnog nadzora odrasle osobe.
- U Francuskoj postoji internetska stranica pod nazivom *jeprotègemonenfant* koja predstavlja skup mogućih radnji za roditelje. Uključuje karticu "resurs" ²⁵⁴, u kojoj se navodi skup alata za roditelje kako bi im se omogućilo da razgovaraju sa svojom djecom o seksualnosti i pornografiji, te da razgovaraju s njima o rizicima koji se odnose na seksualno iskorištavanje i zlostavljanje koje omogućuju internet i društveni mediji. Na primjer, postoji poveznica na internetsku stranicu Francuskog telekomunikacijskog saveza (FFT), na kojoj je razvijen praktični vodič za roditelje za podršku i zaštitu djece na internetu. Svrha *internetske stranice jeprotègemonenfant* stoga je olakšati komunikaciju između roditelja i djece kako bi se roditelji aktivno uključili u podizanje svijesti svoje djece o rizicima seksualne zloupotrebe preko IKT-a.
- U Njemačkoj, u regiji Baden-Württemberg, osobe zakonski odgovorne za obrazovanje djece pozivaju se na sastanak svih zakonskih staratelja i nastavnika razreda (Klassenpflegschaftssitzung), gdje dobivaju pravodobne i sveobuhvatne informacije o ciljevima, predmetu, obliku i vremenu seksualnog obrazovanja koje se nudi u okviru programa škole za obrazovanje o porodičnom životu i seksualno obrazovanje, kao i o materijalima za učenje i pomagalicama koji će se koristiti.
- U Grčkoj, projekt "Uz roditelje" obrađuje opasnosti koje proizlaze iz upotrebe interneta za roditelje putem studija slučaja. Također pokazuje kako roditelji mogu zaštititi svoju djecu.
- U Latviji, državna policija izdala je brošure za roditelje i nastavnike. Na primjer, izdanje 2015. sadrži činjenice o sigurnosti na internetu. Brošura iz 2015. sadrži informacije o društvenim medijima i potencijalnim prijetnjama na internetu. Brošura 2016 sadrži test za roditelje, kako bi saznali i provjerili znaju li šta njihovo dijete radi na internetu. Interaktivna radna knjiga²⁵⁵ sadrži pitanja za ispitivanje koja roditelji mogu postaviti kada razgovaraju sa svojom djecom o sigurnosti na internetu, kao i savjete svojoj djeci za korištenje prilikom podučavanja i objašnjavanja različitih sigurnosnih pitanja.
- U Nizozemskoj su razvijeni različiti alati kako bi se roditeljima omogućilo utvrđivanje rizika od dječijeg seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe.
- U Norveškoj, na internetskoj stranici "Foreldreverdag" nalaze se opće smjernice za roditelje i rješavaju se izazovi s kojima se mnogi roditelji suočavaju pri odgoju djece. Internetska stranica pokriva pitanja kao što su digitalni život djece i adolescenata, seksualnost, društveni mediji, razmjena seksualnih slika, itd.
- U Ruskoj Federaciji uspostavljen je sistem međuagencijske koordinacije radi uključivanja roditelja u pružanje informacija djeci o rizicima seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zloupotrebe, koje se promovišu putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Kao dio državnog obrazovnog sistema za djecu, Savezni državni centar za zaštitu prava i interesa

---

²⁵⁴ <https://jeprotegemonenfant.gouv.fr/vos-ressources/>

²⁵⁵ Interaktivnu radnu knjigu možete pronaći na: <http://www.vp.gov.lv/pasaka/>

djece Ministarstva obrazovanja Ruske Federacije razvijaju posebne preporuke za roditelje o tome kako roditelji informiraju svoju djecu o rizicima internetske komunikacije i tehnikama za sigurnu međuljudsku interakciju na web-u.²⁵⁶ Osim toga, ovaj centar održava Sveruski (All-Russian) roditeljski sastanak "Prevenција internetskih rizika i prijetnji životu djece i adolescenata."²⁵⁷

- U San Marinu, nastavni program "Obrazovanje za svjesno korištenje društvenih mreža" uključuje sastanke za podizanje svijesti s porodicama o sexting-u i njegovim pravnim i psihološkim implikacijama. Takve sastanke održavaju se od strane pravnih i tehničkih stručnjaka.
- U Švicarskoj je policija širila poruku sadržanu u brošurama o internetskom nasilništvu i seksualnom zlostavljanju koje se izričito bave pitanjima koja se odnose na seksualno zlostavljanje i seksualno iskorištavanje djece putem IKT-a, u školama i na roditeljskim večerima. Nacionalna platforma za mlade i medije također pruža informacije, preporuke, brošure i letke za roditelje i referentne osobe kako bi poboljšali svoje digitalne vještine. To uključuje podizanje njihove svijesti o pitanjima koja se odnose na internet i seksualnost. Materijal se također koristi u školama i na večerima roditelja.
- U Švicarskoj (njemačka zajednica), odnos između škole i roditelja, koji su prvenstveno odgovorni za učenje kako koristiti medije i poštivati zakone, izričito je predviđen u „Lehrplan 21“.

Obećavajuće prakse

U Njemačkoj, u regiji Hessen, postoji obrazovanje u području medija, posebno na temu sexting-a, i roditeljskog angažmana. Prije rasprave s učenicima o temama seksualnog odgoja, osobe koje su zakonski odgovorne za njihovo obrazovanje pozivaju se na roditeljsku konferenciju gdje ih se pravodobno i sveobuhvatno informira o ciljevima, predmetu i nastavnim materijalima / pomagalicama koji će se koristiti za podučavanje. Time se pravnim stariocima daje prilika da unaprijed razgovaraju sa svojom djecom o temama koje će se obrađivati i o vrijednostima koje se daju unutar njihove porodice.²⁵⁸ Osim toga, Savezno ministarstvo za porodična pitanja finansira informativni portal SCHAU HIN! (POGLEDAJTE IT!),²⁵⁹ u inicijativnom uredu "Gutes Aufwachsen mit Medien ("Odrasti dobro s medijima"),²⁶⁰ koji pruža pomoć roditeljima i obrazovnim stručnjacima s njihovim obrazovnim mandatom u digitalnom dobu.

U Mađarskoj, Gyerekaneten.hu je web stranica za savjetovanje i informiranje roditelja o dječijim online aktivnostima. Uključuje "popise savjeta" koji roditeljima pružaju kratke i sažete savjete o tome kako razumjeti i nositi se s nekim današnjim internetskim fenomenima. Popise za savjete mjesečno pišu stručnjaci koji predaju u medijskim obrazovnim centrima "Magic Valley", koje je osnovala Nacionalna agencija za medije i informacijske komunikacije (NMHH). Članci

²⁵⁶ Vidjeti na primjer:

<https://fcprc.ru/wp-content/uploads/2019/05/5.-Kak-zashhitit-detei-ot-internet-riskov-pamyatka-rodityam.pdf>

²⁵⁷ Vidjeti na primjer: <http://saki-school2.ucoz.ru/jurnali/prezentacija-k-vserossijskomu-roditel'skomu-sobrani.pdf>

²⁵⁸ U [Lehrplan Sexualerziehung. Für allgemeinbildende und berufliche Schulen in Hessen](#). 2016. Stranica 5

²⁵⁹ Vidjeti www.schau-hin.info

²⁶⁰ www.gutes-aufwachsen-mit-medien.de

od strane vanjskih stručnjaka o osjetljivim i važnim pitanjima roditeljstva digitalnog karaktera također će se objavljivati svakog mjeseca. Prvi istaknuti član bavi se pitanjem mamljenja, podizanja svijesti o aktivnostima zlonamjernih stranaca u digitalnom prostoru i kako ih spriječiti. NMHH je 2014. pokrenuo svoj program društveno odgovornog poslovanja u saradnji s mađarskom fondacijom SOS Dječija sela International. U okviru programa analitičari internetske linije redovno održavaju prezentacije i razmjenjuju svoje stručno znanje o opasnostima od strane internetskog svijeta (na primjer internetsko zlostavljanje, sexting i mamljenje) s roditeljima hraniteljima i stručnjacima za zaštitu djece.

U Nizozemskoj, dizajnirani su kompleti s alatima za roditelje djece osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta. Materijali za osnovnoškolske ustanove uključuju: "Kriebels in je buik", alat za kontinuirano učenje za djecu u dobi od 4-12 godina, također pruža brošure za roditelje ukazujući na rizike postavljene na internetu; metoda "Veiligwijs", koja se nudi školi kako bi im se omogućilo da ugrade "zdrave odnose" u svoje obrazovne programe, u skladu sa zahtjevima djece i njihovih roditelja; i projekt "Media Diamant", alat za roditelje u vezi s "medijskim obrazovanjem" za svoju djecu. Materijali za srednjoškolske ustanove uključuju: vodič "Help, ik sta online", s ciljem da pomogne roditeljima u situacijama gdje su njihova djeca izložena na mreži; helpwant.nl, web stranica koja pruža informacije za roditelje i odgajatelje koji pokušavaju dobiti materijale seksualne zloupotrebe djece izvan mreže; metoda "Online veiligheid voor ouders" koja nudi online kurseve za roditelje, s ciljem podizanja svijesti za online rizike; i Projekt "Prijava", gdje su, kroz kazalište, roditelji pozvani započeti dijalog o korištenju interneta od strane njihove djece i rizika na internetu.

U Ruskoj Federaciji obrazovne ustanove razvijaju materijale za roditelje djece različite dobi, uključujući, na primjer, roditelje predškolske djece²⁶¹ i roditelje školske djece.²⁶² U koordinaciji s obrazovnim i javnim organizacijama, agencije za provedbu zakona također razvijaju materijale i provode aktivnosti informiranja roditelja i djece o rizicima interneta.²⁶³ Zdravstvene ustanove također izrađuju edukativne materijale za roditelje o radu s djecom.

404. Potrebu da se roditelji uključe u prevenciju seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zloupotrebe djece naglašavaju neka od djece koja su pridonijela da se provede krug praćenja, koja smatraju da se takva uključenost obično događa prekasno.

"Susudionici su podijelili da su roditelji obično kontaktirani od strane nastavnika i školskih psihologa o konkretnim incidentima, kada je već postojao slučaj online maltretiranja vezan za seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama proizvela. Roditelji nisu bili unaprijed obaviješteni o mogućim rizicima povezanim s takvim materijalom." - Izvadak iz konsultacija s

Nacionalna mreža za djecu, Bugarska, 2018

---

²⁶¹ Vidjeti na primjer: <http://odgd.ru/service/pamyatka-roditelyam-bezopasnost-rebenka-v-internete>

²⁶² Vidjeti na primjer: http://www.school7.pervouralsk.ru/parents/kids_safe_internet.pdf

²⁶³ Vidjeti, na primjer, memorandum za roditelje i djecu "Siguran internet" koji je izradio Istražni Komitet, u: http://saki-school2.ucoz.ru/Risunki/elektrobezop/pamjatka_dlja_roditelaj_i_detej-bezopasnyj_interne.pdf

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka IX-8

Lanzarote komitet poziva one članice koje to još nisu učinile da osiguraju da su roditelji, staratelji i nastavnici uključeni, prema potrebi, u pružanje informacija djeci o rizicima seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zloupotrebe koje se vrši putem IKT-a, posebno u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

X. Kurikulum visokog obrazovanja i kontinuirano obrazovanje

405. Osobe koje imaju redovni kontakt s djecom u sektorima obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite, te u područjima povezanim sa sportom, kulturom i slobodnim vremenom imaju prednost u sprečavanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece jer u tim različitim okruženjima imaju najveću interakciju s djecom pod njihovim nadzorom. Međutim, možda neće biti odgovarajuće opremljeni za informiranje djece o njihovim pravima, za otkrivanje situacija u kojima je dijete izloženo riziku od seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe i za primjereno reagiranje. Stoga je od ključne važnosti da budu dobro informirani o rizicima od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, kako tokom svojeg obrazovanja tako i neprekidno tokom karijere, kako bi im se omogućilo da se prilagode novim trendovima i rizicima u borbi protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, među ostalim kada im to omogućuje IKT.
406. U ovom se poglavlju govori o obrazovanju i osposobljavanju stručnjaka²⁶⁴ u vezi sa seksualnim iskorištavanjem djece i seksualnim zlostavljanjem općenito, a ne samo kada ga olakšavaju informacijske i komunikacijske tehnologije ili kada djeca generiraju seksualne slike i/ili videozapise samih sebe. Cilj je pružiti pregled nacionalnog zakonodavstva i prakse u pogledu uključivanja informacija o pravima djece, rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe te izazovima koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje dijete samo generira u obrazovanje i obrazovanje stručnjaka koji rade u kontaktu s djecom, uključujući one koji rade na dobrovoljnoj osnovi.

Član 5. Lanzarote konvencije - Zapošljavanje, obrazovanje i podizanje svijesti osoba koje rade u kontaktu s djecom

1. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere za poticanje svijesti o zaštiti i pravima djece među osobama koje imaju redovne kontakte s djecom u sektorima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, pravosuđa i krivičnog gonjenja te u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti.

2. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da osobe iz stava 1. imaju odgovarajuće znanje o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djece, o sredstvima za njihovu identifikaciju i o mogućnosti iz člana 12. stava 1.

Izveštaj s objašnjenjima - Konvenciji Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

Član 5. - Zapošljavanje, obrazovanje i podizanje svijesti osoba koje rade u kontaktu s djecom

54. Stavovima 1. i 2. nastoji se osigurati da osobe koje imaju redovne kontakte s djecom imaju dostatnu svijest o pravima djece i njihovoj zaštiti te odgovarajuće znanje o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djece. U toj se odredbi navode kategorije uključenih osoba: osobe koje rade s djecom u obrazovanju, zdravstvu, socijalnoj zaštiti, pravosuđu i provedbi zakona

²⁶⁴ Treba napomenuti da će, iako se u članu 5. upućuje na njihove profesije, obrazovanje i obrazovanje osoba koje imaju redovne kontakte s djecom u pravosudnom sektoru i sektoru izvršavanja zakonodavstva biti obuhvaćeni poglavljem III. Istrage i krivično gonjenje, stav III.2., koji se konkretnije bavi odredbama člana 34. (Istrage) Konvencije iz Lanzarotea.

sektore, kao i one koji se bave djecom u području sporta, kulture i slobodnih aktivnosti. Ta se odredba ne odnosi na profesionalne kontakte s djecom, ali ostaje otvorena za svakoga tko se bavi djecom u bilo kojem svojstvu. To je posebno namijenjeno osobama koje obavljaju volonterske aktivnosti s djecom.

55. Upućivanje na "prava djece" obuhvata prava utvrđena Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, uključujući, na primjer, pravo na život (član 6.), pravo na zaštitu od ekonomskog iskorištavanja (član 32.), pravo na zaštitu od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, uključujući seksualno zlostavljanje (član 19.).

56. Stavom 2. zahtijeva se i da osobe koje imaju redovite kontakte s djecom imaju odgovarajuće znanje i svijest o tome da prepoznaju slučajeve seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe te mogućnost da službe odgovorne za zaštitu djece prijave svaku situaciju u kojoj imaju opravdane razloge vjerovati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe, kako je predviđeno članom 12. stavom 1. Treba napomenuti da u toj odredbi ne postoji posebna obaveza obuke. "Odgovarajuće znanje" moglo bi podrazumijevati obučavanje ili drukčije pružanje informacija osobama koje dolaze u kontakt s djecom kako bi se djeca koja su žrtve seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe mogla identificirati što je prije moguće, ali je prepušteno članicama da odluče kako to postići.

X.1. Informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece s posebnim upućivanjem na seksualne slike i/ili videozapise koje samo dijete generira pružaju se osobama koje rade u kontaktu s djecom

407. Članom 5. predviđa se da članice osiguravaju da osobe koje imaju redovne kontakte s djecom imaju odgovarajuće znanje o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djece. Konvencija ne propisuje poseban način prijenosa tih informacija, već prepušta članicama da odluče kako se to može postići, bilo u obliku obuke, kao dio njihovih kurikuluma ili na bilo koji drugi način. Međutim, njome se predviđa da bi se takve informacije trebale pružati onima koji rade s djecom u sektorima obrazovanja, zdravlja, socijalne zaštite, pravosuđa i izvršavanja zakonodavstva te onima koji se bave djecom u području sporta, kulture i slobodnih aktivnosti, uključujući na dobrovoljnoj osnovi.
408. Osim toga, u svom Mišljenju iz 2019.º seksualno sugestivnim ili eksplicitnim slikama i/ili videozapisima koje djeca stvaraju, dijele i primaju, Komitet Lanzarote naglašava da "djecu treba obavijestiti da je "svaki materijal koji vizuelno prikazuje dijete koje se bavi stvarnim ili simuliranim seksualno eksplicitnim ponašanjem ili bilo kojim prikazom djetetovih seksualnih organa prvenstveno u seksualne svrhe" definiran kao "dječija pornografija" članom 20. stavom 2. Lanzarote konvencije i da su seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili videozapisi koje je generiralo dijete može predstavljati "dječiju pornografiju".
409. Drugim riječima, djeca bi trebala biti svjesna rizika seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, s posebnim osvrtom na rizike povezane sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira, što se može postići posebno ako su i sami oni koji imaju redovne kontakte s njima upoznati s takvim rizicima.

X.1.1 Obučavanje i podizanje nivoa osviještenosti osoba koje rade u kontaktu s djecom o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama generirala

Najmanje jedna kategorija stručnjaka koji rade u kontaktu s djecom dobiva informacije o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje je sama proizvela dijete

410. Osobe koje rade u kontaktu s djecom dobivaju informacije o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sama generirala djeca u Austriji, Belgiji (njemačke i flamanske zajednice), Bosni i Hercegovini, Danskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Islandu, Latviji, Luksemburgu, Rumuniji, Ruskoj Federaciji, Slovačkoj Republici, Švicarskoj i Turskoj.
411. U druge dvije članice takvo podučavanje se razvija:
- Na Kipru, Kiparski pedagoški institut Ministarstva obrazovanja, kulture, mladih i sporta, u saradnji s Vijećem Foni²⁶⁵ planira organizirati seminare i radionice obuke za studente i nastavnike u 2021. s ciljem pružanja informacija o pitanjima koja proizlaze iz međunarodnih instrumenata, posebno o temi "Distribucija fotografskog ili drugog materijala koji se može smatrati proizvodom seksualne zloupotrebe ili iskorištavanja među studentima".
  - U Mađarskoj je 30. decembra 2021. izmijenjena regulacija sadržaja i strukture programa obrazovanja nastavnika na svim nivoima, usklađena s obnovljenom Nacionalnom osnovnom medijskom osviještenošću. Razvit će se daljnje medijsko obrazovanje za nastavnike, a novi će se sadržaj dodati osposobljavanju nastavnika, uključujući sprečavanje medijskog rizika za djecu, vršnjačko nasilje, uznemiravanje na internetu, internetsko nasilje i sexting. Nastavni plan i program. Stoga kvalificirani nastavnik mora moći pomoći učenicima da razumiju najvažnija pitanja koja se odnose na medijsku svijest i upotrebu digitalnih tehnologija. Što se tiče njihovog stava, u izmijenjenoj ministarskoj uredbi navodi se da se očekuje da će kvalificirani nastavnici sudjelovati u medijskim obrazovnim zadacima za učenike. Medijsko obrazovanje za nastavnike bit će razvijeno i novi sadržaj bit će dodan u obučavanje nastavnika, uključujući sprečavanje medijskih rizika za djecu, vršnjačko nasilje, uznemiravanje na internetu, internetsko vršnjačko nasilje i sexting.
412. U Bosni i Hercegovini, Francuskoj, Mađarskoj, Luksemburgu i Slovačkoj Republici, profesionalci dobivaju ove informacije i tokom nastavnog programa i u sklopu obuke tokom profesionalnog života. U Austriji, Kipru (u razvoju), Danskoj, Latviji i Rumuniji informacije se pružaju u obliku obuke. U Njemačkoj, Švicarskoj i Turskoj, daje se tokom profesionalnog obrazovanja.

Kategorije stručnjaka koji rade u kontaktu s djecom i primaju informacije o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje je dijete samo proizvelo

413. Različiti stručnjaci dobivaju informacije o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo stvara. Sve gore navedene članice navode da je član ili budući član obrazovnih institucija kao što su "stručnjaci u području

---

²⁶⁵ Vidjeti <http://www.foni.org.cy/>

obrazovanja", "zaposlenici u pedagoškim ustanovama", "direktori škola" u kojima prevladavaju nastavnici ili budući nastavnici koji primaju takve informacije, uz iznimku **Kipra** u kojem nije navedeno o kojoj se profesiji radi. U Islandu je Akcijskim planom za borbu protiv rodno uvjetovanog i seksualnog nasilja i uznemiravanja predviđen interaktivni internetski kurs o seksualnom i rodno uvjetovanom nasilju dostupan svim osobama koje rade s djecom i mladima i za njih.

414. Podsjeća se da član 5. Konvencije obuhvata i obučavanje i podizanje svijesti osoba koje rade u kontaktu s djecom u sektorima zdravstva i socijalne zaštite, te u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti. Ta izvannastavna zanimanja imaju ključnu ulogu u sprečavanju seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, kao i u pružanju pomoći djeci žrtvama. Stoga se članice potiču na provedbu mjera kako bi osigurale da svi stručnjaci koji imaju redovne kontakte s djecom, kao i oni koji rade na dobrovoljnoj osnovi, dobiju obrazovanje i/ili obuku o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, s posebnim naglaskom na seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama generirala.
415. Samo u nekim članicama kategorije osoba koje rade u kontaktu s djecom, osim školskog osoblja, upoznate su s tim pitanjima. To se odnosi na studente u socijalnom obrazovanju i društvenim znanostima u Danskoj i Njemačkoj, psihologe u Francuskoj, studente u primijenjenim znanostima na Univerzitetu Potsdam u saveznoj zemlji Brandenburg u Njemačkoj, kao i socijalne radnike u Rumuniji. Svijest o rizicima povezanim sa slikama koje su sama proizvela djeca u medicinskom sektoru podignuta je na razini samo triju članica. U Francuskoj i Luksemburgu, to su psiholozi, a u Turskoj, studenti odjela sociologije i psihologije (TED University) nastavnog programa Odjela za dječiju i adolescentnu psihijatriju za liječnike u treningu (Meran University).

Obećavajuće prakse

U Austriji, Nacionalna strategija za sprečavanje nasilja u školama uključuje godišnje sastanke sistema podrške školama. Te su se mjere 2017. odnosile na kibernetičko zlostavljanje i uključivale studije slučajeva o seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama generirala.

U Belgiji, škole u Flamanskoj zajednici mogu koristiti oznaku eSafety, koja im omogućuje da odgovore na upitnik kako bi saznali gdje se nalaze u pogledu sigurnosti IKT-a. Na osnovu rezultata upitnika svaka škola dobiva lični akcijski plan usmjeren na rješavanje slabosti u školskoj politici i povećanje sigurnosti IKT-a. Predmet sextinga dio je upitnika. U flamanskoj zajednici Child Focus, Mediawijs, Sensoa, Mediaraven i Jong en Van Zin razvili su skup lekcija i alata za učitelje o sextingu. Skup sadrži interaktivni online video 'Hé, het is oké' Mediawijsa, predstavu "Sex-thing" dječijeg fokusa, razne lekcije, brošuru na tu temu i reference na sistem Sensoa.²⁶⁶ Besplatni broj "Škole za pomoć" (0800 / 20 410) postavljen je kako bi pružio smjernice i informacije obrazovnim stručnjacima suočenim s nasiljem u školama, a Mediawijs je razvio web stranicu za profesionalce.²⁶⁷

²⁶⁶ Sistem zastave Sensoa alat je koji edukatorima pomaže da razgovaraju o seksualno osjetljivim situacijama i da ih procijene. Više informacija možete pronaći na: <http://www.seksuelevorming.be/sensoa-vlaggensysteem>

²⁶⁷ <https://mediawijs.be/dossiers/dossier-liefde-internet/>

U Bosni i Hercegovini, studenti Univerziteta Istočno Sarajevo koji će postati nastavnici i pedagozi dobijaju obuku i obrazovanje u oblasti zaštite dece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, uključujući one koje olakšavaju ICT, koji sadrži, inter alia, informacije o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videima koje sama djeca generiraju.

U Danskoj, studenti programa obrazovanja nastavnika i programa socijalnog obrazovanja pohađaju obučavanje o etici i ljudskim pravima kako bi stekli kompetencije o tome kako rješavati i pristupati tim pitanjima u vezi s djecom. Tema dječijih seksualnih slika i/ili videozapisa dio je tih programa.

U Francuskoj nastavnici, psiholozi i direktori službi za sudsku zaštitu maloljetnika dobivaju obrazovanje o medijskom obrazovanju i obrazovanju o slici i digitalnoj pismenosti za adolescente, kao i kontinuirano obučavanje (4 do 5) o mjestu digitalne tehnologije u izgradnji identiteta i praksi adolescenata, posebno u vezi s društvenim mrežama. Ti moduli uključuju seksualne slike i/ili videozapise koje je dijete samo generiralo. Modul za obučavanje na daljinu o rizicima povezanim s digitalnom tehnologijom (dangers du numérique) je u razvoju i uključivat će elemente o različitim oblicima online materijala o seksualnom zlostavljanju djece.

U Francuskoj, osoblje nacionalnog obrazovnog sistema također prolazi obuku iz seksualnog odgoja, koja se održava tokom godišnjih seminara, a provodi je Ministarstvo nacionalnog obrazovanja kao dio nacionalnog plana obuke plan. Takva se obuke održavaju i na svakoj teritorijalnoj razini (akademskoj, razini odjela i lokalnoj). Osim toga, nacionalno obrazovno osoblje ima pristup pedagoškim resursima dostupnima na internetskoj stranici Ministarstva nacionalnog obrazovanja. Konkretno, dva tematska informativna lista pružaju iscrpno razumijevanje pitanja povezanih sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.²⁶⁸

U Njemačkoj, na Fakultetu društvenih i obrazovnih znanosti Univerziteta primijenjenih nauka u Potsdamu (Fachhochschule) u saveznoj pokrajini Brandenburg organiziraju se redovni događaji koji uključuju predavanja o tome kako se nositi sa seksualno eksplicitnim slikama ili videozapisima koje sami generiraju.

U Latviji, program "Sigurna škola" razvila je državna policija kako bi informirala i educirala školsko osoblje. Uključuje sljedeću temu: "Šta osoblje može učiniti ako sazna da je dijete komuniciralo s neznancem i poslalo seksualni sadržaj?"

U Luksemburgu, učitelji, psiholozi i odgajatelji iz nacionalnog obrazovnog sistema dobivaju obavezni kurs kao i stalno obučavanje o pravima djeteta koje se, među ostalim, bavi opasnostima s kojima se djeca i adolescenti suočavaju u objavljivanju golih ili seksualno eksplicitnih fotografija.

²⁶⁸ Posebno su važna dva tematska informativna člana: jedan o "[Seksualnosti, medijima i internetu - seksualnom iskorištavanju](#)" ([Seksualnost, mediji i internet - Seksualnost](#)) koji se posebno bavi kiberseksizmom, osvetničkom pornografijom i nekonsenzualnim seksom; i jedan o "[Adolescenciji i pornografiji](#)" ([Adolescence et pornographie](#)) gdje se proučava praksa seksualiziranja. Mogu se pronaći na [portalu "seksualno obrazovanje"](#) na internetskoj stranici "eduscol" Ministarstva obrazovanja.

U Rumuniji, Save the Children, djelujući kao koordinator Centra za sigurniji internet u Rumuniji, organizira treninge za učitelje i školske savjetnike koje je certificiralo Ministarstvo obrazovanja od 2019., što uključuje odjele u kojima se navode rizici povezani s seksualnim slikama i/ili videozapisima koje samo dijete generira, pod općom temom sexting i sextortion. Također pružaju stručne radionice i obuke za socijalne radnike o rizicima na internetu za djecu i tinejdžere.

U Ruskoj Federaciji sredstva za obučavanje za suočavanje s izazovima seksualnih slika i/ili videozapisa koje samo dijete generira dostupna su nastavnicima i drugim obrazovnim radnicima:

- Priručnik "Rizici internetske komunikacije za djecu i mlade: vodič za istraživanje"²⁶⁹ sadrži poglavlja usmjerena na posljedice širenja vlastite seksualne slike i/ili videozapisa na web-u, cyberbullying i sexting.. Isti je dostupan za nastavnike kolegija "Osnove aktivnosti savjetnika", studente, nastavnike, savjetnike i stručnjake u području obrazovanja.

- Udžbenik "Praktična psihologija sigurnosti. Upravljanje ličnim podacima na internetu: udžbenik: priručnik za zaposlenike opšteg obrazovnog sistema"²⁷⁰.

- Resurs "Kako zaštititi dijete od internetskih rizika"²⁷¹, koji je pripremio Centar za zaštitu prava i interesa djece, sadrži temu "pitanja neželjenih radnji djece slanjem ličnih fotografija".

Nadalje, Fond za razvoj interneta proveo je niz seminara za obučavanje pod naslovom "Internet: mogućnosti, kompetencije, sigurnost". Ovaj program kontinuiranog profesionalnog razvoja (CPD) uključuje module o komunikacijskim rizicima na internetu, njihovim posljedicama, uključujući sexting i mamljenje. Kurs je namijenjen učiteljima i nastavnicima koji će moći prenijeti svoje znanje kolegama i učenicima, pomažući im tako da poboljšaju svoje digitalne kompetencije.

U Slovačkoj Republici, "pedagoški djelatnici i stručni djelatnici" su informirani o ovoj temi u akreditiranim programima koje pruža Metodološki i pedagoški centar Ministarstva obrazovanja, nauke, istraživanja i sporta. Njihov je cilj pružiti znanje i alate za prepoznavanje sociopatoloških pojava koje ugrožavaju razvoj dječije ličnosti, zaštitu ličnosti i uklanjanje mogućnosti prijetnji, kao generiranje i širenje dječije pornografije. Oni se također usredotočuju na opasnost društvenih mreža i uklanjanje mogućih rizika tokom rada na internetu. Osim toga, 55 koordinatora za zaštitu djece od nasilja, koji se nalaze u okruzima diljem zemlje, promiču aktivnosti podizanja svijesti - kao što su videozapisi koji odražavaju situacije u kojima su djeca u opasnosti kao rezultat širenja seksualnih slika i/ili videozapisa koje su sami stvorili - među učiteljima, različitim pedagoškim osobljem ili osobama koje rade u kontaktu s djecom u slobodno vrijeme.

²⁶⁹ N. Yu. Leskongo, I. V. Zhilavskoy, E. V. Brodovskaya (Moskva: Moskovsko državno pedagoško sveučilište, 2019., 80 str., http://summercamps.ru/wp-content/uploads/documents/books/Riski_Internet.pdf)

²⁷⁰ G. U. Soldatova, A. A. Priezzheva, O. I. Olkina, V. N. Shlyapnikov (Moskva, Genesis, 2017, 224 str.)

²⁷¹ stranica 5-7, [https://fcprc.ru/wp-content/uploads/2019/05/5.-Kak-zashhitit-detei-ot-internet-riskov-pamyatka-](https://fcprc.ru/wp-content/uploads/2019/05/5.-Kak-zashhitit-detei-ot-internet-riskov-pamyatka-roditelyam.pdf)

Nastavnici u Švicarskoj imaju obavezu kontinuiranog obrazovanja. U tu svrhu imaju pristup širokom rasponu prilika za kontinuirano obrazovanje u Švicarskoj i inozemstvu koje su posvećene izazovima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete sama generira. Nacionalna platforma Mladi i mediji promiče medijske vještine roditelja, učitelja i referentnih osoba te im pomaže da aktivno podupiru djecu i mlade osobe u njihovoj svakodnevnoj upotrebi medija. Cilj je podići njihovu svijest o mogućnostima i rizicima digitalnih medija, što uključuje seksualne slike i videozapise koje su sami generirali maloljetnici. Platforma objavljuje informativni materijal s brošurama o digitalnom obrazovanju u školama, a utvrđuje plan za odgovor na neprimjereno ili uvredljivo korištenje medija od strane učenika. Osim toga, kao dio naglaska platforme za 2018. i 2019. na temu "Seksualnost i internet", podržani su pilot-projekti za podizanje svijesti roditelja i stručnjaka. Na osnovu toga osnovana je nacionalna radna grupa za seksualnost i digitalne medije koja je izradila dokument o stajalištu "Seksualnost i digitalni mediji: zaštita djece i unapređenje njihovih vještina".

U Turskoj, studenti na odsjecima za sociologiju i psihologiju TED Sveučilišta dobivaju kurseve o "učincima samogeneriranih vizuelnih i tekstova na djecu i adolescente" kao i o "zloupotreba seksualnosti djece od strane samih sebe ili drugih ljudi, pravnim aspektima". Na Univerzitetu u Meramu studenti obrazovnog programa Odjela za dječiju i adolescentnu psihijatriju studiraju "samogenerirane seksualno eksplicitne slike i videozapise" kao predmet pod naslovom "zlostavljanje i nemar djece". Studenti "nastave" na Edukacijskom fakultetu Univerziteta Gaziosmanpasa dobivaju u sklopu svog kurikulumu kurs internetske sigurnosti koji uključuje osnovna pravila koja se objašnjavaju djeci kao što je "nedijeljenje ličnih podataka, ne vjerovati svakoj osobi na internetu, itd."

X.1.2 Obučavanje i podizanje svijesti osoba koje rade u kontaktu s djecom o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

Najmanje jedna kategorija stručnjaka koji rade u kontaktu s djecom prima informacije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

416. Dio stručnjaka koji će raditi ili već rade s djecom pohađa obučavanje i/ili obrazovanje o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe u većini članica (Andora, Austrija, Belgija (njemačka zajednica), Bugarska, Kipar, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Island, Italija, Latvija, Malta, Monako, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švicarska i Turska).²⁷² Nastava u nekim od tih članica posebno je usmjerena na rizike seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece koje omogućuje IKT (Austrija, Francuska, Francuska i Njemačka, Mađarska, Italija, Latvija, Malta, Sjeverna Makedonija, Slovenija i Turska).

²⁷² Takve se informacije pružaju budućim stručnjacima kao dio nastavnog plana i programa tokom njihova obrazovanja (Andora, Austrija, Bosna, Bugarska, Kipar, Finska, Francuska, Njemačka, Latvija, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Španija, Sjeverna Makedonija, Turska) ili stručnjacima koji već rade s djecom u obliku kontinuirane obuke (Austrija, Belgija (Njemačka zajednica), Bosna i Hercegovina, Kipar, Estonija, Francuska, Mađarska (u razvoju), Italija, Malta, Monako, Crna Gora, Portugal, Ruska Federacija, Slovenija).

417. U drugim članicama stručnjaci se obrazuju ili osposobljavaju za sigurnost djece na internetu. To je slučaj u Hrvatskoj, Poljskoj, kao i u Republici Moldaviji gdje su nedavno provedene razne aktivnosti na ovu temu:
- U junu 2020. u obrazovnim ustanovama pokrenut je Nacionalni program digitalnog obrazovanja nastavnika. To uključuje obučavanje o zaštiti djece u internetskom okruženju. U oktobru 2020. osposobljeno je više od 20 000 nastavnika.
  - Video lekcije o sigurnosti djece u online okruženju dostupne su u okviru programa Digitalna knjižnica.²⁷³
  - U augustu 2020. nastavnici su osposobljeni za zaštitu djece u internetskom okruženju, u saradnji s nevladinom organizacijom La Strada.
  - Ministarska uredba br. 351 od 19.3.2020. o sigurnosti u obrazovnom procesu dovršena je u rseptembru 2020. izmjenom o sigurnosti djece u korištenju platformi za obrazovanje na daljinu, koja je predana nastavnicima u kontekstu većeg rizika od zlostavljanja djece na internetu tokom pandemije bolesti COVID-19.
418. U Španiji, web stranica AEPD (Data Protection Authority) Vi odlučite o internetu, nedavno je povećala svoje resurse, uključujući i druge vodiče o toj temi, usmjerene na djecu, kao i učitelje i porodice.
419. U Crnoj Gori, fokus je na nasilju u porodici, dok u Estoniji, od 2012. godine Nacionalni institut za zdravlje nudi razne treninge radnicima za zaštitu dece, specijalistima koji rade sa decom (uključujući predškolske nastavnike i nastavnike), koji pokrivaju teme seksualnog razvoja dece, seksualnog obrazovanja i načina dobivanja podrške. U Češkoj, studenti pedagoških liceja, gdje su spremni nastaviti studij iz područja pedagogije, psihologije i socijalnog rada ili iz područja pripreme nastavnika i odgajatelja, podučavaju se o prevenciji rizičnog ponašanja djece, porodičnog nasilja kao i o posljedicama komunikacije u kiberprostoru.

Kategorije stručnjaka koji rade u kontaktu s djecom koja primaju informacije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

420. Iako se u Lanzarote konvenciji navodi da bi ljudi u mnogim sektorima trebali imati odgovarajuće znanje o tim pitanjima, Lanzarote komitet napominje da su osobe za koje postoji najveća vjerovatnost da će se obrazovati i/ili osposobljavati o seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju djece uglavnom one koje rade u obrazovnim ustanovama, kao što su učitelji (Andora, Austrija, Belgija (njemačka zajednica), Bosna i Hercegovina, Kipar, Estonija, Francuska, Njemačka, Mađarska, Italija, Malta, Crna Gora, Slovenija, Španija, Sjeverna Makedonija, Turska).
421. Sektor zdravstva je drugi sektor koji ima koristi od ovog obrazovanja i/ili obuke:
- U Francuskoj, psiholozi dobivaju 1 do 2 treninga godišnje o seksualnom nasilju i dječijoj prostituciji.

---

²⁷³ Vidjeti, <http://educatieonline.md/>

- U Njemačkoj, studenti psihologije koji se fokusiraju na "psihologiju djece i adolescenata" na Univerzitetu primijenjenih nauka Potsdam (Fachhochschule) u zemlji Brandenburg dobivaju informacije o seksualnom iskorištavanju i seksualnoj zloupotrebi djece.
- U Latviji, studenti psihologije s fokusom na "kliničku i zdravstvenu psihologiju" dobivaju kurseve koji se odnose na prevenciju i terapiju zlostavljane djece (jedna od aktivnosti kliničkih i zdravstvenih psihologa je raditi s djecom koja su bila žrtve nasilja i njihove porodice) kao dio njihovog kurikulumu.
- U Slovačkoj, zdravstveni radnici u specijaliziranim odjelima kao što su pedijatrija, pedijatrijski ginekolog, primalje i skrb za žene u porodici i u zajednici, pedijatrijska hirurgija, ginekologija i porodništvo dobivaju kurseve o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe.
- U Sloveniji, prema Udruzi protiv seksualne zloupotrebe, pedijatri dobivaju kurseve o seksualnom zlostavljanju djece, gdje također identificiraju probleme vezane uz zloupotrebu interneta.
- U Turskoj, studenti medicinskih fakulteta u trećem i petom razredu i studenti obrazovnog programa na odjelu dječije i adolescentne psihijatrije za liječnike (Univerzitet Meram) dobivaju informacije o ovoj temi kao dio svog kurikulumu.

422. Nakon tih obuke slijede osobe koje rade u sektoru socijalne zaštite:

- U Estoniji, djelatnici na području zaštite djece pohađaju obuku o seksualnom razvoju djece, seksualnom obrazovanju i načinima dobivanja ponude za podršku od Nacionalnog instituta za zdravlje.
- U Italiji, stručnjaci za brigu o djeci kontinuirano se obučavaju u okviru projekta "Slobodni da budu slobodni" čiji je cilj podizanje svijesti, obučavanje i obrazovanje o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece i ponašanjima povezanim s materijalom koji sadržava seksualno zlostavljanje djece, kao i kiberzlostavljanje.
- U Monaku osoblje zaduženo za zaštitu djece u okviru Odjela za socijalnu akciju i pomoć Monaka redovno održava konferencije, te kurseve o nasilju nad maloljetnicima u Francuskoj, a osobito o seksualnom zlostavljanju djece.
- U Portugalu, radnici i rukovoditelji Instituta za socijalnu sigurnost ("Instituto de Seguranca Social") pohađaju obučavanje o društveno-krivičnoj intervenciji povezanoj sa seksualnim zlostavljanjem djece.
- U Sloveniji, prema Udruzi protiv seksualne zloupotrebe, socijalni radnici dobivaju redovne dvodnevne godišnje kurseve o temi seksualne zloupotrebe djece, s naglaskom na zlostavljanju uz pomoć IKT.

423. U Njemačkoj, studenti medijskih nauka, komunikacijskih nauka i društvenih nauka imaju kurseve o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe kao interdisciplinarnu temu. Naposljetku, samo Slovenija spominje obučavanje stručnjaka koji rade u nevladinim organizacijama.

Obećavajuće prakse

U Hrvatskoj, Ministarstvo znanosti i obrazovanja kontinuirano provodi programe stručnog usavršavanja nastavnika i stručnih saradnika kroz međusektorsku saradnju objavljivanjem brošura i priručnika o važnosti univerzalne prevencije s ciljem zaštite djece i mladih u svijetu interneta, mrežnih tehnologija i mobilnih telefona te razvoja sistema obrazovanja i poučavanja učenika.

U Estoniji, nastavnici dobivaju obuku za provedbu programa "Očekujte poštovanje" temeljenog na dokazima: priručnik za rješavanje problema zlostavljanja odnosa s tinejdžerima.

U Italiji, kao dio projekta koji se provodi u saradnji između Odjela za jednake mogućnosti i Ministarstva sveučilišta i naučnog istraživanja, eksperimentalni kurs za obučavanje na daljinu za neke učitelje osnovnih i srednjih škola u prvom razredu posvećen je pitanjima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, što će se dalje razvijati otvaranjem platforme za učenje na daljinu za ažuriranje svih školskih koordinatora i učitelja u italijanskim školama.

Na Islandu, kurs "Verndum bau" (Zaštitite ih) razvijaju stručnjaci koji rade u islandskom Barnahusu. Već je besplatno dostupan na internetu, osoblju i volonterima koji rade u sportu i aktivnostima mladih te će biti dostupan svim osobama koje rade s djecom od 2022.

U Malti se u okviru projekta BeSmartOnline nastavnicima i drugim stručnjacima nude materijali za uklanjanje rizika povezanih s informacijskim i komunikacijskim tehnologijama s kojima se suočavaju djeca. Njime se pomaže nastavnicima i stručnjacima da svojim učenicima riješe ta pitanja. To uključuje i telefonsku liniju za pomoć koja se promovira u takvim materijalima. Takođe organizira i događanja u tom smislu.

U Norveškoj je u aprilu 2018. pokrenuta nastavna pomoć "Snakke sammen" ("razgovaramo zajedno"). "Snakke sammen" je digitalna platforma za učenje namijenjena tome da odrasli budu sigurniji da razgovaraju s djecom o temama o kojima su zabrinuti. Osnovni sadržaj "Snakke sammen" je simulacijska igra koja pruža praktičnu obuku i pomoć kada je riječ o prodiranju teških predmeta s djecom i mladima, na primjer seksualno zlostavljanje na internetu. Na platformi se nalaze i filmovi o djetetu u razgovoru s odraslom osobom, za podučavanje i inspiraciju, te članci kako bi se moglo saznati više o toj temi. "Snakke sammen" može koristiti bilo koja odrasla osoba koja je u kontaktu s djecom u svom svakodnevnom radu.

U Rumuniji je oko 8.700 nastavnika osposobljeno u okviru nacionalnog programa zdravstvenog obrazovanja, koji uključuje poglavlje "Reproduktivno zdravlje i porodica" koje se bavi pitanjima seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece.

U Švicarskoj, mreža "Prevencija seksualne zloupotrebe u slobodnim aktivnostima" koju koordinira Child Protection Switzerland je udruženje organizacija aktivnih u području prevencije seksualne zloupotrebe djece i adolescenata u aktivnostima slobodnog vremena. Cilj mu je stvoriti koordiniranu saradnju diljem Švicarske i zajednički pristup ostvarenju ciljeva

prevencije.²⁷⁴ Mreža razvija smjernice i razvija informacije i preporuke o toj temi.

U Turskoj je Okružnicom br. 2014/33 pod nazivom "Sprečavanje seksualne zloupotrebe djece na internetu i podizanje svijesti" propisano da obučavanje stručnjaka u javnom sektoru uz rad mora obuhvatati teme kao što su "seksualno zlostavljanje djece, sigurnost interneta, negativni učinci i rizici koji proizlaze iz korištenja društvenih medija od strane djece".

Poteškoće u provedbi Konvencije

424. Iz odgovora članica proizlazi da, čak i kada neke osobe koje rade u kontaktu s djecom pohađaju obučavanje ili obrazovanje o seksualnom iskorištavanju i seksualnoj zloupotrebi djece, samo manjina cjelokupne radne snage ima stvarnu korist od njih. Iako većina članica spominje obučavanje učitelja i/ili budućih učitelja, kao i drugih stručnjaka u obrazovnim ustanovama, ostali sektori, kao što su medicinski sektor i sektor socijalne zaštite, i dalje su nedovoljno zastupljeni. Osim toga, ne upućuje se na osobe koje rade u području sporta, kulture i slobodnih aktivnosti s djecom. Međutim, to su i povlašteni sektori u kojima se djeca općenito povezuju i u kojima bi im moglo biti lakše otvoriti se za te predmete. Osim toga, posljednjih su godina stručnjaci ili volonteri koji rade u tim sektorima sporta, kulture i slobodnog vremena optuženi za seksualno zlostavljanje i/ili seksualno iskorištavanje djece, zbog čega je još važnije osigurati da oni koji rade s djecom dobiju sveobuhvatno obučavanje o tim pitanjima, kako bi se podigla svijest o tom pitanju, tako i kako bi se osiguralo da se takvo zlostavljanje pravodobno utvrdi kako bi se pomoglo žrtvama.
425. Osim toga, djeca sama ukazuju na neadekvatnost nekih učenja koje primaju o tim pitanjima. Dok neki od njih smatraju da bi "nastavnici trebali biti proaktivniji i razvijati svoju digitalnu i medijsku pismenost te pismenost učenika, uključujući zaštitu sebe od seksualne zloupotrebe",²⁷⁵ drugih navodi da bi "uprava trebala kontrolirati pružaju li odgovorne osobe doista sve potrebne informacije kako bi se osiguralo da nastavnici ne preskoče te teme".²⁷⁶

"Mišljenja nastavnika su prozaična ili ekstremna. Željeli bismo imati interaktivne, kreativne, razumljive, razumne rasprave. Prezentacijske vještine i stavovi mladih su više cool od statusa!" - Izvadak iz konsultacija sa Fondacijom Hintalovon, Mađarska, 2018.

---

²⁷⁴ Vidjeti, <https://www.kinderschutz.ch/fr/engagement/reseaux/reseau-domaine-des-loisirs>

²⁷⁵ Izvadak iz savjetovanja s Nacionalnom mrežom za djecu, Bugarska, 2018.

²⁷⁶ Izvadak iz savjetovanja sa Fondacijom za javno zdravlje, Gruzija, 2018.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja te efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka X-1

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to već ne čine²⁷⁷ da osiguraju da osobe koje imaju redovne kontakte s djecom (tj. u obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti, sektorima i u područjima povezanim sa sportom, kulturom i aktivnostima u slobodno vrijeme) posjeduju odgovarajuće znanje o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djece, uključujući kada se vrši putem IKT-a, na primjer putem obrazovanja ili kontinuiranog treninga.

Preporuka X-2

Lanzarote komitet poziva one članice koje to već ne čine da osiguraju da osobe koje imaju redovne kontakte s djecom (tj. u obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti, sektorima i u područjima povezanim sa sportom, kulturom i slobodnim aktivnostima) imaju odgovarajuće znanje o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira, na primjer putem obrazovanja ili kontinuiranog treninga.

Preporuka X-3

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju da svi sektori u kojima stručnjaci rade u kontaktu s djecom, uključujući kada rade na dobrovoljnoj osnovi, imaju odgovarajuće znanje o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlopotrebi djece, uključujući kada se vrši putem IKT-a i s posebnim osvrtom na rizike povezane sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira, na primjer putem obrazovanja ili kontinuiranog treninga.

Preporuka X-4

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine²⁷⁸ da osiguraju da podučavanje ili obučavanje o pravima djece i njihovoj zaštiti za osobe koje imaju redovne kontakte s djecom (tj. u sektorima obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite te u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti) nije opciono.

X.2 Obučavanje i podizanje svijesti osoba koje rade u kontaktu s djecom o sredstvima za prepoznavanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece, te o mogućnosti da to prijave

426. Članom 5. Lanzarote konvencije predviđeno je da članice trebaju osigurati da stručnjaci koji rade u kontaktu s djecom posjeduju odgovarajuće znanje o "sredstvima za utvrđivanje [seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece]", kao i o mogućnosti da službe odgovorne za zaštitu djece prijave svaku situaciju u kojoj imaju

²⁷⁷ Albanija, Belgija (flamanske i francuske zajednice), Danska, Gruzija, Grčka, Lihtenštajn, Litvanija, Republika Moldavija, San Marino, Srbija, Švedska, Ukrajina.

²⁷⁸ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Estonija, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Portugal, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Turska, Ukrajina.

opravdanim razlozima za uvjerenje da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe, kako je navedeno u članu 12. stavu 1.²⁷⁹

427. Znanje stručnjaka o tome kako identificirati i prijaviti slučajeve seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe temelj je zaštite djece žrtava jer može biti njihovo jedino sredstvo za dobivanje pomoći koja im je potrebna bez da budu pod kontrolom svojih počinitelja. Međutim, te se situacije ponekad ne prepoznaju na odgovarajući način.

"Škola nije reagovala na odgovarajući način u većini ovih slučajeva. Jedan je sudionik dao primjer Facebook grupe koju su stvorili učenici i koja je ciljala učenicu iz razreda, koja je korištena za online maltretiranje, uključujući i upotrebu fotografija na kojima je kolegica bila gola (snimila sama). Iako je djevojka rekla svom učitelju (...) i unatoč činjenici da je grupa već zatvorena, ne samo da nisu izrečene sankcije počiniteljima, već je učitelj uvjerio roditelje djevojke da nema potrebe uključiti roditelje počinitelja" - Izvadak iz savjetovanja s Nacionalnom mrežom za djecu, Bugarska, 2018

---

428. Komitet napominje da su neki stručnjaci koji rade u kontaktu s djecom prošli obuku i/ili dobili obrazovanje o tome kako prepoznati moguće situacije u kojima je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe, u Andori, Kipru, Češkoj Republici, Finskoj, Njemačkoj, Islandu, Italiji, Latviji, Lihtenštajnu, Monaku, Crnoj Gori, Nizozemskoj, Norveškoj, Rumuniji, Ruskoj Federaciji, Španiji i Švicarskoj.
429. Konačno, čini se da su samo neki stručnjaci koji rade u kontaktu s djecom osposobljeni za mogućnost prijavljivanja situacija u kojima imaju opravdane razloge vjerovati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe na Kipru, Finskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Islandu, Lihtenštajnu, Monaku, Crnoj Gori, Nizozemskoj, Norveškoj, Rumuniji, Švedskoj i Švicarskoj.
430. Lanzarote komitet također napominje da je Ukrajina 18. februara 2021. donijela Zakon "O izmjenama određenih zakonodavnih akata Ukrajine o provedbi Konvencije Vijeća Evrope za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe" kojim se, među ostalim, uvodi poseban mehanizam za sprečavanje nasilja nad djecom za zaposlenike koji dolaze u kontakt s njima. Želi potaknuti nadležna tijela da primjenjuju tu odredbu u skladu s preporukama X-5 i X-6 u nastavu.

Obećavajuće prakse

U Andori, nastavni planovi i programi visokog obrazovanja u obrazovnim naukama uključuju sadržaje koji se odnose na svijest, prevenciju i otkrivanje seksualne zloupotrebe djece.

---

²⁷⁹ U članu 12. stavu 1. navodi se da "svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da pravila o povjerljivosti nametnuta unutrašnjim pravom određenim stručnjacima koji su pozvani raditi u kontaktu s djecom ne predstavljaju prepreku mogućnosti tih stručnjaka da prijave službama nadležnima za zaštitu djece svaku situaciju u kojoj imaju opravdane razloge vjerovati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe."

U februaru 2016. škole na Kipru dobile su okružnicu o postupcima koje treba slijediti, s naglaskom na zaštiti djece u slučaju da dijete prizna zlostavljanje.

U Češkoj, Disman Radio Children's Ensemble i Češki radio Children's Choir, prilikom imenovanja umjetničkih vođa ili, ovisno o slučaju, horova i drugih saradnika uključenih u rad tih tijela; veliki naglasak stavlja se na njihovo poznavanje seksualne zloupotrebe djece i rizika u ovom području, kao i na sposobnosti identificiranja situacija seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja djece. Češki radio također pruža kontinuiranu edukaciju za te osobe u području zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe.

U Finskoj, stručnjaci koji rade za djecu i s djecom moraju biti svjesni Zakona o socijalnoj zaštiti za djecu i dužnosti da o tome obavijeste. Dostupna je i internetska obuka za sve stručnjake u području kako zaštititi djecu od nasilja i kako djelovati kada postoji sumnja na seksualno zlostavljanje djece. Ova obuka je dostupna na primjer na web stranici Finskog instituta za zdravlje i socijalnu zaštitu i nacionalnom Barnahusu -projekt.²⁸⁰ Ministarstvo obrazovanja i kulture finansira zajedno s Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite "Niste sami" uslugu, koja ima za cilj spriječiti i smanjiti nasilničko ponašanje, iskustva seksualnog uznemiravanja i sve vrste nasilja u sportu. Ta služba, uspostavljena zajedno s Porodičnim savezom u Finskoj i finskim sportovima, pruža podršku pojedincima koji su doživjeli takvo nasilje te daje smjernice i obrazovanje sportskim organizacijama i klubovima o tome kako se uplitati i rješavati slučajeve uznemiravanja, zlostavljanja i nasilja.

U Francuskoj, državni tužioci povremeno prezentiraju određenim direktorima škola različita krivična djela koja se mogu počinuti na internetu i o pitanju izvještavanja pravosudnom tijelu. Osim toga, javno web-mjesto Eduscol²⁸¹ koje je razvilo Ministarstvo obrazovanja i sporta za učitelje i sve druge osobe koje se bave djecom pruža ključeve za utvrđivanje zabrinjavajućih situacija i upućivanje na njih, kao i postupak koji treba slijediti u slučaju ozbiljne opasnosti. Internetska stranica sadržava posebnu stranicu pod nazivom "Fokus na sprečavanje seksističkog i seksualnog nasilja u školama",²⁸² s karticom "Alati za sprečavanje i suzbijanje seksističkog i seksualnog nasilja u školama", na kojoj su navedeni resursi dostupni nastavnom osoblju za identifikaciju i borbu protiv seksualnog nasilja nad djecom.

Na Islandskom univerzitetu studenti Fakulteta za socijalni rad imaju kurseve na kojima uče identificirati situacije u kojima su djeca žrtve seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, uključujući u pogledu internetskog nasilja. Također raspravljaju o procesu rada u predmetima zaštite djece, kako prijaviti sumnju na seksualno zlostavljanje djece i kako se ti slučajevi rješavaju unutar sistema zaštite djece. Osim toga, svi studenti prava dužni su pohađati kurs o porodičnom i nasljednom pravu, koji je usmjeren na prava djece i zaštitu djece i uključuje raspravu o obavezi prijavljivanja nasilja nad djecom.

U Italiji je u sklopu projekta koji se provodi u saradnji u raznim školama u zemlji organiziran seminar pod nazivom "Identifikacija modela školskih intervencija za unapređenje zaštite djece od nasilja, zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja, zlostavljanja i internetskog zlostavljanja".

²⁸⁰ <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/koulutuksia-ja-seminareja>

²⁸¹ <https://eduscol.education.fr>

²⁸² <https://eduscol.education.fr/2180/focus-prevention-des-violences-sexistes-et-sexuelles-l-ecole>

između Odjela za jednake mogućnosti i Ministarstva suniverziteta i naučnog istraživanja. Usmjeren na direktore škola i nastavnike na svakoj razini škola, kao i predstavnike regionalnih školskih ureda, cilj je sagledati regulatorni i institucionalni kontekst, podržati razvoj kapaciteta za prepoznavanje pojava i pružiti pregled obrazovnih alata koji se mogu koristiti u školskom okruženju za planiranje obrazovnih intervencija i kurseva obuke u vezi s tim pojavama.

U Latviji je Zakonom o pravima djeteta predviđena obaveza da svi stručnjaci koji su u kontaktu ili mogu biti u kontaktu s djecom moraju imati posebno znanje u području zaštite prava djeteta, uključujući socijalne radnike, policijske službenike, tužioce, sudije, učitelje, psihologe, sudske stručnjake za starateljstvo, tužioce itd. U praksi stručnjaci pohađaju kurs obuke u trajanju od 40 sati u kojem su uključene teme o pravima djeteta, međuinstitucijskoj saradnji, sprečavanju nasilja i identifikaciji. Svakih 5 godina stručnjaci će steći kurs obuke o pravima djeteta od 24 sata. Obično se ti kursevi obuke finansiraju sredstvima države ili sredstvima općine. U prosjeku oko 600 stručnjaka godišnje pohađa kurs obuke.

U Lihtenštajnu i Švicarskoj, internetska enciklopedija "safe!healthy!"²⁸³ pruža Ured za javno zdravlje kantona St. Gallen (Švicarska) za unapređenje zdravlja, prevenciju i sigurnost u školama. Internetska stranica nudi različite tematske brošure, osmišljene za pružanje podrške nastavnicima, direktorima škola, socijalnim radnicima u školama i javnim tijelima za prevenciju, rano otkrivanje i intervenciju u kriznim situacijama. Internetska stranica "safe?! online" posvećena je mogućnostima i rizicima savremenih elektronskih informacijskih i komunikacijskih tehnologija i daje vodič za online ponašanje.

U Monaku, stručnjaci koji rade u području obrazovanja, sporta, kulture i slobodnog vremena dobivaju obuku za otkrivanje mogućih trauma uzrokovanih tjelesnim kažnjavanjem ili seksualnim zlostavljanjem djece. Osim toga, u školama se organiziraju redovni informativni sastanci, posebno o tome kako identificirati djecu žrtve seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, te o mogućnostima prijavljivanja njih.

U Crnoj Gori, prema Programu stručnog usavršavanja nastavnika, članovi stručnih službi škole dobivaju obuku za identifikaciju i intervenciju u slučajevima ili pojavu svih oblika nasilja.

U Nizozemskoj su razvijeni višestruki kompleti znanja kako bi se nastavnicima i predavačima omogućilo da signaliziraju seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje. Dostupni su različiti programi koje mogu koristiti i obrazovne ustanove. Kad je suočeno s tim signalima, nastavno osoblje ima zakonsku obavezu prijaviti iskorištavanje ili zloupotrebu.

U Norveškoj, okvirni planovi za razne edukacije učitelja i nastavnika sadrže zahtjeve da kandidati kroz edukaciju moraju steći znanje o temi nasilja i zlostavljanja protiv djece i mladih te biti upoznati sa zakonodavstvom i pravima u tom području. Moraju također moći prepoznati znakove nasilja i seksualne zloupotrebe te provesti potrebne mjere, po mogućnosti u saradnji s relevantnim stručnim tijelima.

²⁸³ Internetska enciklopedija "safe!healthy!" dostupna je na: <http://www.zepa.info/sicher-gsund.html>

U Rumuniji se projekt "Sigurna okolina za djecu u sportu" provodi u okviru Fondacije Terre des Hommes Romania, a cilj mu je poboljšati standarde zaštite djece u sportu.²⁸⁴ U 2020. održani su prvi kursevi za trenere o sigurnosti u sportu, uključujući teme kao što su poznavanje i predviđanje rizičnih situacija, uloga i odgovornosti osobe odgovorne za sigurnost djece, primjereni načini reagiranja u slučajevima zlostavljanja, kao i metode i tehnike motiviranja djece. Mogućnost proširenja ovog pilot-projekta na nacionalnu razinu analizira se, a razvijeni moduli mogli bi biti dio programa obuke uz rad i nastavnih planova specijaliziranih fakulteta.

U Švicarskoj su razvijeni praktični vodiči u određenim kantonima (Zürich, St. Gallen itd.) za organe za zaštitu djece, socijalne službe i druge stručnjake koji rade s djecom, objašnjavajući postupak donošenja u slučajevima sumnje na zlostavljanje djece.

Osim toga, pruža finansijsku podršku švicarskim olimpijskim i nacionalnim sportskim savezima s kojima je sklopio ugovor o pružanju usluga i pruža izravnu podršku sportskim udruženjima i drugim organizacijama koje nude kurseve i kampove za djecu i mlade u skladu sa saveznim standardima (ponuda J + S). FOSPO i švicarska Olimpijada dogovorili su se o povelji kojom se definira devet načela za unapređenje zdravlja, poštovanja i fair play-a u sportu, što uključuje predanost protiv nasilja, iskorištavanja i seksualne zloupotrebe. Na osnovu ove povelje Savezni ured za sport (FOSPO) donosi preventivne i represivne mjere za poboljšanje zaštite djece i mladih od seksualne zloupotrebe. Kao dio inicijalnog i daljnjeg treninga instruktora, J+S također nudi kurs treninga za menadžere na temu "Protiv seksualne zloupotrebe u sportu".

Konačno, svi sportski instruktori su informirani o programu savjetovanja instruktora Pro Juventute, koji je razvijen u partnerstvu s FOSPO-om i švicarskom Olimpijom. Cilj mu je ponuditi besplatan i povjerljiv prvi kontakt sa svim osobama odgovornima za organizacije koje se bave djecom i adolescentima. Usluga je dostupna 24 sata dnevno, 365 dana u godini, putem telefona ili e-maila.

U Ruskoj Federaciji, organizacije unutar Ministarstva sporta treniraju sportske profesionalce kako bi spriječili i identificirali elemente seksualnog nasilja. Osobe koje imaju redovne kontakte s djecom u sektoru obrazovanja ciljano su usmjerene na podizanje svijesti o potrebi izvještavanja, primjerice putem različitih programa visokog obrazovanja na preddiplomskoj, specijalističkoj i diplomskoj razini u različitim područjima i specijalizacijama.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka X-5

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine da osiguraju da osobe koje imaju redovne kontakte s djecom budu opremljene za identifikaciju svake situacije seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece:

²⁸⁴ Projekt na evropskoj razini provodi Fondacija Terre des Hommes Romania, zajedno s Terre des Hommes Hellas (Grčka) i Terre des Hommes Hungary.

- u sektoru obrazovanja²⁸⁵
- u zdravstvenom sektoru²⁸⁶
- u sektoru socijalne zaštite²⁸⁷
- u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti.²⁸⁸

Preporuka X-6

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine da osiguraju da su osobe koje imaju redovne kontakte s djecom budu obaviještene o mogućnosti da prijave službama odgovornima za zaštitu djece svaku situaciju u kojoj imaju "razumne razloge" vjerovati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe:

- u sektoru obrazovanja²⁸⁹
- u zdravstvenom sektoru²⁹⁰
- u sektoru socijalne zaštite²⁹¹
- u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti.²⁹²

²⁸⁵ Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Češka Republika, Danska, Estonija, Gruzija, Grčka, Island, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Sjeverna Makedonija, Poljska, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Turska, Ukrajina.

²⁸⁶ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Francuska, Gruzija, Grčka, Island, Italija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Turska, Ukrajina.

²⁸⁷ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Francuska, Gruzija, Grčka, Hrvatska, Italija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Turska, Ukrajina.

²⁸⁸ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Danska, Estonija, Gruzija, Grčka, Mađarska, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Turska, Ukrajina.

²⁸⁹ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Češka Republika, Danska, Estonija, Gruzija, Grčka, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Sjeverna Makedonija, Poljska, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Turska, Ukrajina.

²⁹⁰ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Francuska, Gruzija, Grčka, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Turska, Ukrajina.

²⁹¹ Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Francuska, Gruzija, Grčka, Hrvatska, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Rumunija, San Marino, Srbija, Slovačka, Slovenija, Španija, Turska, Ukrajina.

²⁹² Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Francuska, Gruzija, Grčka, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Švedska, Turska, Ukrajina.

X.3 Obučavanje i podizanje svijesti osoba koje rade u kontaktu s djecom o zaštiti i pravima djeteta

431. Članom 5. Lanzarote konvencije predviđa se da bi članice trebale poticati "svijest o zaštiti i pravima djece među osobama koje imaju redovne kontakte s djecom". U njegovu izvještaju s objašnjenjima navodi se da "prava djece" obuhvataju prava kako su utvrđena u Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, uključujući, na primjer, pravo na život (član 6.), pravo na zaštitu od ekonomskog iskorištavanja (član 32.), pravo na zaštitu od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, uključujući seksualno zlostavljanje (član 19.)."
432. Neke osobe koje rade u kontaktu s djecom dobivaju svijest o zaštiti i pravima djece, u različitim okvirima i o različitim temama u Austriji, Belgiji (njemačke i flamanske zajednice), Bugarskoj, Danskoj, Estoniji, Finskoj, Francuskoj, Mađarskoj, Latviji, Lihtenštajnu, Republici Moldaviji, Luksemburgu,²⁹³ Rumuniji, San Marinu, Švedskoj i Švicarskoj. Među tim je članicama fokus obuke općenito povezan s pravima djece u digitalnom okruženju.

Obećavajuće prakse

U Bugarskoj Državna agencija za zaštitu djece održava sastanke o uvođenju medijske i online pismenosti kao univerzitetskog predmeta za nastavnike i studente predmeta koji se odnose na obrazovanje. Ovaj predmet već se poučava na Univerzitetu u Sofiji, pripremajući ih za prenošenje tog znanja djeci u školama.

U Danskoj, kao dio novog projekta o "razumijevanju tehnologije" u danskom Folkeskoleu, jedan pružatelj programa obuke nastavnika (KP) nudi obavezni kurs (10 ECTS-bodova) s naglaskom na digitalno osnaživanje djece, pod nazivom "Tehnološko razumijevanje i digitalno oblikovanje". Očekuje se da će se kurs postupno provoditi u gotovo svim programima obuke nastavnika u Danskoj. Nadalje, program socijalnog obrazovanja u Danskoj (pedagog) nudi i obavezni kurs (10 ECTS-bodova) koji se naziva "Spol, seksualnost i raznolikost". Kolegij je usmjeren na različite diskurse o - i perspektivama- spola, seksualnosti, jednakosti i porodičnim konstelacijama.

U Finskoj je u okviru projekta SETSTOP (2017-2019) razvijen sadržaj za obrazovanje nastavnika na svim razinama o ravnopravnosti spolova i nediskriminaciji.

U Latviji je prethodno navedenim Zakonom o pravima djeteta predviđena obaveza da svi stručnjaci koji su u kontaktu ili su u kontaktu s djecom zahtijevaju posebna znanja u području zaštite prava djeteta.

²⁹³ U Luksemburgu, svi stručnjaci koji rade s djecom i mladima pohađaju kurseve o pravima djece kao dio početne ili trajne obuke, koji uključuju sljedeće teme: Konvencija o pravima djeteta i njoj provedbi, zlostavljanje: definicije, otkrivanje slučajeva, mjere koje treba poduzeti i uspostavljene mjere.

U Luksemburgu, nastavnici, psiholozi i odgajatelji u nacionalnom obrazovnom sistemu dobivaju obavezne kurseve o pravima djeteta kao dio svojeg kurikuluma, kao i tokom obuke na radnom mjestu.

U Švedskoj, postoje nacionalni kvalitativni ciljevi o pravima djece za programe kao što su osnovni studij umjetnosti u predškolskom obrazovanju i druge programe obrazovanja budućih učitelja i medicinskih sestara. Kvalitativni ciljevi utvrđeni su u Pravilniku o visokom obrazovanju i ključni su u upravljanju visokim učilištima. Na primjer, studenti moraju imati određeno znanje o uznemiravanju djece i/ili prava na dijete kako bi stekli akademski stepen. Ciljevi su neznatno drugačije formulirani za različite stepene.

U Švicarskoj, Konfederacija koristi proračunsku liniju za zaštitu djece/prava djece za subvencioniranje organizacija uključenih u prevenciju na nacionalnoj razini. Svrha je mjera koje se podupiru zaštita djece i mladih od bilo kakvog oblika nasilja, štete, brutalnosti, zanemarivanja, napuštanja, lošeg postupanja ili fizičkog ili psihološkog iskorištavanja, te bilo kakvog oblika seksualne zlopotrebe ili uznemiravanja. Finansijska podrška uređena je nalogom o mjerama zaštite djece i mladih te o jačanju prava djece, na osnovu člana 386. stava 4. švicarskog Krivičnog zakonika. Konfederacija također podupire organizacije koje provode mjere podizanja svijesti o pravima djece za one koji su uključeni u početno i trajno obučavanje sredstvima koja se dodjeljuju pet godina iz istog budžeta. Ovdje je cilj da osobe koje rade za djecu i s djecom mogu uzeti u obzir dječija prava u svom svakodnevnom, radu te da imaju pristup praktičnim pomagalima kao što su memorandumi i kontrolni popisi.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka X-7

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine²⁹⁴ da potiču svijest o zaštiti i pravima djece među osobama koje imaju redovne kontakte s djecom u sektorima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, pravosuđa i provođenja zakona, te u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti.

²⁹⁴ Albanija, Andora, Belgija (francuska zajednica), Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Gruzija, Njemačka, Grčka, Island, Italija, Litvanija, Malta, Monako, Crna Gora, Nizozemska, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Turska, Ukrajina.

XI. Istraživanje

433. Povećana upotreba IKT-a među djecom donosi nove izazove u borbi protiv seksualne zlopotrebe i iskorištavanja djece. Kao što je prethodno navedeno, važan alat za borbu protiv seksualne zlopotrebe i iskorištavanja djece jest sprečavanje njegovih pojava na prvom mjestu. Efikasni mehanizmi prevencije i odgovori za borbu protiv seksualnog iskorištavanja i zlopotrebe djece zahtijevaju razumijevanje predmetnih pitanja te poznavanje raširenosti i obilježja te pojave. Zapravo, tačne i precizne informacije mogu biti potrebne za razvoj kvalitetnih i ciljanih politika i mjera. Prikupljanje informacija i razumijevanje fenomena od posebne je važnosti u kontekstu seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe uz pomoć IKT-a, u svjetlu njihova brzog razvoja i povećane upotrebe.
434. Iako se Lanzarote konvencijom izričito ne predviđa obaveza provođenja istraživanja o pitanjima koja se postavljaju seksualnim iskorištavanjem i seksualnim zlopotrebom uz pomoć IKT-a, među ostalim o pitanjima koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama generirala, u članu 10. stavu 2.b upućuje se na obavezu određivanja ili uspostave mehanizama za prikupljanje podataka ili kontaktnih tačaka u svrhu promatranja i ocjenjivanja fenomena seksualne zlopotrebe i iskorištavanja djece. Nadalje, u tački 83. Izvještaja s objašnjenjima naglašava se "nedostatak tačnih i pouzdanih statističkih podataka o prirodi pojave i o broju djece koja učestvuju" te se izričito navodi da je cilj obaveze predviđene u članu 10. stavu 2.b "poduzimanje mjera za rješavanje nedostatka informacija". Stoga se u ovom članu upućuje na potrebu za proučavanjem i provođenjem istraživanja o promjenjivoj prirodi seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, uključujući iskorištavanje i zlostavljanje koje olakšavaju IKT-ovi.
435. Ovo poglavlje ima za cilj pružiti pregled postojećih istraživanja u članicama o seksualnom iskorištavanju i seksualnoj zlopotrebi uz pomoć IKT-a, posebno o pitanjima koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje su sama generirala djeca i o psihološkim učincima na osobe čije su seksualne slike i/ili videozapisi koje su sama generirala djeca podijeljeni na internetu. U ovom će se poglavlju prvo dati pregled postojećih istraživanja o tom pitanju, a zatim pružiti informacije o okviru unutar kojeg je takvo istraživanje provedeno, posebno u pogledu toga jesu li istraživanja provodile članice u saradnji s civilnim društvom.

Član 10. Lanzarote konvencije - Nacionalne mjere koordinacije i saradnje

(...)

2. Svaka članica poduzima potrebne zakonodavne ili druge mjere za uspostavu ili određivanje:

(...)

b. mehanizme za prikupljanje podataka ili kontaktne tačke na nacionalnoj ili lokalnoj razini te u saradnji s civilnim društvom, u svrhu promatranja i ocjenjivanja fenomena seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece djece, uz dužno poštovanje zahtjeva zaštite ličnih podataka.

Izvještaj s obrazloženjem Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe

Član 10. - Nacionalne mjere koordinacije i saradnje

(...)

83. Stavom 2.b od članica se zahtijeva da uspostave ili odrede mehanizme za prikupljanje podataka ili kontaktne tačke na nacionalnom ili lokalnom nivou, u saradnji s civilnim društvom, za promatranje i ocjenjivanje fenomena seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece. Iako nema sumnje da je seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece ozbiljan i sve veći problem, nedostaju točne i pouzdane statistike o prirodi fenomena i broju uključene djece. Politike i mjere možda se neće najbolje razviti i primjereno usmjeriti ako se oslanja na netočne ili obmanjujuće informacije. Cilj je obaveze iz stava 2.b poduzimanje mjera za rješavanje problema nedostatka informacija.

84. Navedeni podaci nisu namijenjeni pokrivanju ličnih podataka o pojedincima, već samo statističkih podataka o žrtvama i počiniteljima. Ipak, pregovarači su željeli naglasiti važnost poštovanja pravila o zaštiti podataka pri prikupljanju svih podataka, uključujući izraz "uz dužno poštovanje zahtjeva o zaštiti ličnih podataka".

(...)

XI.1 Pregled i opseg istraživanja u svrhu promatranja i ocjenjivanja fenomena seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe uz pomoć IKT-a, a posebno pitanja samogeneriranih slika i/ili videozapisa djece

436. S obzirom na povećanu upotrebu IKT-a od strane djece i posebno štetne učinke na djecu prikazane u samogeneriranim seksualnim slikama i/ili videozapisima kada se takav materijal distribuira drugima ili se distribuira putem interneta bez njihova pristanka, trebalo bi provesti istraživanje o prirodi seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira i o broju djece koja su u njih uključena. U ovom će se odjeljku stoga dati pregled istraživanja provedenog u članicama o pitanjima koja se postavljaju na osnovu seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama generirala općenito, a posebno o psihološkim učincima na osobe čije su seksualne slike i/ili videozapisi koje su djeca sama generirala podijeljeni na internetu.
437. Većina članica dostavila je informacije o provedenim istraživanjima o pitanjima koja su potaknula seksualne slike i/ili videozapisi koje sama generiraju djeca općenito (Austrija, Belgija, Hrvatska, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Island, Italija, Latvija, Republika Moldavija, Crna Gora, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Slovenija, Španija, Švicarska).
438. Za mnoge od tih članica, istraživanje o seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama generirala provedeno je u širem okviru, kao dio šireg istraživačkog projekta. Uključena je u istraživanje kojim je obuhvaćeno nekoliko širih tema, kao što su seksualno zlostavljanje (Estonija),²⁹⁵ zlostavljanje ili uznemiravanje na internetu

381.

Bilo bi dobro napraviti upitnik kako bi saznali što su dječiji pogledi na zlostavljanje na internetu - Dijete iz Republike Moldavije

---

295 Studija o raširenosti seksualne zloupotrebe djece i mladih (2015.): <https://www.kriminaalpolitika.ee/lasteuuring>; A study of attitudes and Experiences of seksual ABUse of children and young people (Studija o stavovima i iskustvima seksualne zloupotrebe djece i mladih) (2020.): <https://www.just.ee/et/laste-ja-noorte-seksuaalse-vaarkohtlemise-uuring>.

(Danska), seksualno iskorištavanje i zlostavljanje na internetu (Republika Moldavija), rizici na internetu (Njemačka, Island, Ruska Federacija),²⁹⁶ svijest o materijalu koji se dijeli na internetu i percepcija tog materijala (Italija),²⁹⁷ seksualno zdravlje mladih (Nizozemska),²⁹⁸ stavova dječaka i djevojčica o spolu, tijelu, seksualnosti i digitalnom ponašanju (Danska),²⁹⁹ seksualnih granica i nasilja u medijima (Njemačka),³⁰⁰ kriminalizacija "dječije pornografije" (Portugal),³⁰¹ rizično seksualno ponašanje Federacija,³⁰² djece i medija/interneta (Norveška, Poljska, Slovenija, Švicarska),³⁰³ korištenje interneta u porodici (Rumunija),³⁰⁴ vršnjačko seksualno uznemiravanje među djecom i mladima (Finska),³⁰⁵ kiber-seksizam (Francuska),³⁰⁶ kiber-grooming (Njemačka),³⁰⁷ kiber-kriminologija (Njemačka),³⁰⁸ viktimologija i kriminologija (Ruska Federacija).³⁰⁹

439. Treba napomenuti da se druge članice pozivaju na istraživanja o sličnim pitanjima i povezanim temama, kao što su vršnjačko nasilje (Andora), agresija (Bugarska), internetsko vršnjačko nasilje (Andora, Bugarska), seksualno uznemiravanje (Andora), seksualno zlostavljanje djece (Srbija, Švedska), seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece na internetu (Bosna i Hercegovina, Bugarska, Švedska), stavovi adolescenata o zdravom ponašanju (Bugarska), rodno uvjetovano nasilje u školama (Srbija), "dječiji seksualni turizam" (Ukrajina), te rizici povećanog nasilja nad djecom u kontekstu vojne agresije (Ukrajina). Međutim, nepostojanje konkretnog upućivanja na dijete samo-

²⁹⁶ U Njemačkoj pogledajte projekt "DJELUJ! - Aufwachsen zwischen Selbstbestimmung und Schutzbedarf"(Odrastanje negdje između samoodređenja i potrebe za zaštitom): <https://act-on.jff.de/die-monitoring-studie/#sr>. U Ruskoj Federaciji, vidi Soldatova, G.U., Shlyapnikov, V.N., & Zhurina, M.A. (2015.) Razvoj online rizika: Rezultati pet godina online pomoći za djecu. *Counseling Psychology and Psychotherapy*, 23 (3), 50-66: <http://dx.doi.org/10.17759/cpp.2015230304>.

²⁹⁷ Istraživanje "Quanto condividi" (Koliko dijelite na internetu): <https://www.poliziadistato.it/statics/29/abstract-ricerca-quanto-condividi.pdf> ²⁹⁸

Studija "Seks onder je 25a" (Seks pod 25): <https://seksonderje25e.nl/>.

²⁹⁹ Izvještaj "Unges opfattelser af køn, krop og seksualitet" (Opažanja adolescenata o spolu, tijelu i seksualnosti): <https://www.vive.dk/da/udgivelser/unges-opfattelser-af-koen-krop-og-seksualitet-7006/>.

³⁰⁰ Studija "Sexuelle Grenzverletzungen und Gewalt mittels digitaler Medien" (Prijestup seksualnih granica i nasilja putem digitalnih medija):

http://docs.dpaq.de/11763-2a_expertise_sexuelle_gewalt_an_kindern_mittels_digitaler_medien.pdf.

³⁰¹ U Portugalu je dodijeljena magistarska diploma za rad na kriminalizaciji "dječije pornografije".

³⁰² Bruno, V. V. (2019.) Rizično seksualno ponašanje modernih adolescenata u Rusiji. Dio 2. *Sociološka znanost i socijalna praksa*, 7 (1,25), 113-126: <https://doi.org/10.19181/snsp.2019.7.1.6273>;

³⁰³ U Norveškoj se dvaput godišnje provodi istraživanje "Barn og medier" (Djeca i mediji). U Poljskoj je studija o "Tinejdžerima i internetu" provedena od strane Visoke škole društvenih znanosti PEDAGOGIUM. U Sloveniji, vidi B., Muha, S. (2011.), *Internet in the daily life of Slovenian children and adolescents (Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov)*, Faculty of Social Sciences, Ljubljana: *Young people on the net (Mladi na netu)*: https://safe.si/sites/default/files/mladinanetu_porocilo_0_0.pdf. U Švicarskoj, vidjeti studiju JAMES-a: <https://www.swisscom.ch/fr/about/durabilite/james.html>

³⁰⁴ Studija Save the Children Romania: <https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/Studiu.pdf>;

https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf. ³⁰⁵

Studija Save the Children Finska:

https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf

³⁰⁶ Studija o kiber-seksizmu: <https://www.centre-hubertine-auclert.fr/etude-kibersexisme>

³⁰⁷ Studija o računalnoj obradi:

https://www.fhpolbb.de/sites/default/files/field/dokumente/Ruediger/oranienburger_schriften_-_sonderausgabe_2013.pdf

³⁰⁸ dr. iur. Thomas-Gabriel Rüdiger, MA:

<https://www.hpobb.de/dr-iur-thomas-gabriel-r%C3%BCdiger-ma>

³⁰⁹ Turkulets, V. A. (2020.). Seksualiziranje protiv maloljetnika: krivični i viktimološki aspekti. *Legal Research*, (5), 1.-11. https://author.nbpublish.com/lr/article_33125.html

generirane seksualne slike i/ili videozapisi ostavljaju sumnju u uključivanje ove teme (Andora, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Srbija, Švedska, Ukrajina).

440. Mnoge članice obavijestile su o svom učestvovanju tokom jedne ili nekoliko godina u internetskom istraživanju EU-a u području djece (Estonija, Finska, Mađarska, Latvija, Nizozemska, Norveška, Portugal, Ruska Federacija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švicarska) ili na internetskoj stranici Global Kids Online (Crna Gora). Riječ je o multinacionalnim istraživačkim mrežama koje nastoje poboljšati znanje o mogućnostima, rizicima i sigurnosti djece na internetu. Anketama provedenima u okviru internetske stranice EU Kids Online prikupljaju se podaci i informacije o, *među ostalim*, praksi slanja i primanja seksualnih poruka na internetu za djecu. Osim prethodno navedenih članica, čini se da su dodatne članice najmanje godinu dana učestvovala u anketama EU-a o djeci na internetu (Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Francuska, Njemačka, Grčka, Island, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Poljska, Rumunija, Srbija, Švedska, Turska).³¹⁰
441. U nekim članicama u kojima su provedena istraživanja o pitanjima koja su potaknula seksualne slike i/ili videozapisi koje su djeca sama generirala, istražile su se informacije o psihološkim učincima koji proizlaze iz dijeljenja takvog materijala na internetu:
- U Belgiji, istraživanje o "Kiber dating zlostavljanju među ranim adolescentima: Prema sveobuhvatnom razumijevanju praćenja ponašanja i sexting pod pritiskom" (01/10/2018 - 30/09/2021), čiji će cilj rasvijetliti kontekst u kojem se odvija kiber dating zlostavljanje, može istražiti psihološke učinke koje djeca trpe kada se njihov samostalno generirani materijal dijeli na internetu.
  - U Estoniji, studija o prevalenciji seksualne zloupotrebe djece i mladih i studija o stavovima i iskustvima seksualne zloupotrebe djece i mladih uključuje informacije o udjelu djece čije su se vlastite seksualne slike/videozapisi dijelili na internetu, kao i o psihološkoj dobrobiti djece koja su učestvovala u anketi u vrijeme kada je dovršena.³¹¹
  - U Finskoj je studija Središnjeg saveza za zaštitu djece iz 2016. zaštitu privatnosti djece u digitalnim medijima provedena u Finskoj te je uključivala podatke o pojavi ili nepostojanju štete koju su djeca pretrpjela zbog slika koje su sama objavila.
  - U Francuskoj se očekuje da će se istraživanje i dubinske studije o pitanjima koja su potaknula seksualne slike i/ili videozapisi koje su djeca sama generirala i njihovim psihološkim učincima na djecu provesti u kontekstu inicijative "Commission sur les vioences sexuelles faites aux mineurs" (Komisija za seksualno nasilje nad maloljetnicima), koja je pokrenuta 17. novembra 2020.
  - U Njemačkoj, kursevi na Institutu za policijske znanosti Policijskog sveučilišta u Brandenburgu bave se psihološkim učincima koji nastaju kada se djetetova samogenerirana seksualna slika i/ili videozapis nehotice širi.³¹² Takvi su psihološki učinci također bili

³¹⁰ zemalja sudionica EU Kids Online:

<https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/research/research-projects/eu-kids-online/participating-zemlje>

³¹¹ Studija o učestalosti seksualne zloupotrebe djece i mladih (2015.): <https://www.kriminaalpolitika.ee/lasteuuring>; Studija o stavovima i iskustvima seksualne zloupotrebe djece i mladih (2020.): <https://www.just.ee/et/laste-ja-noorte-seksuaalse-vaarkohtlemise-uuring>

³¹² Vidjeti publikacije dr. Thomas-Gabriela Rüdiger:

- obrađeno u okviru naučne studije koja se bavi rezultatima istraživanja do 2014. Studija primjećuje nedostatak i potrebu za daljnjim empirijskim dokazima o "učincima sextinga".³¹³
- U Mađarskoj, Nacionalno tijelo za medije i informacijske komunikacije (NMHH) provodi istraživanje koje će se usredotočiti na digitalno okruženje i uključivati teme kao što su štete na internetu, rizici s kojima se suočavaju djeca na internetu i strategije digitalnog roditeljstva. Osim toga, Ured za obrazovanje u saradnji s NMHH-om priprema mjerenje nacionalnih kompetencija u području medijske i digitalne pismenosti.³¹⁴
  - U Nizozemskoj su provedena istraživanja o pitanjima koja se odnose na psihološke učinke koji proizlaze iz slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira koje se razmjenjuju na internetu (o seksualnim interakcijama adolescenata na internetu), ali zbog nepostojanja posebnog upućivanja na tu temu ne može se jasno utvrditi je li uključena.³¹⁵
  - U Norveškoj, izvještaj koje je pokrenula NOVA/OsloMet 2018. uključuje neke informacije o psihološkim učincima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama proizvela, iako dijeljenje takvog sadržaja nije u središtu izvještaja.³¹⁶ Ministarstvo pravosuđa i javne sigurnosti trenutno podupire veće projekte čiji je cilj uključivanje novih podataka i analiza, među ostalim o temi dijeljenja slika i/ili videozapisa. U maju 2021. NOVA/OsloMet je zaključila pripremni pregled o tehnološki potpomognutom seksualnom zlostavljanju protiv djece i adolescenata. U izvještaju se navodi ažurirani status znanja utemeljenog na istraživanju o djeci i adolescentima koji su izloženi seksualnom zlostavljanju koje omogućuju IKT-ovi, počinitelji, razvoj politika i preventivni rad u Norveškoj. Pregled opsega pokazuje da je potrebno više znanja o počiniteljima, žrtvama i digitalnim arenama koje se upotrebljavaju za zlostavljanje. Stoga su pokrenuta tri različita projekta kako bi se pružila daljnja nova i relevantna istraživanja na ovu temu: Prvi projekt je sistemski pregled, koji provodi Sintef. Pregled će uključivati istraživanja o uzrocima i mehanizmima koji promiču i sprečavaju seksualno štetno ponašanje na internetu i izvan njega te istraživanja o učincima mjera za sprečavanje i suzbijanje seksualne zloupotrebe djece i adolescenata kao i liječenja usmjerenog prema počiniteljima. Drugi projekt, koji su proveli NKVTS i NOVA, sastoji se od analize rasvjetljavanja karakteristika počinitelja i djece izložene zlostavljanju uz pomoć IKT-a. Projekt će pridonijeti boljem razumijevanju fenomena, mjera na preventivnoj strani, te efikasnijoj istrazi i odgovarajućoj pomoći nakon zloupotrebe. Treći projekt sastoji se od mapiranja i analize korištenih za pristup i dijeljenje materijala koji predstavlja zloupotrebu. Ovaj projekt je vođen od strane NTNU i Trøndelag Police District.

<https://www.hpolbb.de/dr-iur-thomas-gabriel-r%C3%BCdiger-ma>.

³¹³ Studija o "Sexuelle Grenzverletzungen und Gewalt mittels digitaler Medien" (Prijestup seksualnog granice i nasilje putem digitalnih medija):

http://docs.dpaq.de/11763-2a_expertise_sexuelle_gewalt_an_kindern_mittels_digitaler_medien.pdf.

³¹⁴ Vidjeti [istraživanje NMHH-a: mađarska djeca počinju koristiti internet mlađa i mlađa, ali trećina roditelja ne vidi potrebu za poboljšanjem digitalne pismenosti](#) · Nacionalno tijelo za medije i informacijske komunikacije

³¹⁵ Kerstens, J. i Stol W. (2014.) Primanje online seksualnih zahtjeva i stvaranje online seksualnih slika: višelična i dijaloška priroda online seksualnih interakcija adolescenata.

³¹⁶ IZVJEŠTAJ NOVA/OsloMet:

<https://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2018/12/Nettutg-NOVA-Rapport-Nettovergrep-10-2018.pdf>.

- U Ruskoj Federaciji provedena je analiza fenomena seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama generirala, uključujući njegove socio-psihološke posljedice.³¹⁷
  - U Slovačkoj Republici Istraživački institut za dječiju psihologiju i patofiziologiju vodio je istraživanje o "Mentalnom zdravlju djece i mladih" koje se bavilo jednom od svojih tema o zdravstvenim problemima koji proizlaze iz fenomena seksualnih slika i / ili videozapisa koje su sami generirali.
442. Sve članice koje su dostavile informacije o istraživanjima o pitanju seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama proizvela ili psiholoških učinaka koji proizlaze iz dijeljenja takvog materijala na internetu, osim Republike Moldavije, navele su da su javna tijela i druga relevantna tijela upoznati s relevantnim rezultatima istraživanja, uglavnom stavljanjem tih rezultata istraživanja na raspolaganje.

---

³¹⁷ Atabekova, A.A. Seksualni sadržaj koji je dijete samo generiralo: pogled na Rusiju unutar međunarodnog konteksta. Moskva, Rusija: RUDN: http://lanzarote.rudn.ru/news_reader.php?id=3031.

Obećavajuće prakse

U nekoliko članica provedena su posebna istraživanja isključivo na temu seksualnih slika i/ili videozapisa koje su sama generirala djeca:

- U Austriji, istraživanje na temu "sexting" proveo je Sigurniji internet Austria.³¹⁸ Nakon savjetovanja s djecom od 14 do 18 godina, istraživanje je pokazalo da je 51% od uzorkovane grupe znalo za nekoga tko je poslao djetetu samo generiranu seksualnu sliku i / ili videozapis nekome drugome, a 16% je napravio seksualne slike sebe, od kojih je većina poslala nekome drugome. Ova studija rasvijetlila je rasprostranjenost ove prakse među djecom.
- U flamanskoj zajednici u Belgiji, niz istraživačkih projekata koji uključuju Univerzitet u Antwerpenu i Univerzitet u Gentu posebno su se bavili temom seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama generirala. Neki od tih istraživačkih projekata bave se tim pitanjem u kontekstu određenih kategorija djece koja mogu biti izložena većem riziku od nasilja, posebno "LGB-mladih" ili "adolescenata s rodnim manjinama".³¹⁹ Štaviše, objavljen je istraživački rad posebno o "transakcijskom seksualiziranju među učenicima srednjih škola".³²⁰
- U Njemačkoj u Saveznom ministarstvu za obrazovanje i istraživanje su uspostavljeni programi revizije. Ovi programi kontroliraju i uspjeh istraživanja koja su promovirana. To omogućuje da Ministarstvo bude svjesno rezultata istraživanja i da te rezultate provede u praksi.
- U Latviji je latvijski Centar za sigurniji internet organizirao anketu među djecom u dobi od 13 do 18 godina radi prikupljanja podataka o broju djece koja su poslala, primila i/ili proširila seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama generirala.³²¹ Rezultati ankete upotrijebljeni su u kampanji za podizanje svijesti o rizicima povezanim sa slanjem takvog materijala. Štaviše, u okviru kampanje "Samo sam je prosljedio" koju su organizirali "Centri Dardedze" provedena su dva online istraživanja. Jedno istraživanje bavilo se djecom u dobi od 12 do 17 godina, a uključivalo je među ostalima i pitanja znaju li za vršnjake koji su nekome poslali seksualno eksplicitnu sliku samih sebe (64%), jesu li primili takvu sliku od strane jednog od svojih vršnjaka (42%) i jesu li prosljedili seksualnu sliku nekog drugog drugima (9%). Drugo istraživanje bilo je upućeno i roditeljima, kojima je postavljeno pitanje jesu li razgovarali s svojom djecom

³¹⁸ Studija "sexting":

<https://www.saferinternet.at/presse-detail/aktuelle-studie-versand-von-eigenen-nacktaufnahmen-unter-jugendlichen-nimmt-zu/>.

³¹⁹ J. Van Ouystel et al., Sexting, pressure sexting i image-based seksualno zlostavljanje među ponderiranim uzorkom heteroseksualnog i LGB-mlade, Računara u Ljudski Ponašanje 117. 2021.:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0747563220303770>; J. Van Ouystel et al., A first investigation into gender minority Adolescence 'sexting experience', Journal of Adolescence 84, 2020.: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0140197120301469>.

³²⁰ J. Van Ouystel et al., An Exploratory Study of Transactional Sexting Between High School Students, Journal of Adolescent Health 66(4), 2020.: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1054139X19308699>

³²¹ Istraživanje latvijskog Centra za sigurniji internet: <http://www.drossinternets.lv/>

o rizicima "sexting-a" i koje su radnje poduzele ako je njihovo dijete poslalo samogeneriranu seksualnu sliku, a koja je naknadno patila od lošeg iskustva.³²²

- U Poljskoj je Nacionalni istraživački institut (NASK) naručio 2021. studiju kvalitete primjenom metode IDI (Individual In-depth Interview), o mišljenjima i stajalištima mladih u dobi od 18 do 24 godine koji su naišli na intimni sadržaj na internetu. Njihova mišljenja i stavovi trebali su se odnositi na njihova iskustva u dobi od 18 godina. Rezultati studije bit će objavljeni u okviru tematskog izvještaja, koje trenutno priprema tim Dyżurnet.pl.
- U Ruskoj Federaciji provedena je sveobuhvatna analiza fenomena samogeneriranih seksualnih slika i/ili videozapisa djece, uključujući njegove socio-psihološke posljedice.³²³ Od posebne važnosti za ovaj izvještaj, ova studija uključuje, među ostalim, analizu rezultata anketa provedenih u državi, analizu akademskog istraživanja o toj temi, istraživanja psihologa i odgajatelja te izjave djece koja su vidjela svoju samogeneriranu seksualnu sliku i/ili videozapise koji se šire na internetu. Nadalje, provedeno je istraživanje koje se posebno bavilo krivičnim i viktimološkim aspektima fenomena „sexting protiv maloljetnika“ u Rusiji.³²⁴

EU Kids Online multinacionalna je istraživačka mreža koja radi na povećanju znanja o mogućnostima, rizicima i sigurnosti s kojima se djeca suočavaju na internetu. Značajan broj članica sudjelovao je u toj istraživačkoj mreži jednu ili nekoliko godina (Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska).

Poteškoće u provedbi Konvencije

443. Brojne članice potvrdile su da nije provedeno nikakvo istraživanje o pitanjima koja su potaknula seksualne slike i/ili videozapisi koje su djeca sama generirala i/ili o psihološkim učincima na osobe koje su takve materijale dijelile na internetu (Albanija, Kipar, Češka, Gruzija, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Sjeverna Makedonija, Turska). Litvanija i Monako nisu dostavili informacije o tom pitanju. Informacije koje je dostavila Grčka ne uključuju posebno upućivanje na istraživanje o pitanjima koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama generirala. Međutim, s obzirom na to da su neke od tih članica učestvovala u anketama EU-a o djeci na internetu najmanje godinu dana, može se zaključiti da su neki podaci prikupljeni u kontekstu tih anketa o praksi slanja i primanja seksualnih poruka, uključujući samogenerirane seksualne slike i/ili videozapise djece (Kipar, Češka, Grčka, Litvanija, Luksemburg, Malta, Turska).

³²² Centra Dardedze anketa: <https://www.centrsdardedze.lv/lv/jaunumi/aptauja-katrs-otrais-pusaudzis-ir-sanemis-lista-vienaudza-kailfoto>.

³²³ Atabekova, A.A. Seksualni sadržaj koji je dijete samo generiralo: pogled na Rusiju unutar međunarodnog konteksta. Moskva, Rusija: RUDN: http://lanzarote.rudn.ru/news_reader.php?id=3031.

³²⁴ Turkulets, V.A. (2020.). Seksualiziranje protiv maloljetnika: krivični i viktimološki aspekti. Legal Research, (5), 1-11: https://author.nbpublish.com/lr/article_33125.html.

444. Osim toga, kako je prethodno navedeno, nejasno je jesu li istraživanja provedena u Andori, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Srbiji, Švedskoj i Ukrajini o temama koje se odnose na pitanje seksualnih slika i/ili videozapisa koje su sama generirala djeca posebno usmjerena na to pitanje, osim u kontekstu istraživačkog projekta EU-a za djecu na internetu (Bugarska, Srbija, Švedska).
445. U San Marinu, Parlament je 20. marta 2017. donio odluku o, *među ostalim*, provođenju istraživanja na toj nacionalnoj razini. Međutim, nisu dostavljene informacije o bilo kakvim istraživanjima poduzetima nakon donošenja ove odluke.

Preporuke o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka XI-1

Lanzarote komitet poziva sve članice koje to još nisu učinile da prikupe podatke i provedu istraživanja na nacionalnom ili lokalnom nivou u svrhu promatranja i ocjenjivanja fenomena seksualnih slika i/ili videozapisa koje su dijete samo generira.

Preporuka XI-2

Lanzarote komitet poziva sve članice da osiguraju redovno prikupljanje podataka o fenomenu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira i s njima povezanih rizika te redovno provođenje istraživanja o tom pitanju.

Preporuka XI-3

Lanzarote komitet poziva sve članice da se nadovežu na rezultate postojećih istraživanja o seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su dijete samo generira, ako su dostupni, kako bi se osiguralo da su politike i mjere najbolje razvijene i na odgovarajući način usmjerene na rješavanje pitanja koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

XI.2 Okvir za razvoj istraživanja o pitanjima koja se postavljaju zbog samogeneriranih seksualnih slika i/ili videozapisa djece i psiholoških učinaka njihova dijeljenja na internetu

446. Lanzarote konvencijom od članica se zahtijeva da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi uspostavile ili odredile mehanizme za prikupljanje podataka ili kontaktne tačke na nacionalnom ili lokalnom nivou, te u saradnji s civilnim društvom. U ovom će se odjeljku pojasniti okvir u kojem je provedeno istraživanje predstavljeno u prethodnom odjeljku.
447. Čini se da je većina članica sarađivala s civilnim društvom u svrhu provođenja istraživanja o pitanjima koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje su sama proizvela djeca. Okvir i oblik te saradnje razlikuju se među članicama.
448. U nizu članica državna tijela sarađuju sa sveučilištima i akademskom zajednicom u svrhu provođenja istraživačkih projekata koji se bave pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama proizvela (Belgija, Hrvatska, Estonija, Francuska, Njemačka, Italija, Poljska, Ruska Federacija, Slovenija). Za neke od tih saradnji članica je poduprla istraživanje pružanjem finansijske podrške (Estonija, Njemačka, Poljska, Ruska Federacija),

Slovenija).³²⁵ Osim toga, u Francuskoj je Hubertine Auclert, organizam povezan s regijom Ile-de-France, naručio istraživanje koje će provesti Univerzitet Paris Est Créteil.³²⁶ U Hrvatskoj Ministarstvo unutrašnjih poslova podupire istraživanja akademske zajednice pružanjem službenih podataka o stanju i opsegu problema. U Italiji, Polizia Postale e delle Comunicazioni (Poštanska i komunikacijska policija) saradivala je sa Univerzitetom "La Sapienza" u Rimu.³²⁷ U Belgiji, nije jasno u kojem svojstvu savezna policija podržava na zahtjev istraživanja koje je provela akademska zajednica.

449. Neke su članice navele da su akademske zajednice provele istraživanja koja obuhvataju pitanja koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje su sama proizvela djeca. Međutim, nejasno je jesu li ti istraživački projekti dobili podršku od nacionalnih tijela. Na primjer, u flamanskoj zajednici u Belgiji, navedeno je da su istraživanja provodili univerziteti uz podršku općih bespovratnih sredstava za istraživanja. Štaviše, u Portugalu, profesori su objavljivali studije vezane uz temu, a doktorski rad i magistarski diplomski rad su nagrađeni. U Švicarskoj je JAMES studiju proveo Zürich University of Applied Psychology u saradnji sa Swisscom, primarnim telekomunikacijskim operaterom u zemlji.³²⁸
450. Članice su također saradivale s nevladinim organizacijama i nevladinim inicijativama ili istraživačkim centrima (Austrija, Belgija, Danska, Latvija, Nizozemska, Norveška).³²⁹ Neke su članice izričito navele da su te saradnje u obliku finansijske podrške. Na primjer, latvijski Centar za sigurniji internet sufinansiraju Ministarstvo zaštite okoliša i regionalnog razvoja i Institut za matematiku i informatiku Univerziteta u Latviji.³³⁰ Isto tako, u Norveškoj³³¹ i Nizozemskoj,³³² ministarstva osigurala su finansiranje istraživanja norveškoj organizaciji za društvena istraživanja (NOVA/OsloMet) i organizaciji Rutgers, Soa Aids Netherlands i GGD (mreža nizozemskih javnih zdravstvenih usluga u općinama). U Danskoj, vlada je pokrenula

---

³²⁵ U Estoniji, Ministarstvo pravosuđa naručilo je studiju o raširenosti seksualne zloupotrebe djece i mladih, koju je proveo Centar za primijenjena društvena istraživanja Univerziteta u Tartuu u saradnji s Institutom društvenih znanosti: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/lasteuuring>. U Njemačkoj, Savezno ministarstvo obrazovanja i istraživanja finansira mladu profesoricu u seksualnim znanostima i preventivnom istraživanju interneta i neovisnog povjerenika za pitanja seksualne zloupotrebe djece naručila je studiju koju je proveo Univerziteti medicinski centar Hamburg-Eppendorf: http://docs.dpaq.de/11763-2a_expert_sexuelle_gewalt_an_kindern_mittels_digitaler_medien.pdf. Ruska Federacija finansijski je podržala nekoliko istraživanja na tu temu, npr.: <https://www.ersj.eu/journal/1244>. U Poljskoj, tužiocica za djecu i Nacionalni istraživački institut podređeni Ministarstvu digitalnih poslova (NASK) naručili su studiju koju je provela Visoka škola društvenih znanosti PEDAGOGIUM. U Sloveniji je Javna agencija za istraživanje Republike Slovenije ("Agencija za raziskovalno dejavnost RS") sufinansirala anketu koju je provelo sveučilište u Ljubljani: https://safe.si/sites/default/files/mladinanetu_porocilo_0_0.pdf.

³²⁶ Studija provedena u Francuskoj: <https://www.centre-hubertine-auclert.fr/etude-kibersexisme>.

³²⁷ Istraživanje "Quanto condividi" (Koliko dijelite): <https://www.poliziadistato.it/statics/29/abstract-ricerca-quanto-condividi.pdf>.

³²⁸ Studija JAMES-a: <https://www.swisscom.ch/fr/about/durabilite/james.html>

³²⁹ U Austriji, istraživanje je provedeno sigurnijim internetom, koji sponzoriraju i promiču austrijsko Savezno ministarstvo porodice i mladih, savezno ministarstvo obrazovanja, savezni kancelar i internet Ombudsman: <https://www.saferinternet.at/presse-detail/aktuelle-studie-versand-von-eigenen-nacktaufnahmen-unter-jugendlichen-nimmt-zu/>. U Belgiji savezna policija pruža podršku istraživanju koje provode nevladine organizacije.

³³⁰ Istraživanje latvijskog Centra za sigurniji internet: <https://drossinternets.lv/en/info/about-us>.

³³¹ Izvještaj organizacije NOVA/OsloMet: <https://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2018/12/Nettutg-NOVA-Rapport-Nettovergrep-10-2018.pdf>

³³² Istraživanje "Seks onder je 25e": <https://seksonderje25e.nl/>.

studiju koju je proveo VIVE - Danski centar za primijenjene društvene znanosti, neovisni istraživački i analitički centar koji djeluje pod Ministarstvom za socijalna pitanja i u unutrašnjosti.³³³

451. Neke od istraživačkih projekata i publikacija na tu temu provela su tijela javne vlasti. Na primjer, publikaciju koja se odnosi na seksualne slike i/ili videozapise koje su sama generirala djeca izdao je WODC (Istraživački i dokumentacijski centar Ministarstva pravosuđa i sigurnosti) u Nizozemskoj.³³⁴ U Norveškoj nacionalno tijelo za medije provodi istraživanja koja financiraju relevantna ministarstva.³³⁵ U Švicarskoj "Fonds national Suisse" (Švicarski nacionalni fond) podupire istraživačke projekte koje provode javna tijela. U Slovačkoj Republici istraživanje je proveo Istraživački institut za dječiju psihologiju i patopsihologiju, pod Ministarstvom obrazovanja.³³⁶
452. Nevladine organizacije također su provele istraživanje o toj temi, po čemu se ne može zaključiti da nacionalna tijela mogu pružiti moguću podršku. To je slučaj s istraživanjem koje je provela Središnja unija za brigu o djeci i Save the Children Finland³³⁷ i Save the children Romania.³³⁸
453. U kontekstu anketa EU-a o djeci na internetu, neke su članice navele koje je tijelo bilo zaduženo za provedbu istraživanja i, prema potrebi, podršku koju pružaju nacionalna tijela kada je to primjenjivo. U Norveškoj i Ruskoj Federaciji istraživanje su provela sveučilišta uz podršku vlade. U Švicarskoj je istraživanje u 2013. sufinansirao Ured federalnih društava za osiguranje (Office Fédéral des Assurances Sociales). U Mađarskoj i Slovačkoj Republici istraživanje EU Kids Online proveli su NMHH i Istraživački institut za dječiju psihologiju i patofiziologiju. U Latviji i Španiji istraživanje su provela sveučilišta i nije jasno u kojem su ih svojstvu podržala vlada.
454. Prema izvještaju EU Kids Online iz 2020.³³⁹ nacionalnih tijela u sljedećim članicama podržalo je istraživanje i omogućilo provedbu istraživanja: Hrvatska, Estonija, Finska, Njemačka, Italija, Litvanija, Malta, Norveška, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Srbija, Slovačka, Španija i Švicarska.

---

³³³ Studija koju je proveo VIVE - Danski centar za primijenjene društvene znanosti:

<https://www.vive.dk/da/udgivelser/unges-opfattelser-af-koen-krop-og-seksualitet-7006/>.

³³⁴ H.U. Nohlen, F. van Harreveld, "Naučno znanje o ponašanju u vezi s pet tema (*sexting*, nasilje tokom nogometnih utakmica, krađa zaposlenika, digitalizacija rješavanja sporova i neugodnosti i sukoba u susjedstvu)" (2017).

³³⁵ Istraživanje "Barn og medier" (Djeca i mediji).

³³⁶ Istraživački zadatak "Mentalno zdravlje djece i mladih".

³³⁷ Istraživanje Save the Children Finska:

https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf.

³³⁸ Istraživanje Save the Children Rumunija:

<https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/Studiu.pdf>;

https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/Studiu.pdf;%20https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_sigurniji_internet_2015_web.pdf

³³⁹ Vidjeti Internetsko izvještaje EU-a o djeci za 2020.:

<https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/EU-Kids-Online-2020-10Feb2020.pdf>.

455. U flamanskoj zajednici Belgije (Univerzitet u Leuvenu), Češke Republike (Univerzitet Masaryk), Francuske (istraživačko poduzeće OpinionWay uz finansiranje Facebooka i podršku Međunarodnog opservatorija za nasilje u školama i Univerziteta Nice Sophia Antipolis) i Poljske (Zaklada Orange) iz izvještaja EU Kids Online 2020. proizlazi da je civilno društvo omogućilo provedbu istraživanja.
456. Istraživanje koje je provela Crna Gora u sklopu globalne online kampanje za djecu proveli su vlada Crne Gore i UNICEF ured za Crnu Goru.

Obećavajuća praksa

U provođenju istraživanja informacije prikupljene putem dežurnih telefonskih linija mogu biti alat koji se upotrebljava u svrhu promatranja i ocjenjivanja fenomena seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, uključujući pitanje seksualnih slika i/ili videozapisa koje su sama generirala djeca. Ruska Federacija, Save the Children Finland i Središnja unija za dobrobit djece Finska obavijestile su se o korištenju informacija dežurnih telefonskih linija. To može biti posebno korisno kada nedostaju sredstva za razvoj opsežnih studija. Analizom slučajeva informacija nacionalnih dežurnih telefonskih linija, uz dužno poštovanje zahtjeva u pogledu zaštite ličnih podataka, može se pružiti vrijedan doprinos oblikovanju politika.

Uspostava istraživačkih mreža posebno je važna za razvoj istraživanja. Na primjer, EU Kids Online multinacionalna je istraživačka mreža koja razvija vrlo važan i utjecajan rad na poboljšanju znanja o mogućnostima, rizicima i sigurnosti evropske djece na internetu. Mnoge su članice učestvovala u istraživanju, što omogućuje usporedbu stanja u različitim državama.

Poteškoće u provedbi te Konvencije

457. Među članicama u kojima su provedena istraživanja o pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje su sama generirala djeca nisu dostavljene informacije o tome jesu li javna tijela saradivala s civilnim društvom na Islandu i u Republici Moldaviji.
458. Kad je riječ o istraživanjima provedenima u kontekstu internetske stranice EU Kids Online, nedostaju informacije kako bi se utvrdilo koje je tijelo bilo zaduženo za podršku i/ili provedbu istraživanja u Austriji, Bugarskoj, Kipru, Danskoj, Grčkoj, Nizozemskoj, Sloveniji, Švedskoj i Turskoj.

Preporuka o koracima koje treba poduzeti radi poboljšanja efikasne provedbe Lanzarote konvencije

Preporuka XI-4

Lanzarote komitet poziva sve one članice koje to još nisu učinile da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere za uspostavljanje ili određivanje mehanizama za prikupljanje podataka ili kontaktnih točaka na nacionalnom ili lokalnom nivou i u saradnji s civilnim društvom u svrhu promatranja i ocjenjivanja fenomena seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, uključujući pitanja koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira, uz dužno poštovanje zahtjeva zaštite ličnih podataka.